

VERITAS

DOKUMENTACIONO-INFORMACIONI CENTAR
KNIN - BEOGRAD - BANJA LUKA
CENTRE FOR COLLECTING DOCUMENTS AND INFORMATION

Билтен

Август 2007.

Број 114

ОЛУЈА - УДРУЖЕНИ ЗЛОЧИНАЧКИ ПОДУХВАТ - 3

**МКСЈ - ПРЕДМЕТ ГОТОВИНА, ЧЕРМАК, МАРКАЧ
ИЗМИЈЕЊЕНА СПОЈЕНА ОПТУЖНИЦА - 21**

ПОВЈЕРЉИВО РАЗЈАШЊЕЊЕ ОПТУЖНИЦЕ - 42

ПРИЈЕДЛОГ ЈАВНЕ ВЕРЗИЈЕ ИЗВОЂЕЊА ПРЕДРАСПРАВНОГ ПОДНЕСКА - 45

ЈАВНА ВЕРЗИЈА ПРЕДРАСПРАВНОГ ПОДНЕСКА - 47

КОМЕНТАРИ - ИНФОРМАЦИЈЕ - САОПШТЕЊА - 73

OLUJA - udruženi zločinački poduhvat

Piše: Savo Štrbac

Referat je prvi put prezentovan na naučnom skupu "Deset godina poslije", održanom u Banjaluci i Beogradu od 1. do 5. avgusta 2005. godine. Ovo je drugo dopunjeno izdanje.

1. Agresija - politika "spržene zemlje"

Četvrtog avgusta 1995. godine hrvatske oružane snage, uz odobrenje i podršku NATO-a¹, u sa dejstvu sa snagama Hrvatskog vijeća odbrane (HVO) i Armije BiH², izvršile su agresiju na Srpsku oblast Krajina (sjeverna Dalmacija, Lika, Kordun i Banija), u sastavu Republike Srpske Krajine.

Agresija je izvršena uprkos činjenicama da je ova oblast bila pod zaštitom UN-a (sektori Jug i Sjever) i da su delegacije RSK, dan prije u Ženevi na sastanku sa hrvatskom delegacijom, pred predstavnicima UN-a³ i u Beogradu pred predstavnikom SAD⁴, kao vodećom članicom NATO-a, prihvatile prijedlog međunarodne zajednice da se pregovori u vezi sa završnim političkim sporazumom u vezi sa statusom Krajine vode na bazi plana Z-4,

¹ Izvještaj HHO "Vojna operacija Oluja i poslije" I dio, april 1999. – "U samom izvođenju, pomagala je i avijacija NATO-a, bombardovanjem srpskih radarskih sistema na ličkoj Plješevici, 03. avgusta 1995. godine; te navodno raketnih sistema u blizini Knina, zbog bezbjednosti UN-a."

² Izvještaj HHO "Vojna operacija Oluja i poslije" I dio, april 1999. – Hrvatske 4. i 7. gardijska brigada i 126. domobranska pukovnija, područje "Krajine" napale su sa teritorije susjedne države BiH-a u južnom dijelu, dok je iz pravca Bihaća dijelove hrvatskog teritorija oko Donjeg Lapca, Plitvica i Dvora na Uni oslobodio Peti korpus Armije BiH...."

³ Nacrt sporazuma – Ženeva, 2. i 3. avgusta 1995. – "Na osnovu dole potpisanog dogovora, delegacije hrvatske Vlade i srpskih vlasti iz Knina odlučile su da zaustave vojne akcije usmjerene jednih prema drugima u 12 časova u podne u petak 4. avgusta 1995. One su se dogovorile o sljedećem: ... 3. Pregovori u vezi sa završenim političkim sporazumom u vezi sa statusom Krajine vodiće se na bazi plana Z-4. Prvi sastanak održaće se na Plesu u četvrtak, 10. avgusta 1995. a drugi u Kninu u četvrtak, 17. avgusta 1995. ..."

⁴ Galbrajt: Nema razloga za rat – Tanjug, Zagreb, 3. avgusta 1995. – "Američki ambasador u Zagrebu Piter Galbrajt izjavio je danas da nema razloga da Hrvatska ratuje protiv Srba iz Krajine pošto je srpska strana izrazila spremnost za razgovore o političkim pitanjima sa Zagrebom, javlja Rojter. Posle susreta s Tuđmanom u kome je hrvatskog predsjednika obavestio o razgovorima sa premijerom Krajine Milanom Babićem, Galbrajt je rekao novinarima u Zagrebu da su razgovori s Babićem rezultirali 'vrlo značajnom promenom' u poziciji srpske strane. Prema njegovim rečima, Babić se složio da počne političke pregovore sa Zagrebom i da otvori naftovod i autoput koji prelaze preko teritorije Krajine. „Mislim da Babićeva izjava odgovara uslovima koje je postavila hrvatska vlada da ne uđe u rat sa Srbima iz Krajine“, rekao je Galbrajt dodavši da žne vidi razlog za rat u ovom trenutkuž."

a u cilju zaustavljanja vojnih akcija usmjerenih jednih prema drugima i zauzvrat dobile čvrste garancije da napada neće biti.

Protiv krajiških Srba (oko 230.000 žitelja sa oko 30.000 vojnika) krenulo je oko 200.000 vojnika iz Hrvatske i HVO-a⁵. Ako se tome dodaju muslimanske i NATO snage, agresora je bilo više nego stanovnika u Krajini, a omjer vojnika bio je najmanje 7:1 u korist agresora.

I dok je cijela Krajina bila izložena dotad neviđenoj artiljerijskoj vatri⁶ i dok su hrvatski vojnici ubijali i spaljivali sve što je srpsko, Vrhovni komadant hrvatske vojske i predsjednik Hrvatske Franjo Tuđman, preko radija i TV-a, "u ime demokratske vlasti Hrvatske" pozivao je Srbe "da ostanu kod svojih kuća i bez bojazni za svoj život i svoju imovinu, dočekaju hrvatsku vlast".⁷

Za nekoliko dana neravnopravne borbe slomljen je otpor Srpske vojske Krajine (SVK). Narod zapadne Krajine, poučen "istorijskim iskustvom", kreće u dotad najveću srpsku "seobu" (oko 220.000 ljudi)⁸, na istok braći po vjeri i naciji.

⁵ Izvještaj predsjednika RH dr Franje Tuđmana o stanju hrvatske države i nacije u 1995. godini, podnesen na sjednici sabora 15. 01. 1995. – „Tim, dotada najvećim, pothvatom hrvatskih oružanih snaga, operacijom Oluja, oslobođeno je 7.940 čkm okupiranog teritorija (14% kopnenog ili 8,8% cijelog hrvatskog teritorija). U to vrijeme imali smo pod oružjem oko 200.000 ljudi, a izrav je u operaciji sudjelovalo 138.500 pripadnika HV, MUP-a i HVO (116.900 pripadnika Hrvatske vojske, 14.500 pripadnika redarstvenih snaga i 7.400 pripadnika HVO) sljedećih postrojbi: 1, 2, 4, 7. i 9. gardijska brigada, 81. gardijska bojna, 1. hrvatski gardijski zdrug, 28 pričuvnih brigada i 18 domobranskih pukovnija iz svih 6 zbornih područja i sastavi Hrvatskog ratnog zrakoplovstva. Njima su, na bojišnici dužoj 630 kilometara, bile suprotstavljene jake srpske snage, koje su činili: 7. kninski, 39. banijski, 21. kordunaški, 15. lički korpus, te korpus specijalnih snaga, ukupne jačine 31.000 vojnika. Srpske snage imale su oko 300 tenkova, 425 topova i minobacača, 170 oklopnih transportera i 230 protuzračnih oruđa..."

⁶ Izvještaj UNCRO-a – samo je na Knin, u roku od 24 sata, bačeno više od 2.500 raznih granata.

⁷ Poruka dr Franje Tuđmana hrvatskim građanima srpske nacionalnosti – emitovana 4. avgusta 1995.

⁸ Podaci GŠ SVK iz juna 1993. godine – U Srpskoj oblasti Krajina živjelo je 268.795 ljudi – na Baniji 88.406, na Kordunu 51.000, u Lici 48.389 i u sjevernoj Dalmaciji 87.000. (Vidi tabelu 3.) Iako u toku rata u RSK nije vršen zvaničan popis stanovništva, navedeni podaci GŠ SVK mogu se uzeti kao približno tačni za 1993. godinu. Po procjeni Veritasa od 1993. do avgusta 1995. godine broj stanovnika se na ovom području smanjio za oko 10%, kao posljedica hrvatskih agresija na Ravne Kotare i Medački xep u toku 1993. godine i "tihog" egzodusa Srba u svim ratnim godinama, posebno iz rubnih ("ružičastih") područja Krajine.

MKCK – u oktobru 1995. u Srpskoj oblasti Krajina domicilno stanovništvo (ono koje je na tom području živjelo do "Oluje") popisao je MKCK. Evidentirano je 8.444 lica, uglavnom starih i nemoćnih, među kojima i oko dvije hiljade ne Srba. Izvještaj HHO "Vojna operacija Oluja i poslije" I dio – Područja UN sektora Sjever i Jug ostala su prazna i bez većine stanovništva, jer je pred naletom HV-a (uz pomoć HVO-a i Armije BiH)

Hrvatski vojnici (a za njima nisu zaostajali ni muslimanski) nad Srbima sa kojima su došli u kontakt, upotrebljavali su već toliko puta isprobane metode likvidacija (klanja, spaljivanja, metak u potiljak, bacanje u jame...) ali i neke nove metode (zamrzavanje i spaljivanje hemikalijama).

I kad je prestao svaki otpor SVK, agresor je ubijao ljude u izbjegličkim kolonama i do Une i preko Une duboko u teritoriju Republike Srpske. Na putevima kojima su se kretale krajiške izbjegličke kolone ostajali su leševi ubijenih artiljerijskim granatama, avionskim bombama, snajperskim hicima, noževima...

Na evidenciji *Veritas* nalaze se imena 1.922 poginulih i nestalih Srba iz ove akcije i poslije. Oko 1.500 pripadnika SVK preživjelo je zarobljavanje, od kojih su mnogi osuđeni za djela ratnog zločina⁹. Oko 3.200 starih i nemoćnih, koji nisu htjeli ili nisu mogli da napuste ognjišta, na silu su internirani u logore za civile¹⁰.

Krajina je opustošena, opljačkana pa porušena i zapaljena¹¹. Nisu bili pošteđeni ni crkveni, kulturni, istorijski srpski, kao ni antifašistički, spomenici.

Iako je bilo očigledno da je hrvatska vlast preduzela agresiju zbog optiranja teritorije bez srpske većine koja je na njoj živjela, Savjet bezbjednosti, osim "snažne osude hrvatske vojne ofanzive

velikih razmjera" (R 1009/95), nije donio, ni ovoga puta, bilo kakve kaznene mjere protiv agresora.

Predsjednik RH Franjo Tuđman je mogao da, bez bojazni od bilo kakvih posljedica, već 6. avgusta na kninskoj tvrđavi, u pobjedničkom zanosu, uzvikuje da su "Srbi dobrovoljno napustili Krajinu" (samoprognali se!) i da u hrvatskom Saboru 15. januara 1996. godine konstatuje "uspješnim izvođenjem akcije žOluja" za svagda je riješen glavni unutrašnji problem hrvatske države".¹²

Najveći paradoks ove agresije, kao uostalom i onih koje su joj prethodile ("Miljevački plato", "Maslenica", "Medački xep" i "Bljesak") nalazi se u činjenici što je agresor bila članica UN-a, a Krajina zona pod zaštitom iste organizacije i što su neke druge članice te organizacije odobrile i učestvovala u samoj agresiji.¹³

2. Žrtve "Oluje" i postoluje

2.1. Opšte informacije

Prikupljajući podatke o poginulim i nestalim Srbima u akciji "Oluja" i postoluj, *Veritas* se suočio (i još uvijek suočava) sa velikim preprekama. Jedna od najvećih prepreka je upravo politika skrivanja, prikrivanja, otezanja i raznih drugih opstrukcija od službene hrvatske države, koja je kontrolisala područje na kojem su pretežno i ostale srpske žrtve. S druge strane, padom RSK, prestala je sa radom i Komisija Vlade RSK za razmjene zarobljenika, koja je vodila brigu o poginulim i nestalim Srbima sa cjelog područja Hrvatske i RSK. Brigu o poginulim, nestalim i zarobljenim Srbima iz Hrvatske i RSK,

oko 200 hiljada, najmanje 180 hiljada Srba izbjeglo u Republiku Srpsku, SRJ ili druge države.

⁹ Većina je izdržavala kaznu u hrvatskim zatvorima, a 15-ak su u zadnje dvije godine prebačeni u zatvore u Srbiju.

¹⁰ *Posmatračka misija evropske zajednice TIM 2* – izvještaj od 23. avgusta 1995: "... Hrvatske vlasti odvođe Srbe u dva takozvana Sabirna centra u Gospiću i Zadru u svrhu evidentiranja. (Ali ovaj postupak još nije obuhvatio sve ljude!). Tokom ovog vremena oni mogu odlučiti gdje žele živjeti u buduću. Neke od njih su preuzeli rođaci Hrvati koji će voditi brigu o njima. Trenutno poznati ili procijenjeni brojevi: – oko 700 u Zadru i smješteni u školama; – oko 80 u Gospiću i isti broj ratnih zarobljenika u gospićkom zatvoru; – 710 u Kampu UN u Kninu; – procijenjeni broj od 50-100 ljudi više ili manje krije se u gradu Kninu; – nepoznat ali mali broj u ostalim selima širom zemlje."

¹¹ *Posmatračka misija evropske zajednice TIM 2* – izvještaj od 23. avgusta 1995: "...U ovom času je ispod svake sumnje da je paljenje čitavih sela, pomoću benzina koji su dobavljali hrvatski vojni kamioni, namjerno koordiniran i naređen proces odobren od najviših organa vlasti. Cilj nije ništa drugo nego sprečavanje krajiških Srba da se vrate na svoja imanja i druga dobra smještena izvan većih gradskih centara pod hrvatskom kontrolom."

The Independent, 4. septembra 1995, autor Robert Fisk: "Dokazi o zločinima, u prosjeku šest leševa dnevno, i dalje izranjaju, leševi od kojih su neki svježi a neki raspadnuti, uglavnom su od starijih ljudi. Mnogi su ubijeni metkom u potiljak ili su zaklani, ostali su unakaženi. Stariji civili iz izolovanih područja, kako ljudi kažu, odnedavno se smatraju nestalim ili su pritvoreni. Brojni (hrvatski) pozivi Srbima da se vrate, garancije o građanskim pravima i pravima na imovinu, također stižu sa svih nivoa. Međutim, srpski domovi i zemlja i dalje se pale i pljačkaju. Suprotno zvaničnim izjavama kojim se optužuju Srbi koji su bježali i nekontrolisani elementi, zločine su počinili hrvatska vojska, hrvatska policija i hrvatski civili. Nismo primjetili pokušaje da se to zaustavi i sve ukazuje na politiku spržene zemlje."

Vojni posmatrači UN-a – izvještaj od 4. oktobar 1995. – Od ukupno 21.744 evidentirane kuće u sektoru Jug, 7.765 je bilo uništeno, a 9.092 oštećeno.

¹² *Izvještaj predsjednika RH dr Franje Tuđmana o stanju hrvatske države i nacije u 1995. godini, podnesen na sjednici sabora 15. januara 1996.*

"... Operacija Oluja počela je 4. kolovoza (u 05.00 sati) i završila potpunim porazom pobunjenika 7. kolovoza (u 18.00 sati), nakon svega 84 sata. Hrvatski se barjak zavijorio na kninskoj tvrđavi 5. kolovoza, a već 6. kolovoza, kao državni poglavar posjetio sam Knin, nekadašnji prijestolni grad hrvatskog kralja Zvonimira, koji su jugokomunistička armija i srpski ekstremisti pretvorili u glavni grad tzv. Srpske Republike Krajine. Na taj se način zorno očitovala činjenica, da je za svagda riješen glavni unutarnji problem hrvatske države..."

¹³ *Bil Clinton*, tadašnji predsjednik SAD i najmoćnije sile na svijetu, u svojim memoarima "Moj život", objavljenim 2004. – ističe da je "navijao za Hrvate" u vrijeme "Oluje", u čemu ga je podržao jedino tadašnji njemački kancelar Helmut Kol.

nakon pada RSK, preuzeo je *Veritas*, čiji su osnivači i aktivisti bili ljudi koji su vodili i Komisiju Vlade RSK za razmjene. No, pošto je *Veritas* nevladina organizacija, hrvatska državna Komisija nije ga ni tretirala kao ravnopravnog partnera u razgovorima i pregovorima.

Brigu o nestalim, poginulim i zarobljenim Srbima iz RSK, na osnovu Dejtonskog ("malog") sporazuma, potpisanog 17. novembra 1995. godine od strane tadašnjih ministara inostranih poslova SRJ i RH, Milana Milutinovića i Mate Granića, preuzela je Komisija Vlade SRJ za humanitarna pitanja i nestala lica (sada Komisija za nestala lica Vlade Republike Srbije), sa kojom *Veritas* ostvaruje dobru saradnju, i u čijem radu učestvuju direktno ili indirektno, i *Veritasovi* saradnici.

Rad ovih komisija pratile su i međunarodne organizacije: Međunarodni komitet Crvenog krsta (MKCK), Međunarodna Komisija za nestala lica (ICMP) i Međunarodni krivični sud za bivšu Jugoslaviju (MKSJ). Od nevladinih organizacija sa područja Hrvatske na utvrđivanje žrtava "Oluje" uključio se jedino Hrvatski Helsinški odbor (HHO).

Prava bitka za međunarodnu verifikaciju žrtava "Oluje" (a to se može reći i za sve srpske žrtve) traje već punih dvanaest godina.

Kako se vodila ta bitka i dokle se stiglo, iznosim u slijedećim tačkama:

2.2. Podaci RH

2.2.1. Izvještaj Vlade RH

U izvještaju hrvatske Vlade, od 8. februara 1996. godine, upućenom Savjetu bezbjednosti UN-a i svim diplomatsko-konzularnim predstavništvima akreditovanim u RH, navodi se da je u akciji "Oluja" smrtno stradalo 911 neprijatelja (to su Srbi), od čega su 462 civila, 404 vojnika i 45 neodređenog statusa. U tom izvještaju se hrvatska Vlada pravda zbog velikog učešća civila među smrtno stradalima, optužujući za njihovo stradanje "srpske paravojne jedinice" koje su civile koristili kao živi štit.

Tvrdnja hrvatske vlade o korišćenju civila kao "živog štita" je netačna i krajnje cinična. Naime, civili i vojnici su najviše ubijani nakon što je prestao svaki otpor SVK i u izbjegličkim kolonama i na području RSK i na teritoriji RS.¹⁴

2.2.2. Dokumentat Komisije Vlade RH

U dokumentu Komisije Vlade RH za zatočene i nestale, koji je srpskoj strani predat u martu 1996.

godine pod nazivom "Osobe poginule u vojno-redarstvenoj akciji *Oluja* s mjestom pokopa posmrtnih ostataka" navedeno je 788 grobnih mjesta, od čega su identifikovana 163 lica, a ostali su označeni kao NN (nepoznat).

U navedenom dokumentu date su lokacije zajedničkih grobnica¹⁵ s brojem grobnih mjesta i brojem preliminarnih identifikacija:

Petrinja – 140 grobnih mjesta (20 preliminarno identifikovanih); *Dvor* – 45 (2); *Glina* – 51 (7); *Šaš* 15 (5); *Gornje Selište* 7; *Knin* – 208 (55); *Zadar* 59 (15); *Šibenik* 17 (11); *Gračac* – 143 (21); *Korenica* – 20; *Lička Jasenica* – 4 (3); *Gospić* – *Žitnik* 44 (1); *Vodoteč* – 3 (1); *Slunj* – 16 (1); *Tušilović* – 4, dok se ostale lokacije odnose na pojedinačna grobna mjesta (do dva leša).

Analizom navedenog spiska Komisije RH, *Veritas* je ustanovio da se među identifikovanim poginulim nalazi pet živih lica (što znači da su pod njihovim imenima pokopana druga lica). Ovoliki broj pogrešnih identifikacija dovodi u sumnju kompletnu identifikaciju poginulih u akciji "Oluja" od strane hrvatskih službenih organa.

2.2.3. Protokoli

Prava bitka za međunarodnu verifikaciju žrtava *Oluje* traje već dvanaest godina.

Komisija Vlade RH za zatočene i nestale sukcesivno je u toku 1997. i 1998. godine dostavila srpskoj strani 580 protokola za neidentifikovane leševe srpskih žrtava iz "Oluje".

Po statusu, prema oznakama iz protokola ima 231 civil, 317 vojnika, 3 milicionera i 29 nepoznatog statusa. Gledano po polu, ima 460 muškaraca, 95 žena i 25 nepoznatog pola.

Status i pol pod oznakom NN odnosi se na potpuno izgorjele, pougljenisane, raskomadane ili raspadnute leševe.

Potpuni protokoli sadrže: fotografiju, otisak prsta ili prstiju, podatke o identitetu, statusu, polu, mjestu i vremenu pronalaska, opis obuće, odjeće i ličnih stvari, te mjestu ukopa leša.

U nekim (nepotpunim) protokolima nedostaju fotografija (35), otisci prstiju (523), rijetki su oni u kojima se nalaze opisi ličnih stvari, a opisi odjeće i obuće su vrlo oskudni.

¹⁵ *Zajednička grobnica* - Lokacija gdje su pokopani leševi skupljeni od službenih državnih institucija prilikom asanacije terena. U pravilu prikupljanje i pokopavanje leševa prati dokumentacija (protokol) o mjestu i vremenu pronalaska, mjestu ukopa, opisu odjeće, obuće, ličnih stvari i dokumenata, (o spolu, starosti i statusu), leševi se u pravilu pokopaju odvojeno u drvenim sanducima ili plastičnim vrećama, a namjestu ukopa se stavljaju vidna vaWSka obilježja (humke i krstače) sa oznakom koja upućuje na određeni protokol radi lakše identifikacije kada se naknadno obavi ekshumacija. U pravilu zajedničke grobnice nisu tajne i nisu ni napravljene da se leševi kao i eventualni zločin prikrije.

¹⁴ O mjestu, vremenu i načinu ubijanja Srba u "Oluji" i postolju u *Veritasovoj* arhivi nalazi se nekoliko hiljada pisanih dokumenata, među kojima je veliki broj izjava očevidaca, od kojih je nekoliko stotina svjedočilo pred istražiocima MKSJ.

Na osnovu ovih protokola porodice nestalih lica vrše preliminarno prepoznavanje u prostorijama *Veritasa*.

Treba naglasiti da preliminarne identifikacije na osnovu protokola nisu konačne. One su samo put da porodica dođe do tijela i da se na tijelu, nakon ekshumacije, izvrši konačna identifikacija. Konačni cilj ovakvih identifikacija je u omogućavanju porodicama da preuzmu posmrtnu ostatke svojih članova i da ih prenesu i sahrane u mjestima po vlastitoj želji.

2.2.4. Izvještaj HHO

Prva nevladina organizacija sa hrvatskim predznakom, koja je prikupljala i javno objavila podatke o srpskim žrtvama u "Oluji" i postolju je Hrvatski Helsinški odbor (HHO). HHO je u izvještaju "Vojna operacija 'Oluja' i poslije" za UN sektor Jug od aprila 1999. godine objavio listu i način stradanja za 410 civila, a u izvještaju "Vojna operacija 'Oluja' i poslije" za UN sektor Sjever od jula 2001. godine objavio listu i način stradanja za 286 civila. *Veritas* je pozdravio objavljivanje ovih izvještaja pošto su jedini u Hrvatskoj na ozbiljniji način tretirali srpske žrtve.

Istovremeno je izrazio i nekoliko kritičkih primjedbi na ove izvještaje:

a) *kašnjenje izvještaja* – izvještaji su prilično kasno objavljeni iako su podaci bili dostupni i poznati i nekoliko godina ranije, u čemu se očituje namjera da se privremeno prikriju podaci o zločinima na Srbima;

b) *umanjivanje broja žrtava* – spisak sadrži tek trećinu ukupnih žrtava u odnosu na *Veritasov* spisak (ubijanje zarobljenih neprijateljskih vojnika ili ubijanje neprijateljskih vojnika nakon prekida pružanja otpora je takođe krivično djelo ratnog zločina);

c) *ekskluzivno pravo na istinu* – dobro osmišljena medijska kampanja oko objavljivanja pomenu-tih izvještaja, što je, s obzirom da se radi o organizaciji sa hrvatskim predznakom, trebalo da joj obezbjedi ekskluzivno pravo na istinu o srpskim žrtvama u "Oluji", što bi se vjerovatno i desilo da i *Veritas* nije istraživao, puno duže i ozbiljnije, stradanja Srba.

Ovakve primjedbe dovele su i do sukoba između HHO-a i *Veritasa* o broju žrtava stradalih Srba u Oluji i postolju. Čelnici HHO-a su u više navrata javno napadali *Veritasov* spisak proglašavajući ga neobjektivnim (žive proglasili mrtvima, vojnike civilima).

Tako se i HHO kao nevladina organizacija pridružio napadima i osporavanjima *Veritasovih* podataka, što ponekad prelazi u opsesiju i što se može protumačiti kao "državni zadatak" svih segmenata društva u RH.

Veritas je i prije tih napada, a bili su predvidljivi, objavljivao imena žrtava na razne načine (preko štampe, publikacija, knjiga, sajta na internetu) kako bi ti spiskovi bili dostupni svim zainteresovanim,

što znači i javnosti i kritici struke, a sa ciljem da i srpske žrtve dobiju međunarodnu verifikaciju.

U ostvarenju toga cilja, *Veritas* je u pretežnom dijelu već dobio međunarodnu verifikaciju, a sa vremenom, nadamo se, da će biti u potpunosti i ostvaren.

2.3. Ekshumacije i identifikacije

Počev od 2001. godine, hrvatska strana je u saradnji sa Haškim tribunalom, ekshumirala 691 leš (301 sa kninskog groblja, 154 sa gračačkog, 27 sa koreničkog, 49 sa žitničkog i 160 sa petrinjskog groblja), dok je hrvatska strana u sopstvenoj organizaciji ekshumirala još 37 leševa iz manjih ili pojedinačnih ("vrtnih")¹⁶ grobnica, što ukupno iznosi 728 ekshumiranih leševa vezanih za "Oluju" i postolju.

Svi leševi su nakon ekshumacije preneseni u Zavod za sudsku medicinu u Zagreb, gdje je obavljena autopsija i uzeti uzorci kostiju za DNK analizu, osim onih ekshumiranih sa petrinjskog groblja, koji su, nakon vanjskog pregleda i uzimanja koštanih uzoraka za DNK, ponovo vraćeni na isto mjesto.

Protokoli ekshumiranih leševa, osim onih ekshumiranih sa žitničkog i petrinjskog groblja¹⁷, takođe su dostavljeni srpskoj strani i u posjedu su *Veritasa*, te i oni služe preliminarnoj identifikaciji.

Od ekshumiranih leševa do sada je identifikovano 355 (sa kninskog groblja 220, gračačkog 98, koreničkog 9 i 28 sa pojedinačnih grobnih mjesta), dok 373 ekshumirana leša čeka na identifikaciju.

Identifikacija klasičnom metodom bila je dominantna do prije godinu-dvije, dok se DNK korisitla samo u slučajevima u kojima klasična metoda nije dovela do rezultata.

Dok je dominirala identifikacija klasičnom metodom na konačnu identifikaciju u Zagreb pozivale su se samo porodice preliminarno identifikovanih lica među ekshumiranim leševima (preliminarne identifikacije se obavljaju na osnovu protokola sačinjenih prije pokopa i protokola sačinjenih poslije ekshumacije, kao i na osnovu ante mortem podataka). Problem je bio u tome što je na osnovu raspoložive dokumentacije bilo nemoguće obaviti preliminarnu identifikaciju za skoro polovinu ekshumiranih leševa.

Dalji problem je bio u tome što uzorci krvi za DNK analizu, odnosno rezultati te analize, koju su

¹⁶ *Vrtne grobovi* – lokacija u neposrednoj blizini nastanjenih mjesta, najčešće kuće žrtve, gdje je žrtva pokopana bez znanja nadležnih državnih organa i bez ikakve popratne dokumentacije, najčešće od strane nekog rođaka, mještanina, komšije ili slučajnog namjernika, uglavnom zbog pijeteta prema žrtvi i da bi se leš uklonio da ne ometa život živima ili da ga ne skrnave životinje.

¹⁷ S ekshumacija sa žitničkog i petriWSkog groblja *Veritas* raspolaže izvještajima patologa iz sastava Komisije za nestala lica Vlade Republike Srbije o vaWSkim pregledima ekshumiranih leševa.

porodice nestalih dale ICMP-u na području SCG, dugo nisu stizali u Zagreb, gdje su se nalazili leševi, kao što ni uzorci kostiju sa ekshumiranih leševa za DNK analizu, odnosno rezultati te analize, nisu stizali do mjesta gdje su se nalazili uzorci krvi za DNK analizu a koji su u posjedu ICMP-a (prema izvještaju ICMP-a na području SCG uzeti su uzorci krvi za DNK analizu za 613 nestalih lica srpske nacionalnosti na području Hrvatske), što je dugo vremena, značajno onemogućavalo identifikaciju po toj metodi već ekshumiranih.

Poslije dugogodišnjeg otezanja i odugovlačenja, ICMP i Hrvatska su 2004. godine konačno potpisale sporazum o razmjeni krvnih i koštanih DNK-a profila. Na osnovu tog sporazuma između ICMP-a i Uprave za zatočene i nestale Hrvatske u toku 2005. godine počela je razmjena podataka o nestalima, koja je, do maja 2006. godine rezultirala sa 85 podudaranja uzoraka DNK dobijenih od članova porodica nestalih, odnosno iz tijela pronađenih u masovnim i pojedinačnim grobnicama. Ta podudaranja DNK uzoraka rezultirala su pozitivnim identifikacijama 46 nestalih, čija su tijela uspjeli preuzeti članovi njihovih porodica u februaru i julu 2006. godine.

Od jula 2006. godine hrvatska strana nije obavještavala ni pozivala porodice na konačne identifikacije, iako ih ima od ranije a neka podudaranja su se desila i u međuvremenu. Utisak je da je realizacija sporazuma relativno dobro krenula, ali je, zbog opstrukcije hrvatske strane, došlo do zastoja.

2.4. Registrovana grobna mjesta

Veritas trenutno raspolaže sa još 785 registrovanih (poznatih) grobnih mjesta srpskih leševa na području Hrvatske od čega 554 iz "Oluje" i postoluje (169 se odnosi na "Bljesak" i 62 sa drugih lokacija), koja se, s malo dobre volje s hrvatske strane, mogu odmah ekshumirati, kao što su mogli i ranijih godina.

Hrvatska strana "priznaje" još oko 350 registrovanih grobnih mjesta srpskih leševa.

Kao razlog zbog čega još ne idu u proces ekshumacija srpskih leševa, pa makar i onih što sami priznaju, hrvatska strana je opravdavala sa popunjenim kapacitetima Zavoda za sudsku medicinu u Zagrebu i najavljivala nastavak ekshumacija čim se rastereti taj prostor za smještaj leševa, što zavisi od dinamike procesa identifikacija.

Hrvatska strana je, na sastanku ekspertske grupe Komisije Saveta ministara SCG za nestala lica i Uprave za zatočene i nestale Ministarstva obitelji, branitelja i međugeneracijske solidarnosti RH, održanom 5. i 6. maja 2004. u Beogradu, najavila nastavak ekshumacija srpskih leševa za septembar 2004. godine, računajući da će do tada veći broj već ekshumiranih leševa biti i identifikovan.

Međutim, do ekshumacija je došlo tek u oktobru 2006. godine kada je ekshumirano žitničko groblje (59 leševa).

Na osnovu dogovora sa sastanka ekspertske grupa Komisije za nestala lica Vlade Republike Srbije i Povjerenstva Vlade RH za zatočene i nestale, održanom u Beogradu 13. i 14. marta 2007. godine, hrvatska strana je u junu 2007. godine ekshumirala groblje u Petrinji (160), na kojem su bile pokopane srpske žrtve iz akcije "Oluja".

***Veritas* trenutno raspolaže sa još 785 registrovanih (poznatih) grobnih mjesta srpskih leševa na području Hrvatske od čega 554 iz "Oluje" i postoluje (169 se odnosi na "Bljesak" i 62 sa drugih lokacija), koja se, s malo dobre volje s hrvatske strane, mogu odmah ekshumirati, kao što su mogli i ranijih godina.**

2.5. Neregistrovana mjesta ukopa

Veritas je prikupio i velik broj informacija o neregistrovanim (mogućim) mjestima ukopa, pojedinačnim i masovnim¹⁸, stradalih Srba u svim fazama rata. Međutim, sve te informacije tek treba provjeriti na licu mjesta, što će objektivno moguće biti pošto se ekshumiraju poznata mjesta ukopa.

Po *Veritasovim* podacima jedan broj leševa je namjerno uništen (spaljivanjem i sl.) ili nenamjerno (izgorjeli zajedno sa kućama), a jedan broj je skriven i to namjerno (ubačeni u jame, bunare i sl.) ili nenamjerno (ostali na nepristupačnim ili manje pristupačnim mjestima, tamo gdje su i stradali). Postoji mogućnost da se kad tad pronađu tijela iz kategorije skrivenih, dok se, nažalost, oni iz kategorije uništenih nikada neće naći.

Podaci o srpskim leševima iz kategorije skrivenih ("vrtnih") leševa svakodnevno pristižu u *Veritas*. Nažalost, Krajina je skoro pusta i još nije za ovih dvanaest godina detaljno istražena.¹⁹

2.6. Opstrukcija

Hrvatska strana je godinama izbjegavala ekshumaciju srpskih leševa. Do sada je ekshumirala samo ono što je od nje tražilo i u čemu je i samo učestvovalo Tužilaštvo MKSJ-a (Knin, Gračac, Korenica, Žitnik) i još nešto iz pojedinačnih odnosno "vrtnih" grobnih mjesta. Ekshumacije u kojima je učestvovalo Tužilaštvo MKSJ-a izvršene su

¹⁸ *Masovna grobnica* – lokacija gdje su ostavljeni – bačeni leševi jedan pored drugoga bez sanduka ili vreća i bez ikakve prateće dokumentacije, najčešće na skrivenim mjestima (bezdanke, stajace vode, bunari, vrtače i sl.) upravo u cilju da se nikada ili teško pronađu i da se zločin prikrije.

¹⁹ U nekoliko slučajeva lovci su nailazili na posmrtno ostatke po Velebitu, Dinari i Plješevici. Od kada su se Srbi počeli vraćati u nešto značajnijem broju ili češće odlaziti u obilazak svojih imanja, nailaze i sami na posmrtno ostatke u bunarima, cisternama, odnosno u dvorištima i okućnicama.

prvenstveno za potrebe krivičnih istažnih postupaka koji su vođeni protiv hrvatskih generala za ratne zločine počinjene u "Oluji" u Sektoru jug. Na ekshumiranim leševima stručnjaci MKSJ-a obavili su i forenzička vještačenja radi utvrđivanja uzroka smrti, a učestvuju zajedno sa hrvatskim službenim organima i u procesu identifikacija. Tako se indirektno ostvaruje i humanitarni aspekt – predaja identifikovanih posmrtnih ostataka porodici radi sahrane.

Hrvatska strana maksimalno razvlači identifikacije već ekshumiranih leševa i u nedogled odlaže početak novih ekshumacija. U junu ove godine, "bježeći" od daljih ekshumacija u sektoru Jug²⁰ (za zločine u tom sektoru vodi se krivični postupak protiv hrvatskih generala pred MKSJ), izvršila je prvu grupnu ekshumaciju leševa u sektoru Sjever (Petrinja – 160 leševa). Za razliku od ranijih ekshumacija, ekshumirani leševi sa te lokacije, poslije uzimanja koštanih uzoraka, odmah su vraćeni na isto mjesto, gdje će ostati do konačne identifikacije, koja bi, na osnovu dosadašnjeg iskustva mogla potrajati i godinu-dvije. Na taj način izostala je obdukcija leševa (na licu mjesta obavljen je samo vanjski pregled), a samim tim i utvrđivanje uzroka smrti, što implicira izostanak krivičnog progona lica odgovornih za zločine nad Srbima u sektoru Sjever (Kordun i Banija).

Očito je da Hrvatska to radi iz razloga što bi pronalaženje svih srpskih leševa uveliko pokvarilo njen "imix" kao "žrtve srpske agresije" i što bi veliki broj srpskih leševa mogao, u negativnom smislu, uticati na ishod suđenja hrvatskim generalima pred Haškim sudom, optuženim za učešće u "udruženom zločinačkom poduhvatu čiji je zajednički cilj bio prisilno i trajno uklanjanje srpskog stanovništva iz regije Krajina".

Zbog svega toga, problem rješavanja sudbina nestalih Srba i pripadnika bivše JNA na području Hrvatske ne smije se prepustiti samo hrvatskoj državi.

2.7. Knjiga nestalih za područje Hrvatske

Komisija Savezne Vlade SRJ za humanitarna pitanja i nestala lica i Ured Vlade RH za zatočene i nestale, na sastanku održanom 21. i 22. novembra 2001. godine u Beogradu, "podržale su nastojanja MKCK-a za prikupljanje podataka o nestalim licima iz akcije "Bljesak" i "Oluja" po kriterijumima MKCK, čime će se dobiti jedinstveni i najtačniji broj nestalih lica u tim akcijama, jer u ovom trenutku

po pravilima MKCK-a hrvatski Crveni krst je evidentirao 1.001 nestalo lice, MKCK 709, a prema podacima SRJ 2.075 lica".

Nakon tog sastanka, MKCK je u saradnji i sa *Veritasom* i sa Udruženjima porodica nestalih, prikupio dosta novih podataka o nestalim Srbima u operaciji "Oluja".²¹

Iako je materijal za knjigu nestalih pripremljen još tokom 2004, prvo izdanje se u javnosti pojavilo početkom 2007. godine, sa stanjem na dan 15. decembra 2006. godine. Knjiga nestalih u Hrvatskoj sadrži popis od 2.144 imena, čiji nestanak su njihove porodice prijavile za razdoblje od oktobra 1990. do novembra 1995. godine i 240 izvještaja o smrti.

Upoređivanjem popisa nestalih iz te knjige s *Veritasovom* bazom, utvrđeno je da kroz *Veritasovu* bazu prolazi 823 lica sa popisa nestalih i 216 lica sa popisa izvještaja o smrti, što daje ukupa broj 1.039 lica. S druge strane, na najnovijem popisu nestalih lica Uprave za nestala lica RH nalazi se 1.100 lica, a na *Veritasovom* spisku nestalih nalazi se 2.480.

Analizom navedenih brojeva poizilazi da Knjiga nestalih lica u Hrvatskoj ne sadrži imena oko 1.400 sa *Veritasovog* spiska. Razlog što se toliki broj lica sa *Veritasovog* spiska nestalih ne nalazi u knjizi leži u tome što *Veritasov* spisak nestalih još nije verifikovan od strane MKCK-a, čemu uveliko doprinose i porodice²² nestalih koje iz raznoraznih razloga izbjegavaju da kod MKCK-a otvore zahtjeve za traženje, ali i u činjenici da najmanje 300 otvorenih zahtjeva kod MKCK-a nisu ušli u ovu knjigu zbog toga što je popis u knjizi za-

²⁰ Prema dokumentu Komisije Vlade RH za zatočene i nestale pod nazivom "Osobe poginule u vojno-redarstvenoj akciji 'Oluja'" s mjestom pokopa posmrtnih ostataka iz marta 1996. godine na još neekshumiranim zajedničkim grobnicama u sjevernoj Dalmaciji pokopano je 83 posmrtna ostatka (59 u Zadru, 17 u Šibeniku i 7 u Vrlici).

²¹ Od oktobra 2001. do februara 2003. godine *Veritas* je u dogovoru sa kancelarijom MKCK u Beogradu obavijestio 447 porodica nestalih lica da kod MKCK otvore zahtjeve za traženje. Obavještenje je upućeno porodicama koje su imale adrese na području Srbije. Od upućenih obavještenja 85 nije ni uručeno primaocima, najviše zbog toga što su u međuvremenu promijenili adrese. Većina onih koji su primili obavještenja sami su se javili radi otvaranja zahtjeva za traženje ili su ih delegati MKCK potražili i zamolili ih da na licu mjesta otvore zahtjeve za traženje. U toku 2003. i 2004. god, MKCK je otvorio 229 novih zahtjeva za traženje nestalih Srba sa *Veritasove* evidencije.

²² U julu 2006. godine *Veritas* je kancelarijama MKCK-a i ICMP-a dostavio spisak od 680 lica srpske nacionalnosti nestalih na području Hrvatske i RSK za koje porodice nisu otvorile zahtjeve za traženje niti su od njih uzeti uzorci krvi za DNK. Na međunarodnoj verifikaciji lica sa tog spiska se intezivno radi, ali je problem u tome što ni *Veritas* ne raspolaže sa trenutnim adresama njihovih porodica.

ključen mnogo ranije nego što se knjiga pojavila u javnosti.

Istovremeno sa objavljivanjem Knjige nestalih lica u Hrvatskoj, MKCK je zatvorio svoju kancelariju u Hrvatskoj, te odlučio da u toku 2007. godine preda Hrvatskom Crvenom križu (HCK) podatke i odgovornost za vođenje dosijea nestalih lica, uz obrazloženje da je kancelarija MKCK u Hrvatskoj zatvorena "zahvaljujući situaciji u Hrvatskoj".

Veritas i Komisija Vlade Republike Srbije za nestala lica uložili su protest MKCK-u zbog zatvaranja kancelarije u Hrvatskoj i zbog prenošenja podataka i odgovornosti za vođenje dosijea nestalih lica HCK-u, bar kad su u pitanju nestala lica srpske nacionalnosti, zbog opravdane sumnje u dalji rad HCK-a na rješavanju sudbina nestalih lica srpske nacionalnosti.

Istovremeno, *Veritas* i Komisija Vlade Republike Srbije, odlučili su da, u saradnji sa MKCK-om i Međunarodnom komisijom za nestala lica za bivšu Jugoslaviju (ICMP), nastave i sa otvaranjem novih zahtjeva za traženje, što podrazumjeva i uzimanje antemortem podataka za nestala lica i krvnih uzoraka od živih članova porodica nestalih, u uvjerenju da će se uskoro pojaviti drugo dopunjeno izdanje Knjige nestalih lica na području Hrvatske, odnosno do međunarodne verifikacije svih nestalih lica srpske nacionalnosti na području Hrvatske u ratnom i poratnom periodu.

Knjige nestalih u izdanju MKCK-a već godinama postoje, i doživljavaju nova izdanja i za područje BiH i za područje Kosova i Metohije.

3. Žrtve "Oluje" – *Veritasova* evidencija

3.1. Opšte informacije

U prikupljanju podataka o poginulim i nestalim Srbima, koristeći sve poznate metode²³, uzimajući u obzir i podatke iz hrvatskih izvora, *Veritas* je sačinio svoje evidencije o poginulim i nestalim Srbima u "Oluji" i postolui.

Osnovni kriterijumi po kojem su žrtve stavljan na *Veritasov* spisak su:

- a) da su živjele ili ratovale u RSK;
- b) da su poginule ili nestale u "Oluji" i postolui na području RSK ili u izbjegličkim kolonama, odnosno u hrvatskim logorima, zatvorima ili kampovima i
- v) ako je izvjesno ili vrlo vjerovatno da je njihova smrt u uzročno posljedičnoj vezi sa akcijom "Oluja".

²³ Informacije od porodice, informacije iz medija, izvještaji nevladinih organizacija, izvještaji vojnih jedinica i međunarodnih mirovnih snaga, memoarska građa, sudski postupci, intervjui svjedoka, istorija prethodnih ratova (sukoba), provjera spiskova nestalih sa popisima stanovništva/izbjeglica, objavljivanje spiskova i informacija o nestalima u medijima.

Veritas je na osnovu navedenih kriterijuma, do 15. jula 2007. godine, verifikovao (tabele 1. i 2) 1.922 poginula i nestala lica²⁴. Od ukupnog broja poginulih i nestalih, do sada je sahranjeno (porodice potvrdile identifikaciju, preuzele i sahranile posmrtnu ostatke) 635 posmrtnih ostataka, dok se 1.287 lica još vodi u kategoriji nestalih.

S obzirom na protok vremena od prestanka ratnih dejstava, mala je vjerovatnoća da je neko sa spiska nestalih među živima, tako da i nestali poprimaju značenje poginuli.

3.2. Žrtve po regionima

Kao kriterijum za razvrstavanje žrtava po regionima, uzeto je mjesto pogibije, odnosno mjesto posljednjeg javljanja ili viđenja žrtve.

Gledano po broju žrtava (tabela 1), najviše ih je iz regije sjeverna Dalmaciji 607; slijedi Banija 560; Lika 478; Kordun 161; područje BiH 90 (poginuli i nestali u sukobima sa HV, HVO i Armijom BiH u graničnom pojasu ili u aviogranatiranjima izbjegličkih kolona)²⁵.

U vrijeme "Oluje" u Istočnoj Slavoniji je stradalo 20 Srba, uglavnom na linijama dodira u sukobu sa HV, ili od upada terorističkih grupa HV-a u rubna srpska mjesta.

Žrtve stradale u regionu označenom Hrvatska (6), odnose se na stradanje dvoje Srba u izbjegličkoj koloni koja se kretala autoputom sa Korduna preko Siska ka Srbiji, zatim na trojicu zarobljenih pripadnika SVK koji su od povređivanja i batinjanja umrli u hrvatskim bolnicama i na jednu žrtvu stradal u periodu postoluje na području Ogulina.

Upoređivanjem broja žrtava sa brojem stanovnika, najviše stradalih je u Lici (1%), slijedi Banija i Sjeverna Dalmacija (0,7%) i Kordun (0,3%).

3.3. Po vremenu pogibije/nestanka

²⁴ Ukupan broj poginulih i nestalih iz ovog Dopunjenog izvještaja u odnosu na Izvještaj iz 2005. godine je smanjen za 12 lica. Inače sa spiska iz Izvještaja iz 2005. godine "skinuto" je 22 lica (neki su pronađeni živi, neki su se vodili pod različitim imenima a za neke uzrok smrti se nije mogao podvesti pod *Veritasove* kriterijume iz tačke 3.1) u istom periodu na spisak je stavljeno 10 žena za koje je utvrđeno da su stradale ili nestale u "Oluji" i postolui.

²⁵ U aviogranatiranju izbjegličke kolone 7. avgusta 1995. godine kod Bravskoga, između Petrovca i Ključa, od strane hrvatskih aviona, poginulo je deset lica, među kojima petoro djece. Ta izbjeglička kolona krenula je iz sjeverne Dalmacije i Like i u Martinbrodu preko Une prešla u Republiku Srpsku. Izbjeglička kolona sa Korduna i Banije kretala se prema Uni i na mostu između Dvora i Novoga prešla u Republiku Srpsku. Jedan dio kolone kod mjesta Svodna takođe su granatirali hrvatski avioni, a tom prilikom je poginulo pet lica i ranjeno najmanje 15.

Po vremenu pogibije/nestanka (tabela 4), u 1995. godini, za nepunih 6 mjeseci poginulo /nestalo je 1.868 ljudi (97,2%) od ukupnog broja žrtava, od čega u avgustu 1.764 (91,7%), septembru 56 (2,9%), oktobru 32 (1,7%), novembru 11 (0,6%) i u decembru 5 (0,3%).

Podatak o broju ubijenih/nestalih u avgustu 1995. godine (91,7%) ukazuje na koncentraciju likvidacija u vremenskom intervalu od svega 26 dana, što znači da je dnevno u prosjeku ubijano po 68 ljudi.

Do kraja 1995. godine broj ubistava/nestanaka se smanjivao, ne zbog toga što je uvedena pojačana zaštita nad preostalim Srbima, već uglavnom zbog toga što je bilo svakim danom sve manje Srba za odstrel. Naime, razne humanitarne organizacije su odvodile preostale starce u kampove za civile, bolnice i kasarne i sl.²⁶, spasavajući im na taj način živote od gotovo sigurne smrti.

Ubistva Srba, uglavnom staraca, koji su ostali ili koji su se vraćali iz progonstva, nastavljena su i narednih nekoliko godina. U toku 1996. godine dogodila su se čak 36 ubistva etnički motivisana, u 1997. godini bilo je 11 takvih ubistava, a 1998. još 7. Od 54 stradalih u ovom periodu, 34 leša još nisu pronađena.

3.4. Po statusu

Gledano po statusu, među poginulim/nestalim ima 1.192 civila (62%), vojnika 718 ili 37,3%, a milicionera 12 (0,7%).

Broj stradalih civila je izrazito veliki. Ako se upoređi sa civilima stradalim na strani Hrvata (38%), odnosno sa brojem stradalih civila Srba sa *Veritasovog* spiska iz cijelog ratnog i poratnog perioda (36%), taj procenat stradalih civila u "Oluji" i postolui je izuzetno veliki. Toliki broj stradalih civila ukazuje i na sam karakter akcije "Oluja" i najočiglednije pokazuje da je akcija "Oluja" izvedena po sistemu "spržene zemlje", a sve u cilju da se u potpunosti Krajina etnički očisti od svega što je srpsko.

Broj stradalih vojnika (37,3%), sam po sebi i nije veliki. Međutim, po *Veritasovim* istraživanjima, najmanje vojnika je stradalo u borbi s puškom u ruci, a značajniji broj ubijen je nakon zarobljavanja, odnosno predaje.

Ubijanje ratnih zarobljenika je takođe krivično djelo ratnog zločina protiv ratnih zarobljenika, ili ranjenika.

²⁶ Srpski civili koji su utočište našli u kampovima UNCRO-a u Kninu (1.260) i Vojniću (32), prevezeni su 16. septembra 1995. godine u SRJ.

Tabela 1. Poginuli i nestali Srbi u "Oluji" i postolui po regionu i vremenu nestanka/pogibije

Region	Godina								Ukupno		Ukupno
	1995.		1996.		1997.		1998.				
	P	N	P	N	P	N	P	N	P	N	
Banija	66	487	-	4	-	2	1	-	67	493	560
Istočna Slavonija	9	3	4	2	1	-	1	-	15	5	20
Kordun	24	130	2	4	-	1	-	-	26	135	161
Lika	142	316	-	10	2	5	-	3	144	334	478
Sjeverna Dalmacija	313	286	5	2	-	-	1	-	319	288	607
Hrvatska [♦]	2	2	-	1	-	-	1	-	3	3	6
BiH ^{♦♦}	59	29	2	-	-	-	-	-	61	29	90
Ukupno:	615	1.253	13	23	3	8	4	3	635	1287	1.922
Ukupno:	1.868		36		11		7		1.922		

Tabela 2. Poginuli i nestali Srbi u "Oluji" i postolui po statusu i polu

Region	Status						Pol				Ukupno		Ukupno
	Civil		Vojnik		Milicionar		M		Ž				
	P	N	P	N	P	N	P	N	P	N	P	N	
Banija	31	310	26	178	-	5	57	343	10	150	67	493	560
Istočna Slavonija	3	5	11	-	1	-	15	5	-	-	15	5	20
Kordun	16	85	10	50	-	-	17	101	9	34	26	135	161
Lika	89	194	54	140	1	-	111	241	33	93	144	334	478
Sjeverna Dalmacija	196	210	120	76	3	2	249	183	70	105	319	288	607
Hrvatska [♦]	2	3	1	-	-	-	2	2	1	1	3	3	6
BiH ^{♦♦}	32	16	29	13	-	-	42	20	19	9	61	29	90
Ukupno	369	823	261	457	5	7	493	895	142	392	635	1287	1.922
Ukupno	1.192		718		12		1.388		534		1.922		

Tabela 3. Podaci Glavnog štaba SVK od juna 1993. godine^{♦♦♦}

Regija	Broj stanovnika	Nacionalni sastav			Poginuli/nestali	Indeks
		Srbi	Hrvati	Ostali		
Banija	82.406	97%	2%	1%	560	0,7%
Kordun	51.000	98%	2%	-	161	0,3%
Lika	48.389	93%	5%	2%	478	1%
Sjeverna Dalmacija	87.000	90%	-	10%	607	0,7%
Ukupno	268.795	-	-	-	1.922	0,7%

Tabela 4. Poginuli i nestali Srbi u "Oluji" i postolui po vremenu pogibije/nestanka u toku 1995. godine

Vrijeme pogibije/nestanka	poginuli/nestali	indeks
Ukupno 1995. godine	1.868	97,2%
Avgust 1995. godine	1.764	91,7%
Septembar 1995. godine	56	2,9%
Oktobar 1995. godine	32	1,7%
Novembar 1995. godine	11	0,6%
Decembar 1995. godine	5	0,3%
1996.	36	1,8%
1997.	11	0,6%
1998.	7	0,3%

[♦] obuhvata područje izvan ratnih dejstava

^{♦♦} poginuli i nestali u sukobima sa HV i HVO u graničnom pojasu ili u aviogranatiranju izbjegličkih kolona

^{♦♦♦} Napomena: Podaci o broju stanovnika po regijama u Srpskoj oblasti Krajina odnose se na podatke GŠ SVK iz juna 1993. godine. Broj žitelja u vrijeme "Oluje" u svim regijama po procjeni Veritasa, bio je manji za oko 10% (vidi fusnotu 8)

3.5. Po polu

Gledano po polu, među poginulim/nestalim ima 1.388 muškaraca (72%) i 534 žene (28%). Broj poginulih/nestalih žena u "Oluji" uveliko je iznad prosjeka (npr. na strani Hrvata je taj procenat za cijeli ratni period oko 14). Procenat stradalih žena takođe govori o neselektivnom ubijanju Krajišnika, tim više ako se zna da su u krajiškoj vojsci žene bile zastupljene u beznačajnom procentu.

3.6. Po životnoj dobi

U akciji "Oluja" stradalo je najviše starijih lica (tabela 5). Do 20 godina starosti stradalo je 21, između 21 i 60 godina 952 (49,5%), a 881 lice (45,8%) starije od 60 godina.

Onih bez godišta rođenja ima 68, a i to su uglavnom starija lica kojima ni rođaci ne znaju tačnu godinu rođenja, tako da se s velikom vjerovatnoćom može da tvrdi da je onih starijih od 60 godina skoro polovina od ukupnog broja stradalih.

Na hrvatskoj strani procenat poginulih/nestalih iz populacije starije od 60 godina zastupljen je sa oko 20%, tako da broj poginulih/nestalih staračke populacije iz te kategorije takođe ukazuje na razmjere zločina nad staračkom civilnom populacijom.

Podaci o mjestu rođenja upućuju na zaključak da je u "Oluji" stradalo skoro isključivo domicilno stanovništvo, što na najbolji način demantuje sve one koji zagovaraju tezu da su Srbi okupirali dio Hrvatske teritorije i da su bili agresori.

3.7. Po opštinama rođenja

Među žrtvama "Oluje", onih koji su rođeni u opštinama koje su ulazile u sastav RSK ima 1.500 (77,5%). Na prvom mjestu, sa 362 žrtve, nalazi se opština Knin (18,7%), slijedi Gračac 149 (7,7%), Glina 128 (6,6%), Benkovac 116 (6%) itd. S područja Hrvatske, izvan RSK, ima 365 žrtava (19%), a najviše ih je iz graničnih opština, iz kojih su se pojedina mjesta u početku sukoba izdvojila iz Hrvatske i pripojila RSK (Karlovac, Gospić, Ogulin, Duga Resa, Otočac, Šibenik, Sinj, Sisak i td.)

Među poginulim/nestalim licima u akciji "Oluja", izvan Hrvatske i bivše RSK, rođeno je samo 54 (2,80%), od toga 51 sa prostora bivše SFRJ, a troje izvan područja bivše SFRJ. Mjesto rođenja ne znači da ova lica nisu živjela u RSK. Za četiri lica ne raspolazemo mjestom rođenja, ali se pouzdano zna da su živjeli na području RSK.

4. Ukupne žrtve u ratu i poraću (1990-1998) na području Hrvatske i bivše RSK

4.1. Opšte informacije

Protiče i dvanaesta godina od izgnanstva Srba iz Krajine, a evidencije o poginulim, nestalim i zarobljenim krajiškim Srbima još nisu ni potpune ni konačne. Krajišnici su izgubili i državu i zavičaj i sada su razasuti po cijelom svijetu. Upravo njihova atomizovanost i nedostatak vlastite (državne) administracije uveliko otežavaju prikupljanje i sređivanje podataka o njihovim žrtvama u minulom ratu.

Sa krajiškim ljudskim i materijalnim gubicima mnogi manipulišu. Podaci se iznose kako kome treba, ponekad zbog neinformisanosti, a češće zbog ostvarenja nekih dnevnopolitičkih ciljeva. Krajišnici ne žele da preuveličavaju svoju tragediju, jer je sama po sebi golema. Ali, isto tako, ne smiju dozvoliti da im bilo ko i iz bilo kojih razloga umanjuje žrtve.

Krajiški Dokumentaciono-informativni centar *Veritas*, kao nevladina organizacija, počev od 1993. godine, kada je i osnovan i registrovan u Kninu, prikuplja dokumentaciju o stradanju Srba sa područja Hrvatske i bivše RSK u posljednjem ratu i poraću.

S druge strane, iz istih razloga, iznosili su se i još uvijek iznose različiti podaci i o ljudskim gubicima na hrvatskoj strani.

U cilju izbjegavanja daljih manipulacija s ljudskim žrtvama na području Hrvatske i bivše RSK, u nastavku iznosim podatke o tim gubicima i na srpskoj i na hrvatskoj strani.

Podaci o ljudskim gubicima na srpskoj strani zasnivaju se na *Veritasovim*, a na hrvatskoj strani na evidencijama Ureda Vlade RH za zatočene i nestale.

Ukupni gubici su prikazani u tabelama 7. i 8.

Tabela 5. Poginuli i nestali Srbi u "Oluji" i postoluiji po starosti

Dob	Banija	Istočna Slavonija	Kordun	Lika	Sjeverna Dalmacija	Hrvatska	BiH	Ukupno	Indeks
do 10	1	-	2	-	-	-	2	5	0,26%
11-20	4	1	1	4	3	-	3	16	0,83%
21-30	40	8	14	23	34	-	9	128	6,66%
31-40	56	3	18	59	63	-	21	220	11,45%
41-50	113	5	28	91	91	-	8	336	17,48%
51-60	71	1	23	70	92	3	8	268	13,94%
61-70	115	-	28	73	123	1	10	350	18,21%
71-80	86	2	22	50	84	2	7	253	13,16%
81-90	41	-	21	71	89	-	7	229	11,91%
preko 90	8	-	3	17	19	-	2	49	2,54%
NN	25	-	1	20	9	-	13	68	3,53%
Ukupno	560	20	161	478	607	6	90	1.922	

Tabela 6. Poginuli i nestali Srbi u "Oluji" i postoluiji po regijama i opštinama rođenja, te polu i statusu

Region	Opština	pol		status			Ukupno
		M	Ž	Vojnik	Civil	Milicioner	
RSK	Benkovac	83	33	32	84	-	116
	Vojnić	42	25	17	50	-	67
	Vrginmost	82	34	39	75	2	116
	Glina	89	39	46	81	1	128
	Gračac	105	44	56	93	-	149
	Dvor	69	24	31	62	-	93
	Korenica	62	35	25	71	1	97
	Kostajnica	36	8	20	23	1	44
	Obrovac	45	14	28	30	1	59
	Petrinja	62	17	39	40	-	79
	Slunj	51	14	32	33	-	65
	Knin	250	112	94	265	3	362
	Drniš	43	10	32	21	-	53
	Vukovar	10	-	8	2	-	10
	Donji Lapac	38	20	12	45	1	58
	Pakrac	4	-	3	1	-	4
	Ukupno	1.071	429	514	976	10	1.500
Hrvatska	Nova Gradiška	2	-	1	1	-	2
	Grubišno Polje	2	-	2	-	-	2
	Imotski	1	-	-	1	-	1
	Karlovac	24	12	13	23	-	36
	Koprivnica	2	-	2	-	-	2
	Našice	2	-	2	-	-	2
	Donji Miholjac	3	-	3	-	-	3
	Novska	3	-	2	1	-	3
	Gospić	54	12	39	27	-	66
	Bjelovar	1	-	1	-	-	1
	Đakovo	1	-	1	-	-	1
	Daruvar	2	-	2	-	-	2
	Ogulin	26	10	19	16	1	36
	Varaždin	1	1	-	2	-	2
	Duga Resa	14	9	8	15	-	23
	Zagreb	2	-	1	1	-	2
	Orahovica	1	-	1	-	-	1
	Virovitica	2	-	2	-	-	2
	Split	1	-	-	1	-	1
	Slavonski Brod	1	-	1	-	-	1
	Zadar	7	1	5	3	-	8
	Slavonska Požega	4	-	4	-	-	4
	Otočac	36	14	17	33	-	50
	Rijeka	3	-	3	-	-	3
	Šibenik	20	12	13	19	-	32
	Sinj	12	4	9	6	1	16
	Sisak	38	16	23	31	-	54
	Osijek	9	-	6	3	-	9
	Ukupno	274	91	180	183	2	365
SCG		10	2	7	5	-	12
BiH		27	8	13	22	-	35
Ostatak bivše SFRJ		2	1	2	1	-	3
Područje izvan bivše SFRJ		3	1	2	1	-	3
NN		2	2	-	4	-	4
Ukupno		1.388	534	718	1.192	12	1.922

4.2. Poginuli i nestali Srbi po Veritasovoj evidenciji

4.2.1. Poginuli

Prema evidencijama *Veritasa* (stanje na dan 15. jula 2007. godine) u posljednjem ratu i poraću (1990-1998), na području Hrvatske i bivše RSK, poginulo je najmanje 4.362 lica.

Prema polu, muškarci čine 4.003 (92%), a žene 359 (8%). S obzirom na starost poginulih lica bilo je 42 mladih od 18 godina (1%), 2.842 lica starosne dobi u rasponu od 18 do 60 godina (65%), dok je 1.041 lica bilo starijih od 60 godina (24%). Dob je nepoznata za 427 poginulih lica (10%).

Prema statusu, poginuo je 881 civil (20%), 3.319 vojnika (76%) i 162 milicionera (4%).

Po godinama pogibije, 4 lica su poginula 1990; 1.726 (40%) godine 1991; 756 (17%) – 1992; 769 (18%) lica u 1993; 236 (5%) godine 1994. i 843 (19%) lica su poginula 1995. godine. Poslije rata, 1996. godine, poginulo je 13; tri lica 1997. i pet 1998. godine.

Po regijama pogibije, 607 lica je poginulo na Baniji, 788 lica u istočnoj Slavoniji, 663 u Lici, 324 na Kordunu, 1.276 lica u sjevernoj Dalmaciji, 467 u zapadnoj Slavoniji, 49 u unutrašnjosti Hrvatske, dok je 187 lica poginulo na području BiH.

Poginuli su uglavnom srpske nacionalnosti (jedan manji broj je drugih nacionalnosti, a živjeli su ili ratovali sa Srbima u RSK).

4.2.2. Nestali

Trenutno se (15. jula 2007.) na *Veritasovoj* listi nestalih vodi 2.480 lica, od toga muškarci čine 1.826 (74%), a žene 654 (26%). Prema statusu još je nepoznata sudbina 1.602 civila (64%), 852 vojnika (35%) i 26 milicionera (1%). Prema dobi, u kategoriji do 18 godina, nestalima se vodi još 26 lica, u kategoriji između 18 i 60 je 1.025 nestalih lica (39%), a više od 60 godina u trenutku nestanka imalo je 1.226 lica (53%), dok je dob nepoznata za 203 lica (8%).

Po godinama nestanka, dva su nestala 1990, 752 lica (30%) nestala su 1991, 119 lica (5%) – 1992, 37 lica nestalo je 1993, 10 lica je nestalo 1994, 1.525

lica ili 63% nestalo je 1995. godine (uključujući "Oluju" i postoluju), 23 lica su nestala 1996, 9 – 1997, a 3 lica – 1998. godine.

Po regijama, 597 lica je nestalo na Baniji, 153 u Istočnoj Slavoniji, 486 u Lici, 148 lica na Kordunu, 353 u sjevernoj Dalmaciji, 619 u Za–padnoj Slavoniji, 66 u unutrašnjosti Hrvatske, dok je 58 lica nestalo na području BiH.

I nestali su uglavnom srpske nacionalnosti (jedan manji broj su drugih nacionalnosti, a živjeli su ili ratovali sa Srbima u RSK).

4.2.3. Ukupno

Iz gornjih podataka proizlazi da je na srpskoj strani u ratu i poraću na teritoriji RH i bivše RSK ukupno poginulo i nestalo 6.842 lica²⁷, od toga prema polu: muškaraca 5.829 (85%), žena 1.013 (15%); prema statusu: vojnika 4.171 (61%), civila 2.483 (36%) i milicionera 188 (3%) i prema dobi: do 18 godina 68 (1,5%), između 18 do 60 godina 3.867 (56,5%), preko 60 godina 2.267 (33%), dob nepoznata za 630 (9%).

Prema godinama nestanka; 1990 = 6 (0,1%); 1991 = 2.478 (36%); 1992 = 875 (13%); 1993 = 806 (12%); 1994 = 246 (4%); 1995 = 2.368 (35%); 1996 = 36 (0,5%); 1997 = 12 (0,2%); 1998 = 8 (0,1%).

Po regijama: Banija = 1.204 (17,6%); Istočna Slavonija = 941 (13,8%); Lika = 1.149 (16,8%); Kordun = 472 (6,9%); Sjeverna Dalmacija = 1.629 (23,8); Zapadna Slavonija = 1.086 (15,9%); Hrvatska = 115 (1,7%) i BiH = 245 (3,6%).

4.3. Poginuli i nestali po evidenciji

Vlade RH - gubici na hrvatskoj strani

4.3.1. Poginuli

Prema evidencijama Ureda za zatočene i nestale osobe pri Vladi RH (stanje na dan 1. oktobra 2002), u "agresiji" na RH poginula su najmanje 11.834 lica. Prema polu, muškarci čine 10.282 (87%), a žene 1.552 (13%). S obzirom na starost, bilo je 335 (3%) mladih od 18 godina, 8.991 (78%) lica bilo je u rasponu između 18 i 60 godina, dok je 1.526 (13%) lica bilo starijih od 60 godina. Dob je nepoznata za 982 (6%) poginulih. Prema statusu, u "agresiji" na Republiku Hrvatsku poginula su 4.362 (37%) ci-

²⁷ Nažalost, ovaj Veritasov verifikovani spisak poginulih i nestalih nije konačan. Trenutno se u postupku verifikacije nalazi još oko 350 lica za koja postoji velika vjerovatnoća da su takođe poginuli i nestali u ratnom periodu na području RH i RSK.

Na ovom popisu se ne nalaze ni poginuli/nestali pripadnici bivše JNA koji su poginuli/nestali na području RH, ukoliko nisu rođeni na području Hrvatske, a takvih je 307 (95 poginulo i 212 nestalo) prema evidenciji Komisije Vjeća ministara SCG za humanitarna pitanja i nestala lica. Na spisku Komisije Srbije ne nalaze se ni imena onih pripadnika JNA čiji su posmrtni ostaci neposredno po pogibiji predati njihovim porodicama. Veritas ne raspolaže sa podacima o poginulim licima iz ove kategorije.

vila, 6.695 "branitelja" (56%), dok je za 777 (7%) status nepoznat.

Po nacionalnom sastavu među poginulima je 6.790 Hrvata; 298 Srba; 195 Jugoslavena, dok je nepoznate nacionalnosti 4.173 lica.

4.3.2. Nestali

U isto vrijeme pri Uredu Vlade RH za zatočene i nestale vodio se postupak traženja za 1.348 lica. Od toga, muškarci čine 1.089 (81%), a žene 259 (19%). Prema statusu, još je nepoznata sudbina 691 (51,3%) civila, 490 (36,3%) "branitelja" (vojnika), 125 (9,3%) pripadnika civilne zaštite, te još 42 (3,1%) osobe nepoznatoga statusa. Prema dobi, u kategoriji od 18 godina nestalima se vodi još 15 (1%) lica, u kategoriji između 18 i 60 godina je 971 (72%) nestala lica, a više od 60 godina u trenutku nestanka imala su 362 (27%) lica. S obzirom na godinu nestanka, dva su lica nestala 1990, 1.112 (82%) lica nestalo je 1991. godine, 128 (9%) lica je nestalo 1992. godine, 21 (2%) – 1993. godine, 3 u 1994. godini, 21 (2%) lica je nestalo 1995. godine, dok je za 61 (4%) lica nepoznato vrijeme nestanka.

Po nacionalnom sastavu među nestalima je: 1.166 Hrvata (86%); 77 Srba (6%), 32 Mađara (2%), dok je nepoznate nacionalnosti 14 lica.

4.3.3. Ukupno

Iz gornjih podataka proizilazi da je ukupno na hrvatskoj strani poginulo i nestalo 13.182 lica²⁸, od toga prema polu: muškaraca 11.371 (86%), žena 1.771 (14%); statusu: vojnika 7.185 (55%); civila 5.053 (38%), zaštitara 124 (1%); prema dobi: do 18 godina 350 (3%), od 18 do 60 godina 9.962 (76%), više od 60 godina 1.888 (14%) i dob nepoznata za 982 (7%).

Veritas ne raspolaže sa podacima za poginule po godinama na hrvatskoj strani (podaci nisu javno

objavljeni), zbog čega je nemoguće izvesti analizu poginulih i nestalih po godinama.

4.4. Ukupne ljudske žrtve

4.4.1. Po vremenu nestanka/pogibije

Iz podataka iznesenih u tačkama 4.2. i 4.3. proizilazi da su ukupni gubici u ljudstvu na području Hrvatske i bivše RSK, u periodu 1990-1998, i na strani Srba (6.842) i na strani Hrvata (13.182), 20.024 lica²⁹.

I hrvatska i srpska strana tragaju za 3.828 lica, što je 19% od ukupnog broja poginulih i nestalih na obje strane.

Najviše nestalih je iz prve ratne godine (1991), ukupno 1.868 lica, što je 49% od ukupnog broja nestalih. Iz prve ratne godine hrvatska strana traga za 1.112 (59%) a srpska za 752 (41%) od ukupno nestalih lica (1.868) u toj godini.

Tek nešto manje je nestalih iz 1995. godine (1.548), s tim što hrvatska strana traga za 21 licem, a srpska za 1.525 (99%) lica.

Upoređivanje poginulih po vremenu pogibije nije moguće izvesti zbog nedostatka podataka sa hrvatske strane, osim što se može, na osnovu vremena nestanka i broja nestalih, pretpostaviti da je na hrvatskoj strani najviše poginulih u toku 1991. godine, tj. u prvoj ratnoj godini. Žrtve na srpskoj strani, uzimajući u obzir poginule i nestale, nešto su veće u 1991. (2.478) nego u toku 1995. godine. Ovoliki broj žrtava na srpskoj strani u toku 1991. godine, ukazuje da se hrvatska strana nije samo branila od srpskog "agresora". Broj žrtava na srpskoj strani u zadnjoj ratnoj godini (2.368), ukazuje koja je strana bila agresor a koja žrtva.

4.4.2. Po statusu, polu i životnoj dobi

Ukupne žrtve po statusu, ukazuju da je skoro podjednako civilnih žrtava i na srpskoj (2.483) i na hrvatskoj (5.053) u odnosu na ukupne žrtve i na jednoj i na drugoj strani – izraženo u procentima na srpskoj strani učešće civila iznosi 36%, a na hrvatskoj strani 38%.

Po polu, učešće žena među žrtvama na srpskoj strani (1.013) iznosi 15%, a na hrvatskoj (1.811) 14%, što je, gledano u procentima, skoro jednako.

²⁸ Ove podatke je na svjedočenju u slučaju "Milošević" pred Haškim sudom iznio gospodin Ivan Grujić, predsjednik Komisije za nestale i zatočene Vlade RH, uz obrazloženje da se radi o službenim podacima Vlade RH.

²⁹ Ako se tome pribroje i žrtve sa spiska poginulih i nestalih pripadnika JNA na području RH (307), to onda daje brojku od 20.331 lica, ukupno poginulih i nestalih na području RH i bivše RSK.

Tabela 7. Ukupne žrtve u ratu i poraću (1990-1998) na području RH i bivše RSK (po vremenu nestanka/pogibije)

Strana	Godina																		Ukupno			
	1990.		1991.		1992.		1993.		1994.		1995.		1996.		1997.		1998.				N N	
	P	N	P	N	P	N	P	N	P	N	P	N	P	N	P	N	P	N	P	N	P	N
Srpska	4	2	1.726	752	756	119	769	37	236	10	843	1.525	13	23	3	9	5	3	-	-	4.361	2.481
Ukupno	6		2.478		875		806		246		2.368		36		12		8		-		6.842	
Hrvatska	-	2	-	1.112	-	128	-	21	-	3	-	21	-	-	-	-	-	-	-	61	11.834*	1.348
Ukupno	-		-		-		-		-		-		-		-		-		-		13.182	
Sveukupno	-	4	-	1.868	-	247	-	58	-	13	-	1.546	-	23	-	9	-	3	-	61	16.196	3.828
																			20.024			

* Veritas ne raspolaže podacima za poginule po godinama na hrvatskoj strani, pošto nisu javno objavljeni.

Tabela 8. Ukupne žrtve u ratu i poraću (1990-1998) na području RH i bivše RSK (po statusu, polu i dobi)

Страна	Статус								Пол				Доб								Укупно
	војник		цивил		милиција /заштита		НН		М		Ж		до 18 год.		18-60 година		више од 60		НН		
	П	Н	П	Н	П	Н	П	Н	П	Н	П	Н	П	Н	П	Н	П	Н	П	Н	
Српска	3.319	852	881	1.602	162	26	-	-	4.003	1.826	359	654	42	26	2.842	1.025	1.041	1.226	427	203	
Укупно	4.171		2.483		188		-	-	5.829		1.013		68		3.867		2.267		630		6.842
Хрватска	6.695	490	4.362	691	-	125	777	42	10.282	1.089	1.512	259	335	15	8.991	971	1.526	362	982	-	
Укупно	7.185		5.053		125		819		11.371		1.771		350		9.962		1.888		982		13.182
Укупно	10.014	1.342	5.243	2.293	162	151	777	42	14.285	2.915	1.871	913	377	41	11.833	1.996	2.567	1.588	1.409	203	
Свеукупно	11.356		7.536		313		819		17.200		2.784		418		13.829		4.155		1.612		20.024

S obzirom na starost žrtava, mlađih od 18 godina na srpskoj strani ima 68 (1,5%), a na hrvatskoj 350 (3%); u rasponu od 18 do 60 godina na srpskoj strani ima 3.867 (56,5%), a na hrvatskoj 9.962 (76%), dok starijih od 60 godina na srpskoj strani ima 2.267 (33%), a na hrvatskoj 1.888 (14%). Nepoznate dobi na srpskoj strani ima 630 (9%), a na hrvatskoj strani 982 (7%).

Iz iznesenih podataka proizilazi, da je najveće odstupanje u žrtvama starijim od 60 godina (19% više na srpskoj strani). Toliki broj i procenat žrtava u toj kategoriji na srpskoj strani demantuje još uvijek prevladavajuće mišljenje u međunarodnoj zajednici da su Hrvati vodili isključivo odbrambeni rat.

4.4.3. Učešće žrtava u ukupnom broju stanovnika

U RH, po popisu stanovništva iz 1991. godine, bilo je ukupno 4.784.265 stanovnika od čega 3.736.356 Hrvata, 581.663 Srba i 106.041 Jugoslovena (podaci statističkog zavoda RH).

Upoređujući ukupne gubitke na strani Hrvata (13.182 poginula i nestala)³⁰ sa učešćem hrvatske populacije u ukupnom broju stanovnika u RH iz 1991. godine, dolazi se do iznosa od 0,35% poginulih i nestalih na hrvatskoj strani u ratnom periodu '90-95 godine.

Upoređujući ukupne gubitke na strani Srba (6.842 poginula i nestala lica) sa učešćem srpske populacije u ukupnom broju stanovnika iz RH iz 1991. godine, dolazi se do iznosa od 1,17% poginulih i nestalih na srpskoj strani u periodu od 1990. do 1998. godine.

Upoređivanjem ljudskih žrtava na strani hrvatskog i srpskog stanovništva u RH, izvedenoj po

istoj metodologiji, proizilazi da su verifikovane srpske žrtve 3,3 puta veće nego hrvatske.³¹

Do sada prikupljeni podaci o poginulim i nestalim licima srpske nacionalnosti na prostoru RH i bivše RSK, nisu i konačni podaci, što znači da ukupne ljudske žrtve srpske populacije na prostoru RH mogu biti samo veće, od gore navedenih.

Ljudske žrtve i na strani Hrvata (13.182) i na strani Srba (6.842) u RH iznose 0,4% od ukupnog stanovništva u RH, prema popisu iz 1991. Poginuli i nestali su direktne žrtve rata i kao takvi nalaze se na evidencijama neke od sukobljenih strana. Žrtve rata su, međutim, i većina od onih koji pomriješ u izbjeglištvu /progonstvu od tuge i bola za poginulim ili nestalim članom porodice, ili za izgubljenim za- vičajem. Njih još niko ne broji i ne popisuje.

5. Etničko čišćenje - Etnocid

5.1. Optužnice

Uprkos službenom stavu Hrvatske države "da je Oluja bila legitimna vojno-redarstvena akcija čiji je cilj bio vraćanje vojno okupiranih područja u njen

³⁰ U međuvremenu se broj nestalih na hrvatskoj listi smanjio na oko 1.100 lica, a za tu razliku se broj poginulih povećao, tako da se ukupan broj ne mijenja.

³¹ Na strani srpskih žrtava nisu uzimane u gornju računicu nestala i poginula lica sa Veritasovog neverifikovanog spiska (350) kao ni nestala i poginula lica na prostoru RH sa spiska Komisije Vlade Srbije za nestala lica (307) zbog toga što ne raspolažemo podacima o njihovom državljanstvu.

ustavno pravni poredak"; uprkos službenom stavu Vrhovnog suda Hrvatske (koji, bez sumnje, predstavlja i službeni stav države), "da branitelji države koja je žrtva agresije ne mogu biti optuženi za ratne zločine" i uprkos svim opstrukcijama hrvatske države na rješavanju sudbina nestalih Srba, MKSJ je nakon dugogodišnje istrage, podigao optužnice protiv hrvatskih generala, Ante Gotovine (prva optužnica podignuta 21. maja 2001, izmjenjena 19. februara 2004. godine), kao glavnog operativnog komadanta hrvatskih snaga u operaciji "Oluja" za Sektor jug, te Mladena Markača, komadanta specijalne policije MUP-a RH i Ivana Čermaka, komadanta zbornog mjesta Knin, (prva optužnica podignuta 19. februara 2004.) da su "učestvovali u udruženom zločinačkom poduhvatu čiji je zajednički cilj bio prisilno i trajno uklanjanje srpskog stanovništva iz regije Krajina između ostalog pljačkanjem, oštećivanjem i potpunim razaranjem imovine srpskog stanovništva, kako bi pripadnike toga stanovništva odvratilo ili spriječilo da se vrate i ponovo nastane u svojim domovima". Djelujući sami i/ili u dogovoru s drugima uključujući i predsjednika Franju Tuđmana, "optuženici su planirali, potsticali, počinili ili na drugi način pomagali i podržavali planiranje, pripremu ili izvršenje tih djela ili su previdali vjerojatnost da će ona biti počinjena".

Tim optužnicama optuženi generali se terete u tri tačke za zločine protiv čovječnosti (progoni na političkoj, rasnoj ili vjerskoj osnovi, deportacije i prisilno preseljenje), kažnjiva prema članu 5. u vezi s članovima 7.(1) i 7.(3) Statuta Međunarodnog suda; u jednoj tački za zločine protiv čovječnosti (druga nečovječna djela – podvrgavanje nečovječnom postupanju, ponižavanju i degradiranju premlaćivanjem te verbalnim i fizičkim napadima) kažnjiva prema članu 5. u vezi s članom 7.(3) Statuta Međunarodnog suda; u dvije tačke za kršenja zakona ili običaja ratovanja (pljačkanje javne ili privatne imovine i bezobzirno razaranje gradova, naselja i sela) kažnjivo prema članu 3. u vezi s članovima 7.(1) i 7.(3) Statuta Međunarodnog suda; u jednoj tački za kršenja zakona ili običaja ratovanja (ubistvo, obuhvaćeno zajedničkim članom 3.(1)(a) Ženevskih konvencija iz 1949. godine, kažnjivo po članu 3. u vezi s članom 7.(3) Statuta Međunarodnog suda.

Javno objavljivanje ovih optužnica bio je svojevrsni šok za hrvatsku državu, koja je počela žestoku pravnu i diplomatsku borbu kako bi ubjedila međunarodnu zajednicu, a samim tim i MKSJ da takve optužbe nemaju osnova. Napadan je i *Veritas* sa svih nivoa državne vlasti i iz svih segmenata hrvatskog društva kao organizacija koja je Tužilaštvu MKSJ-a "podmetnula" falsifikovane dokaze.³²

Hrvati su napadali i druge dokaze koji su teretili hrvatsku državu za planirano etničko čišćenje Hrvatske od Srba, pa tako i Brionske transkripte u kojima je dogovoren i zapisan scenario etničkog čišćenja Krajine od Srba.³³

Hrvati do sada nisu uspjeli, a vjerujem da neće ni ubuduće, da ospore podatke *Veritasa*, a ni autentičnost Brionskih transkripata (koju je 2005. godine potvrdio i hrvatski sud).

Odbrana optuženih generala Markača i Čermaka pokušala je prigovorom protiv optužnice da "uzdrma" njen najosjetljiviji dio o udruženom zločinačkom poduhvatu. MKSJ je djelomično prihvatio prigovore i dao nalog Tužilaštvu da precizira upravo taj dio optužnice.

Tužilaštvo je protiv trojice ranije optuženih generala 21. jula 2006. godine sudu dostavilo spojenu optužnicu, koja je dodatno šokirala i uznemirila cjelokupnu Hrvatsku.³⁴

³² *Večernji list* od 15. marta 2004., intervju sa Anđelkom Milardovićem pod naslovom "Optužnice ugrožavaju opstojnost Hrvatske" – a"... Kad se sažmu navodi *Veritasa* od 1998. do 2002. godine, a sumnja se da je *Veritas* prikriveni ogranak srpske obavještajne službe, dolazi se do četiri bitne točke. Prvo, da preko optužnica treba dokazati da je Republika Hrvatska nastala na zločinu i etničkom čišćenju, zatim da je to etničko čišćenje bilo planirano. Treća je točka da je plan stvorio civilni i vojni državni vrh. Četvrto, tvrdi se da po logici stvari moraju odgovarati Tuđman i Šušak, a potom generali i niži časnički kadar. Takva se percepcija podudara sa sadržajem optužnica.... Podsjećam da je *Veritas* još za vrijeme četverogodišnjeg razdoblja djelovanja, zaključio da bi, ako se optužnicama dokažu spomenute četiri točke, srpsko stanovništvo moglo tražiti u najmanju ruku neki kanton, aktiviranje plana Z-4 ili čak obnavljanje Republike Srpske Krajine. Taj je treći zahtjev nerealan, ali prva dva nisu..."

Slobodna Dalmacija od 29.03.2004. godine Intervju sa Dr. Miroslavom Tuđmanom – "... Čermak i Markač u Hagu brane se kao pojedinci, no ove kvalifikacije stvar su hrvatske države, politička logika nalaže da se država brani od ovakvih kvalifikacija o "nastanku u zločinu". Budu li presude donijete s ovakvim kvalifikacijama, realizirat će se scenarij koji je najavio velikosrpski podanik Haškog tužiteljstva Savo Štrbac da je nužna i promjena hrvatskog Ustava. Logično, jer ako u Ustavu iz 1997. stoji, u preambuli odredba kako je Hrvatska država nastala i na pobjedama u Domovinskom ratu, ocijeni li se to "zločinačkim", ovakva odredba u Ustavu više ne može ostati..."

³³ Izjava Franje Tuđmana..... – a"na nekoliko pravaca treba nanijeti takve udarce da Srbi praktično nestanu..."

³⁴ Hrvatski Sabor je 30. juna 2006. godine usvojio Deklaraciju o „Oluji“, u kojoj joj, je pored već poznatih atributa „vojno redarstvene akcije sporvedene uz poštivanje svih odredbi međunarodnog ratnog, humanitarnog i civilnog prava“ dodaje i nove „pobjedničke, odlučujuće, nezaboravne i posljednje

Sušтина spojene optužnice jeste upravo u preciziranju ostalih učesnika u udruženom zločinačkom poduhvatu. Uz već poznato ime Franje Tuđmana, spominje se i ime Gojka Šuška, ministra odbrane RH, te imena dvojice načelnika Glavnog stožera (Generalštaba) HV-a Janka Bobetka³⁵ i Zvonimira Červenka³⁶ (svi pokojnici).

Uz spomenuta imena, saučesnici u udruženom zločinačkom poduhvatu su i "razni oficiri, zvaničnici i članovi hrvatske vlade i političkih struktura na svim nivoima (uključujući i one u opštinskim vlastima i lokalnim organizacijama): razne vođe i članovi HDZ-a; razni oficiri i pripadnici HV-a, specijalne policije, civilne policije i drugih službi za bezbjednost i/ili obavještavanje RH, kao i druga znana i neznana lica".

Tužilaštvo MKSJ-a je, ispunjavajući nalog suda, očito bilo u velikom problemu, u koji je došlo zbog primjene "izlazne strategije" MKSJ-a. Naime, pošto im je mandat na podizanju novih optužnica istekao krajem 2004. godine, Tužilaštvo je moglo u izmjenjenoj optužnici imenovati samo mrtve učesnike "zločinačkog udruženja" (mrtvima se ne sudi, bar ne direktno), dok je za žive učesnike moglo dati, a i dalo je, dovoljno podataka (navodeći strukture iz kojih dolaze), tako da će ih moći (a vjerovatno i morati kao zalog za članstvo u evropskim i evroatlanskim integracijama) identifikovati, što znači i procesuirati, upravo hrvatsko pravosuđe.

Hrvati su sami izračunali da ovako izmjenjena optužnica obuhvata najmanje hiljadu lica iz pomenutih institucija koji se mogu optužiti kao učesnici u udruženom zločinačkom poduhvatu.³⁷

Spojena optužnice protiv trojice optuženih generala, doživjela je još dvije izmjene³⁸. Suština ovih izmjena ogleda se u tome što je Tužilaštvo, po nalogu pretresnog vijeća, skratilo optužnicu tako što je odustalo do progona za djela počinjena u oktobru i novembru 1995. godine i od djela u šest od 20 opština obuhvaćenih optužnicom³⁹.

Dana 31. maja 2007. godine, pretresno vijeće je odobrilo zahtjev odbrane i ukinulo povjerljivi status do tad tajnog aneksa optužnice sa imenima sedmorice

(živih) članova "udruženog zločinačkog poduhvata": Mirka Norca (bivšeg komandanta Gospićkog vojnog okruga), Rahima Ademija (bivšeg zamjenika komadanta Splitskog vojnog okruga), Miljenka Crnjca (bivšeg komadanta Karlovačkog vojnog okruga), Mate Laušića (bivšeg šefa administracije vojne policije), Ivana Jarnjaka (bivšeg ministra unutrašnjih poslova), Markice Rebića (bivšeg pomoćnika ministra odbrane zaduženog za bezbjednost) i Jure Radića (bivšeg ministra za obnovu).

Prema spojenoj optužnici, cilj udruženog zločinačkog poduhvata bio je da prisilno i trajno uklone srpsko stanovništvo iz regije Krajina, silom, zastrašivanjem ili prijetnjama silom, premještanjem i deportacijom, oduzimanjem i razaranjem imovine ili drugim sredstvima. Krivično djelo ubistva i mučenja nisu dio poduhvata, ali će im se suditi i za to jer su se mogla predvidjeti kao moguća posljedica provođenja takvog poduhvata.

Ove i ovakve optužnice protiv hrvatskih generala, imajući u vidu imenovane i neimenovane članove udruženog zločinačkog poduhvata za zločine počinjene u "Oluji" u sektoru Jug, uz one koje su podignute za "Medački xep"⁴⁰ (protiv Janka Bobetka, Mirka Norca i Rahima Ademija), uvažavajući i presudu Županijskog suda u Rijeci, kojom su već pravosnažno osuđeni general Mirko Norac, Tihomir Orešković i Josip Grandić, za ratne zločine nad Srbima u Gospiću 1991. godine, uključujući i dvije optužnice podignute protiv Branimira Glavaša za zločine nad Srbima u Osijeku u toku 1991. i 1992. godine⁴¹, uveliko su uzdrmale temelje hrvatske države, pošto na jasan i nedvosmislen način i "Oluju" i ranije agresije hrvatske vojske na RSK ("Miljevački plato", "Maslenica", "Medački xep", "Bljesak") označavaju kao zločinačke. Takve optužnice već u ovoj fazi, prognanim Srbima, kao konstitutivnom narodu u hrvatskoj državi do kraja 1990. godine, kojem je jednostrano i protivustavno oduzeta konstitutivnost, pružaju osnov, ne samo za vraćanje oduzetih prava i imovine i povratak u

hrvatske bitke", kao i atribut „međunarodne pravno legitimne i savezničke antiterorističke akcije“.

³⁵ Načelnik GŠ HV-a do 17. jula 1995. godine, kada je penzionisan.

³⁶ Imenovan za načelnika GŠ HV-a do 17. jula 1995. godine.

³⁷ Nedjeljnik "Gloбус" u broju od 13. maja 2005. godine objavio je popis od 600 imena kao potencijalnih članova "udruženog zločinačkog poduhvata", među kojima je i ime aktuelnog premijera Vlade RH Ive Sanadera, koji je u vrijeme "Oluje" bio zamjenik ministra vaWSkih poslova.

³⁸ Prva izmjena 24. maja 2007. godine, a druga 6. juna 2007. godine.

³⁹ Tužilaštvo neće izvoditi dokaze za zločine počinjene na području Kijeva, Lovinca, Polače, Smilčića, Titove Korenice i Udbine.

⁴⁰ Predmet ustupljen Hrvatskom pravosuđu u septembru 2005. godine. Nakon što je optužnica prilagođena domaćem zakonodavstvu, u junu 2007. godine na Okružnom sudu u Zagrebu počeo je glavni pretres protiv optuženih Rahima Ademija i Mirka Norca, koji će, po planu pretresnog vijeća trajati najmanje godinu dana. Postupak protiv Bobetka je MKSJ obustavio nakon njegove smrti.

⁴¹ Istraga protiv Branimira Glavaša za slučaj „Selotejp“ vođena je pred Županijskim sudom u Osijeku, a za slučaj „Garaža“ pred Županijskim sudom u Zagrebu. Obe su istrage rezultirale podizanjem optužnica 2007. godine. Optužnice su nakon stupanja na snagu spojene a postupak će se voditi pred Županijskim sudom u Zagrebu.

zavičaj, već i pravo na široku autonomiju po savremenim evropskim standardima.

A kada i ako ove optužnice budu verifikovane kroz presude (vjerovatno i da hoće, jer dokaza za njihovu osnovanost ima dovoljno), tada bi država Hrvatska morala doživjeti ustavnu redefiniciju, tako što bi Srbi morali dobiti "državu u državi" (više od autonomije, manje od države) kako je to i bilo predviđeno planom Z-4.

5.2. Plan Z-4

Iako RSK nikada nije bila međunarodno priznata kao država, ista ta međunarodna zajednica tretirala ju je kao međunarodni subjekt. Da je tako, potvrđuje i Rezolucija Savjeta bezbjednosti UN-a broj 743. od 21. februara 1992. godine, kojom je ozvaničen Vensov plan, kojim je definitivno otvoren put za dolazak zaštitnih snaga UN-a (UNPROFOR) u Hrvatsku i koji nije prejudicirao političko rješenje jugoslovenske krize, pa tako ni hrvatsko-srpski sukob na području Hrvatske.

Političko rješenje hrvatsko-srpskog pitanja (sukoba) na području Hrvatske trebao je biti plan Z-4, koji je Srbima u Hrvatskoj garantovao "državu u državi".⁴² Po Vensovom planu, Sektor Sjever obuhvatao je Baniju i Kordun, a Sektor Jug Liku i sjevernu Dalmaciju.

Tadašnje vođe Srba iz RSK, na čelu sa predsjednikom Milanom Martićem, nisu "primili u ruke" Plan Z-4 kada im je donesen u Knin 30. januara 1995. godine, ali ga nisu ni odbili.

Delegacija krajiških Srba na sastanku sa delegacijom RH, održanom u Ženevi 2. i 3. avgusta 1995. godine, pod predsjedavanjem Torvalda Stoltenberga, jednog od kopredsjednika Mirovne konferencije o Jugoslaviji, parafirala je Nacrt sporazuma koji im je ponudila međunarodna zajednica u cilju "da se zaustave vojne akcije usmjerene jednih prema drugima", u kojem je jedna od tačaka glasila: "3. Pregovori u vezi završnog političkog sporazuma u vezi sa statusom Krajine vodiće se na bazi Plana Z-4."

Bilo je predviđeno da se ovaj sporazum potpiše 4. avgusta 1995. godine u podne. Hrvatska delegacija je odbila da potpiše ponuđeni Nacrt sporazuma, tražeći od delegacije RSK "bezuslovnu mirnu reintegraciju" cijelog područja RSK. Istog dana u Beogradu, tadašnji predsjednik Vlade RSK, Milan Babić, na sastanku sa Ambasadorom SAD u Zagrebu Galbrajtom, prihvata ponuđene uslove

identične onima u Ženevi, takođe "u cilju da se izbjegnu dalje vojne akcije".

Hrvatska strana je, protivno Vensovom planu i dogovorima u Ženevi i Beogradu od prethodnog dana, bez saglasnosti međunarodne zajednice, posebno Savjeta bezbjednosti UN-a, iako je od početka 1992. godine i sama bila članica UN-a, 4. avgusta 1995. godine izvršila agresiju na RSK pod nazivom "Oluja" i silom područje RSK vratila u ustavno pravni poredak Hrvatske.

U međuvremenu je Tužilaštvo Haškog suda podiglo spoenu optužnicu protiv cjelokupnog hrvatskog vojnog i političkog vrha, uključujući posmrtno i predsjednika RH Franju Tuđmana, "za udruženi zločinački poduhvat s ciljem da se prisilno i trajno uklone Srbi sa područja Krajine".

Imajući u vidu sve navedene činjenice, a posebno to da iza Plana Z-4 stoje Ujedinjene nacije (preko Torvalda Stoltenberga i Dejvida Ovena, kopredsjednika Mirovne konferencije za bivšu Jugoslaviju), Evropska unija, (preko francuskog i njemačkog ambasadora Žana Žaka Gajarda i Horsta Vajzela), SAD (preko ambasadora u Zagrebu Pitera Galbrajta) i Rusija (preko ambasadora u Zagrebu Leonida Kerestexijanca), može se izvući jedini mogući zaključak da je Plana Z-4 još aktivan.

Vjerujem da autori Plan Z-4 nisu pravili za "jednokratnu upotrebu", ili za tadašnje čelnike Hrvatske, RSK ili SRJ (koji su, usput rečeno, u međuvremenu optuženi, a neki i osuđeni za ratne zločine od strane MKSJ-a) već, na osnovu optimalnih istorijskih i tadašnjih okolnosti i činjenica, kako bi za sva vremena na najbolji mogući način riješili dugi istorijski spor između hrvatskog i srpskog naroda na prostoru Hrvatske, a samim tim da bi se izbjegli i krvavi ratni sukobi koji su se ciklički ponavljali u određenim vremenskim razmacima.

Zbog toga ga treba što prije staviti u funkciju.

Beograd, jula 2007.

⁴² U članu I. 1. u paragrafu prvom ovoga Plana navodi se: "Biće uspostavljena autonomna Srpska Krajina (u daljem tekstu "Krajina") od teritorija označenih na mapi u Aneksu A (Krajina treba da bude jedinstvena neprekinuta teritorija koja će se sastojati od oblasti sa srpskom većinom u sektorima Sjever i Jug zaštićenih zona UN-a, kako je određeno popisom 1991. godine, sa odgovarajućim razmatranjem geografskih i ekonomskih faktora.)".

On the basis of the agreement specified below, the delegations of the Croatian Government and of the Serb authorities in Knin have decided to halt all military actions directed against each other from 12 noon on Friday, 4 August 1995. They have agreed to the following undertakings:

1. The segment of the oil pipeline referred to in the Economic Agreement of 2 December 1994 will be reopened under the supervision of the United Nations by Monday, 7 August 1995 provided that there are no technical obstacles to this caused by the recent closure of the pipeline. A meeting will be held at Pleso on Tuesday, 8 August, to determine the quantities as well as other modalities for supply of oil and oil products from Sisak to Petrinja.
2. A meeting will take place on Wednesday, 9 August, in Knin to determine the modalities and timetable for opening the railway between Zagreb and Split via Knin.
3. Negotiations concerning a final political settlement concerning the status of the Krajina will commence on the basis of the Z-4 plan. The first meeting will take place in Pleso on Thursday, 10 August 1995, and the second in Knin on Thursday, 17 August 1995.
4. The access for delivery of humanitarian aid to the Bihac pocket will be permitted without hindrance.
5. There will be no cross border interference in Bihac by presence, fire power or air activity in violation of international law.
6. Immediate steps will be taken to implement fully the mandate established in United Nations Security Council Resolution 981.
7. In the light of the above agreement, and the decision on that basis to halt all military actions directed against each other, the signatories agree that a meeting of the senior military commanders will take place in Turanj on Saturday, 5 August 1995, under the auspices of General Janvier in order to consolidate the cessation of hostilities and further stabilise the military situation.

Prijedlog sporazuma koji je međunarodna zajednica ponudila delegacijama Republike Srpske Krajine i Republike Hrvatske na sastanku u Ženevi, 2. i 3. avgusta 1995. godine

IZMIJENJENA SPOJENA OPTUŽNICA

Tužlac Međunarodnog krivičnog suda za bivšu Jugoslaviju, u skladu sa svojim ovlaštenjima iz člana 18. Statuta Međunarodnog suda za bivšu Jugoslaviju (u daljem tekstu: Statut), optužuje:

ANTU GOTOVINU
IVANA ČERMAKA
MLADENA MARKAČA

za ZLOČINE PROTIV ČOVJEČNOSTI i KRŠENJA ZAKONA I OBIČAJA
RATOVANJA, kako slijedi:

OPTUŽENI ANTE GOTOVINA

1. Ante GOTOVINA je rođen 12. oktobra 1955. na ostrvu Pašman, opština Zadar, u Republici Hrvatskoj (u daljem tekstu: Hrvatska) u tadašnjoj Socijalističkoj Federativnoj Republici Jugoslaviji (u daljem tekstu: SFRJ).

2. Od 1. februara 1973. do 1. februara 1978. Ante GOTOVINA je bio pripadnik francuske Legije stranaca, u kojoj je stekao čin starijeg razvodnika. Po povratku u Hrvatsku, u junu 1991. godine,

imenovan je za načelnika organa za operacijske i nastavne poslove 1. brigade Zbora narodne garde (u daljem tekstu: ZNG). Od februara do maja ili juna 1992. bio je zamjenik komandanta posebne jedinice Glavnog stožera Hrvatske vojske (u daljem tekstu: HV). Od maja ili juna do oktobra 1992. bio je raspoređen u Hrvatsko vijeće obrane (u daljem tekstu: HVO).

3. Dana 9. oktobra 1992. Ante GOTOVINA, koji je tada imao čin brigadira, imenovan je za zapovjednika Operativne zone HV-a Split, koja je 1993. preimenovana u Zborno područje Split. Dana 30. maja 1994. unapređen je u čin general-bojnika. Između kraja jula i 4. avgusta 1995, unapređen je u čin general-pukovnika. Ante GOTOVINA je ostao komandant Zbornog područja Split do marta 1996. godine. Predsjednik Republike Hrvatske Franjo TUĐMAN (u daljem tekstu: predsjednik TUĐMAN) 12. marta 1996. godine je imenovao Antu GOTOVINU za glavnog inspektora Inspektorata HV-a.

4. Najkasnije od 4. avgusta pa do 15. novembra 1995. godine, Ante GOTOVINA je bio koman-

dant Zbornog područja HV-a Split i glavni operativni komandant operacije "Oluja" u južnom dijelu područja Krajina. U tom svojstvu obavljao je odgovorne dužnosti u raznim strukturama vlasti. Tokom operacije "Oluja" i drugih operacija i/ili akcija koje su u vezi s njom kontinuirano vršene, imao je stvarnu kontrolu nad svim jedinicama, elementima i pripadnicima HV-a Zbornog područja Split ili dodatih Zbornom području Split i nad svim drugim snagama pod njegovom komandom, koje su za vrijeme operacije "Oluja" djelovale i/ili se nalazile u južnom dijelu područja Krajina. Glavne jedinice ili elementi Zbornog područja Split i pridodati Zbornom području Split i pod komandom Ante GOTOVINE u periodu na koji se odnosi Spojena optužnica navedeni su u Dodatku A. Kao komandant Zbornog područja Split, Ante GOTOVINA bio je odgovoran, između ostalog, za održavanje reda i discipline, te nadziranje ponašanja podređenog ljudstva.

IVAN ČERMAK

5. Ivan ČERMAK je rođen 19. decembra 1949. u opštini Zagreb, u Republici Hrvatskoj. Od 1990. do 1991. godine Ivan ČERMAK je obavljao dužnost potpredsjednika Izvršnog odbora Hrvatske demokratske zajednice (u daljem tekstu: HDZ) i bio je savjetnik predsjednika TUĐMANA. Godine 1991. Ivan ČERMAK je imenovan za pomoćnika ministra odbrane u Vladi Republike Hrvatske i tu dužnost obavljao je do 1993. godine. Dok je bio na toj dužnosti i nakon toga, imao je čin general-pukovnika.

6. Ivan ČERMAK je bio privatno blizak s predsjednikom TUĐMANOM. Dana 5. avgusta 1995. predsjednik TUĐMAN je lično imenovao Ivana ČERMAKA za komandanta Zbornog mjesta Knin, koje je uključivalo opštine Civljane, Ervenik, Kijevo, Kistanje, Knin, Nadvoda i Orlić. Ivan ČERMAK je svoj štab uspostavio u Kninu 5. ili 6. avgusta 1995, ili približno tih datuma, i ostao na dužnosti komandanta Zbornog mjesta približno do 15. novembra 1995. godine. Osim što je, kao komandant Zbornog mjesta, imao vojnu i administrativnu funkciju, Ivan ČERMAK je predstavljao Vladu Republike Hrvatske u kontaktima s predstavnicima međunarodne zajednice i medija u ve-

zi s operacijom "Oluja" na području odgovornosti Zbornog mjesta i šire.

7. U svojim raznim funkcijama, Ivan ČERMAK obavljao je odgovorne dužnosti u raznim strukturama vlasti, i imao stvarnu kontrolu nad pripadnicima jedinica HV-a ili elementima koji su pripadali Zbornom mjestu Knin, bili mu pripojeni ili u njemu djelovali, kao i nad pripadnicima civilne policije koji su djelovali na području Zbornog mjesta i okolnim područjima. U jedinice HV-a koje su pripadale Zbornom mjestu ili su djelovale na području Zbornog mjesta i okolnim područjima spadale su, između ostalih: 4. i 7. brigada HV; 1. hrvatski gardijski zdrug; 113. pješачka brigada; 142. pješачka brigada; 144. pješачka brigada; 126. domobranska pukovnija (u daljem tekstu: 126. dp); 6. domobranska pukovnija; 7. domobranska pukovnija; 134. domobranska pukovnija; i mješovita satnija vojne policije (sastavljena od elemenata ili jedinica 72. i 73. bojne vojne policije). Na istom području su, osim pripadnika Zbornog mjesta, djelovali i pripadnici Policijske uprave zadarsko-kninske i Policijske uprave kotara Knin (uključujući razne stanice i ispostave). Kao komandant Zbornog mjesta Ivan ČERMAK bio je odgovoran, između ostalog, za održavanje reda i discipline, te nadziranje ponašanja vojnog osoblja Zbornog mjesta; organizovanje dežurstava na Zbornom mjestu; te uspostavljanje saradnje i usklađivanje rada Zbornog mjesta i snaga policije na tom području u svrhu uspostavljanja i održavanja reda i mira.

MLADEN MARKAČ

8. Mladen MARKAČ rođen je 8. maja 1955. u Đurđevcu, opština Đurđevac, u Republici Hrvatskoj. Mladen MARKAČ je 1981. godine diplomirao na Sveučilištu u Zagrebu, a 1982. odslužio obavezni vojni rok. Potom je pristupio policijskim snagama Ministarstva unutrašnjih poslova SFRJ (u daljem tekstu: MUP).

9. Godine 1990. Mladen MARKAČ i drugi osnovali su, u sklopu MUP-a RH, policijsku jedinicu za posebne namjene. MARKAČ je imenovan za zamjenika komandanta te jedinice, koja je koncem 1990. postala Antiteroristička jedinica Lučko. Godine 1991. Mladen MARKAČ je imenovan za komandanta Antiterorističke jedinice Lučko. Godine 1992. unapređen je u general-pukovnika (u rezervi).

10. Dana 18. februara 1994. predsjednik TUĐMAN je imenovao Mladena MARKAČA za pomoćnika ministra unutrašnjih poslova; time je MARKAČ postao i komandant Specijalne policije Ministarstva unutarnjih poslova Republike Hrvatske (u daljem tekstu: Specijalna policija), te postao nadležan i odgovoran za ukupno djelovanje i funkcionisanje Specijalne policije. Poslije operacije "Oluja", Mladen MARKAČ je imao čin general-pukovnika.

11. Kao komandant Specijalne policije Mladen MARKAČ je obavljao odgovorne dužnosti u raznim strukturama vlasti i imao stvarnu kontrolu nad svim pripadnicima Specijalne policije

koji su učestvovali u operaciji "Oluja" i drugim operacijama i/ili akcijama koje su u vezi s njom kontinuirano vršene na tom području. Snage Specijalne policije koje su učestvovala u operaciji činili su pripadnici jedinica za posebnu namjenu, uključujući Antiterorističku jedinicu Lučko, logističko odjeljenje Specijalne policije i četvoro veze Ministarstva

unutrašnjih poslova, kao i pripadnici jedinica Specijalne policije iz raznih županijskih policijskih uprava po cijeloj Hrvatskoj, uključujući jedinice iz Bjelovarsko-bilogorske, Dubrovačko-neretvanske, Istarske, Karlovačke, Krapinsko-zagorske, Ličko-senjske, Osječko-baranjske, Primorsko-goranske, Šibenske, Sisačkomoslavačke, Splitsko-dalmatinske,

Varaždinske, Vukovarsko-srijemske, Zadarsko-kninske i Zagrebačke uprave. Mladen MARKAČ imao je, osim toga, stvarnu kontrolu nad svim pripadnicima raketno-artiljerijskih jedinica HV-a dodatih njegovim snagama ili stavljenih pod njegovu komandu za vrijeme operacije "Oluja" i drugih operacija i/ili akcija koje su u vezi s njom kontinuirano vršene.

ČINJENIČNI KONTEKST UDRUŽENOG ZLOČINAČKOG PODUHVAATA

12. Najkasnije od jula pa do 30. septembra 1995. Ante GOTOVINA, Ivan ČERMAK i Mladen MARKAČ, zajedno s drugim, niže navedenim licima, učestvovali su u udruženom zločinačkom poduhvatu sa zajedničkom namjerom trajnog uklanjanja srpskog stanovništva s područja Krajine, silom, zastrašivanjem ili prijetnjama silom, progonima, prisilnim raseljavanjem, premještanjem i deportacijom, oduzimanjem i uništavanjem imovine ili drugim sredstvima. To predstavlja ili uključuje počinjenje krivičnih djela kažnjivih prema članovima 3. i 5. Statuta Međunarodnog suda, kao što je niže opisano. Osim gore navedenih krivičnih djela koja su dio udruženog zločinačkog poduhvata, moglo se predvidjeti da su krivična djela ubistva, nehumanih djela i okrutnog postupanja moguća posljedica izvršenja poduhvata.

13. Kao što je u stavu 23. detaljnije opisano, izraz "Krajina" se kroz cijelu Spojenu optužnicu odnosi na dio područja Hrvatske s velikom koncentracijom srpskog stanovništva, koji se proglasio "Republikom Srpskom Krajinom" (u

daljem tekstu: RSK). Vojna ofanziva poznata pod nazivom "Oluja" (u daljem tekstu: operacija "Oluja") izvršena je, dijelom, u južnom dijelu područja Krajina i oko njega.

14. Ovaj udruženi zločinački poduhvat, čiji su pripadnici i glavni učesnici bili Ante GOTOVINA, Ivan ČERMAK i Mladen MARKAČ, smišljen je, planiran i pripreman najkasnije do jula 1995, a u potpunosti je proveden u avgustu 1995. i kasnije.

15. Mnogo lica je s Antom GOTOVINOM, Ivanom ČERMAKOM i Mladenom MARKAČEM učestvovalo u ovom udruženom zločinačkom poduhvatu. To su bili: (pokojni) Franjo TUDMAN, predsjednik Republike Hrvatske; (pokojni) Gojko ŠUŠAK, ministar odbrane Republike Hrvatske; (pokojni) Janko BOBETKO, načelnik Glavnog stožera HV-a do 17. jula 1995, kada je penzionisan; (pokojni) Zvonimir ČERVENKO, načelnik Glavnog stožera HV-a (imenovan 17. jula 1995.).

16. Učesnici udruženog zločinačkog poduhvata koristili su druge ili sarađivali s njima, uključujući i one koji su bili pod njihovom komandom ili stvarnom kontrolom, kako bi omogućili ili izvršili *actus reus* krivičnih djela nad srpskim civilnim stanovništvom i civilnom imovinom. Među onima koje su učesnici udruženog zločinačkog poduhvata koristili ili su s njima sarađivali bili su: razni oficiri, funkcioneri i članovi hrvatske vlade i političkih struktura na svim nivoima (uključujući i one u

opštinskim vlastima i lokalnim organizacijama); razni čelnici i članovi HDZ-a; razni oficiri i pripadnici HV-a, Specijalne policije, civilne policije, vojne policije i drugih bezbjednosnih i/ili obavještajnih službi Republike Hrvatske (u daljem tekstu: hrvatske snage); kao i druge znane i neznane ličnosti.

17. Razni učesnici udruženog zločinačkog poduhvata, među kojima i Ante GOTOVINA, Ivan ČERMAK i Mladen MARKAČ, individualno i/ili

zajedno s drugima, učestvovali su u udruženom zločinačkom poduhvatu i djelovali u cilju njegove realizacije, tako što su:

(a) osnovali i organizovali, komandovali, naređivali, upravljali, omogućavali, učestvovali, podržavali, održavali i/ili rukovodili HV-om, vojnom policijom, Specijalnom policijom, obavještajnim, bezbjednosnim i drugim snagama, putem kojih su provodili i realizovali ciljeve udruženog zločinačkog poduhvata i preko kojih su izvršili razna krivična djela, kao što su prisilno premještanje i deportacija, pljačkanje i uništavanje imovine, ubistva i nečovječno postupanje, za koja se optuženi terete u ovoj Spojenoj optužnici;

(b) inicirali, zagovarali, planirali, pripremali, učestvovali, podržavali i/ili pomagali stvaranje, formulisanje, širenje i/ili provođenje hrvatskih političkih, državnih i/ili vojnih smjernica, programa, planova, uredbi, odluka, propisa, strategija ili taktika na osnovu kojih ili putem kojih su vršena razna djela usmjerena protiv Srba ili na njihovu štetu, kao što je lišavanje Srba njihovih temeljnih ljudskih prava, njihovih domova, imovine i/ili humanitarne pomoći u sklopu udruženog zločinačkog poduhvata;

(c) podsticali, podržavali, pomagali, omogućavali i/ili učestvovali u širenju informacija, dezinformacija i propagande među Srbima iz Krajine s namjerom da ih navedu na napuštanje tog područja;

(d) propagirali, podsticali, omogućavali, pomagali i/ili tolerisali činjenje nasilnih djela nad Srbima i stvaranje atmosfere straha među Srbima koji su ostali;

(e) propagirali, podsticali, dozvoljavali, pomagali i tolerisali činjenje krivičnih djela nad Srbima time što nisu podnosili krivične prijave i/ili preduzimali istrage o krivičnim djelima ili navodima o krivičnim djelima izvršenim nad Srbima, nisu provjeravali jesu li u vezi s takvim navodima i/ili istragama preduzeti koraci, i/ili izricali kazne, ili disciplinske mjere podređenom ljudstvu i drugima u hrvatskim organima ili snagama nad kojima su imali stvarnu kontrolu za krivična djela počinjena nad Srbima; i

(f) učestvovali, pomagali, omogućavali ili podržavali pokušaje da se krivična djela koja su nad Srbima izvršile hrvatske vlasti i snage poreknu, prikriju i/ili umanje, između ostalog, davanjem lažnih, nepotpunih ili obmanjujućih informacija međunarodnim organizacijama, posmatračima, istražiocima i javnosti.

18. Ante GOTOVINA je neposredno i posredno učestvovao u udruženom zločinačkom poduhvatu, i doprinio njegovom izvršenju, između ostalog, zajedno s drugim učesnicima udruženog zločinačkog poduhvata ili preko njih, te putem podređenih nad kojima je imao stvarnu kontrolu i/ili lica na koje je

mogao direktno i znatno da utiče, kao što je opisano gore u stavkama 3. i 4. Konkretno, Ante GOTOVINA je učestvovao u udruženom zločinačkom poduhvatu, između ostalog, tako što je:

(a) najkasnije od jula 1995. učestvovao u planiranju i pripremi operativne upotrebe hrvatskih snaga u operaciji "Oluja" i operacijama i/ili akcijama koje su u vezi s njom kontinuirano vršene, bar do 30. septembra 1995;

(b) najkasnije od 4. avgusta pa do 30. septembra 1995, rukovodio i komandovao svim jedinicama, elementima i pripadnicima HV-a Zbornog područja Split ili dodatih Zbornom području Split, i drugim snagama koje su stavljene pod njegovu komandu i djelovale su i/ili se nalazile u južnom dijelu područja Krajina, upravljajući, omogućavajući, podržavajući i izdajući im komande za vrijeme operacije "Oluja" i operacija i/ili akcija koje su u vezi s njom kontinuirano vršene;

(c) bar do 30. septembra 1995. nastavio da rukovodi i komanduje snagama HV-a koje su i dalje bile razmještene u južnom dijelu područja Krajina u sklopu Zbornog područja Split;

(d) dozvoljavao, poricao krivična djela koja su bila u toku i/ili umanjivao njihov značaj te, u okviru toga, između ostalog, učestvovao u pružanju lažnih, nepotpunih ili obmanjujućih informacija o počinjenim krivičnim djelima, znajući da su u toku rasprostranjeno uništavanje i pljačka imovine srpskih civila, kao i protivpravno ubijanje i nečovječno postupanje prema Srbima iz Krajine;

(e) nije uspostavio ni održavao red, mir i disciplinu među svojim podređenima, sprečavao krivična djela počinjena nad Srbima iz Krajine niti kažnjavao njihovo izvršenje.

19. Ivan ČERMAK je neposredno i posredno učestvovao u udruženom zločinačkom poduhvatu i doprinio njegovom izvršenju, između ostalog, zajedno s drugim učesnicima udruženog zločinačkog poduhvata ili preko njih, te putem podređenih nad kojima je imao stvarnu kontrolu i/ili lica na koje je mogao direktno i znatno da utiče, kao što je opisano gore u stavovima 6. i 7. Konkretno, Ivan ČERMAK je učestvovao u udruženom zločinačkom poduhvatu, između ostalog, tako što je:

(a) izdavao naređenja i uputstva o upravljanju i rukovođenju Zbornim mjestom Knin;

(b) upravljao, omogućavao, podržavao i izdavao naređenja elementima i/ili pripadnicima HV-a i MUP-a RH, uključujući pripadnike vojne i civilne policije;

(c) dozvoljavao i poricao krivična djela koja su bile u toku i/ili umanjivao njihov značaj te, u okviru toga, između ostalog, učestvovao u pružanju lažnih, nepotpunih ili obmanjujućih informacija o

počinjenim krivičnim djelima, znajući da su u toku rasprostranjeno uništavanje i pljačka imovine srpskih civila, kao i protivpravno ubijanje i nečovječno postupanje prema Srbima iz Krajine;

(d) nije uspostavio ni održavao red, mir i disciplinu među svojim podređenima, sprečavao krivična djela počinjena nad Srbima iz Krajine, niti kažnjavao njihovo izvršenje;

(e) pružao lažne garancije međunarodnoj zajednici da su preduzete ili da će da budu preduzete mjere da se zaustave ta krivična djela.

20. Mladen MAPKAČ je neposredno i posredno učestvovao u udruženom zločinačkom poduhvatu i doprinio njegovom izvršenju, između ostalog, zajedno s drugim učesnicima udruženog zločinačkog poduhvata ili preko njih, te putem podređenih nad kojim je imao stvarnu kontrolu i/ili lica na koja je mogao direktno i znatno da utiče, kao što je opisano gore u stavkama 10. i 11. Konkretno, Mladen

MAPKAČ je učestvovao u udruženom zločinačkom poduhvatu, između ostalog, tako što je:

(a) učestvovao u planiranju i pripremi operativne upotrebe Specijalne policije i dodatih raketno-artiljerijskih jedinica HV-a u operaciji "Oluja" i drugim operacijama i/ili akcijama koje su u vezi s njom kontinuirano vršene na tom području, i to najkasnije od jula 1995. pa do početka avgusta 1995. godine;

(b) komandovao Specijalnoj policiji i dodatim raketno-artiljerijskim jedinicama HV-a u operaciji "Oluja" da izvrše tu operaciju najkasnije od jula do približno 9. avgusta 1995;

(c) komandovao Specijalnoj policiji da kontinuirano vrši operacije i/ili akcije na tom području najkasnije od 10. avgusta pa do 30. septembra 1995;

(d) dozvoljavao i poricao krivična djela koja su bile u toku i/ili umanjivao njihov značaj te, u okviru toga, između ostalog, učestvovao u pružanju lažnih, nepotpunih ili obmanjujućih informacija o počinjenim krivičnim djelima, znajući da su u toku rasprostranjeno uništavanje i pljačka imovine srpskih civila, kao i protivpravno ubijanje i nečovječno postupanje prema Srbima iz Krajine;

(e) nije uspostavio ni održavao red, mir i disciplinu među svojim podređenima, sprečavao krivična djela počinjena nad Srbima iz Krajine niti kažnjavao njihovo izvršenje.

OSNOVNE ČINJENICE

21. Republika Hrvatska proglasila je nezavisnost 25. juna 1991, a do tada je u nekim dijelovima Hrvatske već izbio oružani sukob između Jugoslavenske narodne armije (u daljem tekstu: JNA) i drugih srpskih snaga, na jednoj strani, i hrvatskih oružanih snaga, na drugoj. Do kraja 1991. približno jedna trećina teritorije Republike Hrvatske pala je pod kontrolu JNA i raznih srpskih snaga.

22. Dana 21. decembra 1990. hrvatski Srbi proglasili su stvaranje Srpske Autonomne Oblasti (u daljem tekstu: SAO) Krajina. Dana 19. decembra 1991. SAO Krajina se proglasila Republikom Srpskom Krajinom (u daljem tekstu: RSK) i imenovala vlastitog predsjednika. Vojne snage RSK-a su kasnije nazvane Srpska vojska Krajine (u daljem tekstu: SVK).

23. U februaru 1992, u skladu s Vensovim planom, Savjet bezbjednosti Ujedinjenih nacija osnovao je Zaštitne snage Ujedinjenih naroda (u daljem tekstu: UNPROFOR), čiji su dijelovi razmješteni na područja pod zaštitom Ujedinjenih nacija u Hrvatskoj. Područja pod zaštitom Ujedinjenih nacija (u daljem tekstu: UNPA područja) bila su područja u Hrvatskoj u kojima su Srbi bili većina ili značajna manjina stanovništva i u kojima je napetost

između dvije zajednice već dovele do oružanog sukoba. Postojala su četiri takva UNPA područja, poznata pod nazivima Sektor sjever, Sektor jug, Sektor istok i Sektor zapad.

24. Područje Krajine, uključujući i UNPA područja Sektor jug i Sektor sjever, u cijelini se nalazilo na teritoriji na kojoj je RSK-a polagala pravo i bila dio te teritorije. Južni dio područja Krajina obuhvatao je, između ostalog, sljedeće opštine: Benkovac, Civljane, Donji Lapac, Drniš, Ervenik, Gračac, Kijevo, Kistanje, Knin, Lišane Ostrovičke, Lisičić, Lovinac, Nadvoda, Obrovac, Oklaj, Orlić, Polača, Smilčić, Titova Korenica i Udbina.

25. Od 1992. do 1994. godine hrvatski čelnici, funkcioneri i snage isplanirali su i izvršili razne operacije kako bi povratili dio teritorije na koji je RSK-a polagala pravo, među kojim su i operacije izvedene na UNPA područjima i susjednim područjima i to: na Miljevačkom platou, u junu 1992; u predjelu Masleničkog mosta u sjevernoj Dalmaciji u januaru 1993; i u Medačkom xepu u septembru 1993.

26. Slične operacije i akcije nastavile su se i 1995. godine, a uključivale su, između ostalih, operaciju "Bljesak" u zapadnoj Slavoniji, u maju 1995. i

operaciju "Ljeto" na Dinari, u Bosni i Hercegovini, nedaleko od opštine Knin i okolnih područja, od proljeća 1995. nadalje.

27. Najkasnije do jula i početka avgusta 1995. hrvatski čelnici, funkcioneri i snage (uključujući učesnike udruženog zločinačkog poduhvata) smislili su, isplanirali, počeli i proveli operaciju "Oluja". Glavni dio te vojne operacije u potpunosti je počeo 4. avgusta 1995. godine. Dana 7. avgusta 1995. hrvatska vlada je proglasila da je operacija uspješno završena. Dalje aktivnosti trajale su približno do 15. novembra 1995. godine.

28. Orkestrirana kampanja protjerivanja Srba s područja Krajine pokrenuta je prije početka glavne vojne operacije, 4. avgusta 1995, uglavnom putem propagande, dezinformacija i psihološkog rata. Širene su vijesti da će hrvatske snage svakog trena krenuti u napad i to u situaciji kada je srpsko stanovništvo, koje je već iskusilo ili čulo za zločine hrvatskih snaga i njihovo nedolično ponašanje u sličnim operacijama, bilo ispunjeno panikom i strahom. Uporedno s tim, na radiju, televiziji i ostalim sredstvima informisanja govorilo se o tome da Srbi "mogu slobodno otići" i da veliki konvoji Srba napuštaju to područje. U isto vrijeme, srpskim civilima su pokazivane karte na kojima je bila označena "isključivo hrvatska" teritorija i davano im je do znanja koji su "izlazni pravci" s tog područja. Kako je operacija napredovala, hrvatske snage su počele da granatiraju civilna područja i noću ulaze u naselja u kojima su živjeli srpski civili, prijeteci onima koji još nisu bili pobjegli pucnjavom iz pješačkog naoružanja i drugim vrstama zastrašivanja.

29. U kontekstu operacije "Oluja" vršene su radnje kojima se trebalo osigurati da svako raseljavanje Srba, čak i onih koji su pobjegli neposredno prije početka operacije ili na njenom samom početku, zbog posljedica postupaka rukovodstva RSK-a, ili nekog drugog razloga, bude trajno. U tom smislu su postupci i krivična djela opisani u ovom dijelu optužnice provedeni s ciljem sprečavanja povratka Srba u Krajinu.

30. Pošto je 4. avgusta 1995. preduzeta glavna operacija, hrvatske snage su gotovo od samog početka, odnosno od drugog dana, počele s pljačkom imovine koju su srpski civili posjedovali ili u kojoj su živjeli. Pljačka velikih razmjera vršena je sistematski, a obuhvatala je kako stambene tako i poslovne objekte. Vidani su konvoji pljačkaša koji su praznih ruku ulazili u određena mjesta, čija su vozila odlazila natovarena aparatima za domaćinstvo, ličnom imovinom, pa čak i stokom. Kuće, između ostalih i one u kojima su stanovali predstavnici međunarodnih organizacija, pretražene su i opustošene, a iz njih su izneseni, između ostalog, hladnjaci, štednjaci, elektronska oprema, namještaj i odjeća, pa čak i vrata

i prozorski okviri. U nekim slučajevima zatvorenim srpskim civilima naređeno je da pljačkaju u ime hrvatskih snaga. Pošto bi utovarili ukradenu imovinu u vojne kamione, zatvoreni Srbi su je kasnije morali i istovariti. Većina pljački izvršena je u kućama iz kojih su Srbi pobjegli, ali je bilo i mnogo slučajeva u kojima su vlasnici, pod prijetnjom fizičkim nasiljem, bili prisutni dok im je imovina pljačkana.

31. Operacija etničkog čišćenja uključivala je organizovanu i sistematsku pljačku i uništavanje civilne imovine čiji su vlasnici ili stanari bili Srbi. Takvo ponašanje nije bilo sporadično ni ograničeno, već sastavni dio cijele kampanje čiji je cilj bio protjerati s tog područja preostale Srbe i/ili spriječiti one koji su pobjegli da se vrate, odnosno odvratiti ih od povratka. Neki koji su pokušali pobjeći skupljani su, ukrcavani u vozila i prevoženi u zatvorske objekte i "prihvatne centre", što je predstavljalo dodatnu mjeru sprečavanja povratka u njihova naselja.

32. Bezobzirno razaranje gradova i sela u kojima su živjeli Srbi počelo je jedan ili dva dana poslije početka operacije "Oluja". Pošto je svladan neznatan (a u mnogim slučajevima nepostojeći) otpor SVK-a, hrvatske snage i neki Hrvati-civili, koji su bili pod nadzorom tih snaga, provodili su taktiku spaljene zemlje i kampanju etničkog čišćenja tako što su na području cijele Krajine sistematski ubijali stoku i uništavali civilnu imovinu čiji su vlasnici ili stanari bili Srbi. Te snage, među kojima su bili pripadnici HV-a i Specijalne policije, uništavale su srpske kuće, ambare, poslovne prostore, objekte, usjeve i ubijale stoku. Hrvatske snage su često djelovale u grupama koje su podmetale požare, koristeći zapaljivo gorivo, zapaljive metke i eksploziv i za sobom ostavljale potpuno razorene gradove i brojna sela. U mjestima u kojima su hrvatska i srpska imovina bile jedna pored druge, hrvatske kuće su pošteđene, dok su srpske spaljene. Stoka, kao što su goveda i svinje, ubijana je ili spaljivana u ambarima i štalama. Voda u bunarima i vodovodu namjerno je zagađivana. Do 15. novembra 1995. uništavanje srpske imovine u južnom dijelu područja Krajina dostiglo je takve razmjere da su srpska zajednica Krajine i njeno prebivalište praktički zatrti.

33. Mnogi srpski civili koji nisu pobjegli već su odlučili da ostanu na tom području, između ostalog, nenaoružani muškarci koji nisu imali vojni status, te starci, žene i invalidi, protivpravno su ubijeni u operaciji "Oluja" i ostalim operacijama i/ili akcijama koje su u vezi s njom kontinuirano vršene, o čemu djelimično svjedoče iskopavanja iz masovnih grobnica. Vojnici su otvarali vatru na grupe civila. Ljudi su ubijani iz vatrenog oružja dok su bježali iz svojih kuća. Po cestama su ležali razbacani leševi. Vidane su osobe ustrijeljene iz neposredne blizine, ubijene kao prilikom strijeljanja, a brojne su morale da gledaju ubistva članova svoje porodice. Neki ljudi su spaljeni živi, a neki bačeni u bunare. Neki su, pak, umrli od posljedica višestrukih ubodnih rana. Ljudi su misteriozno nestajali iz svojih domova i naselja. Neki od njih su kasnije nađeni mrtvi, a neki nikada nisu pronađeni.

34. Tokom operacije "Oluja" i ostalih operacija i/ili akcija koje su u vezi s njom kontinuirano vršene, učesnici udruženog zločinačkog poduhvata i njihovi podređeni izvršili su nehumana djela nad srpskim civilima i licima koja nisu učestvovala u neprijateljstvima, između ostalih i onima koji su izbačeni iz stroja, time što su te ljude izlagali ne samo psihološkom zlostavljanju, poniženju i patnji (između ostalog i prijetnjama da će ubiti njih ili članove njihovih porodica), već su im nanosili i teške tjelesne povrede vatrenim oružjem, batinanjem, udarcima nogama i nanošenjem opekotina, kao i žestokim granatiranjem civilnih područja i vazдушnim napadom na civile u bijegu. Ljudi su često bili prisiljeni da gledaju batinanje i zlostavljanje članova vlastitih porodica. Najugroženiji, uključujući starce i civile u bolnicama, bili su naročito izloženi nehumanim djelima i okrutnom postupanju.

35. Provođena je i populaciona politika prema kojoj je veliki dio srpske Krajine trebalo naseliti Hrvatima, pa su se u napuštene srpske kuće koje su izdržale napade uselili pripadnici hrvatskih snaga i drugi Hrvati. Srbima su oduzete kuće. Iako je službeno postojalo pravo na povratak na to područje,

ili povrat imovine, uništavanje srpske imovine i njihovih dokumenata u uslovima bijega masovnih razmjera, činilo je da zaštitne mjere mahom i to namjerno, postoje samo u teoriji i bile su nedostupne.

36. U okviru i tokom tih događaja, najkasnije od jula 1995. do približno 30. septembra 1995, Ante GOTOVINA, Ivan ČERMAK i Mladen MARKAČ, djelujući individualno i/ili svojim učestvovanjem u udruženom zločinačkom poduhvatu, planirali su, podsticali, naređivali, izvršili i/ili pomagali i podržavali planiranje, pripremu i/ili činjenje krivičnih djela za koja se terete niže u tekstu, od tačke1. do 9.

KRIVIČNA ODGOVORNOST

37. Na osnovu člana 7.(1), svaki optuženi snosi krivičnu odgovornost za krivična djela koja je planirao, podsticao, naredio, izvršio i/ili pomogao i podržao. U sklopu te odgovornosti, svi optuženi se terete individualno i kao učesnici udruženog zločinačkog poduhvata, kako se navodi niže u tekstu. Svaki optuženi snosi odgovornost za učestvovanje u krivičnim djelima za koja se tereti na osnovu svojih postupaka a, u slučajevima kada mu je dužnost bila da izvrši neke radnje, na osnovu propusta ili neizvršenja tih radnji, neposredno i posredno, putem ili preko svojih podređenih ili drugih lica, kao i putem ili preko struktura vlasti u kojima je bio ili u kojima je imao ulogu.

38. Na osnovu člana 7.(1), svaki optuženi je krivično odgovoran za krivična djela počinjena u sklopu udruženog zločinačkog poduhvata. (Tužitelj riječju "počinio" u ovom kontekstu ne želi da sugeriše da je pojedini optuženi, ili bilo koji od optuženih, nužno lično izvršio krivično djelo, odnosno krivična djela za koja se tereti. U ovom kontekstu "izvršenje" se odnosi na učestvovanje optuženih u udruženom zločinačkom poduhvatu.) Učesnici udruženog zločinačkog poduhvata koristili su druge ili sarađivali s njima kako bi omogućili ili izvršili zločine koji su bili dio zajedničke namjere. Učesnici udruženog zločinačkog poduhvata odgovorni su za zločine počinjene u cilju ostvarenja udruženog zločinačkog poduhvata ili u sklopu zajedničke namjere koje su fizički izvršila ili omogućila lica koja su učesnici udruženog zločinačkog poduhvata koristili ili s njima sarađivali.

39. Krivična djela za koja se optuženi terete u tačkama 1. do 5. počinjena su namjerno i u svrhu udruženog zločinačkog poduhvata, i to za vrijeme tog poduhvata. Udruženi zločinački poduhvat je postojao u vrijeme izvršenja krivičnih djela za koja se optuženi terete u ovoj Spojenoj optužnici i u vrijeme učestvovanja svih optuženih u njegovom izvršenju.

40. Svi optuženi učestvovali su u udruženom zločinačkom poduhvatu time što su imali i/ili dijelili namjeru u vezi sa svakim krivičnim djelom počinjenim u okviru udruženog zločinačkog poduhvata.

41. Svi optuženi učestvovali su u udruženom zločinačkom poduhvatu i/ili mu doprinosili izvršavanjem i ostvarivanjem ili pokušajem ostvarivanja njegove svrhe ili ciljeva.

42. Pored toga, ili alternativno, što se tiče bilo kog krivičnog djela za koji se optuženi terete u ovoj Spojenoj optužnici, a koje nije izvršeno u cilju udruženog zločinačkog poduhvata, to djelo je bilo prirodna i predvidljiva posljedica udruženog zločinačkog poduhvata, njegovog provođenja ili

pokušaja provođenja, a svi optuženi, iako svjesni te moguće posljedice, priključili su se i ostali u tom poduhvatu, spremno preuzimajući rizik da će biti počinjena krivična djela, te su odgovorni za krivična djela za koja se terete.

43. Elementi *mens rea* u vezi s krivičnim djelima za koja se optuženi terete u Spojenoj optužnici su sljedeći:

(a) progoni na političkoj, rasnoj i vjerskoj osnovi, kažnjivi na osnovu člana 5.(h) Statuta (tačka 1) – optuženi i/ili počinilac postupao je s diskriminatorskom namjerom, odnosno imao je namjeru provođenja diskriminacije na političkoj, rasnoj ili vjerskoj osnovi;

(b) deportacija, kažnjiva na osnovu člana 5.(d) Statuta (tačka 2) – optuženi i/ili počinilac postupao je s namjerom uklanjanja osobe ili osoba, ili svjestan mogućnosti da će osoba ili osobe biti uklonjena/uklonjene;

(c) nehumana djela (prisilno premještanje), kažnjiva na osnovu člana 5.(i) Statuta (tačka 3) – optuženi i/ili počinilac postupao je s namjerom uklanjanja osobe ili osoba ili svjestan mogućnosti da će osoba ili osobe biti uklonjena/uklonjene;

(d) pljačkanje javne ili privatne imovine, kažnjivo na osnovu člana 3.(e) Statuta (tačka 4) – optuženi i/ili počinilac postupao je s namjerom oduzimanja imovine ili je bezobzorno zanemario vjerovatnost da će ta imovina biti oduzeta;

(e) bezobzorno razaranje gradova, naselja ili sela, ili pustošenje koje nije opravdano vojnom nuždom, kažnjivo na osnovu člana 3.(b) Statuta (tačka 5) – optuženi i/ili počinilac postupao je s namjerom uništenja dotične imovine ili je bezobzorno zanemario mogućnost da će ta imovina biti uništena;

(f) ubistvo, kažnjivo na osnovu člana 5.(a) i 3. Statuta (tačke 6. i 7) – optuženi i/ili počinilac postupao je s namjerom uzrokovanja smrti ili nanošenja teških tjelesnih povreda, uprkos tome što se logično moglo da pretpostavi da će ta radnja ili propust vjerovatno uzrokovati nečiju smrt;

(g) nehumana djela – kažnjiva na osnovu člana 5.(i) Statuta (tačka 8) – optuženi i/ili počinilac postupao je s namjerom nanošenja teških tjelesnih ili duševnih povreda, ili je bio svjestan vjerovatnosti da će njegova radnja ili propust uzrokovati teške tjelesne ili duševne povrede;

(h) okrutno postupanje, kažnjivo na osnovu člana 3. Statuta (tačka 9) – optuženi i/ili počinilac postupao je namjerno ili smišljeno (prema objektivnoj procjeni), utoliko što njegove radnje ili propusti nisu bili slučajni. Radnja ili propust počinjeni su s namjerom okrutnog postupanja, ili sa sviješću o tome

da će ta radnja ili propust vjerovatno imati za posljedicu okrutno postupanje.

44. Pored toga, ili alternativno, svi optuženi su planirali, podsticali i/ili naredili krivična djela za koja se terete u Spojenoj optužnici. Svi optuženi su bili svjesni znatne vjerovatnosti da će provođenje njihovih planova i komandi i izvršenje postupaka i ponašanja koje su podsticali izazvati ili prouzrokovati krivična djela za koja se terete u ovoj Spojenoj optužnici.

45. Pored toga, ili alternativno, na osnovu člana 7.(1), svaki optuženi je krivično odgovoran za pomaganje i podržavanje planiranja, priprema i/ili izvršenja krivičnih djela za koja se tereti u ovoj Spojenoj optužnici. Svi optuženi su bili svjesni da znatno doprinose izvršenju krivičnih djela za koja se terete u ovoj Spojenoj optužnici, ili da postoji vjerovatnost da će biti izvršeno jedno ili više krivičnih djela, ili da će njihove radnje ili propusti znatno doprinijeti izvršenju tog krivičnog djela ili tih krivičnih djela.

46. Na osnovu člana 7.(3), svi optuženi se terete i krivično su odgovorni za krivična djela i/ili propuste svojih podređenih koje su svjesno propustili da spriječe ili kazne. Svi optuženi su imali stvarnu kontrolu nad svojim podređenima (to jest, realnu sposobnost da spriječe počinioce, ili ih kazne) koji su učestvovali u izvršenju krivičnih djela za koja se

optuženi terete u ovoj Spojenoj optužnici. Svi optuženi su znali i/ili je bilo razloga da znaju da se jedan ili više njihovih podređenih spremaju da počinje takva djela ili da su ih već počinili, a nisu preduzeli potrebne i razumne mjere da spriječe takva djela ili kazne počinioce.

47. Svi optuženi su znali i/ili je bilo razloga da znaju za krivična djela za koja se terete u ovoj Spojenoj optužnici, a koja su se njihovi podređeni spremali da izvrše ili su ih već izvršili, zahvaljujući nizu faktora, između ostalog: (a) vršenju komandnih dužnosti nad svojim podređenima ili u vezi s njima, uključujući primanje izvještaja i informacija za vrijeme vršenja tih dužnosti; (b) funkcionisanju štaba i sistemu veze na terenu; (c) njihovom ličnom prisustvu, učestvovanju i opažanjima u raznim operacijama na području Krajine u razdoblju na koje se odnosi ova Spojena optužnica; (d) obavještenosti i saznanjima o ponašanju raznih pripadnika hrvatskih snaga u ranijim, tekućim i sličnim operacijama; (e) izvještajima medija o zločinima i navodnim zločinima; i (f) kontaktima i sastancima s pripadnicima i predstavnicima međunarodne zajednice, konkretno posmatračima Ujedinjenih nacija i predstavnicima drugih nevladinih organizacija i medija.

TAČKA 1. PROGONI

48. Najkasnije od jula 1995. do približno 30. septembra 1995. Ante GOTOVINA, Ivan ČERMAK i Mladen MAPKAČ, djelujući individualno i/ili svojim učestvovanjem u udruženom zločinačkom poduhvatu, planirali su, podsticali, naređivali, počinili i/ili pomagali i podržavali planiranje, pripremu i/ili izvršenje progona srpskog stanovništva Krajine na političkoj, rasnoj i/ili vjerskoj osnovi u južnom dijelu područja Krajina, što se, između ostalog, odnosi na sljedeće opštine, ili njihove dijelove: Benkovac, Civiljane, Donji Lapac, Drniš, Ervenik, Gračac, Kistanje, Knin, Lišane Ostrovičke, Lisičić, Nadvoda, Obrovac, Oklaj i Orlić.

Ante GOTOVINA, Ivan ČERMAK i Mladen MAPKAČ odgovorni su za sljedeća djela progona krajiških Srba: deportaciju i prisilno premještanje; razaranje i paljenje srpskih kuća i poslovnih

prostora; pljačku javne i privatne imovine koju su posjedovali Srbi; ubistvo; druga nečovječna djela, uključujući granatiranje civila i okrutno postupanje; nezakonite napade na civile i civilne objekte; nametanje ograničavajućih i diskriminacijskih mjera, uključujući nametanje diskriminacijskih zakona; diskriminacijska eskproprijacija; nezakonito zatvaranje; nestanke.

Tim radnjama i propustima (uključujući i one navedene u stavkama 12-20. i 27-47), Ante GOTOVINA, Ivan ČERMAK i Mladen MAPKAČ počinili su sljedeće krivično djelo, odnosno sljedeća krivičnadjela:

Tačka 1: progoni na političkoj, rasnoj i vjerskoj osnovi, ZLOČIN PROTIV ČOVJEČNOSTI, kažnjivi na osnovu članova 5.(h), 7(1) i 7(3) Statuta.

TAČKE 2. i 3.

DEPORTACIJA I PRISILNO PREMJEŠTANJE

49. Najkasnije od jula 1995. približno do 30. septembra 1995, Ante GOTOVINA, Ivan ČERMAK i Mladen MAPKAČ, djelujući individualno i/ili svojim učestvovanjem u udruženom zločinačkom poduhvatu, planirali su, podsticali, naređivali, počinili i/ili pomagali i podržavali planiranje, pripremu i/ili izvršenje prisilnog premještanja i/ili deportacije srpskog stanovništva Krajine iz južnog dijela područja Krajina u SFRJ, Bosnu i Hercegovinu i/ili druge dijelove Hrvatske, pod prijetnjom izvršenjem i/ili izvršenjem djela

nasilja i zastrašivanja (uključujući pljačkanje i uništavanje imovine), što je za posljedicu imalo raseljavanje, premještanje ili deportaciju Srba Krajine s tog područja (između ostalog, tako što su natjerani da bježe ili napuste to područje), i/ili sprečavanje njihovog povratka odnosno odvratanje od povratka na to područje, što se između ostalog odnosi na sljedeće opštine ili njihove dijelove: Benkovac, Civljane, Donji Lapac, Dmiš, Ervenik, Gračac, Kistanje, Knin, Lišane Ostrovičke, Lisičić, Nadvoda, Obrovac, Oklaj i Orlić.

Tim radnjama i propustima (uključujući i one navedene u stavkama 12-20. i 27-47), Ante GOTOVINA, Ivan ČERMAK i Mladen MAPKAČ počinili su sljedeće krivično djelo, odnosno sljedeća krivična djela:

Tačka 2: **deportacija**, ZLOČIN PROTIV ČOVJEČNOSTI, kažnjiva na osnovu članova 5.(d), 7.(1) i 7.(3) Statuta.

Tačka 3: **nehumana djela** (prisilno premještanje), ZLOČIN PROTIV ČOVJEČNOSTI, kažnjiva na osnovu članova 5.(i), 7.(1) i 7.(3).

TAČKA 4.

PLJAČKANJE JAVNE ILI PRIVATNE IMOVINE

50. Najkasnije od jula 1995. približno do 30. septembra 1995, Ante GOTOVINA, Ivan ČERMAK i Mladen MARKAČ, djelujući individualno i/ili svojim učestvovanjem u udruženom zločinačkom poduhvatu, planirali su, podsticali, naređivali, počinili i/ili pomagali i podržavali planiranje, pripremu i/ili izvršenje sistematskog pljačkanja imovine čiji stanari ili vlasnici su bili Srbi iz

Krajine, uključujući njihove kuće, pomoćne objekte, štale i/ili stoku, između ostalih u sljedećim opštinama ili njihovim dijelovima: Benkovac, Donji Lapac, Dmiš, Ervenik, Gračac, Kistanje, Knin, Lišane Ostrovičke, Nadvoda, Obrovac, Oklaj i Orlić.

Tim radnjama i propustima (uključujući i one navedene u stavcima 12-20. i 27-31. i 35-47),

Ante GOTOVINA, Ivan ČERMAK i Mladen MARKAČ počinili su sljedeće kazneno djelo, odnosno sljedeća krivična djela:

Tačka 4: **pljačkanje javne ili privatne imovine**, KRŠENJE ZAKONA ILI OBIČAJA RATOVANJA, kažnjivo na osnovu članova 3.(e), 7.(1) i 7.(3) Statuta.

TAČKA 5.

BEZOBZIRNO RAZARANJE

51. Najkasnije od jula 1995. do približno 30. septembra 1995. Ante GOTOVINA, Ivan ČERMAK i Mladen MARKAČ, djelujući individualno i/ili svojim učestvovanjem u udruženom zločinačkom poduhvatu, planirali su, podsticali, naređivali, počinili i/ili pomagali i podržavali planiranje, pripremu i/ili izvršenje uništavanja velikih razmjera (uključujući paljenje) i nanošenja znatne štete selima, kućama, pomoćnim objektima i/ili ambarama čiji su vlasnici ili stanari bili Srbi Krajine, ubijanja njihove stoke i zagađivanja njihovih

bunara, između ostalih u sljedećim opštinama ili njihovim dijelovima: Benkovac, Civljane, Donji Lapac, Dmiš, Ervenik, Gračac, Kistanje, Knin, Lišane Ostrovičke, Lisičić, Nadvoda, Obrovac, Oklaj i Orlić.

Tim radnjama i propustima (uključujući i one navedene u tačkama 12-20. i 27-32. i 35-47), Ante GOTOVINA, Ivan ČERMAK i Mladen MARKAČ počinili su sljedeće krivično djelo, odnosno sljedeća krivična djela:

Tačka 5: **bezobzirno razaranje gradova, naselja ili sela, ili pustošenje koje nije opravdano vojnom nuždom**, KRŠENJE

ZAKONA ILI OBIČAJA RATOVANJA, kažnjivo na osnovu članova 3.(b), 7.(1) i 7.(3) Statuta.

TAČKE 6. i 7. UBISTVO

52. Najkasnije od jula 1995. približno do 30. septembra 1995. Ante GOTOVINA, Ivan ČERMAK i Mladen MAPKAČ, djelujući individualno i/ili svojim učestvovanjem u udruženom zločinačkom poduhvatu, planirali su, podsticali, naređivali, počinili i/ili pomagali i podržavali planiranje, pripremu i/ili izvršenje ubistva srpskih civila iz Krajine i lica koja nisu učestvovala u neprijateljstvima, uključujući i pripadnike srpskih oružanih snaga koji su položili oružje i one koji su

izbačeni iz stroja, na razne načine, između ostalog, vatrenim oružjem, spaljivanjem ili ubodima, između ostalih u sljedećim opštinama ili njihovim dijelovima: Donji Lapac, Drniš, Ervenik, Gračac, Kistanje, Knin i Orlić (konkretni slučajevi navedeni su u Prilogu).

Tim radnjama i propustima (uključujući i one navedene u stavkama 12-20. i 27-28, 33. i 35 - 47), Ante GOTOVINA, Ivan ČERMAK i Mladen MARKAČ

počinili su sljedeće krivično djelo, odnosno sljedeća krivična djela:

Tačka 6: **ubistvo**, ZLOČIN PROTIV ČOVJEČNOSTI, kažnjivo na osnovu članova 5.(a), 7.(1) i 7.(3) Statuta.

Tačka 7: **ubistvo**, KRŠENJE ZAKONA I OBIČAJA RATOVANJA, sankcionisano zajedničkim članom 3(1)(a) Ženevskih konvencija iz 1949, kažnjivo na osnovu članova 3, 7.(1) i 7.(3) Statuta Međunarodnog suda.

TAČKE 8. i 9. NEHUMANA DJELA I OKRUTNO POSTUPANJE

53. Najkasnije od jula 1995. približno do 30. septembra 1995, Ante GOTOVINA, Ivan ČERMAK i Mladen MARKAČ, djelujući individualno i/ili svojim učestvovanjem u udruženom zločinačkom poduhvatu, planirali su, podsticali, naređivali, počinili i/ili pomagali i podržavali planiranje, pripremu i/ili izvršenje nehumanih djela nad i okrutnog postupanja prema srpskim civilima iz Krajine i licima koje nisu učestvovala u neprijateljstvima, između ostalih, i pripadnicima srpskih snaga koji su

položili oružje i onima koji su izbačeni iz stroja, uključujući ponižavanje i/ili degradaciju putem otvaranja vatre (između ostalog, tokom vazdušnog napada), nasrtaja, batinanja, uboda, prijetnji i nanošenja opekotina, između ostalog, u sljedećim opštinama ili njihovim dijelovima: Benkovac, Donji Lapac, Drniš, Gračac, Kistanje, Knin i Orlić.

Tim radnjama i propustima (uključujući i one navedene u stavkama 12-20. i 27-28, 34. i 35 - 47), Ante GOTOVINA, Ivan ČERMAK i Mladen MARKAČ

počinili su sljedeće krivično djelo, odnosno sljedeća krivična djela:

Tačka 8: **nehumana djela**, ZLOČIN PROTIV ČOVJEČNOSTI, kažnjiva na osnovu članova 5.(i), 7.(1) i 7.(3) Statuta.

Tačka 9: **okrutno postupanje**, KRŠENJE ZAKONA I OBIČAJA RATOVANJA, sankcionisano zajedničkim članom 3. (1)(a) Ženevskih konvencija, kažnjivo na osnovu članova 3, 7.(1) i 7.(3) Statuta Međunarodnog suda.

OPŠTI NAVODI

54. Ukoliko nije drukčije navedeno, sve radnje i propusti za koje se optuženi terete u ovoj Spojenoj optužnici počinjeni su na teritoriju bivše Jugoslavije.

55. Sve vrijeme na koje se odnosi ova optužnica, na području Krajine, u Republici Hrvatskoj, na teritoriju bivše Jugoslavije, postojalo je stanje oružanog sukoba.

56. Sve radnje, postupci, propusti i ponašanja za koje se optuženi terete u ovoj Spojenoj optužnici bili su dio rasprostranjenog ili sistematskog napada, usmjerenog protiv civilnog stanovništva, konkretno srpskog stanovništva južnog dijela područja Krajina...

57. Sve vrijeme na koje se odnosi ova optužnica, svi optuženi bili su dužni da se pridržavaju se zakona i običaja koji uređuju vođenje rata, uključujući Ženevske konvencije iz 1949. godine (i zajednički član 3) i dodatne protokole Ženevskih konvencija.

58. Sve radnje, postupci, propusti i ponašanja za koje su optuženi terete u vezi s uništavanjem imovine, izvršeni su protivpravno i bezobzirmo i nisu bili opravdani vojnom nuždom.

59. Radnje, postupci, propusti i ponašanja kojima su optuženi i drugi izvršili progone, kako je navedeno u tački 1, obuhvataju,

između ostalog, krivična djela za koja se optuženi terete u tačkama od 2. do 9.

60. Navodi i tačke optužnice kojima se optuženi terete za ubistvo ili lišavanje života, ili navodi i tačke optužnice koji se, između ostalog, odnose na ubistva i lišavanja života, obuhvataju sva ubistva i lišavanja života koja su izvršili pripadnici hrvatskih snaga u sklopu ponašanja opisanog u ovoj Spojenoj optužnici. U Prilogu koji se odnosi na te navode sadržan je samo mali broj pojedinačnih slučajeva kojima se konkretizuju te optužbe.

17. maj 2007. Hag, Holandija

Carla Del Ponte,
tužilac

DODATAK A
Jedinice HV-a Zbornog područja Split
ZP Splita i druge jedinice koje su mu bile pridodate za vrijeme operacije "Oluja"

Operativne grupe

OG Sinj
OG Šibenik
OG Zadar
OG Sjever

Zborna mjesta

Zborni mjesto Split (Zapovjedništvo);
Zborni mjesto Zadar (Zapovjedništvo);
Zborni mjesto Sinj (Zapovjedništvo);
Zborni mjesto Vrgorac (Zapovjedništvo);
Zborni mjesto Imotski (Zapovjedništvo);
Zborni mjesto Dubrovnik (Zapovjedništvo);
Zborni mjesto Benkovac (Zapovjedništvo);
Zborni mjesto Knin (Zapovjedništvo);

Jedinice

4. gardijska mehanizirana brigada (4. gbr), "Lavovi", "Paukovi", Stožer Split;
112. pješačka brigada (112. br), Stožer Zadar;
113. pješačka brigada (113. br), Stožer Šibenik;
141. pješačka brigada (141. br), Stožer Split;
6. domobranska pukovnija (6. dp), Stožer Split;
7. domobranska pukovnija (7. dp), Stožer Zadar;
15. domobranska pukovnija (15. dp), Stožer Šibenik;
126. domobranska pukovnija (126. dp), Stožer Sinj;
134. domobranska pukovnija (134. dp), Stožer Biograd;
142. domobranska pukovnija (142. dp), Stožer Šibenik;
264. izvidničko-diverzantska satnija (264. ids), Stožer Split;
72. bojna vojne policije, (72. bVP), Stožer Split;
11. protivoklopni topničko-raketni divizijun (11. potrd), Stožer Zadar;
14. topničko-raketni divizijun (14. trd), Stožer Zadar;
20. topničko-raketni divizijun (20. trd), Stožer Split;
204. topničko-raketna brigada protivzračne obrane (trbr PZO), Stožer Split;
40. inženjerijska bojna, Stožer Split;
306. logistička baza (306. lob), Stožer Split;
307. logistička baza (307. lob), Stožer Zadar;
7. gardijska mehanizirana brigada (7. gbr), "Pume", Stožer Varaždin;
2. bojna 9. gardijske mehanizirane brigade (2/9 bde), "Termiti" (ranije samostalna 84. bojna), Stožer Gospić;
144. pješačka brigada (144. br), Stožer Zagreb;
81. gardijska bojna (81. gb), Stožer Virovitica;
1. hrvatski gardijski zdrug (1 brigada, dio HGZ);
350. izvidničko-diverzantska satnija (350. ids), Stožer Zagreb;
dio 73. bojne Vojne policije (73. bVP), Stožer Split;
bitnica 8. haubičko-topničkog divizijuna, Stožer Zagreb;
2 lovačka zrakoplova MiG-21 (zrakoplovna baza Pula), 2 jurišna helikoptera MI-24 i 2
helikoptera MI-8 višestruke namjene;

Jedinice HVO-a

1. gardijska mehanizirana brigada (HVO) (1. gbr HVO);
2. gardijska mehanizirana brigada (HVO) (2. gbr HVO);
3. gardijska mehanizirana brigada (HVO) (3. gbr HVO); 60. gardijska bojna HVO-a (60. gb HVO);
jedinice Zbornog područja Tomislavgrad (ZP Tomislavgrad, HR-HB).

Specijalna policija MTJP-a Hrvatske Republike Herceg-Bosne

**PRILOG SPOJENOJ OPTUŽNICI
SLUČAJEVI LIŠAVANJA ŽIVOTA
Tačke 6. i 7.**

Selo/ Zaselak	Datum	Ime žrtve	Pol	Starost	Način smrti
OPŠTINA KNIN					
1. Kovačić	5. avgust 1995.	Nikola Dragičević Mile Dragičević Sava Čeko	M M M	60 62 50	ustrijeljen ustrijeljen ustrijeljen
2. Đurići	6. avgust 1995, ili približno tog datuma	Sava Đurić	M		spaljen
3. Zasrović	između 5. i 12. avgusta 1995.	Milka Petko Ilija Petko Dmitar Rašuo Đuro Rašuo neidentifikovan/a	Z M M M M	70 45 81 40	ustrijeljena ustrijeljen ustrijeljen ustrijeljen ustrijeljen/a
OPŠTINA ORLIĆ					
5. Orlić	13. avgust 1995, ili približno tog datuma	Tode Marić	M		ustrijeljen
6. Šarena jezera/Vrbnik	5. avgust 1995.	Miloš Borjan neidentifikovan neidentifikovan neidentifikovan neidentifikovan neidentifikovan neidentifikovan	M M M M M M M		ustrijeljen ustrijeljen ustrijeljen ustrijeljen ustrijeljen ustrijeljen ustrijeljen
7. Uzdolie	6. avgust 1995.	Milica Sare Stevo Berić Janja Berić Miloš Čosić Jandrija Sare Duka Berić Krsta Sare	Ž M Ž M Ž Ž Ž	62 62 72 63 75 61	ustrijeljena ustrijeljen ustrijeljena ustrijeljen ustrijeljena ustrijeljena ustrijeljena
OPŠTINA KISTANJE					
8. Kakani	između 10. i 18. avgust 1995.	Danica Sarić Uroš Sarić Uroš Ognjenović	Ž M M		ustrijeljen ustrijeljen
OPŠTINA ERVENIK					
9. Oton	18. avgust 1995.	Marta Vujnović	Ž	85	ustrijeljena
OPŠTINA DONJI LAPAC					
10. Oraovac	7. avgust 1995.	Marko Ilić Stevo Ajduković Rade Bibić Ruža Bibić	M M M Ž	76 59 78 75	ustrijeljen ustrijeljen ustrijeljen ustrijeljena

ANNEX A: Popis ubistava 1

Milan (Mile) DRAGIČEVIĆ

•	<u>Lokacija i datum sahrane:</u>	Nema informacija
•	<u>Lokacija i datum ekshumacije:</u>	Kninsko groblje, 28. maja 2001. ¹
•	<u>Datum nestanka/ubistva:</u>	5. avgust 1995. selo Kovačić, opština Knin ²
•	<u>Uzrok smrti:</u>	Rane od vatrenog oružja na nogama ³
•	<u>Dokument:</u>	Identifikacija/izvještaj o smrti ⁴

Nikola DRAGIČEVIĆ

•	<u>Lokacija i datum sahrane:</u>	Nema informacija
•	<u>Lokacija i datum ekshumacije:</u>	Kninsko groblje, 30. aprila 2001. ⁵
•	<u>Datum nestanka/ubistva:</u>	5. avgust 1995. selo Kovačić, opština Knin ⁶
•	<u>Uzrok smrti:</u>	Rane od vatrenog oružja na grudima ⁷
•	<u>Dokument:</u>	Identifikacija/izvještaj o smrti ⁸

Sava ČEKO

•	<u>Lokacija i datum sahrane:</u>	Nema informacija
•	<u>Lokacija i datum ekshumacije:</u>	Kninsko groblje, 1. maja 2001. ⁹
•	<u>Datum nestanka/ubistva:</u>	5. avgust 1995. selo Kovačić, opština Knin ¹⁰
•	<u>Uzrok smrti:</u>	Rane od vatrenog oružja na grudima ¹¹
•	<u>Dokument:</u>	Identifikacija/izvještaj o smrti ¹²

¹ Ekshumacija i izvodi o smrti KN02-077B: X009-9897, p. X009-9891

² WS:0102-8964-0102-8970, 0361-9385-0361-9389; WS:0102-8959-0102-8963, 0361-9390-0361-9395; WS:0359-4871-0359-4877; WS:0041-3836-0041-3850,p.0041-3839.

³ Izvještaj sa autopsije (Dr. John Clark):X009-6426-X009-6444,p.X009-6426; Analiza izvještaja sa autopsije (Dr. Eric Baccard):0345-5351-0345-5467,p.0345-5358.

⁴ Identifikacija i izvještaj o smrti:0149-8862-0149-9019,p.0149-8865,p.0149-8904-0149-8905.

⁵ Ekshumacija i izvodi o smrti KN03-108B:X010-0214-X010-0220,p.X010-0214

⁶ WS:0102-8964-0102-8970, 0361-9385-0361-9389; WS:0102-8959-0102-8963,0361-9390-0361-9395; WS:0359-4871-0359-4877; WS:0041-3836-0041-3850,p.0041-3839.

⁷ Izvještaj sa autopsije (Dr. Jiri Fialka):X009-7522-X009-7539, p.X009-7522; Analiza izvještaja sa autopsije (Dr. Eric Baccard):0345-5351-0345-5467,p.0345-5359.

⁸ Identifikacija i izvještaj o smrti: 0149-8862-0149-9019, p.0149-8865,p.0149-8902-0149-8903.

⁹ Izvještaj forenzičara i antropologa (Pablo Baraybar):0213-1964-0213-1993,p.0213-1984; Ekshumacija i izvodi o smrti KN03-115 B:X010-0243-X010-0249,p.X010-0243.

¹⁰ WS: 0102-8964-0102-8970, 0361-9385-0361-9389; WS: 0102-8959-0102-8959'0102-8963, 0361'9390-0361-9395; WS: 0359-4877; WS: 0041-3836-0041-3850, 0041-3839.

¹¹ Izvještaj sa autopsije (Dr. John Clark):X009-7606-X009-7621,p.X009-7606; Analiza izvještaja sa autopsije (Dr. Eric Baccard):0345-5351-0345-5467,p.0345-5358.

¹² Identifikacija i izvještaj o smrti: 0149-8862-0149-9019,p.0149-8865; p.0149-8885-0149-8886.

ANNEX B: Popis ubistava 3

Dmitar RAŠUO

•	<u>Lokacija i datum sahrane:</u>	Lociran u Rašulama, kuća br. 304, 9. septembra 1995, sahranjen na kninskom groblju ¹
•	<u>Lokacija i datum ekshumacije:</u>	Kninsko groblje, 15. juna 2001. ²
•	<u>Datum nestanka/ubistva:</u>	5. avgust 1995. u Žagroviću, opština Knin ³
•	<u>Uzrok smrti:</u>	Rane od metka na grudima ⁴
•	<u>Dokument:</u>	Identifikovan KN01/298B kao Dmitar Rašua, izvještaj o smrti ⁵

Ilija PETKO

•	<u>Lokacija i datum sahrane:</u>	Lociran u Rašulama, kuća br. 304, 9. septembra 1995, sahranjen na kninskom groblju ⁶
•	<u>Lokacija i datum ekshumacije:</u>	Kninsko groblje, 15. juna 2001. ⁷
•	<u>Datum nestanka/ubistva:</u>	5. avgust 1995. u Žagroviću, opština Knin ⁸
•	<u>Uzrok smrti:</u>	Rane od metka na grudima ⁹
•	<u>Dokument:</u>	Identifikovan KN01/297B kao Ilija Petko, ¹⁰ izvještaj o smrti ¹¹

Milka (Milica) PETKO

•	<u>Lokacija i datum sahrane:</u>	Locirana u Žagroviću, opština Knin 12. avgusta 1995, sahranjena na kninskom groblju ¹²
•	<u>Lokacija i datum ekshumacije:</u>	Kninsko groblje, 24. aprila 2001. ¹³
•	<u>Datum nestanka/ubistva:</u>	5. avgust 1995 u Žagroviću, opština Knin ¹⁴
•	<u>Uzrok smrti:</u>	Rane od metka na grudima ¹⁵
•	<u>Dokument:</u>	Identifikovana KN01/212B kao Milica Petko ¹⁶ , izvještaj o smrti ¹⁷

¹ Hrvatski policijski protokol: 0213-7930-0213-7932, fotografija hrvatske policije: 0213-7932

² Izvještaj forenzičara i antropologa (Pablo Baraybar):0213-1964-0213-1993, X018-7401-X018-7405,p.X018-7403; Eksumacija i izvodi o smrti KN01-298B:X009-9107-X009-9114,p.X009-9107.

³ WS:0050-8236-0050-8241, 0362-3556-0362-3559; Lista ubistava počinjenih od 4.8.95 dated 19/9/95:0034-1798-0034-1869,p.0034-1849; Veritas „Exodus“:0290-7166-0290-7312,p.132.

⁴ Izvještaj sa autopsije KN01/298B (Dr. John Clark):X010-1899-X010-1914,p.X010-1899; Analiza izvještaja sa autopsije (Dr. Eric Baccard): 0345-5351-0345-5467,p.0345-5365,p.0345-5366.

⁵ Identifikacija i izvještaj o smrti :0149-8862-0149-9019,p.0149-8866,p.0149-8986-0149-8987.

⁶ Hrvatski policijski protokol: 0213-7933-0213-7935.

⁷ Izvještaj forenzičara i antropologa (Pablo Baraybar):0213-1964-0213-1993, X018-7401-X018-7405,p.X018-7403; Ekshumacija i izvodi o smrti KN01-298B:X009-9107-X009-9114,p.X009-9107.

⁸ WS:0050-8236-0050-8241,p.0362-3556-0362-3559; Lista ubistava počinjenih od 4.8.95.

dated 19/9/95:0034-1798-0034-1869,p.0034-1849; Veritas „Exodus“:0290-7166-0290-7312,p.132

⁹ Izvještaj sa autopsije of KN01/297B (Dr. John Clark):X010-1881-X010-1898,p.X010-1881; Analiza izvještaja sa autopsije (Dr. Eric Baccard):0345-5351-0345-5467,p.0345-5363-0345-5364.

¹⁰ Lista od 482 tijela (ID No. 605 NN, civil, muškarac, lociran u Rašulama no. 304):0184-8758-0184-8781,p.0184-8775.

¹¹ Identifikacija i izvještaj o smrti: 0149-8862-0149-9019,p.0149-8966-0149-8967.

¹² Hrvatski policijski protokol 0213-7288-0213-7290

¹³ Izvještaj forenzičara i antropologa (Pablo Baraybar):0213-1964-0213-1993; Ekshumacija i izvještaj o smrti KN01-212B:X009-8762-X009-8766,pp.X009-8762-X009-8764.

¹⁴ WS:0050-8236-0050-8241,p.0362-3556-0362-3559; Lista ubistava počinjenih od 4.8.95. datirana 19/9/95:0034-1798-0034-1869,p.0034-1849;Veritas "Exodus":0290-7166-0290-7312,p.132.

¹⁵ Izvještaj sa autopsije KN01/212B (Dr. John Clark):X010-0745-X010-0759,p.X010-0745; Analiza izvještaja sa autopsije (Dr. Eric Baccard):0345-5351-0345-5467,p.0345-5364.

¹⁶ Lista od 482 tijela, Hrvatski ID No. 426 NN, civil, žena, nađena u Žagroviću (metalna pločica 426) ERNO 184-8758-0184-8781, p. 0184-8766.

¹⁷ Identifikacija i izvještaj o smrti: 0149-8862-0149-9019,p.0149-8964-0149-8965.

ANNEX C: Popis ubistava 4

Đuro KARANOVIC

•	<u>Lokacija i datum sahrane:</u>	Lociran u Plavnu, 27. avgusta 1995, sahranjen na kninskom groblju ¹
•	<u>Lokacija i datum ekshumacije:</u>	Kninsko groblje, 14. juna 2001. ²
•	<u>Datum nestanka/ubistva:</u>	25. avgust 1995. u Plavnu, Grubori, opština Knin ³
•	<u>Uzrok smrti:</u>	Rane od metka na grudima ⁴
•	<u>Dokument:</u>	Identifikovan KN01/244B kao Đuro Karanović ⁵ , izvještaj o smrti ⁶

Jovo GRUBOR

•	<u>Lokacija i datum sahrane:</u>	Lociran u Plavnu, 27. avgusta 1995, sahranjen na kninskom groblju ⁷
•	<u>Lokacija i datum ekshumacije:</u>	Kninsko groblje, KN01 14. juna 2001. ⁸
•	<u>Datum nestanka/ubistva:</u>	25. avgust 1995. u Plavnu, Grubori, opština Knin ⁹
•	<u>Uzrok smrti:</u>	Rane od metka na trupu ¹⁰
•	<u>Dokument:</u>	Identifikovan KN01/241B kao Jovo Grubor, ¹¹ izvještaj o smrti ¹²

Marija GRUBOR

•	<u>Lokacija i datum sahrane:</u>	Locirana u Plavnu, 27. avgusta 1995, sahranjena na kninskom groblju ¹³
•	<u>Lokacija i datum ekshumacije:</u>	Kninsko groblje, KN01 14. juna 2001. ¹⁴
•	<u>Datum nestanka/ubistva:</u>	25. avgust 1995. u Plavnu, Grubori, opština Knin ¹⁵
•	<u>Uzrok smrti:</u>	Rane od metka na grudima ¹⁶
•	<u>Dokument:</u>	Identifikovana KN01/243B kao Marija Grubor, ¹⁷ izvještaj o smrti ¹⁸

¹ Hrvatski protokol: 0213-7338-0213-7341, p 0213-7341.

² Izvještaj forenzičara antropologa (Pablo Baraybar):0213-1964-0213-1993, X018-7401-X018-7405,p.X018-7401; Dokazi sa ekshumacije KN01-244B:X009-8856-X009-8860,p.X009-8856.

³WS:0059-8515-0059-8522; WS:0050-8198-0050-8204; Flynn:R006-9733-R006-9770,pp.R006-9757-R006-9762; WS:0039-225-0039-5275,pp.0039-5234-0039-5235,0041-3836-0041-3850,p.0041-3846; Romassev:0051-1334-0051-1341,p.0051-3339.

⁴ Izvještaj sa autopsije (Dr. John CLARK):X010-1017-X010-1037; Izvještaj sa autopsije (Dr. EricBaccard):0345-5351-0345-5467,pp.0345-5395-0345-5396.

⁵ Lista od 482 tijela (ID No. 541, Đuro KARANOVIC):0184-8758-0184-8781,p.0184-8772.

⁶ Identifikacija i izvještaj o smrti: 0149-8862-0149-9019,p.0149-8865,pp.0149-8924-0149-8925.

⁷ Hrvatski protokol: 0213-7326-0213-7329,p.0213-7329.

⁸ Izvještaj forenzičara antropologa (Pablo Baraybar):0213-1964-0213-1993, X018-7401-X018-7405,p.X018-7401; Dokazi sa ekshumacije KN01-241B:X009-8841-X009-8845,p.X009-8841.

⁹ WS:0059-8515-0059-8522; WS:0050-8198-0050-8204; Flynn:R006-9733-R006-9770,pp.R006-9757-R006-9762; WS:0039-225-0039-5275,pp.0039-5234-0039-5235,0041-3836-0041-3850,p.0041-3846; Romassev:0051-1334-0051-1341,p.0051-3339.

¹⁰ Izvještaj sa autopsije (Dr. John Clark):X010-0965-X010-0981,p.X010-0965; Analiza izvještaja sa autopsije (Dr. Eric Baccard):0345-5351-0345-5467,pp.0345-5387-0345-5389.

¹¹ Lista od 482 tijela (ID No. 539, Jovo Grubor): 0184-8758-0184-8781-8772.

¹² Identifikacija i izvještaj o smrti 0149-8862-0149-9019,p.0149-8865,pp.0149-8912-0149-8913.

¹³ Hrvatski protokol: 0213-7334-0213-7337.

¹⁴ Izvještaj forenzičara antropologa (Pablo Baraybar):0213-1964-0213-1993, X018-7401-X018-7405,p.X018-7401; Dokazi sa ekshumacije KN01-243B:X009-8851-X009-8855,p.X009-8851.

¹⁵ WS:0059-8515-0059-8522; WS:0050-8198-0050-8204; Flynn:R006-9733-R006-9770,pp.R006-9757-R006-9762; WS:0039-5225-0039-5275,pp.0039-5234-0039-5235, 0041-3836-0041-3850,p.0041-3846; Romassev:0051-1334-0051-1341,p.0051-339.

¹⁶ Izvještaj sa autopsije (Dr. John Clark):X010-1001-X010-1016; Analiza izvještaja sa autopsije (Dr. EricBaccard):0345-5351-0345-5467,pp.0345-5390-0345-5391.

¹⁷ Lista od 482 tijela (ID No. 538, Marija Grubor):0184-8758-0184-8781,p.0184-8772.

¹⁸ Identifikacija i izvještaj o smrti:0149-8862-0149-9019,p.0149-8865,pp.0149-8916-0149-8917.

Mika (Milica) GRUBOR

• <u>Lokacija i datum sahrane:</u>	Locirana u Plavnu, 27. avgusta 1995, sahranjena na kninskom groblju ¹⁹
• <u>Lokacija i datum ekshumacije:</u>	Kninsko groblje, KN01 14. juna 2001. ²⁰
• <u>Datum nestanka/ubistva:</u>	25. avgust 1995. u Plavnu, Grubori, opština Knin ²¹
• <u>Uzrok smrti:</u>	Rane od metka na trupu ²² , Dokazi (KN01/242B/2, KN01/242B/3)
• <u>Dokument:</u>	Identifikovana KN01/242B kao Mika Grubor ²³ , izvještaj o smrti ²⁴

Miloš GRUBOR

• <u>Lokacija i datum sahrane:</u>	Lociran u Plavnu, 27. avgusta 1995, sahranjen na kninskom groblju ²⁵
• <u>Lokacija i datum ekshumacije:</u>	Kninsko groblje, KN01, 14. juna 2001. ²⁶
• <u>Datum nestanka/ubistva:</u>	25. avgust 1995. u Plavnu, Grubori, opština Knin ²⁷
• <u>Uzrok smrti:</u>	Prostrelne rana na glavi i grudima. Dokazi: upotrebljeni 7.62x 39 meci (KN01/245B/1) ²⁸
• <u>Dokument:</u>	Identifikovan KN01/245B kao Miloš Grubor ²⁹ , izvještaj o smrti ³⁰

¹⁹ Hrvatski protokol:0213-7330-0213-7333.

²⁰ Izvještaj forenzičara antropologa (Pablo Baraybar):0213-1964-0213-1993,X018-7401-X018-7405,p.X018-7401; Dokazi sa ekshumacije KN01-242B:X009-8846-X009-8850,p.X009-8846

²¹ WS:0059-8515-0059-8522; WS:0050-8198-0050-8204; Flynn:R006-9733-R006-9770,pp.R006-9757-R006-9762; WS:0039-5225-0039-5275,pp.0039-5234-0039-5235, 0041-3836-0041-3850,p.0041-3846; Romassev:0051-1334-0051-1341,p.0051-3339

²² Izvještaj sa autopsije (Dr. John Clark):X010-0982-X010-1000,p.X010-0982; Analiza izvještaja sa autopsije (Dr. Eric Baccard):0345-5351-0345-5467,pp.0345-5392-0345-5393.

²³ Lista od 482 tijela (ID No. 540, Mika Grubor):0184-8758-0184-8781,p.0184-8772.

²⁴ Identifikacija i izvještaj o smrti:0149-8862-0149-9019,p.0149-8865,pp.0149-8914-0149-8915.

²⁵ Hrvatski protokol: 0213-7342-0213-7345

²⁶ Izvještaj forenzičara antropologa (Pablo Baraybar):0213-1964-0213-1993, X018-7401-X018-7405,p.X018-7401; Dokazi sa ekshumacije KN01-245 B:X009-8861-X009-8865,p.X009-8861.

²⁷ WS:0059-8515-0059-8522;WS:0050-8198-0050-8204;Flynn:R006-9733-R006-9770,pp.R006-9757-R006-9762;WS:0039-5225-0039-5275,pp.0039-5234-0039-5235, 0041-3836-0041-3850, p.0041-3846;Romassev:0051-1334-0051-1341,p.0051-3339.

²⁸ Izvještaj sa autopsije (Dr. De Mendonca):X010-1038-X010-1056,p.X010-1038; Izvještaj sa autopsije (Dr. Eric Baccard):0345-5351-0345-5467,pp.0345-5393-0345-5395.

²⁹ Lista od 482 tijela (ID No. 537, Milos Grubor):0184-8758-0184-8781,p.0184-8772.

³⁰ Identifikacija i izvještaj o smrti: 0149-8862-0149-9019,p.0149-8865 and 0149-8918-0149-8919.

ANNEX D: Popis ubistava 6

Miloš BORJAN

• <u>Lokacija i datum sahrane:</u>	Lociran u Kninu 9. avgusta 1995, sahranjen na kninskom groblju ¹
• <u>Lokacija i datum ekshumacije:</u>	Kninsko groblje, KN03, 5. maja 2001. ²
• <u>Datum nestanka/ubistva:</u>	5. avgust 1995. u Vrbniku, Orlić ³
• <u>Uzrok smrti:</u>	Rane od metka na glavi i torzu ⁴
• <u>Dokument:</u>	Identifikacija/izvještaj o smrti ⁵

6 neidentifikovanih muškaraca

• <u>Datum ubistva:</u>	5. avgust 1995. u Vrbniku, Orlić ⁶
-------------------------	---

¹ Hrvatski protokol: 0213-7582-0213-7584

² Izvještaj forenzičara antropologa (Pablo Baraybar):0213-1964-0213-1993,p.0213-1989; Dokazi sa ekshumacije KN03-153 B:X010-0366-X010-0370,p.X010-0366.

³ WS:0045-7325-0045-7328,0279-1708-0279-1711;WS:0279-1418-0279-1423,0279-1413-0279-1416; Mauro:0093-4963-0093-4970; HRAT Izvještaj:0035-1663-0035-1664; Veritas "Exodus":0290-7166-0290-7312,p.l 10; Upitnik :0209-3626-0209-3629

⁴ Izvještaj sa autopsije (Dr. J. Berent):X009-7971-X009-7986,p.X009-7971.

⁵ Identifikacija i izvještaj o smrti: 0469-3789-0469-3830,pp.0469-3797-0469-3798.

⁶ WS:0045-7325-0045-7328,0279-1708-0279-1711;WS:0279-1418-0279-1423,0279-1413-0279-1416; Mauro:0093-4963-0093-4970; HRAT Report:0035-1663-0035-1664

ANNEX E: Popis ubistava 7

Duka BERIĆ

•	<u>Lokacija i datum sahrane:</u>	Locirana u Kosovu 10. avgusta 1995, sahranjen na kninskom groblju ¹
•	<u>Lokacija i datum ekshumacije:</u>	Kninsko groblje, 6. maja.2001. ²
•	<u>Datum nestanka/ubistva:</u>	6. avgust 1995. u Uzdolju, Orlić ³
•	<u>Uzrok smrti:</u>	Brojne rane od metaka ⁴
•	<u>Dokument:</u>	Identifikacija/izvještaj o smrti ⁵

Jandrija ŠARE

•	<u>Lokacija i datum sahrane:</u>	Locirana u Kosovu 10. avgusta 1995, sahranjen na kninskom groblju ⁶
•	<u>Lokacija i datum ekshumacije:</u>	Kninsko groblje, otkriven i iskopan 16.05.2001. ⁷
•	<u>Datum nestanka/ubistva:</u>	6. avgust 1995. u Uzdolju, Orlić ⁸
•	<u>Uzrok smrti:</u>	Rane od metka u predjelu karlice, grudi i nogu ⁹
•	<u>Dokument:</u>	Identifikacija/izvještaj o smrti ¹⁰

Janja BERIĆ

•	<u>Lokacija i datum sahrane:</u>	Locirana u Kosovu 10. avgusta 1995, sahranjen na kninskom groblju ¹¹
•	<u>Lokacija i datum ekshumacije:</u>	Kninsko groblje, 17. maja 2001. ¹²
•	<u>Datum nestanka/ubistva:</u>	6. avgust 1995. u Uzdolju, Orlić ¹³
•	<u>Uzrok smrti:</u>	Rane od metka u predjelu karlice i nogu, (KN04/062B/2) ¹⁴
•	<u>Dokument:</u>	Identifikacija/izvještaj o smrti ¹⁵

Krstan ŠARE (KN04/059)

•	<u>Lokacija i datum sahrane:</u>	Locirana u Kosovu 10. avgusta 1995, sahranjen na kninskom groblju ¹⁶
•	<u>Lokacija i datum ekshumacije:</u>	Kninsko groblje, 16. maja 2001. ¹⁷
•	<u>Datum nestanka/ubistva:</u>	6. avgust 1995 u Uzdolju, Orlić ¹⁸
•	<u>Uzrok smrti:</u>	Rane od metka na glavi i trupu ¹⁹
•	<u>Dokument:</u>	Identifikacija/izvještaj o smrti ²⁰

¹ Hrvatski protokoli: 0213-7682-0213-7684

² Izvještaj antropologa i forenzičara (Pablo Baraybar) 0213-1964-0213-1993; Dokazi sa ekshumacije KN04-65 B:X010-0567-X010-0571,p.X010-0567.

³ WS:0059-8530-0059-8538; WS:0060-5001-0060-5005; WS:0041-3836-0041-3850; Veritas "Exodus":0290-7166-0290-7312,p.109.

⁴ Izvještaj sa autopsije (Dr. Jiri Falka):X009-8672-X009-8689,p.X009-8672; Analiza izvještaja sa autopsije (Dr. Eric Baccard): 0345-5351-0345-5467,pp.0345-5366-0345-5369.

⁵ Identifikacija i Izvještaj o smrti: 0327-2429-0327-2432,p.0327-2432; 0309-2249-0309-2252,p.0309-2252.

⁶ Hrvatski protokol:0213-7261-0213-7261.

⁷ Izvještaj antropologa i forenzičara (Pablo Baraybar):0213-1964-0213-1993; Dokazi sa ekshumacije. KN04-60B: X010-0542-X010-0546,p.X010-0542.

⁸ WS:0059-8530-0059-8538; WS:0060-5001-0060-5005; WS:0041-3836-0041-3850; Veritas "Exodus":0290-7166-0290-7312,p.109.

⁹ Izvještaj sa autopsije (Dr. Jiri Failka):X009-8580-X009-8598,p.X009-8580; Analiza izvještaja sa autopsije (Dr. Eric Baccard): 0345-5351-0345-5467,pp.0345-5375-0345-5377.

¹⁰ Identifikacija i izvještaj o smrti: 0327-2429-0327-2432,p.0327-2432,pp.0327-2413-0327-2414.

¹¹ Hrvatski protokoli: 0213-7506-0213-7508

¹² Izvještaj antropologa i forenzičara (Pablo Baraybar):0213-1964-0213-1993; Dokazi sa ekshumacije KN04-63B:X010-0557-X010-0561,p.X010-0557.

¹³ WS:0059-8530-0059-8538; WS:0060-5001-0060-5005; WS:0041-3836-0041-3850; Veritas Exodus:0290-7166-0290-7312,p. 109.

¹⁴ Izvještaj sa autopsije (Dr. John Clark) X009-8636-X009-8653, p.X009-8636; Analiza izvještaja sa autopsije (Dr. Eric Baccard) 0345-5351-0345-5467,pp.0345-5381-0345-5385.

¹⁵ Identifikacija i Izvještaj o smrti 0327-2429-0327-2432, p.0327-2432, pp.0327-2423-0327-2424.

¹⁶ Hrvatski protokol: 0213-7512-0213-7514.

¹⁷ Izvještaj antropologa i forenzičara (Pablo Baraybar) 0213-1964-0213-1993; Dokazi sa ekshumacije KN04-59B: X010-0537-X010-0541,p.X010-0537.

¹⁸ WS:0059-8530-0059-8538; WS:0060-5001-0060-5005; WS:0041-3836-0041-3850; Veritas"Exodus":0290-7166-0290-7312,p. 109.

¹⁹ Izvještaj sa autopsije (Dr. John CLARK):X009-8562-X009-8579,p.X009-8562; Analiza izvještaja sa autopsije (Dr. Eric Baccard):0345-5351-0345-5467, pp.0345-5377-0345-5381.

²⁰ Identifikacija i Izvještaj o smrti 0327-2429-0327-2432, p.0327-2432, pp.0327-2415-0327-2416.

Milica ŠARE

•	<u>Lokacija i datum sahrane:</u>	Locirana u Kosovu 10. avgusta 1995, sahranjen na kninskom groblju ²¹
•	<u>Lokacija i datum ekshumacije:</u>	Kninsko groblje, 17. maja 2001. ²²
•	<u>Datum nestanka/ubistva:</u>	6. avgust 1995. u Uzdolju, Orlić ²³
•	<u>Uzrok smrti:</u>	Rane od metka na glavi ²⁴
•	<u>Dokument:</u>	Identifikacija/izvještaj o smrti ²⁵

Miloš ĆOSIĆ

•	<u>Lokacija i datum sahrane:</u>	Lociran u Kosovu 10. avgusta 1995, sahranjen na kninskom groblju ²⁶
•	<u>Lokacija i datum ekshumacije:</u>	Kninsko groblje, 16. maja 2001. ²⁷
•	<u>Datum nestanka/ubistva:</u>	6. avgust 1995. u Uzdolju, Orlić ²⁸
•	<u>Uzrok smrti:</u>	Rane od metka na nogama ²⁹
•	<u>Dokument:</u>	Identifikacija/izvještaj o smrti ³⁰

Stevo BERIĆ

•	<u>Lokacija i datum sahrane:</u>	Lociran u Kosovu 10. avgusta 1995, sahranjen na kninskom groblju ³¹
•	<u>Lokacija i datum ekshumacije:</u>	Kninsko groblje, 16. maja 2001. ³²
•	<u>Datum nestanka/ubistva:</u>	6. avgust 1995. u Uzdolju, Orlić ³³
•	<u>Uzrok smrti:</u>	Rane od metka na grudnom košu ³⁴
•	<u>Dokument:</u>	Identifikacija/izvještaj o smrti ³⁵

²¹ Hrvatski protokol: 0213-7506-0213-7508.

²² Izvještaj antropologa i forenzičara Pablo Baraybar):0213-1964-0213-1993; Izvještaj sa autopsije KN04-63B:X010-0557-X010-0561,p.X010-0557

²³ WS:0059-8530-0059-8538; WS:0060-5001-0060-5005; WS:0041-3836-0041-3850; Veritas "Exodus":0290-7166-0290-7312,p. 109.

²⁴ Izvještaj sa autopsije (Dr. John Clark) X009-8636-X009-8653, p.X009-8636; Analiza izvještaja sa autopsije (Dr. Eric Baccard) 0345-535 1-0345-5467,pp.0345-5381-0345-5385.

²⁵ Identifikacija i Izvještaj o smrti 0327-2429-0327-2432,p.0327-2432, pp.0327-2411-0327-2412.

²⁶ Hrvatski protokol:0213-7506-0213-7508.

²⁷ Izvještaj antropologa i forenzičara (Pablo Baraybar):0213-1964-0213-1993 Dokazi sa ekshumacije KN04-66B:X010-0572-X010-0576,p.X010-0572.

²⁸ WS:0059-8530-0059-8538; WS:0060-5001-0060-5005; WS:0041-3836-0041-3850; Veritas "Exodus":0290-7166-0290-7312,p. 109.

²⁹ Izvještaj sa autopsije (Dr. Jiri Failka):X009-8690-X009-8707,p.X009-8690; Analiza izvještaja sa autopsije (Dr. Eric Baccard):0345-5351-0345-5467,pp.0345-5374-0345-5375.

³⁰ Identifikacija i Izvještaj o smrti 0327-2429-0327-2432,p. 0327-2432,pp.0327-2419-0327-2420.

³¹ Hrvatski protokol: 0213-7509-0213-7511.

³² Izvještaj antropologa i forenzičara (Pablo Baraybar):0213-1964-0213-1993; Dokazi sa ekshumacije KN04-61B:X010-0547-X010-0551,p.X010-0547.

³³ WS:0059-8530-0059-8538; WS:0060-5001-0060-5005; WS:0041-3836-0041-3850; Veritas "Exodus":0290-7166-0290-7312,p.109.

³⁴ Izvještaj sa autopsije (Dr. J. Berrent):X009-8599-X009-8618,p.X009-8599; Analiza izvještaja sa autopsije (Dr. Eric Baccard):0345-5351-0345-5467,pp.0345-5371-0345-5374.

³⁵ Identifikacija i Izvještaj o smrti

ANNEX F: Popis ubistava 10

Marko ILIĆ

•	<u>Lokacija i datum sahrane:</u>	Lociran u Oraovcu, Donji Lapac, 4. septembra 1995, sahranjen na gračačkom groblju ¹
•	<u>Lokacija i datum ekshumacije:</u>	Gračačko groblje, 24. maja 2002. ²
•	<u>Datum nestanka/ubistva:</u>	7. avgust 1995. u Oraovcu, Donji Lapac ³
•	<u>Uzrok smrti:</u>	Rane od metka na glavi ⁴
•	<u>Dokument:</u>	Identifikacija/izvještaj o smrti ⁵

Rade BIBIĆ

•	<u>Lokacija i datum sahrane:</u>	Lociran u Oraovcu, Donji Lapac, 4. septembra 1995, sahranjen na gračačkom groblju ⁶
•	<u>Lokacija i datum ekshumacije:</u>	Gračačko groblje, 27. maja 2002. ⁷
•	<u>Datum nestanka/ubistva:</u>	7. avgust 1995. u Oraovcu, Donji Lapac ⁸
•	<u>Uzrok smrti:</u>	Rane od metka na glavi ⁹
•	<u>Dokument:</u>	Identifikacija/izvještaj o smrti ¹⁰

Stevo AJDUKOVIĆ

•	<u>Lokacija i datum sahrane:</u>	Lociran u Oraovcu, Donji Lapac, 4. septembra 1995, sahranjen na gračačkom groblju ¹¹
•	<u>Lokacija i datum ekshumacije:</u>	Gračačko groblje, GO3, otkriven i otkopan 27. maja 2002. ¹²
•	<u>Datum nestanka/ubistva:</u>	7. avgust 1995. u Oraovcu, Donji Lapac ¹³
•	<u>Uzrok smrti:</u>	Vjerovatno prostrelna rane glave i trupa ¹⁴
•	<u>Dokument:</u>	Identifikacija/izvještaj o smrti ¹⁵

Ruža BIBIĆ

•	<u>Datum nestanka/ubistva:</u>	7. avgust 1995 u Oraovcu, Donji Lapac ¹⁶
---	--------------------------------	---

¹ Hrvatski protokol : X016-3586-X016-3587,pp.X016-3586-X016-3587

² Izvještaj arheologa (Derek Congram) 0184-7153-0184-7194; Mjesto ekshumacije bilješka X016-3575-X016-3601,p.X016-3584

³ WS:0365-3521-0365-3529, 0085-0613-0085-0616; Izvještaj Hrvatskog helsinškog odbora:0333-5790-0333-5944,p.0333-5850, 0113-8666-0113-8760,p.0113-8673; Veritas „Exodus“:0290-7166-0290-7312,p. 118.

⁴ Izvještaj sa autopsije (Vedrana Petrovecki):X016-3575-X016-3601,p.X016-3575,p.X016-3593; Izvještaj sa autopsije –analiza (Dr. Eric Baccard):0345-5468-0345-5604,pp.0345-5419-0345-5420.

⁵ Identifikacija i izvještaj o smrti: 0340-5257-0340-5262,p.0340-5261,pp.0345-5891-0345-5892

⁶ Hrvatski protokol:X016-3654-X016-3681,pp. X016-3667-X016-3667.

⁷ Izvještaj arheologa (Derek Congram):0184-7153-0184-7194.

⁸ WS:0365-3521-0365-3529, 0085-0613-0085-0616 Izvještaj Hrvatskog helsinškog odbora: 0333-5790-0333-5944,p.0333-5850, 0113-8666-0113-8760,p.0113-8673; Veritas „Exodus“: 0290-7166-0290-7312,p. 118.

⁹ Izvještaj sa autopsije (Anto Blazanovid):X016-3654-X016-3681,p.X016-3654,p.X016-3673; Izvještaj sa autopsije (Dr. Eric Baccard):0345-5468-0345-5604,pp.0345-5424-0345-5425.

¹⁰ Identifikacija i izvještaj o smrti:0340-5257-0340-5262,p.0340-5261, pp.0345-5867-0345-5868.

¹¹ Hrvatski protokol;X016-3627-X016-3653, pp.X016-3639-X016-3639.

¹² Izvještaj arheologa (Derek Congram):0184-7153-0184-7194.

¹³ WS:0365-3521-0365-3529, 0085-0613-0085-0616 Izvještaj Hrvatskog helsinškog odbora:0333-5790-0333-5944,p.0333-5850, 0113-8666-0113-8760,p.0113-8673; Veritas „Exodus“:0290-7166-0290-7312,p. 118.

¹⁴ Izvještaj sa autopsije (Dr Davor STRINOVIĆ):X016-3627-X016-3653, p.X016-3627,p.X016-3645; Analiza izvještaja sa autopsije (Dr. Eric Baccard):0345-5468-0345-5604,pp.0345-5422-0345-5424

¹⁵ Identifikacija i izvještaj o smrti 0340-5257-0340-5262,p.0340-5261,pp. 0345-5863-0345-5864

¹⁶ WS:0365-3521-0365-3529, 0085-0613-0085-0616; Izvještaj Hrvatskog helsinškog odbora: 0333-5790-0333-5944,p.0333-5850, 0113-8666-0113-8760,p.0113-8673; Veritas „Exodus“: 0290-7166-0290-7312,p. 118.

MEĐUNARODNI KRIVIČNI SUD ZA BIVŠU JUGOSLAVIJU

Pr.br. IT-06-90-PT

PRETRESNO VJEĆE I

Prije: Sudija Alphons Orie, predsjedavajući
Sudija Christine Van Den Njyngaert
Sudija Bakone Justice Moloto

Sekretar: Gdin. Hans Holthuis

Datum: 17. maj 2007.

TUŽILAC

protiv

**ANTE GOTOVINA
IVAN ČERMAK
MLADEN MARKAČ**

POVJERLJIVO RAZJAŠNJENJE OPTUŽNICE

Kancelarija tužioca:

Alan Tieger
Marks Moore

Branioci optuženih:

Gdin. Luka S. Mišetić, Gdin. Gregory Kehoe, Gdin. Payam Akhavam za Antu Gotovinu

Gdin. Čedo Prodanović i Gđa. Jadranka Sloković za Ivana Čermaka

Gdin. Miroslav Šeparović i Gdin. Goran Mikuličić za Mladena Markača

MEĐUNARODNI KRIVIČNI SUD ZA BIVŠU JUGOSLAVIJU

TUŽILAC

protiv

**ANTE GOTOVINA
IVAN ČERMAK
MLADEN MARKAČ**

Pr.br. IT-06-90-PT

1. Raspravno vijeće ranije je naredilo Tužilaštvu da «proširi krug imenovanih učesnika kako bi uključila ključne vojne i političke ličnosti, ukoliko su poznati Tužilaštvu»¹. Ovo je bilo u kontekstu Udruženog zločinačkog poduhvata sa kojim se obuhvataju sve osobe čije učešće je vodilo do počinjenja zločina, Tužilaštvo kontekstom Predložene Optužnice omogućava unošenje dodatnih detalja koji se tiču ključnih vojnih ili političkih figura među mnogim ličnostima koji su bili pripadnici Udruženog zločinačkog poduhvata. Kao alternativno, ove osobe su bile korišćene ili su surađivale sa pripadnicima Udruženog zločinačkog poduhvata i njihovo ponašanje je u sprezi sa pripadnicima Udruženog zločinačkog poduhvata. Tim dodatnim ključnim vojnim i političkim osobama pripadaju i slijedeći ljudi koji se navode po pozicijama na kojim su se nalazili u vrijeme događaja:

- Mirko Norac (bivši komandant gospićkog Vojnog Okruga)
- Rahim Ademi (bivši zamejnik komandanta splitskog vojnog okruga)
- Miljenko Crnjac (bivši komandant karlovačkog vojnog okruga)
- Mate Laušić (bivši šef administracije Vojne policije)
- Ivan Jarnjak (bivši kinstar unutrašnjih poslova)
- Markica Rebić (bivši pomoćnik ministra odbrane zadužen za sigurnost)
- Jure Radić (bivši ministar za Obnovu)

¹ Odluka za Antu Gotovinu od 19. marta 2007 (Odluka), pra.16

A. Razlozi za povjerljivost

2. Raspravno vijeće naredilo je pojašnjenje u cilju da obezbjedi odbranu sa preciznijim i temeljitijim informacijama kako bi pomogli pripremu odbrane.² Tužilaštvo je sastavilo ovo pojašnjenje kao povjerljivo (tajno) bez garancije i da nema preče pravo od Raspravno vijeće da li je taj cilj zadovoljen bez potrebe javnih iskaza protiv imenovanih. Tužilaštvo je upoznato sa opreznim postupanjem primenjenim u pravu SAD-a u kojem se neoptuženi kokonspiratori ne navode javno u formalnoj optužnici, a razlog je da cilj identifikovanja onih čija bi se djela mogla dodati optuženima može biti postignut predstavljanjem dokaza tokom suđenja ili pojedinačnih iskaza.³ Ovakav pristup je usvojen u praksi u SAD-u.⁴

3. Tužilaštvo ne sugerise da se isti interesi nužno primenjuju u međunarodnom kontekstu, i ovo je bila je praksa ICTY, kao što je raspravno vijeće zna, da su i neoptužene osobe imenovane kao članovi Udruženog zločinačkog poduhvata u optužnici. U isto vreme tužilaštvo je svjesno da se ova praksa preklapa sa vremenom, kada je tribunal imao moć da digne optužnice protiv svih odgovornih za ozbiljnu povredu međunarodnog humanitarnog prava. U svetlu činjenice da ICTY neće više izdavati optužnice, raspravno vijeće može razmotriti da interesi optuženog mogu biti zadovoljeni kroz pojašnjenja, koja ne vode odmah javnim optužbama onih koji se ne nalaze u optužnicama ICTY. Ovo na nikakav način ne isključuje javno iznošenje dokaza o umješanosti ovih osoba u događajima ili argumenata koji se tiču njihove umješanosti na osnovu tih dokaza.

4. Pošto se u ovim okolnostima služenje pravdi čini najbolje kroz povjerljivost, koja omogućava obavještanje optuženih, tužilaštvo se tako i odnosilo prema ovome.

Alan Tieger
viši zastupnik optužbe

Sastavljeno 17. maja 2007.
u Hagu, Holandija

² Id, pra 14.

³ Vidi, npr. U.S. protiv Bbriggs, 514 F.2d 794 (1975) (peti krug)

⁴ US advokat Manual, 9-11

MEĐUNARODNI KRIVIČNI SUD ZA BIVŠU JUGOSLAVIJU

Pr.br. IT-06-90-PT

PRETRESNO VJEĆE I

Prije: Sudija Alphons Orie, predsjedavajući
Sudija Christine Van Den Njyngaert
Sudija Bakone Justice Moloto

Sekretar: Gdin. Hans Holthuis

Datum: 23. mart 2007.

TUŽILAC

protiv

**ANTE GOTOVINA
IVAN ČERMAK
MLADEN MARKAČ**

PRIJEDLOG JAVNE VERZIJE IZVOĐENJA PREDRASPRavnOG PODNESKA

Kancelarija tužioca:
Alan Tieger

Branioci optuženih:

Gdin. Luka S. Mišetić, Gdin. Gregory Kehoe, Gdin. Payam Akhavam za Antu Gotovinu

Gdin. Čedo Prodanović i Gđa. Jadranka Sloković za Ivana Čermaka

Gdin. Miroslav Šeparović i Gdin. Goran Mikuličić za Mladena Markača

MEĐUNARODNI KRIVIČNI SUD ZA BIVŠU JUGOSLAVIJU

TUŽILAC

Protiv

**ANTE GOTOVINA
IVAN ČERMAK
MLADEN MARKAČ**

Pr.br. IT-06-90-PT

1. Kao što je navedeno u Prijedlogu Tužilaštva prema pravilu 65. ter (E) zavedeno 16. marta 2007, Tužilaštvo ovdje bilježi, kao Aneks A, javnu verziju svog predraspravnog podneska.
2. Ispravljene su sledeće informacije iz javne verzije:
 - Dodati su dijakritični znaci koji su nedostajali;
 - Ime svjedoka baziranog na zločinu je izbrisano sa fusnote 85
 - Ime jednog svjedoka je zamijenjeno sa NjS („izjava svjedoka“) u fusnotama 13 i 298, i u Aneksima A, C i E, na predraspravnom podnesku;
 - Akronim VF je ispravljen na HV u paragrafu 109;
 - Datum ekshumacije u Gračacu je ispravljen na 2002. u paragrafu 45;
 - Referenca fusnote sa SNj ili PNj su ispravljene na NjS („izjava svjedoka“);
 - Riječnik skraćenica

**Alan Tieger
Viši zastupnik optužbe**

**Dana, 23. marta 2007.
U Hagu
Holandija**

MEĐUNARODNI KRIVIČNI SUD ZA BIVŠU JUGOSLAVIJU

Pr.br. IT-06-90-PT

SUDSKA KOMORA I

Prije: Sudija Alphons Orie, predsjedavajući
Sudija Christine Van Den Njyngaert
Sudija Bakone Justice Moloto

Sekretar: Gdin. Hans Holthuis

Datum: 23. mart 2007.

TUŽILAC

protiv

**ANTE GOTOVINA
IVAN ČERMAK
MLADEN MARKAČ**

JAVNA VERZIJA PREDRASPRAVNOG PODNESKA

Kancelarija tužioca:
Alan Tieger

Branioci optuženih:

Gdin. Luka S. Mišetić, Gdin. Gregory Kehoe, Gdin. Payam Akhavam za Antu Gotovinu

Gdin. Čedo Prodanović i Gđa. Jadranka Sloković za Ivana Čermaka

Gdin. Miroslav Šeparović i Gdin. Goran Mikuličić za Mladena Markača

(A) Pregled predmeta	46
(B) Udruženi zločinački poduhvat.....	49
(a) Cilj zajedničke zločinačke namjere.....	49
(b) Sprovođenje zajedničke zločinačke namjere.....	50
(i) Granatiranje civilnih područja.....	50
(ii) Psihološko djelovanje.....	51
(iii) Progoni, ubijanja, paljenja, pljačkanja, zadržavanja u pritvoru i uznemiravanje.....	52
(iv) Specijalna policija.....	53
(v) Prepreke povratku.....	54
(c) Druge odgovornosti učesnika udruženog zločinačkog poduhvata.....	54
(C) Gotovina.....	55
(D) Čermak.....	58
(E) Markač.....	61
(F) Tačke.....	63
(1) Opšti zahtjevi člana 3.....	63
(2) Opšti zahtjevi člana 5.....	64
(3) Tačke 2 i 3: Deportacije i prisilno premještanje.....	64
(4) Tačka 4: Pljačke.....	65
(5) Tačka 5: Bezobzirno razaranja.....	66
(6) Tačke 6 i 7: Ubistvo.....	66
(7) Tačke 8 i 9: Nehumane djela i okrutno postupanje.....	67
(8) Tačka 1: Progon.....	68
(9) Oblici odgovornosti.....	68
(a) udruženi zločinački poduhvat.....	68
(b) naređenje, podsticanje, podstrekivanje.....	68
(c) planiranje, podsticanje, pomaganje i potstrekivanje.....	68
(d) komandna odgovornost.....	69

1. Trojica optuženih, Ante Gotovina, Ivan Čermak i Mladen Markač terete se po pet tačaka optužnice za zločine protiv čovječnosti po članu 5. Statuta Međunarodnog suda za zločine u bivšoj Jugoslaviji (progon, deportacija, nehumana djela prisilnog premještanja, ubistva, nehumana djela i okrutno postupanja) i po četiri tačke za ratne zločine prema članu 3. Statuta Međunarodnog suda za zločine u bivšoj Jugoslaviji (pljačke, bezobzirno razaranje, ubistva i okrutno postupanje). Oni su krivično odgovorni prema članu 7.(1), uključujući odgovornost za zajednički zločinački poduhvat i član 7.(3).

2. U vrijeme za koje ga optužnica tereti, Gotovina je bio glavni operativni komandant hrvatskih snaga koje su bile raspoređene na južnom dijelu regije Krajina koja je uglavnom uključivala Zborno područje Split. Po ulasku trupa, Čepmak je postao komandant Zbornog mjesta Knin i preuzeo ulogu vojnog upravnika Knina. Markač je bio pomoćnik ministra unutrašnjih poslova i komandovao je specijalnom policijom, raspoređenom tokom i nakon akcije "Oluja".

(A) Pregled predmeta

3. Pozadina ovog slučaja je predmet prethodnog spora u Tribunalu. Raspad Jugoslavije pokrenuo je polarizaciju i neprijateljstvo između njenih etničkih grupa. U Bosni i Hercegovini, posebno u Hrvatskoj, gdje su sjećanja na genocid iz Drugog svjetskog rata počinjenih od strane hrvatskih snaga vaskrsela po novoj pojavi simbola iz tog perioda. Srbi su se plašili da će postati ugrožena manjina i preduzeli su korake da osiguraju da neće biti odvojeni od Srba u ostalim dijelovima bivše Jugoslavije. U Hrvatskoj, gdje je bilo otprilike 13% Srba, srpski lideri su osnovali srpske autonomne regije i kasnije, u decembru 1991, Republiku Srpsku Krajinu (RSK). Zajedno sa JNA, snage hrvatskih Srba preuzimaju kontrolu nad teritorijom, kroz vojne operacije, nasilno raseljavajući etničke Hrvate sa tih područja. Vojne snage RSK su kasnije postale Srpska Vojska Krajine (SVK).

4. U skladu sa međunarodnim diplomatskim naporima, Vensov plan je rezultirao raspoređivanjem mirovnih snaga Ujedinjenih Nacija (UNPROFOR, kasnije UNCRO) od 1992. do 1995. u četiri zaštićena područja gdje su hrvatski Srbi činili većinu ili znatnu manjinu. Između 1992. i avgusta 1995. hrvatske snage su preduzele nekoliko vojnih

akcija da povrate teritoriju koju je držala RSK (*Miljevački plato* – jun 1992, *Maslenički most* – januar 1993, *Medački džep* – septembar 1993, *Bljesak* – maj 1995) što je rezultiralo tvrdnjama od strane i Srba i međunarodne zajednice o primjerima protivzakonitih ubijanja Srba, uništavanja srpske imovine i bjekstvu srpskih civila koje je uslijedilo.

5. Tokom 1995. članovi međunarodne zajednice su povećali svoje napore s ciljem da se strane u konfliktu dogovore oko rješenja.

6. Krajem jula 1995, nakon akcija RSK i snaga bosanskih Srba na Bihać, hrvatske snage, pod vođstvom Ante Gotovine, sprovele su akciju *Ljeto*, da bi osvojile strateška uporišta Glamoč i Grahovo, tako obezbjeđujući uslove za vojne akcije u hrvatskom dijelu Krajine, posebno u Kninu.¹

7. Smatrajući da su međunarodne političke okolnosti bile povoljne za osvajanje Krajine, predsjednik Tuđman, zajedno sa raznim vojnim i političkim vođama, završio je rad na vojnim planovima za akciju *Oluja* 31. jula 1995.² Međunarodna zajednica je povećala svoje pregovaračke napore pošto je bila duboko zabrinuta za izgled hrvatske vojne akcije, koja je prijetila širenjem rata i civilnim žrtvama. Prijedlog za koji su međunarodni predstavnici vjerovali da će moći odvratiti vojnu akciju, hrvatska delegacija je odbila 3. avgusta u Ženevi.³

8. U pet časova, 4. avgusta 1995, oko 130.000 pripadnika hrvatskih snaga pokrenulo je akciju *Oluja*. Napad je počeo žestokom artiljerijskom paljbom po gradovima i selima širom Krajine. Gradovi Knin, Benkovac, Obrovac i Gračac, kao i manji gradovi i sela, su granatirani žestoko i nemilice.⁴ Procjenjuje se da je tada palo na gradove⁵ oko 1.500-1.800 projektila, ubijajući i ranjavajući civile.⁶ Sljedećeg jutra je još 1.000-

1.500 projektila ispaljeno na Knin, sve dok hrvatska pješadija nije stigla u grad u otprilike 11.30 časova.⁷

9. Relativno mali broj Srba je pobjegao očekujući napad Hrvata. Usred panike i terora koje je proizveo artiljerijski napad, zajedno sa psihološkim operacijama hrvatskih snaga, sve više Srba je počelo da napušta svoje kuće i bježi na sigurno. Civili su bježali prema selima dalje od linija fronta, ili ka većim gradovima kao što je Knin. Plašeći se za svoje živote, ljudi su odlazili na brzinu, ostavljajući praktično sve iza sebe.

10. Artiljerijski napad se nastavio tokom cijelog dana. Kasno poslijepodne vlasti RSK-e su naredile evakuaciju srpskih civila iz Benkovca, Obrovca, Gračaca, Drniša i Knina prema Srbu kako bi se obezbijedilo da se civili sklone sa vatrene linije i da se spriječe dalje civilne žrtve od neprestanih artiljerijskih napada. Vlasti RSK-e su takođe željele da umire njihove vojnike, koji su bili na borbenoj liniji, da su njihove porodice na bezbjednom.⁸

11. Do večeri 4. avgusta, dugi konvoji Srba, koji su bježali od napada, su zakrčili ceste. Oko 200.000 Srba je pobjeglo sa hrvatske teritorije usljed akcije *Oluja*.⁹ Na tri lokacije unutar bivšeg UN sektora Jug osoblje Jordanskog bataljona je registrovalo 46.200 izbjeglica koje su prešle u BiH do podneva 6. avgusta 1995.¹⁰ i ukupno 72.000 do 11. avgusta 1995.¹¹ Preostale Srbe činio je samo mali dio srpske zajednice u RSK prije napada, a to su uglavnom bili stariji i nejak i oni koji su uspješno našli sklonište u UN bazi u Kninu.¹²

12. Čim su hrvatske trupe ušle u gradove i sela, nametnule su ograničenje kretanja međunarodnim posmatračima¹³ i počele su sistematsko pljačkanje i paljenje srpske imovine, kao i ubijanja širokih razmjera relativno malog broja Srba koji su ostali. U Kninu, na primjer, 7. brigada *Pume* je ušla bez ičijeg otpora¹⁴ i započela opsežne pljačke.¹⁵ Na drugim mjestima, vojnici koji su nadirali, iz 4. i 7. brigade, pljačkali su i palili domove,¹⁶ zastrašujući

¹ Ofanzive i operacije HV-a i HVO-a (1996): 0249-8948-0249-9106, pp. 57-58

² Predsjednički transkripti (31.07.95):0304-9043-0304-9075.

³ Vidi npr. ECMM Zagreb Izvještaj (04.08.95):R027-439-R027-4441.

⁴ Forand:0042-5964-0042-5979,pp.0042-5968-0042-5970, 0042 - 5975; Leslie: 0039- 3016- 0039- 3024, pp. 0039- 3018 -0039- 3021; Marker - Hansen: 0038 -9345- 0038-9355, p. 0038 -9347; Hill: 0042 - 3173- 0042 - 3179, pp. 0042 - 3176 - 0042 -3177; Dangerfield: 0038 - 7797 - 0038 -7806, pp. 0038 - 7803-0038-7804; Danjes 0042 -3180 -0042-3191,p.0042 -3182-0042-3186; Dijkstra: 0039- 3052- 0039-3055,pp. 0039- 3053 - 0039- 3055; Njilliams: 0042-5930 – 0042 - 5938, p.0042 - 3033-0042-3034,p. 0042- 3036 ;Dreyer; 0039- 303 l - 0039-3037, pp. 0039 - 3033- 0039-3036; Balfour: 0038-7809-0038-7815, p. 0038-7810-0038- 7812; Berikoff: 0042 -5991 -0042-5995 pp. 0042 -5992- 0042 -5993; Tymchuk: 0061- 7872-0061-7893, p.0061-7873; Bellerose 0090 -1334-0090 -1340, p.0090- 1336; Liborius 0038-9356-0038-9360, p.0038-9358-0038- 9359.

⁵ Leslie: 0039-3016-0039-3024, p.0039-3018; Berikoff: 0042-5991 - 0042-5995, p.0042.5992

⁶ WS: 0059-8492-0059-8498, p.0059-8494; UNPHAO Lista: 0038 – 5334 - 0038-5345, p.0038-5337; Berikoff: 0064-523-0064 -5587, p. 0064-5536; Leslie: 0035-1489-0035-1493, p.035 -1490; Danjes 0042-3180-0042-3191, p.0042-3183; Bellerose 0090 –

1334 -0090-1334, p. 0090-1337; WS: 0041-3793 - 0041- 3805, p. 0041-3799.

⁷ Leslie:0039-3016-0039-3024,p.0039-3018.

⁸ Izjava za štampu- Sekulićeva knjiga (04.08.1995):0607-2271-0607-2272.

⁹ Rehn:0035-7096-0035-7133,p.0035-7111.

¹⁰ Berikoff:0042-6041-0042-6047,p.0042-6045.

¹¹ Berikoff:0042-6041-0042-6047,p.0042-6047;Forand:0042-5954-0042-5979,p.0042-5972.

¹² HRAT:0035-1707-0035-171 l,p.0035-1711;ECMM Report (28.08.95):R026-5638-R026-5652,p.R026-5644; HRAT (11.09. 95) : R089-9374-R089-9376,R089-9376. Vidi isto WS: 0069 - 3305- 0069-3314;WS:0050-8236-0050-8241.

¹³ Berikoff 0042 -6041-0042-6047, p.0042-6044;WS: 0041-3836-0041-3850,p.0041-3839;WS:0046-0577-0046-0599,p.0046-0586.

¹⁴ Dijkstra:0039-3052-0039-3055,p.0039-3054

¹⁵ Forand:0042-5964-0042-5979,p.0042-5973; Marker-Hansen 0038- 9345-0038-9355,p.0038-9347-0038-9348.

¹⁶ ECMMSitRep (06.08.95) 0052- 6825 -0052-6826; UNMO Report (06.08.95) 0050-9562-0050-9570,p.0050- 9562, 0050- 9569; Boucher: 0089-8380-0089-8390, p.0089-8386-0089-8387; Danjes 0042-3180-0042- 3191, p.0042-3188; Liborius: 0427- 7142- 0427-

Srpske civile i odvođeci ih u sabirne centre ili UN baze.¹⁷ Tokom ova četiri dana, civili i vojnici RSK-e koji su se predali su ubijani od strane vojnika Hrvatske vojske i specijalne policije u mnogim mjestima, uključujući i mjesta Kovačić,¹⁸ Đurići,¹⁹ Žagrović,²⁰ Šarena jezera,²¹ Uzdolje,²² Oraovac,²³ Knin,²⁴ Golubić²⁵ i Očestovo.²⁶ Izvještaji i vladinih²⁷ i nevladinih organizacija²⁸ se odnose na ubijanja pretežno starijih muškaraca i žena u više od 60 sela tokom prve sedmice operacije *Oluja*. Gotovinine jedinice su bile prisutne u i oko ovih sela kada su se ova ubijanja desila.²⁹

13. Ova kampanja je nastavljena sve dok nije sve opljačkano i dok većina srpskih domova nije bila oštećena ili uništena.³⁰ Izvještaji o situaciji koji su stizali sa terena od strane međunarodnih organizacija – uključujući Misiju Evropske zajednice za nadgledanje (ECMM), Vojne posmatrače Ujedinjenih Nacija (UNMO), Tim za ljudska prava (HRAT) i Civilnu policiju Ujedinjenih Nacija (UNCivPol) – svi prikazuju dnevno sistematsko pustošenje, paljenje i pljačkanje.³¹ Relativno mali broj preostalih Srba u očajanju je htio da ide, pa su veliki konvoji autobusa transportovali hrvatske Srbe, mnoge iz sabirnih centara, za Srbiju.³²

14. Mnogi Srbi su mislili da će njihov bijeg da bude samo privremen, ali uskoro, uprkos jakoj želji da se vrate, shvatili su da bi bilo nemoguće nastaviti život u Krajini.³³ Oni koji su bili držani ili sklonjeni u UN kampove³⁴ ili druga sabirna mjesta³⁵ su znali, ako ih napuste, da postoji velika vjerovatnoća da mogu biti ubijeni, ili na neki drugi način povrijeđeni. Oni uporni u odluci da ostanu su ostali u svojim zaseocima, takođe prihvatajući ovaj rizik. Srbi, koji su željeli da se vrate i čije su kuće ostale pogodne za stanovanje (ili koji su bili voljni da ponovo izgrade svoje kuće), su bili spriječeni da to ostvare namjerno stvaranim preprekama. Zakonske i birokratske prepreke za povrat imovine zajedno sa fizičkom opasnošću pri povratku, trajno su i efikasno spriječili njihov povratak u Krajinu.³⁶

15. Konačno, napor da se Srbi prisile i zadrže podalje je bio uspješan: u novembru 1995, tri mjeseca nakon što je operacija *Oluja* počela, UNMO je izvijestio da je samo 3,034 Srba od otprilike 90,000 prije *Oluje*, ostalo u bivšem sektoru Jug.³⁷

(B) Udruženi zločinački poduhvat

a) Cilj zajedničke zločinačke namjere

16. Na ostrvu Brijuni, 31. jula 1995, Vrhovni zapovjednik Hrvatskih oružanih snaga, predsjednik Tuđman, se sreo sa Gotovinom, Markačem i drugim političkim i vojnim liderima da bi razgovarali o predstojećem napadu na Krajinu. Kao što je Tuđman izjavio, jedan od ciljeva takvog napada je bio da se Srpski civili navedu na bijeg: *...važno je da ti civili krenu i onda će ih vojska slijediti, i kada kolone krenu oni će imati psihološki uticaj jedni na druge.*³⁸ Ranije na sastanku on je naglasio da: *(M)i moramo da zadamo takve udarce da Srbi praktično nestanu.*³⁹

Gotovina, komandant odgovoran za sprovođenje ciljeva Vrhovnog komandanta, je izjavio u istom

4155, p.0424-7144; WS:045-7335-0045-7348, p. 0045-7340; WS: 0279-1504-0279-1507, p.0279-1505.

¹⁷ Berikoff: 0064-5523-0064-5587, p.0064-5536-0064-5537; WS: 0279-1517-0279-1521, p.0279-1519; WS: 0279-1351-0279-1355, p. 0279-1352-0279-1354; WS:0342-3240-0342-3245, p.0342-3242-0342-3243; WS: 0359-4871-0359-4877, p.0359-4873; WS: 0059-8548-0059-8552, p.0059-8549; WS:0059-8523-0059-8529, p.0059-8525; WS: 0279-1367-0279-1370, p.0279-1369.

¹⁸ Vidi *infra* Popis ubistava 1

¹⁹ Vidi *infra* Popis ubistava 2

²⁰ Vidi *infra* Popis ubistava 3

²¹ Vidi *infra* Popis ubistava 6

²² Vidi *infra* Popis ubistava 7

²³ Vidi *infra* Popis ubistava 10

²⁴ WS:0050-8248-0050-8256, p.0050-8251-0050-8253; Protokol:0213-7827-0213-7830; Protokol:0213-7823-0213-7826. WS:0045-7335-0045-7348, p.0045-7340.

²⁵ WS:0279-1551-0279-1555, p.0279-1552; Protokol:0213-7827-0213-7830; Protokol:0213-7823-0213-7826.

²⁶ WS:0050-8248-0050-8256, p.0050-8251-0050-8253; Protokol: 0213-7827-0213-7830; Protokol: 0213-7823-0213-7826. WS: 0045-7335-0045-7348, p.0045-7340.

²⁷ WS:0342-3240-0342-3245, p.0342-3242-0342-3243; WS: 0279-1351-0279-1355, p.0279-1353. Protokoli hrvatske Vlade sa ekshumacije: 0356-4203-0356-4207; 0213-7893-0213-7895; 0213-7917-0213-7919; 0213-7875-0213-7877; 0213-7896-0213-7898.

²⁸ Hrvatski Helsinški odbor (HHO) :0333-5790-0333-5944; *Exodus*, Izvještaj:0290-7166-0290-7312.

²⁹ Analiza napada na *Kozjak* - 95(15.08.1995): 0352-6974-0352-6977; Gotovini izvještaj Červenku (04.08.1995) :0352-6852-0352-6853; Gotovini izvještaj Glavnom štabu (04.08.1995): 0352-6858-0352-6861; Gotovini izvještaj Červenku (05.08.1995): 0352-6863-0352-6866; Gotovini naredba (05.08.1995): 0279-8908-0279-8909; Gotovini izvještaj (06.08.1995): 0352-6878-0352-6880; Gotovini izvještaj Červenku (06.08.1995) : 0279-9013-0279-9014; Gotovini izvještaj Červenku (07.08.1995): 0352-6895-0352-6896; Gotovini izvještaj Červenku (08.08.1995): 0352-6925-0352-6927; Gotovini izvještaj Červenku (09.08.1995): 0352-6838-0352-6940.

³⁰ ECMM Izvještaj 0038-8688-0038-8856, pp.0038-8696-0038-8697; UNMO report 0037-7298-0037-7321, pp.7298-7299.

³¹ Vidi *npr.* Izvještaj (21.11.95), 0038-8688-0038-8856, p. 0038-8694; Pismo Foranda Čermaku (11.08.95) 0090-1650 - 0090-1650; HRATizvještaj (13.08.95) R090-6301-R090-6302, p. R090-6301; UNMOIzvještaj 0088-4843-0088-4863; UNCivPol Izvještaj (21.08.95) R090-0130-R090-0133, p. R090-0137.

³² ECMM Izvještaj (15.09.95) R026-6320-R026-6322, p. R026-6320; WS: 0279-1517-0279-1521, (0279-1519); WS: 0279-1351-0279-1355, (0279-1354); WS:0342-3240-0342-3245, (0342-3243).

³³ ECMM Izvještaj (26.08.95) 0046-5923-0046-5933, pp. 0046-5923-0046-5924; Mauro:0093-4963-0090-4970, p.0093-4967.

³⁴ 0607-1976-0607-2010.

³⁵ Uključujući objekte na sljedećim lokacijama: Srednja škola u Kninu, Sisak; Sinj; Šibenik; Zadar; Ivanić Grad; Karlovac; Zagreb; Novska; i Gospić:0607-1967-0607-1968; 0607-1972-0607-1973;0607-2669-0607-2677; 0424-7701-0424-7709.

³⁶ Npr. Zakon o zakupu stanova (27.9.1995)R090-8603-R090-8606/R090-8607-R090-8608 (uključujući i stanarska prava); Dekret o povratku izbjeglih i raseljenih lica na oslobođena područja (10.10.1995) 0096-7981-0096-7986 /R090-4711-R090-4713 (puna prava hrvatskim državljanima izbjeglicama i Srbima okupiranih područja Bosne i iz Srbije i Crne Gore da usele u napuštene srpske domove.)

³⁷ UNMO Report (04.11.95) 0037-7298-0037-7321, p. 0037-7300.

³⁸ Predsjednički transkripti(31.7.1995):0304-9043-0304-9075, p. 15

³⁹ Predsjednički transkripti(31.7.1995):0304-9043-0304-9075, p. 20

tonu: *Veliki broj civila već napušta Knin i ide ka Banjaluci i Beogradu. To znači da, ako mi nastavimo sa ovim pritiskom, vjerovatno u neko dogledno vrijeme, neće biti toliko mnogo civila već samo oni koji moraju da ostanu i koji nemaju mogućnost odlaska.*⁴⁰

17. Drugog avgusta 1995. , Gotovina je jasno definisao prirodu pritiska koji se treba primijeniti na civile, izdajući naređenje za gađanje *...artiljerijskom paljbom gradova Drvar, Knin, Benkovac, Obrovac i Gračac.*⁴¹

18. Cilj uklanjanja Srba iz Krajine je odraz dugogodišnjeg interesa predsjednika Tuđmana za etničkom homogenošću. Osim neprijateljstva prema Srbima izgrađenog tokom godina rata, predsjednik Tuđman je vidio etničku različitost kao istorijski problem koji bi mogao biti riješen, na primjer, premještanjem stanovništva. Shvatanje Tuđmana i njegovih najužih saradnika, s jedne strane, i nekih srpskih predstavnika, s druge strane, je da razmjena stanovništva treba da se sprovede u interesu obe strane. U januaru 1992, političar

bosanskih Srba, Nikola Koljević je predstavio Tuđmanu plan za razmjenu stanovništva. Tuđman je potvrdio da *...mi treba da budemo spremni za teritorijalno razgraničenje i to je prihvatljivo zato što u tom pogledu sama istorija pokazuje da, ne samo da je takvo razumijevanje neophodno, već i sama razmjena stanovništva i tako dalje...* On je kasnije dodao da *kad god se nacionalni problemi začeti na taj način pojave, kao što je to bio slučaj kod nas, a što je odlučeno još od prvog i drugog svjetskog rata, dovode do zaključka o razmjenama (stanovništva).*⁴²

19. Hrvatsko vođstvo je pronašlo pravog sago-vornika za etničko preuređenje bivše Jugoslavije u Slobodanu Miloševiću. Kada je raspravljano šta da se čini sa srpskim stanovništvom u Hrvatskoj, 1994, Tuđman je rekao da je on potpisao sporazum sa Ćosićem i Miloševićem o dobrovoljnom preseljavanju, i da ako dođe do zajedničkog diplomatskog priznavanja između Srbije i Hrvatske, Srbi koji ne žele da žive u Hrvatskoj bi jednostavno otišli.⁴³ U avgustu 1995. Tuđmanov pomoćnik i jedno vrijeme premijer, Hrvoje Šarinić je slično ispričao razgovor koji je imao sa Miloševićem: *...Reći ću vam nešto što je suprotno mojoj ličnoj etici, ali dok god ima ...manje Srba u Hrvatskoj i Hrvata u Srbiji, bolji će biti naši budući odnosi. Jedna autonomna regija unutar Republike Hrvatske bi bila potencijalni trojanski konj srpske politike. On kaže, „šta kažeš na to?“ A ja kažem, Gospodine predsjedniče...šta će se desiti ako ostavimo situaciju*

ovakvom kakva je? Mi to ne možemo uraditi. Onda sam mu rekao za četiri i po miliona koji su se preselili nakon Drugog svjetskog rata, i rekao sam da ne moramo da upotrebljavamo velike riječi kao što su *etničko čišćenje, ljudi se sele da bi stvorili normalnu situaciju koju možemo iskoristiti i tako dalje...*⁴⁴

20. Odlučnost da obezbijede da hrvatske teritorije budu u sastavu Hrvatske se takođe odrazila u Tuđmanovom odbijanju teritorijalnih dobitaka koji bi doveli u neravnotežu namjeravanu demografiju. Odbio je potencijalne sporazume koji su davali Hrvatskoj regiju hrvatske Posavine u sjevernoj Bosni. Tuđman je uočio da, ako Hrvatska uzme natrag Posavinu, to bi isto značilo da bi Hrvatska morala uzeti natrag 300.000 srpskih izbjeglica, a što on nije bio voljan da uradi. Tuđman je dodao da se umjesto toga Hrvatima iz Posavine može dati zemlja u zapadnoj Slavoniji odakle su Srbi pobjegli u velikom broju u naletu akcije *Bljesak*.⁴⁵ Kao što je premijer Valentić izjavio nakon *Bljeska*, *srpski problem u zapadnoj Slavoniji je riješen. Nema ih više od hiljadu, uključujući stare žene i starije osobe i nema više od 300 do 400 ljudi koji su politički faktori.*⁴⁶

21. Tuđman je kasnije podsjetio svoje savjetnike da je opšti povratak srpskih izbjeglica neprihvatljiv i da bi čak povratak od samo 150.000 Srba u Hrvatsku bio problematičan.⁴⁷ On ih je podsjetio da bi se 300.000 Srba vratilo da je Hrvatska dobila kontrolu nad regijom u Posavini u Dejtonu, i, nadalje, nagovijestio da bi dozvoljavanje Srbima da se vrate bilo isto što i vraćanje teritorije: *tako da ako želite bosansku Posavinu nazad, idite i vratite zapadnu Slavoniju, idite i vratite sve što ste uzeli. Treba da gledate na problem bosanske Posavine u tom kontekstu.*⁴⁸

22. Osim ideoloških smetnji, povratak stotina hiljada Srba radi glasanja u Hrvatsku predstavljalo bi štetu političkim pitanjima i za Tuđmana i za HDZ. U ljeto 1992, pod velikim diplomatskim pritiskom, Hrvatska vlada donijela je ustavne zakone o manjinama. To bi od Republike Hrvatske tražilo da odvoji mjesta u parlamentu u broju proporcionalnom procentu bilo koje manjine koja čini više od 8% ukupnog stanovništva.⁴⁹ Tako, je reintegracija UNPA sektora vodila ka povratku situacije iz 1991, srpskoj

⁴⁰ Predsjednički transkripti (31.7.1995):0304-9043-0304 - 9075, p. 15 (naknadno podvučeno)

⁴¹ Gotovini Dodatak za artiljeriju (2.8.1995):0342-2548-0342-2551,p.0342-2550.

⁴² Predsjednički transkripti (8.01.1992):0150-9173-0150 - 9240, pp.33,42,68 (naknadno podvučeno)

⁴³ Predsjednički transkripti(17.11.1994):0186-9463-0186-9542.

⁴⁴ Predsjednički transkripti 29.08.1992):0155-5683-0155- 5705, p.0155-5697(naknadno podvučeno). Šarinić je to ponovio samo nedelju dana kasnije, vidi Predsjedničke transkripte (1.9.1995): 0155-5637-0155-5664.

⁴⁵ Predsjednički transkripti (18.9.1995):0186-4132-0186-4151.

⁴⁶ Predsjednički transkripti (12.5.1995):0308-7149-0308 - 7178,p.0308-7164.

⁴⁷ Predsjednički transkripti (28.9.1995):0132-6100-0132 - 6150,p.0132-6130.

⁴⁸ Predsjednički transkripti (24.11.1995):0132-5384-0132-5418

⁴⁹ Ustavno pravo – ljudska prava i slobode i Prava nacionalnih i etničkih zajednica ili manjina u Republici Hrvatskoj (3.6.1992):0091-7508-0091-7524/0091-7508-0091-7524-ET.

manjini u Hrvatskoj bi bilo garantovano 12% mjesta u Saboru, čineći ih tako *jezičkom na vagi* između HDZ-a i hrvatskih opozicionih partija.

23. Međutim, do sredine avgusta 1995, Valentić je savjetovao Tuđmana da nema potrebe da se provede popis stanovništva kako bi se utvrdio broj manjine zato što *nema više od 2% Srba u Hrvatskoj, 2 do 3%*. Priznati tu činjenicu bilo bi, međutim, dodao je on, potencijalno štetno zato što će *neko pokušati da vas optuži za etničko čišćenje*.⁵⁰ U svakom slučaju, kao što je Tuđman sam kasnije izjavio, *...kada smo donijeli odluku o provođenju popisa stanovništva, željeli smo da ustanovimo broj Srba koji je otišao. S obzirom da trenutno znamo da je 98% njih napustilo ovo područje, to znači da nema potrebe za popisom stanovništva u ovom trenutku*.⁵¹

24. Dok je razmjena stanovništva bila jedan način izjašnjavanja demografskog interesa, upotreba sile u ponovnom zauzimanju okupiranih teritorija, kao u *Bljesku*, je bila drugi način. Do kraja jula 1995, šok masakra u Srebrenici je smanjio na minimum međunarodni pritisak na Hrvatsku i pripremio scenu za konačnu vojnu akciju u kreiranju zamišljene čiste hrvatske države. Smanjenje broja srpskog stanovništva u Krajini je takođe predstavljalo smišljenu taktiku da se uništi moral srpskih boraca. Tuđman je znao, kad jednom civilno stanovništvo bude napadnuto i počne bježanje, da će ih srpski borci slijediti.⁵²

25. Kada je velika većina srpskog stanovništva bila prisiljena na bijeg, Tuđman i hrvatsko vođstvo su pokušali da osiguraju da se oni više ne mogu vratiti. Osim zastrašujućih uticaja sistematičnog paljenja i pljačkanja srpskih domova i fizičke opasnosti sa kojima su se Srbi suočavali, čak i oni koji su bili spremni da hrabro izdrže te rizike, suočavali su se sa zakonskim i birokratskim preprekama koje su im bile na putu, a postavljene od strane hrvatskog činovništva. Donesen je zakon o *Privremenom preuzimanju i upravljanju određenom imovinom*, a koji je tražio da se vlasnik mora vratiti u Hrvatsku u roku od 30 dana da bi zahtijevao povrat svoje imovine.⁵³ Iako je rok kasnije produžen pod političkim pritiskom, uslov za povratak do kraja 1995. je nametao *praktično nepremostivu prepreku*.⁵⁴

26. Te prepreke su poslužile da cementuju ono što je bilo postignuto. Kao što je Tuđmanov savjetnik Šarinić izjavio krajem avgusta 1995, *mi bismo trebali biti inspirisani načinom kakav je u*

Zapadnoj Slavoniji. To je bilo jako pozitivno za nas, zato što se niko nije vratio.⁵⁵ Tako, kada je Tuđmanov savjetnik sugerisao da *mi moramo hitno ovdje vratiti Hrvate i ovo područje bi trebalo biti kolonizovano sa Hrvatima i mi nikako ne smijemo dozvoliti da ovdje ponovo bude više od 10% Srba*. Tuđmanov odgovor je bio jasan: *čak ne ni 10%*.⁵⁶

(b) Sprovođenje zajedničke zločinačke namjere

(i) Granatiranje civilnih područja

27. Kao što je gore navedeno, predsjednik Tuđman, Gotovina, Markač i drugi su se sreli 31. jula 1995. da bi raspravljali i okončali predstojeću akciju.

28. Slijedeći diskusije koje se odnose na operativni plan napada, Tuđman je napomenuo da bi opšta ofanziva stvorila veliku paniku u Kninu i da bi, stoga, snage trebale biti *direktno angažovane u pravcu Knina*. Tuđman je rekao prisutnima da *se sjete koliko je hrvatskih sela i gradova uništeno* i podsjetio ih da se to još nije desilo Kninu, iako trenutna situacija pruža *veoma dobro opravdanje za takvu akciju*. Prema tome, *mi imamo izgovor za napad, ako možete sa artiljerijom, možete ...za potpuno demoralisanje*.⁵⁷

29. Gotovina je odmah uvjerio Tuđmana da oni to zaista mogu. *Gospodine predsjedniče, u ovom momentu mi potpuno kontrolišemo Knin sa našim naoružanjem. To nije problem, ako je naređenje da se napadne Knin, mi ćemo ga uništiti u cjelosti za nekoliko sati*.⁵⁸

30. Ta naredba se odrazila naređenjem Gotovine za napad od 2. avgusta 1995, koje je dijelom naredio artiljeriji da podrži napad granatiranjem jednog broja posebnih meta (neprijateljska prva linija, ZM/komandno mjesto, komunikacijski centri i artiljerijske borbene pozicije) i *gađanje artiljerijskom vatrom gradova Drvar, Knin, Benkovac, Obrovac i Gračac*.

31. U skladu sa naređenjem Gotovine, Knin, Benkovac,⁵⁹ Obrovac,⁶⁰ Gračac⁶¹ i mnogi drugi gradovi, sela i zaseoci, uključujući Kistanje,⁶² Uzdolje,⁶³ Kovačić,⁶⁴ Plavno,⁶⁵ Polaća⁶⁶ i Bu-

⁵⁰ Predsjednički transkripti (17.8.1995):0186-4210-0186-4261,p.7.

⁵¹ Predsjednički transkripti (12.12.1995):0155-8046-0155-8109;12/12/95,p.27.

⁵² Predsjednički transkripti(31.7.1995):0304-9043-0304-075,p.2.

⁵³ Vidi npr, ECOMM(Zagreb)izvještaj (20.09.95):R026-7459 - R026-7462,p.R026-7460.

⁵⁴ UNSC Izvještaj S/1995/105(21.12.95),p.9.

⁵⁵ Predsjednički transkripti (30.08.95):0187-0475-0187-0543,p.25

⁵⁶ Predsjednički transkripti (22.08.95),p.10:0186-4152-0186-4209;(26.9.1995):0187-0150-0187-0278,p.56:(*Svrha toga je dovesti ljude tamo, naseliti ih, oženiti i tako. (To je to). Promijeniti demografsku sliku , to je to... /sic/ za Gračac, on je svejedno prazan i... demografska slika...*)

⁵⁷ Predsjednički transkripti (31.7.1995):0304-9043-0304 - 9075/BCS:0132-4986-0132-5049,p.0304-9052.

⁵⁸ Predsjednički transkripti (31.7.1995):0304-9043-0304 - 9075/BCS:0132-4986-0132-5049,p.0304-9052.

⁵⁹ WS:0060-6202-0060-6207,p.0606-6204

⁶⁰ WS:0606-6224-0606-6230,p.0606-6225.

⁶¹ WS :0606-6193-0606-6197,p.0606-6194.

⁶² WS:0279-1517-0279-1521,p.0279-1518.

⁶³ WS:0045-7325-0045-7328,p.0045-7326.

ković⁶⁷ su gađani više od dva dana uzastopno artiljerijom, uprkos malom broju ili, kao u skoro svim slučajevima, neidentifikovanim vojnim metama.⁶⁸ Naseljena područja ovih gradova, sela i zaselaka su gađana kao dio ratnog pohoda koji nije birao ciljeve prilikom granatiranja kako bi se postiglo *potpuno demoralisanje*. Upotrebjeno naoružanje je uključivalo višeraketne bacače (MRL ili MBRLS)⁶⁹, neselektivno artiljerijsko oružje namijenjeno za bitke na otvorenom i koje je neprikladno za upotrebu u naseljenim civilnim područjima.⁷⁰

32. Granatiranje civilnih područja, kao što je gore izneseno, je bilo namjerno i direktno. Osim njenog širokog polja dejstva, koje se ne može navoditi, Gotovina je uvjeravao svog glavnokomandujućeg da može gađati odabrane mete. Na sastanku o planiranju akcije, Tuđman je izrazio zabrinutost oko mogućnosti nehotičnog gađanja UNCRO/UNPROFOR kampa u Kninu i očiglednih negativnih političkih posljedica. Gotovina je uvjeravao Tuđmana da on zna gdje se šta nalazi i da će vatra biti precizna: *U ovom momentu, možemo započeti ekstremno precizne akcije u Kninu, sistematski, a da ne gađamo kasarne u kojima je UNCRO smješten. (Mi imamo sve fotografije i tačno znamo....). U ovom momentu svo naše oružje je navođeno, direktno navođeno.*⁷¹

33. Efekat na civilno stanovništvo je bio kao što je i bilo planirano na sastanku 31. jula 1995. Uplašeni civili su bježali sa tog područja na sigurno, individualno i masovno.

34. Prvi protest protiv napada na civilne mete, u rano jutro u 6.30 časova, uputio je štabu UNPROFOR-a u Zagrebu general Mrkšić,⁷² a poslijepodne UN komandant Forand je uputio protestno pismo Gotovini.⁷³ čak i nakon što su civili u ogromnom broju počeli bježati od granatiranja, i nakon upozorenja generala Foranda, Gotovina je sledećeg

jutra nastavio granatiranje sa obnovljenim intenzitetom.⁷⁴

35. Petog avgusta 1995, Hrvatsko Ministarstvo odbrane je potvrdilo uspješnost akcije: *većina gradova (Knin, Gračac, Plaški, Petrinja, Dubica) su bili direktno ugroženi što je prouzrokovalo iseljenje civila velikih razmjera (organizovanog ili spontanog) ...*⁷⁵ Tako je Gotovina ostvario ono što je Tuđman naglašavao, *zadati takve udare da će Srbi praktično nestati.*⁷⁶ Kako je Gotovina uvjeravao Tuđmana, preostali civili su bili *samo oni koji moraju ostati i koji nemaju mogućnosti da odu.*⁷⁷

(ii) Psihološko djelovanje

36. Kao što je prethodno navedeno, od stanovništva Knina se očekivalo da će bježati usljed granatiranja civilnih područja. Ovaj proces je bio potpomognut psihološkim akcijama, koje su uključivale lažne vijesti putem lokalnih radio stanica⁷⁸ i bacanjem lažnih letaka (koji su svojim sadržajem navodili da stižu od RSK-e) navodeći Srbe na bijeg.⁷⁹ Poruke su takođe bile izražavne kao humanitarne geste da bi se istovremeno lažno prikazivali pred Međunarodnom zajednicom dok su preplašeni civili istjerivani iz Krajine. Kao što je ministar odbrane Šušak naglasio 31. jula: *Mi bismo označili puteve koje bi oni mogli koristiti za odlazak i formulisati ih na takav način kako bismo udvostručili konfuziju koja već postoji.* Tuđman je primijetio da bi takve poruke mogle pokazati da se Srbi povlače, a dok se istovremeno na njih apeluje da ostanu – *Ovo znači davati im izlaz, a s druge strane se pretvarati da im se garantuju civilna prava, itd.*⁸⁰

(iii) Progoni, ubijanja, paljenje, pljačkanje, pritvori i uznemiravanje

37. Hrvatska vojska i specijalna policija su ušli u skoro napuštene gradove i sela. Nekolicinu preostalih Srba je činio nesrazmjeran broj starijih i nemoćnih, koji su bili predmet brutalnog postupanja. Individualno i u saradnji, Gotovina, Čepmak i Markač su iskoristili raspoloživa sredstva da izvedu akcije *Čišćenje*.⁸¹

⁶⁴ WS:0059-8548-0059-8552,p.0059-8549;WS:0607-1569-0607 - 1572, p.0607-1570.

⁶⁵ WS:0279-1504-0279-1507,p.0279-1505.

⁶⁶ WS:0607-1556-0607-1561,p.0607-1557.

⁶⁷ WS:0050-8225-0050-8231,p.0050-8226.

⁶⁸ WS:0607-1539-0607-1547,p.0607-1549.

⁶⁹ Naredba za napad (1.8.1995):0342-2548-0342-2551; Analiza(17.08.95):0038-7820-0038-7823,p.0038-7822;Leslie:0039-3016 -0039-3024,p.0039-3018-0039-3019;Dangerfield 0038-7797-0038-7806,pp.0038-7803-0038-7804;Hill:0057-7638-0057-7744,p.0057-7648;Njilliams:0042-5930-0042-5938,p.0042-5933.

⁷⁰ Hill:0057-7638-0057-7745,pp.0057-7652-0057-7653; Dangerfield 0038-7797-0038-7806,p.0038-7804; Crater Analysis (17-08-95):0038-7820-0038-7823,p.0038-7822.

⁷¹ Predsjednički transkripti (31.7.1995):0304-9043-0304 - 9075/BCS:0132-4986-0132-5049,p.0304-9057.

⁷² Mrkšićevo protesno pismo (4.8.1995):0308-2028-0308-2028.

⁷³ Forandovo protesno pismo (4.8.1995):0090-1642-0090-1642; Tymchuk:0061-7872-0061-7893,p.0068-4736; Leslie: 0088 - 4720-0088-4769;0088-4771-0088-4782.

⁷⁴ Leslie:0039-3016-0039-3024,p.0039-3018;Berikoff:0042-5991- 0042 -5995, p.0042-5992. Izvještaj obavještajne službe Ministarstva unutrašnjih poslova (05.08.95); p.4; 0463-3220-0463-3224.

⁷⁵ Izvještaj obavještajne službe Ministarstva unutrašnjih poslova (05.08.95);p.4;0463-3220-0463-3224.

⁷⁶ Predsjednički transkripti(31.7.1995):0304-9043-0304-9075, p.2.

⁷⁷ Predsjednički transkripti (31.7.1995):0304-9043-0304-9075,p.2.

⁷⁸ 0294-9079-0294-9095,p.0294-9079,WS:0606-6198-0606-6201, p.0606-6199

⁷⁹ Izvještaj MUP-a(5.8.1995):0349-3906-0349-3906.

⁸⁰ Predsjednički transkripti;31/07/95;p.29;0304-9043-0304-9075

⁸¹ Markač (6.9.1995):0349-3590-0349-3590; Markačev izvještaj (22.8.1995):0361-1295-0361-0296 (sastanak između Gotovine, Markača i Čepmaka); Červenkova naredba (21.8.1995): 0361-1282-0361-1284;Čepmakov odgovor(25.8.1995):0361-1312-0361-1313.

38. Prvo, iako je velika većina Srba pobjegla sačuvavši svoje živote, iznenađujuće veliki broj srpskih civila je ubijeno (ili nestalo, a da više nikad nisu viđeni) tokom granatiranja ili poslije ulaska hrvatskih snaga u gradove i sela.⁸² Razlikuju se procjene nevladine organizacije krajiških Srba Veritas i hrvatske vlade, a koje se odnose na rasprostranjena ubistava. Prethodni su zaključili da je ubijeno ili nestalo 1.594 Srba, od kojih 10 djece i 358 žena,⁸³ dok su potonji potvrdili da je širom cijele Krajine 911 lica ubijeno, a od tog broja priznaju da je više od pola bilo civila.

39. Prema informacijama koje potiču iz protokola hrvatske vlade a koje se tiču pojedinaca sahranjenih nakon što je *Oluja* počela, 336 lica za koje se zna ili smatra da su civili je ubijeno od hrvatskih vlasti. Pa ipak, ako se uzmu u obzir lica koja po svoj prilici imaju nepoznat status, a koje su žene, taj broj se penje na 574. Ako, k tome, dodamo osobe nepoznatog statusa koje su starije od 60 godina, broj raste na 750 ubijenih. Taj broj, na relativno malom geografskom prostoru sa brojem stanovnika manjim od 100.000, odražava atmosferu smrti koja se rasprostirala ovom regijom u naletu operacije *Oluja*.⁸⁴

40. Oni koji su bili po strani i preživjeli, svjedoče o razaranju svojih zajednica od strane hrvatske vojske. Razaranje je počelo čim su hrvatske snage ušle u gradove i sela, za nekoliko nedjelja većina srpskih domova je bila oštećena ili uništena.⁸⁵ Prema posmatračima ECMM-a 26. avgusta 1995: *Gruba procjena je da je između 60 do 80% imovine u bivšem UN Sektoru Jug potpuno ili djelimično uništeno. Paljenja su u velikoj mjeri sprovodili uniformisani HV vojnici pod komandom unutar područja gdje su pristup striktno kontrolisali HV vojska i Hrvatska civilna policija*.⁸⁶

Prilikom ulaska u gradove, sela i zaseoke, hrvatske snage su pljačkale i uništavale kuće, farme i drugu imovinu, paleći plastove sijena, ubijajući, kradući ili uklanjajući stoku, zagađujući bunare i vodene puteve i kradući i uklanjajući drva za ogrev složena za nadolazeću zimu.⁸⁷

⁸² Baccard:0345-5351-0345-5467,p.0345-5449-0345-5467.

⁸³ "Exodus" izvještaj:0290-7166-02907312,p.0290-7309.

⁸⁴ Takođe je evidentno da su lica u uniformi ili ona koja su imala nešto slično uniformi zadnji put viđene u zarobljeništvu HV-a ili su odmah ubijena. Vidi npr, WS:0059-8549-0059-8552; Izvještaj o smrti Nenad Dujković 0602-8228-0602-8229; Izvještaj sa autopsije za Nenad Dujkovića X010-3079-X010-3097; WS:0059-8523-0059-8529; Izvještaj o smrti Ilije Šarca 0469-3821-0469-3822; Izvještaj sa autopsije za Iliju Šarca X010-3207-X010-3225.; Izvještaj RH o implementaciji rezolucije Savjeta bezbjednosti 1019 (1995) 0059-8465-0059-8491, p.0059-8467-0059-8468; HRAT izvještaj u kome pripadnici UN-a skreću pažnju na listu od 182 tijela, od kojih je samo 17 nosilo vojnu uniformu, a od njih, najmanje 6 je ubijeno nezakonito-0038-5334-0038-5345 (0038-5337, 0038-5338,0038-5342)

⁸⁵ Forandovo pismo Gotovini:R003-8165-R003-8167

⁸⁶ ECMM izvještaj(26.08.95):0046-5923-0046-5923, p. 5923; Liborius:0424-7142-0424-7155,p.0424-7146;Berikoff:0064-5523-0064-5587,p.0064-5571.

⁸⁷ Liborius,Nj;0051-1342-0051-1342/BCS??(UNCivPol Knin Izvještaj, 06/11/95

Međunarodni posmatrači su svjedočili o uništenju cijelih gradova.⁸⁸ Kao što je jedan ukazao, *mi smo prošli kroz Kistanje. Potpuno uništeno...Još je gorjelo, ničeg nema, nema ljudi. Samo vojnici. Nema životinja. Ništa, osim što osjećam ovdje mnogo smrada, jakog zadaha tijela*.⁸⁹

41. Pljačkanje srpske imovine se dešavalo u ogromnoj mjeri i UN zvaničnici su smatrali da je praktično svaka napuštena srpska imovina bila opljačkana.⁹⁰ Nije bilo neophodno da se kuće „napuste“ – hrvatske snage su pljačkale takođe i kuće u kojima su Srbi i dalje živjeli.⁹¹ Bilo je dovoljno samo da određena kuća pripada nekom Srbinu. Kuće označene kao *hrvatsko domaćinstvo* od strane hrvatskih vlasti ili hrvatskih civila bile su pošteđene od pljačkanja i razaranja.⁹² Srbi koji su živjeli u kućama bili su maltretirani i s njima je loše postupano, njihova stoka je ubijana ili kradena, bili su lišavani zemaljskih dobara, njihovi bunari su zagađivani i njihova spremnost i želja da ostanu se smanjila do granice izdržljivosti.⁹³

42. Pljačkanje kao i paljenje srpskih domova bilo je sistematično. Međunarodni posmatrači dosljedno su bilježili sistematičnu ili organizovanu prirodu ovih nezakonitih aktivnosti.⁹⁴ Iste kuće su pljačkane više puta da bi se do oktobra pljačkanje smanjilo zato što *nije ništa ostalo da se pljačka*.⁹⁵ U nekim primjerima srpski zatvorenici su čak bili primoravani da pružaju pomoć prilikom sistematskog skupljanja i raspodjele ukradenih dobara u stanove vojnika.⁹⁶

43. Srbi koji su istjerani iz svojih domova, bilo granatiranjem ili tokom akcija *Čišćenje* od strane hrvatskih snaga, su odvedeni u kolektivne centre, dok su njihovi *napušteni domovi* pljačkani i uništavani.⁹⁷ U tim centrima oni su postali svjesni sistematskih maltretiranja Srba. Zbog onog što su proživjeli i onog što ih je čekalo samo mali broj srpske zajednice je ostao u Hrvatskoj.

(iv) Specijalna policija

44. Ove nezakonite radnje nisu bile ograničene samo na pripadnike hrvatskih vojnih snaga. Specijalna policija pod komandom Markača, uključena u akciju *Oluja*, je takođe učestvovala u sistematskom uništavanju, pljačkanju, ubijanju i

⁸⁸ Vidi isto,Forand:0042-5964-0042-0042-5976,pp.0042-5370-0042-5371

⁸⁹ Hill:0057-7633-0057-7744,p.0057-7689-0057-7690.

⁹⁰ UNSC izvještaj:S/1995/1051,p.5.

⁹¹ WS:0060-5001-0060-5005;WS:0279-1628-0279-1630.

⁹² Danjes:0042-3180-0042-3191,p.0042-3188;Berikoff:0064-5523-0064-5587,p.0064-5556;Hill:0057-7633-0057-7744,p.0057-7670.

⁹³ Liborius:0424-7142-0424-7155,p.0424-7146-0424-7147;ECMM Report (26.08.95) 0046-5923-0046-5933,p.0046-5923.

⁹⁴ ECMM Izvještaj (26.08.95) 0046-5923-0046-5933,p.0046-5923,0046-5933 (Annex B).

⁹⁵ UNMO Izvještaj:0037-7298-0037-7321 ,p.0037-7298.

⁹⁶ WS:0050-8165-0050-8171,pp.0050-8169-0050-8170; WS:0050-8248-0050-8256,p.0050-8253.

⁹⁷ WS:0279-1517-0279-1521,p.0279-1519;WS:0279-1351-0279-1355,p.0279-1354;WS:0342-3240-0342-3245,p.0342-3243.

lošem postupanju prema srpskom stanovništvu. Štaviše, oni su često bili u samoj blizini ubijanja.

45. Na primjer, odmah nakon uspostavljanja štaba Specijalne policije u Gračacu 5. avgusta.1995.⁹⁸ najmanje devet starijih srpskih civila su ubijeni ili nestali u gradu⁹⁹. Između 5. i 7. avgusta 1995, Specijalna policija se nalazila u blizini Kijana kada je četrnaest srpskih civila ubijeno ili nestalo¹⁰⁰ i starija žena u blizini Ivanića je ubijena vatrenim oružjem.¹⁰¹ 5. avgusta 1995. jedinica Specijalne policije je bila u blizini Graba¹⁰² kada su dva veoma stara srpska civila ubijena vatrenim oružjem¹⁰³. 7. avgusta 1995. specijalna policija je oslobodila Mazin¹⁰⁴ i sedam starijih srpskih civila je ubijeno u Mazinu¹⁰⁵; jedna starija žena je preminula zbog teških povreda nanesenih njenim udovima.¹⁰⁶ 7. avgusta 1995. Specijalna policija je oslobodila Donji Lapac¹⁰⁷ i devet srpskih civila je nestalo.¹⁰⁸ U Oblju, u blizini centra Donjeg Lapca tri starije Srkinje su ubijene.¹⁰⁹ 7. avgusta 1995.

⁹⁸ SP izvještaj:0349-3596-0349-3646,p.18.

⁹⁹ WS:0345-5879-0345-5880 (Dekić, Stevan; Graovac, Dušan);0356-4203-0356-4207 (Banjanin, Marija; Dekić, Stevan; Drobač, Vojislav; Tojaga, Milka); HHO (8.4.199):0113-8666-0113-8760, p.8680. (Kosovac, Nikola) p. 8704. (Ivanić, Ana; Stojasavljević, Mara; Veselinović, Ljuban); "Exodus" Izvještaj: 0290-7166-0290-7312 pp. 7283, 7301,7305.

¹⁰⁰ 0605-3053-0605-3059,p.19;0361-1058-0361-1060, p. 1; 0605 - 2579-0605-2580,p.2;SPReport:0349-3596-0349 - 3646 ,p.22-24; 0155-9006-0155-9050,p.34;0361-1081-0361-1084, p.1; 0309- 0459-0309 -0467,0309- 0464- 0309-0465; 0279- 9037; HHO:0113-8666-011-8760, pp. 8680,8681 (Bolta, Dana; Bolta, Sava; Jelača, Branko; Jelača, Marija; Jelača, Milica; Jelača, Smilja; Jelača, Ana; Kesić, Dušan; Kolunxić, Mileva; Sovilj, Danica; Sovilj, Mara; Sovilj,Mira;Sovilj, Rade; Sovilj, Vlado,...)

¹⁰¹ UN ograničeni izvještajod 19, Avgusta 1995.,0035-2415-0035-2415; Ana Ivanić

¹⁰² SJP Report(19.08.1995):0605-2579-0605-2580,p.8680.

¹⁰³ Lista ubijenih hrvatskog MUP-a:0184-8758-0184-8781, p. 8780 (Cica,Sava)

¹⁰⁴ SP Izvještaj:349-3596-0349-3646,p.12;0309-0459-0309-0467,0309-0464-0309-0465.

¹⁰⁵ Končar, Nikola, Izvještaj o smrti. 0345-5895-0345-5896 (datum kada je napisan nejasan je).Bajić, Pera; Bajić, Pera ž. Luke,"Exodus" Izvještaj. 0290-7166-0290-7312, p. 7273. Kočar, Đuro,HHO za izvještaj o ljudskim pravima od 8. aprila 1999. 0113-8666-0113-8760, pp. 8682. Vojnović, Ilija, Lista nestalih lica RSK od avgusta 1995. kraja 1996. 0328-1768-0328-1836,p.1 777. Zorić, Jela, Izvještaj o smrti,0345-5919-0345-5920. Zorić, Špiro, Izvještaj o smrti,0345-5921-0345-5922.0464-03090465.

¹⁰⁶ Zorić, Jela, Izvještaj o smrti: 0345-5919-0345-5920, p.5919, "vulnera explosiva extremitatum."

¹⁰⁷ SP Izvještaj:0349-3596-0349-3646,p. 12; WS:0362-1719 - 0362-1727,p.1723; 0309-0459-0309-0467,0309-0464-0309-0465.

¹⁰⁸ "Exodus" Izvještaj: 0290-7166-0290-73 12, Đerić, Dara,p. 7280; Đerić, Dragana, p. 7281 ;Đerić, Ljiljana, p. 7281; Đerić, Predrag, p. 7281; Bursać, Milica, p. 7276; Divjak, Boja,p. 7278; Divjak, Joka, p.7278; Ivanišević, Slavko, p. 7283; Zagorac, Boško, p. 7308.

¹⁰⁹ Divjak, Boja; Divjak, Milka; Divjak, Soka, HHO za izvještaj o ljudskim pravima od 8. aprila 1999. 0113-8666-0113-8760,p. 8673; Hrvatski odgovor na zahtjev za sardnju,0342-3735- 0342-3737,p. 3735. Izvještaj o smrti Divjak, Boja: 0345-5927-0345-5928. Izvještaj o smrti Divjak, Milka: 0345-5931-0345-5932. Izvještaj o smrti Divjak. Soka: 0345-5929-0345-5930; Divjak, Boja, Izvještaj o smrti: 0345-5927-0345-5928. Divjak, Milka, Izvještaj o smrti: 0345-5931-0345-5932.

jedinice Specijalne policije su takođe bile u Dnopolju, tri kilometra sjeverozapadno od Donjeg Lapca. četiri starije Srkinje iz susjedne Birovače (otprilike 1 km sjeverno od Donjeg Lapca između Dnopolja i Donjeg Lapca) je nestalo usljed akcije *Oluja*.¹¹⁰ Tijela dvije ili tri žrtve su ekshumirana iz groblja u Gračacu 2004. Potvrda o smrti za jednu žrtvu ukazuje da je smrt prouzrokovana hicem iz vatrenog oružja u glavu i tijelo.¹¹¹ Specijalna policija je bila u Golubiću¹¹² 27. avgusta 1995. i četiri neidentifikovane starije osobe su ubijene u Golubiću tog dana.¹¹³

(v)Prepreke povratku

46. S ciljem da obezbijede da se Srbi koji su u bjekstvu napustili područje ne vrate, zakoni i politika su promijenjeni i srpska imovina je oduzeta i prenesena na Hrvate.¹¹⁴ Istovremeno, hrvatske vlasti su preselile hrvatske civile iz drugih dijelova bivše Jugoslavije uključujući i one koji su odselili u prekomorske zemlje, u područja koja su ostala prazna usljed bjekstva srpskog stanovništva.¹¹⁵ Ti zakoni uključuju *Zakon o privremenom preuzimanju i upravljanju određenom imovinom* od 27. septembra 1995. , koji je, zajedno sa drugim proceduralnim preprekama, rezultovao u *efikasnom kreiranju masovne konfiskacione politike za osobe srpskog porijekla a hrvatske građane*.¹¹⁶

47. Dalja serija zakona je usvojena da se trajno spriječi povratak srpskog stanovništva u Krajinu.¹¹⁷ Te zakonodavne i administrativne mjere, zajedno sa drugim arbitražnim koracima od strane hrvatske vlade, kao što je odbijanje ulaska srpskim civilima na granicama, je spriječilo srpsko stanovništvo od povratka u Krajinu i obezbijedilo da nova

¹¹⁰ Mrda, Milan; Obradović, Dane. HHO za izvještaj o ljudskim pravima od 8. aprila 1999. 0113-8666-0113-8760,p. 8669. Izvještaj o smrti Obradović, Dane: 0359-6821-0359-6821. Mrda, Mile, *Exodus* Izvještaj:0290-7166 -0290-7312 p. 7293. Ekshumacije u Gračacu, Kninu, Korenici, 0364-1118-0364-1148, p. 1112-1142. Izvještaj o smrti Mrda, Mile: 0364-1118-0364-1148,p. 1142. Tišma, Sava, *Exodus* Izvještaj:0290-7166-0290-7312p.7303.

¹¹¹ Mrda, Mile, Izvještaj o smrti: 0364-1142-0364-1142.

¹¹² 0361-1320-0361-1323,p. 1, Izvještaj o završetku zadatka od 27.avgusta 1995. upućena od Markača Červenku

¹¹³ HRAT (24-27.8.1995):0035-1695-0035-1698,p.0035-1696.

¹¹⁴ WS:0041-3797-0041-3807,p.0041-3803; Popis izbjeglica: R011-9123-R011-9125

¹¹⁵ Predsjednički transkripti (26/09/1995),p.56; Mauro: 0093-4963-0093-4970; Predsjednički transkripti (22.09. 1995): 0186-4152-0186-4209:(Diskusija predsjednika na radiju).

¹¹⁶ The US and Croatia, A documentary History:0606-9466-0606-9966,p.244.

¹¹⁷ Npr. R090-8603-R090-8606 (*Zakon o zakupu stanova na oslobođenoj teritoriji*,27/09/1995, kojim je efektivno ukinuto *stanarsko pravo* Srba koji su živjeli u društvenim stanovima i napustili ih za vreme *Oluje*; 0096-798 1-0096-7986/R090-4711-R090-4713 (*Dekret o povratku izbjeglih i raseljenih lica na oslobođena područja*, 10/10/1995, kojim se daju puna prava hrvatskim državljanima sa okupiranih područja u BiH i iz Srbije i Crne Gore, da se nasele u napuštenu srpske domove.)

demografska slika kreirana usljed akcije *Oluja* bude završena.¹¹⁸

(c) Druge odgovornosti učesnika udruženog zločinačkog poduhvata

48. Optužnica se izjašnjava o dvije alternativne pravne karakterizacije udruženog kriminalnog poduhvata.

49. U skladu sa prvom pravnom karakterizacijom, jezgro udruženog kriminalnog poduhvata (UZP) se ograničava na tri optužena i sljedeće visokorangirane zvaničnike :

- Franjo Tuđman, predsjednik Republike Hrvatske
- Gojko Šušak, ministar odbrane Republike Hrvatske
- Janko Bobetko, šef glavnog osoblja hrvatske vojske do 17. jula 1995, nakon što se penzionisao; i
- Zvonimir Črvenko, načelnik glavnog osoblja HV-e, od imenovanja 17. jula 1995.

50. U skladu sa tom karakterizacijom nije neophodno za fizičke počiniocima koji su izvršili *actus reus* jednog ili više zločina da budu članovi UZP.¹¹⁹ Djela istih fizičkih počinitelja mogu se dodati UZP kroz indirektno činjenje djela, ili kroz dodatani UZP osnovan između jednog ili više članova UZP i fizičkih počinitelja. Tamo gdje član UZP koristi drugu osobu za činjenje zločina, zločin fizičkog počinioca može da bude dodat UZP – kroz indirektno činjenje djela. Isto tako, kada član UZP djeluje zajedno sa drugima u činjenju zločina (na taj način formirajući dodatnu *vertikalnu* UZP) tada se ti zločini mogu dodati članovima prvobitnog UZP.

51. Kao alternativu, Tužilaštvo takođe zastupa širu karakterizaciju UZP, koja uključuje učesnike od suštinske važnosti kao i fizičke počiniocima i druge koji su omogućili zločine, ili koji su pomogli zločine, ili koji su na drugi način djelovali kao podrška za udruženi zločinački poduhvat. S obzirom na rasprostranjenost zločina nemoguće je precizno navesti tačne identitete svih članova ovog šireg udruženog zločinačkog poduhvata, ali dodatni članovi su identifikovani u optužnici po grupi ili klasi. Taj UZP posebno uključuje potčinjene svih članova od suštinske važnosti udruženog zločinačkog poduhvata, kao što su oficiri i pripadnici hrvatske vojske; oficiri, zvaničnici i članovi hrvatske vlade i političkih struktura, lideri i članovi HDZ-a, specijalna policija, civilna policija i druge bezbjedonosne i obavještajne službe Republike Hrvatske. Dodatni

detalji o identitetu tih dodatnih članova su dostupni u opisu određenih zločina i u materijalima koji se odnose na posebne događaje.

(C) Gotovina

52. Kao što je gore opisano, Gotovina je doprinio u planiranju i izvršenju zločina iz optužnice. On je razgovarao sa njegovim glavnokomandujućim, Tuđmanom, o prirodi i svrsi granatiranja civilnih područja i naredio je njihovo izvršenje. Gotovina je bio komandant Zbornog područja Split HV-a od oktobra 1992. do marta 1996. i imao je ukupnu operativnu komandu u akciji *Oluja* u južnom djelu regije Krajina.¹²⁰ On je izdao borbena naređenja koja su njegovi potčinjeni sproveli¹²¹ i kontrolisao je akcije i trupe preko neprekinutog lanca komande.¹²² On je imao stvarnu kontrolu nad vojnicima hrvatske vojske i vojnom policijom unutar njegove zone odgovornosti.¹²³

53. Gotovina je komandoovao trupama za vrijeme sistematskog paljenja i pljačkanja srpskih domova i imovine i za vreme široko rasprostranjenih napada, uključujući i ubistva srpskih civila. Akcije koje su sprovedene, zbog hijerarhijske organizacije, daju razlog da se zaključi da su one zapravo bile naredene. Kako su ove akcije počinjene od strane brojnih pripadnika ove organizacije, razlozi za takav zaključak se samo povećavaju. Način, mjesto i vrijeme kada su ove akcije sprovedene, njihova sistematičnost i trajanje, koje nije ograničeno na samo nekoliko dana nego se dešava nedeljama, i okolnosti njihovog počinjenja ne dovode do nijednog drugog zaključka nego da su one zapravo naredene sa samoga vrha, u ovom slučaju to je Gotovina.

54. Ovaj zaključak se dalje izvodi kao neizbježan – činjenjem ili nečinjenjem Gotovine pred

¹²⁰ Naredbe za napad (1.8.1995):0279-8576-0279-8591; Izvještaj o analizi operacije (15.8.1995):0352-6974-0352-6978.

¹²¹ Naredbe za napad (1.8.1995):0279-8576-0279-8591; kasnije naredbe potčinjenim komandirima (03.08.1995): 0279-8819-0279-8826-ET;Naredba(8.8.1995)0279-9024-0279-9026-ET;Gotovina izveštaj: 0361-1254-0361-1258; Dnevnik operacije: 0155-8825-0155-8924;Naredbe za operaciju *čišćenje*:(5.8.1995): 0279-8908-0279-8909;Izvještaj glavnog štaba (9.8.1995): 0361-1151-0361-1153;Naredba(20.8.1995):0358-34420358-3445;Order (20.9.1995):L009-5179-L009-5181.

¹²² WS:0342-3200-0342-3211. Izvještaj (15.8.1995):0352-6974-0352- 6977;0352-7099-0352-71 Naredba za uspostavljanje garnizona(16.02.93):0150-1733-0150-1738/0306-2609-0306-2612; Gotovina naredba(6.10.1995):0211-7667-0211-7668/L008-7747L008 - 7750.

¹²³ Vidi Tužbu Annex A. Naredba za uspostavljanje garnizona (16.02.93):0150-1733-0150-1738/0306-2609-0306-2612.Dok se naročita naredba ne odnosi na opštine Dmiš, Oklaj, Donji Lapac i Gračac, postoje druge naredbe iz kojih se jasno vidi da se Splitskom vojnom okrugu pripajaju i ove opštine u vreme operacije *Oluja*. Vidi e.g., 0155-8925-0155-8941;0464-9733-0464-9735;0035-3066-0035-3093;0352-7008-0352-7007; 0279 - 8908-0279-8909;R090-0097-R090-114 Hill:0051-7638-0051-7744; Antilla: 0054-8131-0054-8136.

¹¹⁸ Bilješka UNHCHR(26.09.1995):R089-8668-R089-8672.

¹¹⁹ Žalbeno vijeće ima stav da nije potrebno fizičko učešće članova UZP da bi postojala njihova odgovornost UZP. Vidi Stakićeva žalbena presuda, §§63-98. To pitanje je trenutno pod žalbom, vidi *Tužila v. Limaj et al*, Tužilačevoj žalbi, §§2.270-2.278.2.278.

tom kampanjom. Kao što je u daljem tekstu opisano, on je bio svjestan da postoji mogućnost da će se zločini desiti i da su se oni u stvari desili i da su se nastavili dešavati. On je imao mogućnost da preduzme efikasne mjere da zaustavi te zločine ali to nije učinio. Namjera Gotovine koja se odnosi na ratni pohod se odražava, ne u njegovom izdavanju naređenja da se ratni pohod spriječi,¹²⁴ već u njegovom propustu da ih sprovede, posebno u svjetlu nezakonitih djela koji su bili u toku od strane njegovih potčinjenih.

55. Prije akcije Gotovina je bio svjestan velike vjerovatnoće izvršenja zločina od strane njegovih potčinjenih. Iste jedinice Hrvatske vojske koje su učestvovala u akciji *Oluja*, posebno 4. i 7. gardijske brigade su u velikoj mjeri pljačkale i palile srpsku imovinu tokom akcije *Ljeto 95*, od 25-30. jula 1995. u području koje je graničilo sa kninskom opštinom.¹²⁵ Gotovina je blagovremeno obaviješten o tim djelima.¹²⁶

56. Gotovina je takođe znao da je veliki broj onih, uključenih u operaciju *Oluja* porijeklom sa područja Krajine, i da će stoga vjerovatnije biti skloniji osveti i nezakontim aktivnostima.¹²⁷ Kada je počela operacija, umjesto da preduzme dodatne mjere da spriječi ove rizike i da efektivnije kontroliše njihovo ponašanje, Gotovina je iskoristio njihove lične motive da opravda svoje nereagovanje. Kada je komandant UN kasarne u Kninu, general Forand, pitao direktno Gotovinu zašto nije stao na kraj pljačkanju i paljenju, Gotovina je odgovorio da *on nije mogao da kontroliše sve i da je to bio način za neke od njegovih ljudi (vojnika i civila) da izravnaју račune, i da se osvete*.¹²⁸

57. Gotovina je bio obaviješten o široko rasprostranjenim ubistvima, pljačkanjima i paljenjima koje su počinili njemu potčinjeni. Primao je brojne informacije od predstavnika međunarodnih organizacija koji su promatrali situaciju.¹²⁹ General Forand informisao je Gotovinu već 5. avgusta, i između ostalog izrazio je i svoju zabrinutost zbog velikog broja uništenja i pljačkanja.¹³⁰ Gotovina je takođe primao informacije preko komunikacijskog sistema

obavještajne službe Vojnog okruga Split.¹³¹ U njegovoj *Naredbi za napad* 1. avgusta 1995. je zahtijevano da mu sve jedinice dostavljaju dnevne izvještaje i to svakih 6 sati, u 06.00, u 12.00, u 18.00 i u 24.00 h, a po potrebi treba dostavljati izvještaje i mimo tog vremena kao i specijalne izvještaje ako tako nalaže situacija.¹³² Ovakav izvještajni mehanizam je upotrebljavan u toku cijele operacije i nakon nje.¹³³

58. Petoga avgusta 1995, Gotovina je postavio svoj štab u gradu Kninu.¹³⁴ A u to vrijeme su počinjeni zločini i njihove posljedice, u Kninu, bili više nego očiti.¹³⁵ Pored toga, Gotovina je takođe bio svjestan zločina putem obimnog medijskog izvještavanja o konfliktu.¹³⁶

59. Gotovina je bio svjestan negativnih međunarodnih posljedica koje su mogle biti rezultat zločina njegovih potčinjenih.¹³⁷ Očekujući publicitet od dolaska predsjednika i ministra odbrane 6. avgusta 1995, on je izjavio da *cesta i grad moraju biti čisti*.¹³⁸ Gotovina je ograničio kretanje UN osoblja u Kninu zadržavajući ih u UN bazi i sprečavajući nadgledanje ishoda napada i naredne zločine njegovih trupa.¹³⁹

60. Kao odgovor na proteste Gotovina je odvrćao odgovornost i namjerno prikazivao stvari nejasno. On je ignorisao zahjeve za prevencijom, opovrgavao tvrdnje i minimizirao ili stremio da opravda počinjene zločine.¹⁴⁰ Jednom prilikom je zaprijetio da će *smaknuti* Aluna Robertsa, jednog od glasnijih UN posmatrača.¹⁴¹

¹²⁴ Plan mjera bezbjednosti (2.8.1995): 0279-8738-0279-8745

¹²⁵ Naredba za napad (*Ljeto*) (25.7.1995):0357-7773-0357-7792; Dnevnik operacije d:0155-8825-0155-8924, pp.42,45-56.

¹²⁶ Dnevnik operacije 0155-8825-0155-8924, pp.42,46-49.

¹²⁷ Predsjednički transkripti (31.7.1995): 0304-9043-0304-9075, p.10 (Gotovina: *Snage koje idu prema Kninu su sastavljene od 400 dobrih pješadinaca iz 3 Bataljona, 126 regimente, koji su svi sa ovih područja i jako dobro poznaju regiju. Oni imaju razlog da se bore i trenutno ih je teško držati na uzdi.*)

¹²⁸ Forand: 0053-0939-0053-0967, p.0957

¹²⁹ Vidi, e.g., Forand:0053-0903-0053-0967, pp.18-19. Marker-Hansen: 0055-9649-0055-9653, p.4; Leslie:0039-3016-0039-3024, pp.0039 3019, 0039-3022; Liborius: 0424-7142-0424-7155, p.3; Forandovo protesno pismo(5.8.1995):0063-3697-0063-3698.

¹³⁰ R003-8165-R003-8165.

¹³¹ WS:0342-3200-0342-3211,p.5; Dnevnik operacije:0155-8825-0155-8924, pp.91,95,101,108,112,116-118.

¹³² Naredba za napad :0279-8576-0279-8591,p. 17.

¹³³ Dnevni izvještaji (4.8.1995):0279-8859-0279-8860; (5.8.1995):0279-8938-0279-8939; Dnevni izvještaj sa operacije (06.08.95):0279-9001-0279-9002;(07.08.95):0279-9030-0279 -9031; Izvještaj Vrhovnom štabu (15.8.1995)0352-6974-0352-6977(*Izvještava da su potčinjene jedinice bile regularne i tačne*). Dnevnik operacije:0155-8825-0155-8924, pp. 94; Tymchuk:0061-7872-0061-7893; Leslie:0088-4720-0088-4769; 0088 - 4771-0088-4782.

¹³⁴ Dnevni izvještaj o podobnosti (4.8.1995):0279-8859-0279-8860;(5.8.1995):0279-8938-0279-8939; Dnevnik operacije (06.08.95): 0279-9001-0279-9002;(07.08.95):0279-9030-0279 -9031; Izvještaj Glavnom štabu (15.8.1995)0352-6974-0352-6977 (*izvještaj potčinjenih jedinica bili su regularni i tačni*).

¹³⁵ Forand: 0042-5964-0042-5979,0053-0939-0053 0967, pp.1 0, 15, 18; Tymchuck Statement/Liborius :0424-7142-0424-7155;ECMM Izvještaj (18.8.1995):0052-6838-0052-6839.

¹³⁶ Forand: 0053-0939-0053-0967,p.10;ECMM Izvještaj: R0 27-4483-R027-4489,p.R027-4487(16.8.1995-Tuđmanov port-parol izjavio je *trupe i civili van kontrole* odgovorni su za uništavanje domova krajinskih Srba).

¹³⁷ Upozorenje (12.8.1995):0306-1654-0306-1655. 12 avgusta 1995, komandant HV za politička pitanja dostavio je Gotovini kopiju poruke upozorenja o međunarodnoj zabrinutosti zbog zločina koji se događaju.

¹³⁸ Dnevnik operacije:0155-8825-0155-8924,p. 83

¹³⁹ Pismo dozvole za pokret: 0306-2608-0306-2608.

¹⁴⁰ Forand:0053-0903-0053-0967, p.19; Liborius: 0055-0939-0055-9660, p.3;ECMM Report (27-28.10.1995): 0052-6863-0052-6864; ECMM Report (20.9.1995):0055-9661-0055-9662, p. L; ECMM Izvještaj

¹⁴¹ Leslie:0088-4720-00884769,p.28.

61. Gotovina je bio dužan da preduzme neophodne i razumne mjere da bi spriječio zločine. Ove mjere su uključivale:

- Da naredi da prestanu zločini;
- Da se jasno ogradi od predhodnog tolerisanja zločina informisanjem svih potčinjenih da će svaki navod zločina biti istražen i procesuiran,
- Da sprovodi naredbe koje bi dovele do poštovanja i sprovođenja zakona.¹⁴²
- Da sprovodi odmah disciplinske mjere nad onima koji nisu poštovali naredbe i da zaustavi kriminalne aktivnosti, dalje da sprovodi istrage i odredi moguće krivične sankcije;
- Da koristi vojnu policiju u punom kapacitetu kako bi sprečio zločine;¹⁴³
- Da traži pomoć od vlasti, uključujući i vladu i policiju, da osnaži svoje naredbe.

62. Gotovina je izdao neka naređenja 4. avgusta 1995. i 18. avgusta 1995. koja se odnose na sprečavanje kriminalnih aktivnosti i preduzimanje određenih disciplinskih mjera, ali nije učinio ništa da se one sprovedu nad široko rasprostranjenim nelegalnim aktivnostima njemu potčinjenih. Npr. Gotovina je izdao razne generalne naredbe koje se tiču paljenja, pljačkanja i nedostatka discipline i bio je konstantno dobro obavješten da se kršenja nastavlja nesmanjenim intenzitetom.¹⁴⁴ Dalje, propustio je da uvede disciplinske sankcije, propustio je da iskoristi vojnu policiju u njenom punom kapacitetu i propustio da traži adekvatnu pomoć od drugih organa kako bi obezbjedio sprovođenje naredbi.

63. Nakon dvije nedelje činjenja kriminalnih radnji od strane hrvatskih snaga, međunarodne

organizacije su podigle alarmna zvona u Zagrebu. 18. avgusta 1995. Mate Laušić je prosljedio pismo Gotovini i drugima gdje spominje proteste od strane stranih ambasadora o neprikladnom ponašanju Hrvatskih vojnika na oslobođenoj teritoriji zapaža se: *...kuće se demoliraju, pokretna imovina nezakonito oduzimana i dešavaju se i druge nepravne aktivnosti koje sprovode hrvatski vojnici i civili koje nose uniformu HV i to je svakodnevna pojava.*¹⁴⁵

64. Takođe, 18. avgusta 1995. Joško Morić, pomoćnik ministra u Ministarstvu unutrašnjih poslova je primijetio da: *Paljenje kuća i nezakonito oduzimanje pokretne imovine od ljudi je poprimilo takve razmjere da to zadaje političku štetu Republici Hrvatskoj, i u zemlji i u inostranstvu.*¹⁴⁶

Morićevo rješenje je bilo da se amnestiraju oni koji su počinili te zločine prije 18. avgusta 1995, i da proglasi da će civilna policija uhapsiti sve osobe koje budu počinile ove zločine bez obzira da li su u uniformi ili ne.

65. Gotovina je bio obavezan da preduzme preventivne mjere i da aktivira i druge instance uključujući i MUP kako bi osnažio disciplinu i osigurao sigurnost. Kao pokazatelj njegovih prioriteta i kao pokazatelj nedostaka pažnje ili brige za zločine koji su se dešavali bio je zahtijev Mladena Markača 18. avgusta 1995, istog dana kada datiraju i izvještaji Laušića i Morića, da se raspusti Specijalna jedinica MUP-a i pošalje u ZM Split. On nije zatražio da se ta jedinica angažuje na sprovođenju reda i obezbjeđivanju sigurnosti već za sprovođenje operacije Čišćenje.¹⁴⁷

66. Gotovina je mogao preduzeti neophodne i razumne mjere da spriječi zločine.¹⁴⁸ Bilo je jedinica vojne policije podređenih njegovoj komandi, koje je on mogao upotrijebiti da kontroliše disciplinu među svojim osobljem i da spriječi zločine.¹⁴⁹ Izabrane strukture od političke važnosti su, međutim, bile zaštićene. Gotovina je mogao i trebalo da iskoristi svoje moći da jednako zaštiti kuće srpskih civila, njihovu imovinu i živote.

67. Iako je imao mogućnosti da kazni svoje potčinjene i kako je bio upoznat sa nezakonitim aktima njemu potčinjenih nad civilima i njihovom imovinom za vreme i nakon operacije Oluja, Gotovina je propustio da kazni počinioce. Neophodne i razumne mjere koje je Gotovina maogao da preduzme su:

- Istražiti sve navode koristeći vojnu policiju i druge pod njegovom komandom.¹⁵⁰

¹⁴² Forand:0053-0939-0053-0967,p.19.

¹⁴³ WS: 0359-9856-0359-9909;WS: 0356-7809-0356-7821; Dnevnik operacije: 0155-8825-0155-8924,p. 107; Naredba za napad :0279-8576-0279-8591; Laušićeva naredba (5.8.1995):0279-9687 - 0279-9689.

¹⁴⁴ Primjer 1: Naredba da Knin ne smije biti spaljen i uništen (4.8.1995):0155-8825-0155-8924(BCS)/0155-8825-0155-8924(ET),p.79; Izvještaj da je nakon ulaska ljudi iz Spilitskog vojnog okruga u Knin uništenje imovine bilo katastrofalno(6.8.1995): 11-9380-021 1-9382(BCS) /L0 096-6666-L0096-6670 (ENG). Primjer 2: Gotovina je tvrdio da neće tolerisati pomanjkanje discipline(7.8.1995); Izvještaji koji govore o pokušajima pljačkanja i paljenja kuća. (9.8.1995): 0359-9962-0359-9965(BCS)/0359-9962-0359-9965 Primjer 3: Naredba o zabranama kretanja HV pripadnika i uništavanja, paljenje i drugih ilegalnih radnji. (10.8.1995):0213-046100213-0461; Izvještaj da su komandanti jedinica izgubili kontrolu nad svojim jedinicama što je prouzrokovalo veliki broj paljenja i mnoge slučajeve pljačkanja naročito na području Đevrsaka, Kistanja i Drniša. (11.8.1995.):0463-2895-0463-2899, Komandantovoovo upozorenje da neprilično ponašanje pripadnika HV može rezultirati da međunarodna zajednica preduzme određene mjere što bi imalo napredviđene posljedice za državu i zahtijev da komandanti odmah spriječe nastavak uništavanja imovine na oslobođenoj teritoriji i, između ostalog, neprilično ponašanje prema civilima i ratnim zatrobljenicima, a naročito prema Mirovnim snagama (12.8.1995):0095-5567-0095-5568 (BCS) /0306-1654-0306-1654 (ENG). Primjer 4:Gotoviniina izjava: *zabranjeno je spaljivati kuće* (16.8.1995):0155-8825-0155-8924(BCS)/0155-8825-0155-8924-ET; Laušićev izvještaj (18.8.1995):0349-3801-0349-3802; Morićev izvještaj (18.8.1995):0361-0732-0361-0733.

¹⁴⁵ Laušićev izvještaj 18.8.1995):0349-3801-0349-3802.

¹⁴⁶ Naredba (18.8.1995):0361-0732-0361-0733.

¹⁴⁷ Naredba (18.8.1995):0104-6317-0104-6317.

¹⁴⁸ WS:0359-9856-0359-9909; WS:0356-7809.0356-7821; Laušićeva naredba (2.8.1995.) 0279-9680-0279-9683.

¹⁴⁹ Liborius: 0038-9356-0038.9360

¹⁵⁰ Forand:0053-0939-0053-0967,pp.0053-0953-0053-0954,p.0053-0965

- Obavjestiti odgovarajuće vojne i civilne tužioce, kao što je Kancelarija Vojnog tužilaštva,¹⁵¹ o zločinima i rezultatima istraga.¹⁵²

- Sprovesti odmah disciplinske mjere ili disciplinske kazne nad potčinjenima kako bi spriječio dalje činjenje zločina.¹⁵³

68. Umjesto toga, Gotovina nije preduzeo odgovarajuće mjere da ispita ili krivično kazni široko rasprostranjene zločine. Naprotiv, podređeni, identifikovani kao počiniozi zločina, su bila pohvaljeni i odlikovani.¹⁵⁴ 16. avgusta 1995, samo dva dana prije nego što su Laušić i Morić izvijestili o protivzakonitim radnjama od strane vojnika hrvatske vojske koje su se dešavale svakodnevno¹⁵⁵ i u velikoj mjeri,¹⁵⁶ Gotovina je izjavio da svi pripadnici jedinica hrvatske vojske koji su učestvovali u akciji *Oluja*, osim onih koji su bili odsutni, mogu biti odlikovani medaljama.¹⁵⁷ Štaviše, 15. avgusta 1995. u svojim analizama operacije on je izjavio da je vojna disciplina tokom *priprema, tokom akcije, i završetka borbene akcije* bila izuzetno visoka i da su komanda i kontrola jedinica kontinuirani i na adekvatnom nivou.¹⁵⁸

69. Kao komandant Vojnog okruga i većine viših oficira u području njegove odgovornosti, Gotovina je bio odgovoran za obezbjeđivanje načina da sva kršenja vojne discipline – uključujući i kriminalne aktivnosti – budu propisno kažnjena.¹⁵⁹ Postojao je Vojni sud¹⁶⁰ i vojni disciplinski sud¹⁶¹ koji su bili zaduženi za kršenje

vojne discipline i krivičnih djela i koji su bili zaduženi za procesuiranje istih. Gotovina je imao ovlašćenje da upotrebi sve disciplinske mjere propisane zakonom.¹⁶² On je taj koji je odgovoran za sve stvari koje su vezane uz vojne aktivnosti, vojnu disciplinu i odbranu teritorije koja podpada geografski pod reon njegove nadležnosti. Ta odgovornost se proteže i na spoljne jedinice koje su privremeno stavljene pod njegovu komandu radi operacionih svrha.¹⁶³

70. Gotovina je posjedovao sredstva da upotrebi ovo ovlašćenje. 72. i 73. vojni policijski bataljoni su bili podređeni Gotovini tokom same operacije.¹⁶⁴ Izvještaj od 22. septembra 1995, koji je dostavilo 72. vojno policijsko krivično odjeljenje, sumira istrage sprovedene na području Obrovca, Benkovca, Drniša i Knina i bilježi da je trideset jedan pripadnik hrvatske vojske optužen za krivična djela i da su trideset dvije disciplinske prijave podnesene.¹⁶⁵ Krivični izvještaji vojne policije otkrivaju da su krivične prijave koje se odnose na ponašanje tokom operacije bile limitirane na krivična djela pljačke.¹⁶⁶ Izvještaj 73-eg bataljona Vojne policije, koji datira od 31. avgusta 1995. i koji pokriva sve *aspekte rada i angažovanja* Bataljona za period od 25. jula 1995. do 25. avgusta 1995, ne razmatra bilo kakvu disciplinsku ili krivičnu istragu sprovedenu od starne ovog bataljona.¹⁶⁷ Dalje, izvještaj ne daje neophodnu pažnju talasu zločina koji je u toku.

¹⁵¹ Narodne novine 67/91:0607-0362-0607-0363.

¹⁵² WS:0349-5574-0349-5583; Disciplinski izvještaj: 0354 - 2834-0354-2835; Elleby:0052-5188-0052-5192.

¹⁵³ Zakon o vojnoj disciplini (Narodne novine 24/92): 0088 -3706-0088-3720(ET). Vidi isto, Uspostavljanje vojnih disciplinskih sudova (Narodne novine 62/91): 0607-0365-0607-0365 (uključujući i zatvor u trajanju do 30 dana)

¹⁵⁴ Izvještaj Glavnom štabu (15.8.1995)0352-6974-0352-6977;L009-6122-L009-6123 (Gotovinina naredba od 27. oktobra 1995, poziva oficire, uključujući Ademija i Čermaka, na uručenje medalja.) Dnevnik operacije:0155-8825-0155-8924,pp.101,103,113,116

¹⁵⁵ 0349-3801-0349-3802

¹⁵⁶ Morićeva izjava u kojoj kaže da zločini poprimaju *takve razmjere da mogu nanijeti političke štete*,0361-0732-0361-0733

¹⁵⁷ 0079-8270-0079-8272; Dalje, Gotovina je lično izjavio 16. avgusta 1995. da se pitanje paljenje kuća mora *riješavati odmah*, BCS 0155-8825-0155-8924;Eng ET 0155-8825-0155-8924, Dnevnik operacije: 0155 8825-0155-S924, General Rahim AD-EMI, COS Split MD,25 Jul -14 Sep 95,at Eng page 108.

¹⁵⁸ BCS 0352-6974-0352-6977;Eng 0352-6974-0352-6977/Analiza napada u operaciji KOZJAK-95. General Ante GOTOVINA, Zapovjednik Splitskog vojnog okruga MD, 15 Aug 95

¹⁵⁹ Član 3, tačke 6. i 7. & član 62. Zakona o vojnoj disciplini, koji opisuje kršenja vojnih regulativa, i zločina, čije je procesuiranje, *ex officio* kao kršenje vojne discipline. 0088-3706-0088-3720.

¹⁶⁰ Pravilnik vojničkog ponašanja, poglavlja 1,11, i 111: 0088-3706-0088-3720

¹⁶¹ Dekret o organizaciji, radu i jurisdikciji sudova u slučaju rata...Narodne novine, 67/91, 25/92 i 81/92 kojim se *inter alia* uspostavljaju vojni sudovi u zoni ratnih dejstava 0606-9377-0606-9380;0355-6445-0355-6448; vidi isto Dekret o organizaciji, radu i jurisdikciji tužiočeve kancelarije; Narodne novine 67/910607-0362-0607-0363; Primjenjivi zakoni: Osnovni krivični zakon – dopunjeni tekst, Narodne novine 31/93 0606-8886-0606-8939; Krivični zakon

–Dopunjeni tekst, Narodne novine 32/93 0606-8940-0606-9000; Krivični procesni zakon–Dopunjeni tekst, Narodne novine 34/ 93 0606-9117-0606-9242

¹⁶² Član 22. Pravilnika o vojnoj disciplini,0088-3706-0088-3720

¹⁶³ WS:0342-03200-0342-3211,p.0342-3208.

¹⁶⁴ WS:0359-9856-0359-9909;WS:0356-7809-0356-7821; Laušićeva naredba(2.8.1995):0279-9680-0279-9683;Naredba(5.8.1995):0279-9687-0279-9689.WS:0342-3200-0342-3211, p.3208

¹⁶⁵ WS:0359-9856-0359-9909;WS:0356-7809-0356-7821; Laušićeva naredba (2.8.1995):0279-9680-0279-9683;Naredba (5.8.1995):0279-9687-0279-9689.WS:0342-3200-0342-3211, p. 3208

¹⁶⁶ 0463-5283-0463-5284;0463-3738-0463-3740;0463-3735-0463-3737;0463-3732-0463-3734;0463-3729-0463-3731;0463-3725-0463-3728;0463-3719-0463-3721;0463-3716-0463-3718;0463-3722-0463-3724;0463-3713-0463-3715;0463-3710-0463-3712;0463-3708-0463-3709;0463-3696-0463-3698;0463-3689-0463-3691;0463-3692-0463-3695;0463-3685-0463-3688;0463-3682-0463-3684;0463-3676-0463-3678;0463-3679-0463-3681;0463-3673-0463-3675;0463-3670-0463-3672;0463-3667-0463-3669;0463-3664-0463-3666

¹⁶⁷ 0279-9508-0279-9611,vidi isto, Nedeljni izvještaj (24.08.1995.): 0354-5476.0354-5476;(14.09.1995):0354-5488-0354-5488); (18.10.1995.): 0354-5492-0354-5494 (izvještaj da nema relevantnih optužbi i da nisu registrovani slučajevi kršenja vojne discipline).

71. Gotovina je radije izabrao da kazni svoje podređene za napade na drugove vojnike i sitne prekršaje kao što su odsustva, tuče i drugo neprilično ponašanje, nego da kažnjava svoje podređene za široko rasprostranjene zločine koji su počinjeni nad Srbima.¹⁶⁸ Na primjer, jednom prilikom Gotovina je sproveo pune disciplinske mjere kojima je raspolagao u slučaju u kojem je vojnik ubio drugog vojnika.¹⁶⁹

(D) Čermak

72. Petog avgusta 1995, predsjednik Tuđman imenovao je Čermaka za komandanta Zbornog mjesta Knin.¹⁷⁰ General-pukovnik Čermak bio je glavna veza između Hrvatske vlade i međunarodne zajednice i bio je opšte prihvaćen kao vojni upravitelj Knina.¹⁷¹

70. Čermak je po vojnom činu bio jednak Gotovini. Bio je odgovoran, zajedno sa Gotovinom i Markačem, za realizaciju naredbi koje su se odnosile na operaciju *Čišćenje*.¹⁷² 25. avgusta 1995. Čermak je izvijestio Červenka da su Zborno mjesto Knin i Zapovjedništvo Zbornog područja Split u *konstantnoj koordinaciji*, i da nije bilo potrebe da ponovo ponavlja da su obavještajnu pomoć primali od šefa obavještajne službe Zbornog područja Split.¹⁷³ Prije nego što se pridružio specijalnim snagama vršio je nadzor teritorije Gračaca, Udbine i Svetog Roka, i čekajući akciju *Čišćenje* Čermak se sastao sa Gotovinom i Markačem, i Markač je propisno obavjestio Glavni štab o ovom sastanku.¹⁷⁴

73. Čermak je imao efektivnu kontrolu nad HV jedinicama djelujući na području ZM Knin, uključujući i kontrolu nad Vojnom policijom.¹⁷⁵ Kao

zapovjednik ZM, Čermak je bio u mogućnosti da sprječi, kazni ili uvede kaznene mjere potčinjenima. Između ostalih dužnosti, od njega se tražilo da disciplinuje i nadgleda ponašanje vojnog personala na području ZM; da rasporedi zaduženja u ZM; da uspostavi saradnju i da koordiniše djelovanje pripadnika ZM i lokalne policije, sve u cilju uspostavljanja i održavanja reda i zakona.¹⁷⁶

74. On je izdavao naredbe HV-u, uključujući i Vojnu policiju, i civilnim vlastima.¹⁷⁷ Saglasno sa organizacionim naredbama Ministarstva odbrane i Glavnog štaba a koje se odnose na rad, red i disciplinu unutar ZM, od Čermaka se zahtijevalo da uspostavi i očuva red i zakon unutar ZM i da disciplinuje pripadnike HV, ako je potrebno.¹⁷⁸

75. Čermak je imao saznanja o zločinima koji su počinjeni, koji bi trebali biti počinjeni, ili koji se čine na području pod upravom ZM. Nezakoniti postupci koje su činili njemu potčinjeni bili su toliko očiti da nisu nikako mogli da promaknu Čermakovo pažnji, nezavisno od izvještaja koje su dostavljali međunarodni posmatrači. Čermak je imao svakodnevne brifinge sa Glavnim štabom, sastavljenim od predstavnika policije, vojne policije, civilnih vlasti i drugih zaposlenika u ZM. Svrha ovih sastanaka bila je obavjestiti Čermaka o situaciji na području pod njegovom odgovornošću. Čermak je također upoznavan sa zločinima njegovih potčinjenih kroz sastanke i u razgovorima sa Gotovinom, Markačem, i Jarnjakom, ministrom unutrašnjih poslova.¹⁷⁹

¹⁶⁸ Vidi, e.g., Pismo iz Splitskog vojnog okruga za VP1114 Split(25.09.95):0294-4796-0294-4796; Pismo 4 gardijske Vojnom okrugu Split (19.09.95)0294-4797-0294-4797; set disciplinskih mjera koje su nametnute 4. gardijskoj brigadi (Apr-Sep 1995): 0294-4798-0294-4798; Takođe vidi statistiku u izvještaju o primjenjenim disciplinskim mjerama i sankcijama za treći kvartal 1995. 1995: 0354-2830-0354-2837(izlistana 4 zločina);0354-2838-0354 -2841(3 zločina izlistana); 0354-2842-0354-2845(0 zločina izlistano); 0354 -2846-0354-2849 (7 zločina izlistano).

¹⁶⁹ 0279-4651-0279-4652;0279-4655-0279-4655;0279-4656-0279-4656;0279-4653-0279-4653;0279-4648-0279-4649;0279-4646-0279-4647; 0279 -4645-0279-4645;0279-4630-0279-4631.

¹⁷⁰ Naredba sa sastanka (5.8.1995): 0306-1921-0306-1921/0219-5223-0219-5223; Naredba (5.8.1995):0206-8322-0206-8322. Naredba glavnog štaba: 0306-2609-0306-2616; (Zborno mjesto Knin obuhvata opštine Civiljane, Ervenik, Kijevo, Kistanje, Knin, Nadvoda i Orlić.)

¹⁷¹ Vidi, npr., UNCRO (5.8.1995):R003-8165-R003-8167; EMM(13.8.1995):0051-1078-0051-1081,p.0051-1078.

¹⁷² Naredba glavnog štaba (21 Aug. 1995):0361-1282-0361-1284).

¹⁷³ Čermakov izvještaj Glavnom štabu (29 Aug. 1995): 0361-1312-0361-1313

¹⁷⁴ Izvještaj Glavnom štabu (22 Aug. 1995):0361-1295-0361-1296).

¹⁷⁵ Hrvatska *Pravilnik o naoružanim snagama*: Garnizon: L010-5187-L010-5199/0214-7985-0214-8004 para.52 (komandant ZN je odgovoran za funkcionisanje, red, disciplinu i servisiranje unutar garnizona. Sve jedinice i institucije unutar garnizona su potčinjene komandantu garnizona po pitanja reda discipline i funkcionisanja garnizona). Organizacione naredbe Ministarstva odbrane i Glavnog štaba koje se tiču rada, reda i discipline u ZM (4.9.1993): 0306-6795-0306-6804;WS:0359-89856-0359-9909, p.52.

¹⁷⁶ Čermakova naredba o izmještanju Kninske policije 0303-9096-0303-9096. Pravilnik hrvatskih oružanih snaga: L010-5187-L010-5199/0214-7985-0214-8004, vidi takode,0062-1167-0062-1281, pp 21-22; Čermakove naredbe civilnoj/vojnoj policiji uključujući i (0107-8342-0107-8342;0107-8335-0107-8335;0150-1746-0150-1746,01501755-0150-1755;0150-1758-0150-1758); Izjave Forand, Tymchuk: 0061-7872-0061-7893,Almstrom:R012-5871-R012-5993;WS: 0213-2009-0213-2017;Leslie,Flynn:R006-9733-R006-9770 Liborius:0095-5576-0095-5580;Čermakovo pismo Forandu: 0107-8345-1070-8345) Predsednički transkripti (23.3.1999):0187-5681-0187-5701.

¹⁷⁷ Vidi, e.g. Čermakove naredbe : 0150-1747-0150-1747, 0150-1750-0150-1750,0095-5493-0095-5493,0150-1757-0150-1757,0107-8338-0107-8338,0107-8333-0107-8333.

¹⁷⁸ Organizacione naredbe Ministarstva odbrane i Glavnog štaba koje se tiču rada, reda i discipline u granizonu: 0306-6795-0306-6804.

¹⁷⁹ Čermak intervju 1998:0062-1167-0062-1281,p0062-1196 - 0062-1197 Čermak 2001- intervju 0206-2100-0206-2287, pp. 48-50;R027-4483-R027-4489.

76. Čermak je imenovao lično Tuđman da predstavlja hrvatsku vladu u odnosima sa UN, ostalim međunarodnim organizacijama i medijima. Tako da su u toku i posle *Oluje*, Čermak lično i redovno obavještavali zvaničnici UN-a i članovi međunarodnih posmatračkih timova da njegovi potčinjeni vrše zločine.¹⁸⁰ Tako su i sve UN i ECMM primjedbe prosljeđivane Čermaku i njegovom zamjeniku usmeno i slate su im kopije svih izvještaja.¹⁸¹

77. Čermak se redovno sastajao sa predstavnicima raznih međunarodnih organizacija kako bi diskutovali o tekućim problemima.¹⁸² Ocijenio je njihovu zabrinutost kao vrstu obmanjivanja.¹⁸³ Mnoga protestna pisma su ignorisana.¹⁸⁴ Uporno je smirivao međunarodne posmatrače da će hrvatske vlasti reagovati, istražiti i zaustaviti zločine; ali njegova obećanja su ostajala neispunjena.¹⁸⁵ Umjesto toga, Čermak je ograničio pristup posmatračima na kritična područja, štiteći počinitelje i svoju vladu od daljnje kritike.¹⁸⁶ Jednom prilikom, Čermak je priznao da je situacija sramota za Hrvatsku.¹⁸⁷

78. Čermak se javno predstavljao kao čestit dok je sve vreme znao za veliki broj zločina koji su se dešavali izvan vidokruga posmatrača.¹⁸⁸ Dodvoravao se i nekim žrtvama i posmatračima,¹⁸⁹ iako nije iskoristio svoja ovlaštenja da spreči zločine ili kazni one koji su ih počinili.

¹⁸⁰ Vidi e.g. Leslie: 0088-471 1-0088-4782, Liborius: 0424-7142-0424-7155, p. 7150.

¹⁸¹ Hicks Izjava 11-4396-0211-6602. Tymchuk: 0061-7872-0061-7893; 0061-7872-0061-7893, p. 0061-7875. Forand Protestno pismo: 0034-1843-0034-1844.

¹⁸² ECMM(17.08.95)R026-8540-R026-8542, R026-8540, ECMM(03.08.95) 0052-6857-0052-6858, 0052-6857; ECMM (08.08.95) 0052-6832-0052-6834, 0052-6832; ECMM(12.09.95) 0051-1131-0051-1132, 0051-1131.

¹⁸³ Čermakov intervju 2001: 0206-2100-0206-2287.

¹⁸⁴ WS: 0219-5038-0219-5048, p. 0219-5047; Čermakovo pismo Forandu (3.9.1995): 0090-1673-0090-1673; Liborius: 0424-7142-0424-7155, p. 7150.

¹⁸⁵ Vidi, e.g. HRAT (24-27.8.1995): 0035-1695-0035-1698; HRAT(7.9.1995) 0035-1724-0035-1725.

¹⁸⁶ Vidi, e.g. UNCIVPOL izvještaj (27.8.1995-3.9.1995) :R090-0115-R090-0121.

¹⁸⁷ HRAT (7.9.1995): 0035-1724-0035-1725.

¹⁸⁸ Intervju sa UNTV: R001-1522; Garancije srpskom stanovništvu: 0306-2723-0306-2723.

¹⁸⁹ Vidi e.g. Al – Alfijevo pismo Čermaku (22.11.1995): L002-1132-L002-1132; L002-1145-L002-1145.

79. I sa svojom vojnom pozicijom kao i sa svojim političkim uticajem u regionu, Čermak je posjedovao ogromna ovlaštenja da reaguje u slučajevima široko rasprostranjenih napada na srpske civile i njihovu imovinu. Kao čelno lice Hrvatske vlasti, on je bio u poziciji da preduzme neke efektivne mjere da spriječi zločine, ili direktno ili preko Vrhovnog komandanta koji ga je i postavio tu. Umjesto da je iskoristio svoju poziciju da zaštiti žrtve destruktivne kampanje koja je vođena protiv Srba, on je koristio svoju poziciju da zaštiti javni ugled Hrvatske.

80. Čermak je propustio da reaguje na počinjene zločine i nastavio sa nekažnjavanjem istih. U njegovoj poziciji, visokog autoriteta, Čermak je trebao preduzeti potrebne i neophodne mjere da spreči njemu potčinjene da čine zločine, uključujući:

- Naredbe potčinjenima da prekinu sa činjenjem zločina;

- Razmještaj vojne i civilne policije da bi radili na sprovođenju zakona i sprečavanju zločina na području ZM;

- Korišćenje vojne i civilne policije u sprečavanju kriminalne aktivnosti potčinjenih;

- Dozvolu UN i drugim posmatračima punog pristupa područjima pod njegovom kontrolom kako bi obezbjedio efektivno posmatranje zločina potčinjenih.

81. Umjesto toga, Čermak je ograničio kretanje međunarodnih posmatrača na području ZM Knin za vrijeme operacije *Oluja*, što je omogućilo njemu potčinjenima da počinje zločine bez znanja ili mogućnosti intervenisanja međunarodnih posmatrača.¹⁹⁰ U relevantnom izvještaju UNCIVPOL spominje se da je *zapovjednik HV naredio da se ograniči kretanje UN napominjući da će UN posmatrati pogrešno interpretirati situaciju.*¹⁹¹ Uprkos ponovljenim zahtjevima, kretanje ECMM posmatrača, UN trupa i drugih međunarodnih posmatrača bilo je ograničeno od 4. do 8. avgusta 1995 i kroz kritični period.¹⁹²

82. Znajući da su mu potčinjeni počinili zločine, Čermak je također propustio da kazni njemu potčinjene ili da inicira mjere koje bi vodile njihovom procesuiranju.¹⁹³ Potrebne i neophodne mjere koje je Čermak mogao preduzeti uključuju i:

¹⁹⁰ Čermak, pismo (30.8.1995.): L002-8663-L002-8663 Gustifying ROM as safety precaution).

¹⁹¹ UNCIVPOL izvještaj (27.8.1995-3.9.1995): R090-0115-R090-0121.

¹⁹² Vidi, e.g. Forendov protest upućen Čermaku 0090-1669 - 0090-1670; Izveštaj (31.08.95): 0035-1539-0035-1541, 0035-1540; Izveštaj(01.09.95): 0035-1542-0035-1543, p. 0035-1543; Forendov protest upućen Čermaku (01.09.95): 0090-1667-0090-1667; Čermakovo pismo Forandu dopuštajući FOM (08.08.95): 0206-8325-0206-8326. Tymchuk: 0061-7872-0061-7893, pp. 6, 11.

¹⁹³ Forand: 0053-0939-0053-0967, pp. 0053-0953-0053-0954, p. 0053-0965.

- Istraživanje navoda zločina koristeći vojnu i civilnu policiju¹⁹⁴

- Obavješćavanje odgovarajućih vojnih i civilnih sudskih vlasti, kao što su Vojno tužilaštvo ili vojni sudovi,¹⁹⁵ o zločinima i rezultatima istraga;¹⁹⁶

- Trenutno sprovođenje disciplinskih mjera ili disciplinskih kazni nad osumnjičenim počiniocima kako bi one djelovale kao prevencija od daljnjih činjenja zločina.¹⁹⁷

83. Čermak je propustio da naredi Vojnoj ili civilnoj policiji da sprovedu istrage zločina, ubistava, nehumanih postupanja, pljačkanja ili paljenja koja su počinili pripadnici vojnih snaga u okrugu ZM. Čermak je lično posjetio Grubore dan nakon ubistava tamo i onda je učestvovao u prikrivanju zločina pomoću širenja lažnih informacija.¹⁹⁸

84. Razlikuje se slučaj kada je, na žalbu generala Foranda u vezi sa krađom UN vozila¹⁹⁹ od strane HV vojnika, koja se odigrala 9. avgusta 1995, Čermak odmah preduzeo određene akcije. Prvo je sastavio tim vojnih i civilnih policajaca da pronađu vozilo i naredio im da ga odmah izvjesti o sprovedenoj istrazi.²⁰⁰ Nakon još jednog protesta generala Foranda, 11. avgusta 1995, Čermak je naredio timu sastavljenom od pripadnika MUP-a Knin i vojnih policajaca da pronađu i vrate otuđeno vozilo.²⁰¹ Kada ove naredbe nisu donijele željene rezultate, Čermak je izvjesto Glavni štab tražeći od njih *hitno vraćanje gore pomenute opreme i sprečavanje sličnih događaja*.²⁰²

(E) Markač

85. Sve vrijeme na koje se odnosi optužnica, Mladen Markač je bio komandant Specijalne policije Ministarstva unutarnjih poslova Republike Hrvatske.²⁰³ Kao takav, bio je komandant svim pripadnicima Specijalne policije, učesnicima operacije *Oluja* i kasnijim povezanim operacijama i akcijama u regionu. Kao dodatak jedinicama specijalne policije u raznim okružnim policijskim administracijama u cijeloj Hrvatskoj, specijalne

policijske snage uključivale su jedinice posebne namjene, kao što je antiteroristička jedinica Lučko, odjeljenje pri Specijalnoj policiji zaduženo za logistiku i pri MUP-u odeljene za komunikaciju.²⁰⁴ HV minobacačke i artiljerijske jedinice povezane sa Markačevim jedinicama za borbene svrhe su također bile pod njegovom komandom.²⁰⁵

86. Za vreme operacije *Oluja*, sektor Specijalne policije MUP-a bio je pod komandom Genaralnog štaba HV-a za borbene svrhe.²⁰⁶ General Zvonimir Červenko, šef Glavnog štaba HV-a, stavio je Specijalnu policiju pod Markačevu komandu, i tako Markača napravio *lično odgovornim* za sudbinu *Oluje* koju treba da sprovedu snage Specijalne policije,²⁰⁷ Markaču je dalje bilo naređeno da koordiniše operacije sa vojnim komandantom splitskog okruga, Gotovinom i vojnim komandantom gospičkog okruga, Norcem.²⁰⁸ Prije početka *Oluje*, Markač je pozvao svoje operativne komandante i izdao naređenja koja se odnose na samu operaciju.²⁰⁹

87. Kako je gore pomenuto, snage specijalne policije igrale su ključnu ulogu u akciji *Čišćenje* koja je slijedila nakon akcije *Oluja*.²¹⁰ Markač je komandovao i kontrolisao ove operacije zajedno sa Gotovinom i Čermakom. Npr, 7. avgusta 1995, Gotovina u svojim dnevnim izvještajima Červenku spominje kako se, vrši spajanje 4. gardijske brigade i specijalnih jedinica MUP-a u Otrću,²¹¹ a 21. avgusta 1995 se, radi pomaganja u istragama za planiranu operaciju *Čišćenje*,²¹² Markač sastao sa Čermakom i Gotovinom.²¹³

88. Markač je imao punu kontrolu nad Specijalnom policijom i njenim djelovanjem u toku razvoja operacije *Oluja* i akcijama koje su u vezi s njom. On je izdavao razna naređenja, uključujući i naređenja koja se tiču same borbe i operacije *Čišćenje*, koju su sprovodili njemu potčinjeni.²¹⁴ U vezi sa velikom operacijom *Čišćenje*, Markač je lično vodio brifinge za svoje potčinjene.²¹⁵ Markač je takođe izvještavao o zadacima koja su počinile njegove jedinice kroz komandni lanac na gore, i druge članove UZP.²¹⁶

89. Markač je imao mogućnost da spriječi zločine i da kazni sebi potčinjene koji su činili

¹⁹⁴ Forand:0053-0939-0053-0967,pp.0053-0953-0053-0954,p.0053-0965.

¹⁹⁵ Narodne novine 67/91:0607-0362-0607-0363;25/92:06069376-0606-9376;81/92:0606-9374-0606-9374.WS:0349-557403495583;
¹⁹⁶ WS:0349-5574-0349-5583; Disciplinski izvještaj: 0354-2834-0354-2835;Elleby:0052-5188-0052-5192.

¹⁹⁷ Zakonik vojne discipline (Narodne novine 24/92): 0088-3706-0088-3720; Odluka donesena na Vojnom disciplinskom sudu (Narodne novine 62/91): 0607-0365-0607-0365 (uključujući i zadržavanje u vojnom pritvoru do 30 dana)

¹⁹⁸ Pismo ICRC: Grubori (30.8.1995):0107-8364-0107-8364; Pismo UNCRO:L002-8664-L002-8665;Amnesty Izvještaj: 0206-4249-0206-4278,p.8;WS:0211-0491-0211-0514,pp.l4-16;Izvještaj (26.8.1995):0095-5559-0095-5560.

¹⁹⁹ Forandovo pismo Čermaku(9.8.1995):0107-8383-0107-8383.

²⁰⁰ Naredba (9.8.1995):0306-2577-0306-2577.

²⁰¹ Naredba (12.8.1995):0306-2598-0306-2599.

²⁰² Izvještaj (12.8.1995):L003-0718-L0030719

²⁰³ WS:0349-5594-0349-5607,p.3.

²⁰⁴ Vidi npr. 0354-9959-0355-0034 (organizaciona mapa Min. Untr. Poslova); WS:V000-5307,pp.58-59.

²⁰⁵ SP izvještaj 0349-3596-0349-3646,p.6;WS:V000-5307,pp.59-60.

²⁰⁶ Naredba 0466-5278-0466-5280 (26.06.1995.); SP izvještaj 0349-3596-0349-3646

²⁰⁷ 0357-6094-0357-6094; Naredba (29.07.1995): 0361-0948-0361-0950, p.2.

²⁰⁸ 0361-0948-0361-0950

²⁰⁹ WS:0349-5594-0349-5607,p.4-5.

²¹⁰ Vidi iznad, para. 44&45.

²¹¹ 0352-6895-0352-6896

²¹² 0361-1282-0361-1284

²¹³ 0361-1295-0361-1296

²¹⁴ Vidi e.g. Izvještaj: :0349-3596-0349-3646,pp.l 1.

²¹⁵ WS:0349-5594-0349-5607,p.8

²¹⁶ Izvještaj (22.08.1995):0361-1295-0361-1296; (29.08.1995) : 0361-1335-0361-1337; (29.08.1995) :0361-1307-0361-1309.

zločine za vrijeme operacije *Oluja* i u operacijama koje su uslijedile nakon *Oluje* i dr. akcijama u regionu. On je imao funkcionalan, kontinuiran, komandni lanac i redovne izvještaje sa terena.²¹⁷ U vremenu na koji se odnosi optužnica, disciplina snaga Specijalne policije bila je *u cjelosti pod komandujućim Specijalne policije*.²¹⁸ Glavni za pitanja unutrašnje kontrole u Specijalnoj policiji, koji je bio zadužen za poštovanje discipline bio je odgovoran direktno Markaču.²¹⁹ Kršenje discipline bilo je saopštavano direktno Markaču, bilo pismeno bilo usmeno,²²⁰ kao i sprovođenje disciplinskih mjera, rezultati istih, uključujući sudske odluke, su mu formalno prenošene.²²¹ Dodatno, krivična policija kontaktirala je Markača tokom istraga koje su bile povezane sa zločinima koje su počinili pripadnici specijalne policije.²²² Markač je imao mogućnost da suspenduje bilo koga od svojih potčinjenih dok se sprovodu istrage ili dok se procesuiraju za takve postupke.²²³

90. Markač je primao informacije koje se tiču zločina njemu potčinjenih kroz vrlo efikasne i efektivne izvještajne mehanizme.²²⁴ Za vrijeme operacije njemu potčinjeni komandanti slali su izvještaje *svakog sata*.²²⁵ Komandanti jedinica prosljeđivali su Markaču izvještaje o toku operacije poslije svake akcije.

91. Sistem izvještavanja je bio u mogućnosti da zabilježi svako kršenje policijske discipline ili kršenje hrvatskog krivičnog zakona i da skrene na njega pažnju.²²⁶ Svaka jedinica specijalne policije je imala predstavnika unutrašnje kontrole koji su bili odgovorni za evidentiranje i izvještavanje o svakom kršenju discipline.²²⁷

92. Uz to, Markač je primao izvještaje obavještajnih službi direktno, iz više izvora, kao što su HV, civilna policija, i dr. hrvatske obavještajne službe.²²⁸ Šef policijske administracije i policijski koordinatori su mu prosljeđivali izvještaje dok su mu regularni policijski izvještaji slani iz raznih policijskih administracija.²²⁹

93. Markač je imao informacije iz prve ruke o zločinima u Donjem Lapcu i u Gruborima koje su počinili njemu potčinjeni. Markač je stigao u Donji Lapac ubrzo nakon što je spaljen.²³⁰ 26. avgusta 1995, dan nakon što su se desila *ubistva u Gruborima* koja su počinile njegove snage, Markač je bio informisan od strane komandanta Specijalne policije, da su njegovi potčinjeni bili umješani u paljenja kuća za vreme operacije *Čišćenje*.²³¹ Dalje, Markač je imao priliku da lično posmatra posljedice napada na Gračac gdje je postavio svoj štab 5. avgusta 1995.²³² Kako je i gore navedeno, od tada pa nadalje, snage Specijalne policije pod Markačevom komandom ostavile su trag smrti i destrukcije gdje god da su krenuli. Uništavali su kuće na tom području, protijerivali Srbe civile, ubijali civile i činili i druge razne zločine, postoje i opširni izvještaji međunarodnih posmatrača na tom području i razni izvještaji medija.²³³

94. Markač je takođe bio svjestan zločina koje su činili pripadnici specijalne policije u nekim ranijim akcijama, kao npr. u *Medačkom xepu*.²³⁴ U tim ranijim operacijama, isti potčinjeni koji su bili angažovani u *Oluji* i s njom povezanim operacijama, kao što je jedinica iz Lučkog, činili su ozbiljna krivična djela protiv Srba civila kao što su ubistva i nisu bili kažnjavani za to.²³⁵

95. Na poziciji na kojoj se nalazio, Markač je trebao preduzeti potrebne i razumne mjere da spriječi svoje potčinjene da čine takve zločine. Te mjere uključuju:

- Narediti potčinjenima da prekinu činiti zločine;
- Narediti ogranku unutrašnje kontrole unutar specijalne policije da pojačaju svoje aktivnosti u cilju uspostavljanja discipline i reda;
- Upozoravati civilnu krivičnu policiju da radi na poštovanju zakona i da zaustavi zločine;
- Koristiti civilnu krivičnu policiju da zaustavi kriminalne aktivnosti potčinjenih;

²¹⁷ SP izvještaj 0349-3596-0349-3646; WS: V000-5307, p.92.

²¹⁸ WS: 0349-5594-0349-5607, p.7.

²¹⁹ WS: 0349-5584-0349-5593, pp.3-4.

²²⁰ WS: 0349-5584-0349-5593, pp.3-4.

²²¹ WS: 0349-5584-0349-5593, pp.3-4. Vidi a/so, Markačeva naredba: sprovođenje istrage (28.07.1995): 0606-1269-0606-1269.

²²² WS: 0349-5584-0349-5593, p.4.

²²³ WS: 0349-5584-0349-5593, p.4.

²²⁴ WS: 0349-5594-0349-5607, pp.3,12.

²²⁵ WS: V000-5307, p.92.

²²⁶ WS: 0349-5584-0349-5593.

²²⁷ WS: 0349-5584-0349-5593, pp.3-4

²²⁸ WS: 0349-5594-0349-5607, p.8; Markačev intervju: V000-4333-V000-4333, p.8.

²²⁹ WS: 0349-5584-0349-5593, p.8.

²³⁰ WS: 0362-1719-0362-1727, p.7.

²³¹ WS: 0349-5594-0349-5607, pp.10-11; WS: AV00-2126, pp. 39-42

²³² SP Izvještaj: 0349-3596-0349-3646, p.18; Ratni dnevnik: 0155-9006-0155-9050, p.29.

²³³ WS: 0362-1719-0362-1727 (Donji Lapac); Vanderostyne: 0423-3003-0423-3016 (Gračac); ICRC Pismo (29.08.1995): 0107-8362-0107-8363 (Plavno); UNCIVPOL (26.8.1995: R090-3292-R090-3292; Berikoff: 0064-5523-0064-5587; Berikoff Journal: 0053-0590-0053-0606; WS: 0349-5584-0349-5593; Hill: 0035-5922-0035-5923, p.0035-5923; HRAT Izvještaj (25.9.1995): 0063-3666-0063-3667; Forand: 0042-5964-0042-5979.0053-0939-0053-0967.0053-0967.

²³⁴ WS: 0349-5594-0349-5607, p.4.

²³⁵ WS: 0349-5594-0349-5607, p.4.

- Upozoravati potčinjene o kaznama koje slijede ako se ne poštuje zakon;

- Povući osumnjičene jedinice ili suspendovati one na koje ukazuje istraga.

96. Iako je nesumljivo bio upoznat sa zločinima koji su se desili (ili će se desiti) a koje su počinili njemu potčinjeni, Markač nije činio ništa da ih spriječi, čak i kad je bio specijalno informisan o sklonosti ka činjenju zločina određenih potčinjenih mu komandanata, nije ništa učinio u cilju sprečavanja posljedica.²³⁶ Znajući da su njegovi potčinjeni počinio zločina, takođe je propustio da izda bilo kakvo naređenje u cilju sprečavanja zločina ili da uhapsi počinioce.

97. Naprotiv, Markač je otvoreno opraštao svojim potčinjenim. Npr, kada su Markač i ministar unutrašnjih poslova, Jarnjak, stigli u Donji Lapac, koji je potpuno uništen od strane pripadnika Specijalne policije,²³⁷ čestitali su im na *dobro urađenom poslu*.²³⁸

98. Iako je znao da se u okolini Plavna²³⁹ nalazi veći broj starijih civila, Markač nije preduzeo nikakve mjere kojima bi im osigurao bezbjednost u toku operacije *Čišćenje*, 25. avgusta 1995. U toj operaciji, pripadnici specijalne policije su ubili pet starijih civila stanovnika zaseoka Grubori i uništili zaselak. I ponovo je Markač propustio da spriječi takve incidente, i iste jedinice su sutradan nastavile sa činjenjem zločina.²⁴⁰ Ti zločini su mogli biti spriječeni da su pojedinci odgovorni za predhodna djela bili propisno kažnjeni.

99. Ne samo što je Markač zakazao u sprečavanju zločina koje su činili njemu potčinjeni, nego je i propustio da preduzme potrebne i razumne mjere i da kazni njemu potčinjene ili da inicira mjere koje bi vodile do njihovog procesuiranja. Potrebne i razumne mjere koje je Markač trebao preduzeti uključuju i:

- Sprovođenje istraga uz pomoć civilne policije ili drugih nad kojima on ima nadležnost;²⁴¹

- Obavješćavanje odgovarajućih civilnih tužilastava, kao što je kancelarija republičkog Tužilaštva ili sudove o zločinima i rezultatima istraga;²⁴²

- Trenutno izricanje disciplinarnih mjera ili disciplinskih kazni kako bi se spriječili dalji zločini;²⁴³

- Osumnjičene predati odmah kriminalnoj policiji;²⁴⁴

- Odmah suspendovati počinioce ili povući cijele jedinice.²⁴⁵

100. Ipak, nijedan pripadnik specijalne policije nije procesuiran za bilo kakav zločin koji se tiče ubijanja civila, uništenja kuća ili pljačkanja imovine za vreme ili poslije operacije *Oluja*.²⁴⁶

101. Nakon što je saznao za ubistva i uništavanja u Gruborima, Markač je propustio da kazni njemu potčinjene koji su bili umješani u ovaj zločin. Nije čak ni ispitivao više oficire koji su vodili operaciju kada se desio incident.²⁴⁷ Umjesto toga, učestvovao je u lažnoj istrazi s ciljem da zataška zločin.²⁴⁸ Ubijanja su takođe prijavljena i civilnoj policiji u Kninu, nije sprovedena ozbiljna istraga, niti je bilo ko optužen za zločin do danas.²⁴⁹ Međunarodni posmatrači su ponavljali zahtjev za istragu, ali nisu dobili nijedan adekvatan odgovor ni od Markača ni od Čermaka.²⁵⁰

102. Ista jedinica koja je bila umješana u ubistva u Gruborima, odgovorna je, takođe, za počinjenje zločina nad civilima u Ramljanima za vreme akcije *Čišćenje*, 26. avgusta 1995. Iako je bio tu odmah nakon počinjenja zločina Markač je ponovo propustio da kazni njemu potčinjene. Usprkos činjenici koje je bi svjestan da je ista jedinica počinila zločine nad civilima u dva uzastopna dana, jedina *kazna* od strane Markača bila je da ih pošalje u Zagreb bez preduzimanja bilo kakvih disciplinskih mjera, bez sprovođenja istrage, ili bilo kakve druge kazne za počinioce.²⁵¹

103. Umjesto da kazni svoje potčinjene za počinjene zločine, Markač im je otvoreno čestitao.²⁵² Dalje, u *Analizima o uspješnosti operacije 'Oluja'* koje je Markač dostavljao svojim komandantima u Glavnom štabu HV-a, izvještavao je da su zadaci dodjeljeni snagama Specijalne policije u vrijeme operacije *Oluja* i u akcijam nakon same operacije, urađeni *uspješno i efikasno*.²⁵³

(F) Tačke

(1) Glavni zahtjevi iz člana 3.

²³⁶ WS:350-7998-0350-8008.

²³⁷ Predsednički transkripti (26.9.1995):0187-0150-0187-0278,p.53-54 (Šušak:Predsedniče, Donji Lapac kao takav ne postoji. To je samo ime na mapi, Sve je uništeno, sve.)

²³⁸ WS:0362-1719-0362-1727.

²³⁹ WS:0350-7998-0350-8008,p.8

²⁴⁰ WS: 0349-5594-0349-5607.

²⁴¹ Forand:0053-0939-0053-0967,0053-0953-0053-0954,p.0053-0965.

²⁴² WS:0349-5594-0349-5607,para.72.

²⁴³ WS:0349-5594-0349-5607,para.72.

²⁴⁴ WS: 0350-7998-0350-8008, p.9

²⁴⁵ WS: 0349-5584-0349-5593, p.4

²⁴⁶ WS: 0349-5594-0349-5607, paras 75,80

²⁴⁷ WS: V000-5307; WS:0350-7998-0350-8008,para.67:(Grubori su se pominjali na sastancima, ali Markač nije o njima pokretao diskusije)

²⁴⁸ Izvještaj:0219-5184-0219-5185;WS:V000-4124-V000-4126; VOOO-5274-V000-5275;V000-5276-V000-5276; WS:0350-7998-0350-8008,para.60.

²⁴⁹ WS:T000-3275-T000-3275

²⁵⁰ Rehn:0424-7162-0424-7170; Čermak Letter to Burger (30. 8.1995):0107-8364-0107-8364-ET; Čermakovo pismo Burge-ru (11.10.1995): L004-2317-L004-2319; Markačevo pismo Jarnjaku (13.03.1996):0350-0555-0350-0556.

²⁵¹ WS:0349-5594-0349-5607,p. II;WS:AV00-2126,pp.39-42.

²⁵² WS: 0362-1719-0362-1727.

²⁵³ SP izvještaj: 0349-3596-0349-3646,p.28.

104. Oružani sukob između HV-a i Vojske RSK, podržane sa JNA, se odvijao kroz period na koji se odnosi optužnica.²⁵⁴ Oružani sukob počeo je 1991, kada je hrvatska vlada počela razne operacije u cilju vraćanja teritorija koje su proglašene RSK. Neprijateljstva između HV i RSK – i neprijateljstva između Srbije i Hrvatske su bila veoma prisutna kroz cijeli period.

105. Od 1991. pa nadalje, model razvučenog konflikta je postojao između ovih dobro organizovanih zaraćenih strana.²⁵⁵ Intenzitet konflikta je varirao, ali je bio dovoljno veliki da se razlikovao domovinski rat od *banditskih, neorganizovanih kratkotrajnih pobuna, terorističkih aktivnosti ili civilnih nemira*.²⁵⁶ Događaji u julu i septembru 1995. moraju biti sagledavani u kontekstu šireg konflikta na području cijele Jugoslavije kao i ponavljanih hrvatskih ofanziva, kao npr. *Zima 94, Bljesak, Skok 1, Skok 2, Ljeto 1995, Maestral i Južni potez*.

106. Stanje oružanog konflikta se nastavilo na području Hrvatsku i nakon okončanja operacije *Oluja* i obustave neprijateljstava sve dok nije postignut sporazum o primirju.²⁵⁷ I nakon što je veći dio operacije *Oluja* bio ostvaren, oružani sukob između HV-a i Vojske RSK se nastavio. Vojska RSK otpočela je napade, npr. na području Grahova 12. avgusta 1995. Zbog nastavljenih napada vojske RSK na granice Hrvatske, HV je u koordinaciji sa snagama muslimanske vlade (vojskom BiH) i snagama bosanskih Hrvata (HVO) počeo široko rasprostranjenu ofanzivu nazvanu *Maestral* od 8. do 15. septembra 1995, kako bi obezbjedili granice i kako bi zauzeli područja koja su Srbi držali u zapadnoj Bosni.²⁵⁸ Za ovim je sljedila ofanziva *Južni potez*, koja se odvijala od 8. do 15. oktobra 1995. u zapadnoj Bosni.²⁵⁹ Za ovom ofanzivom je sljedila operacija obezbjeđivanja granica od strane HV-a, uključujući snage splitskog vojnog okruga, u cilju obezbjeđenja *oslobođene* teritorije.

107. Nakon toga, uslijedili su mirovni pregovori u Dejtonu i sa lokalnim srpskim vlastima u Istočnoj Slavoniji, Baranji i Zapadnom Sremu. Mirovni sporazum nakon oružanog sukoba je konačno postignut potpisivanjem Osnovnog

sporazuma između Vlade RH i vlasti lokalnih hrvatskih Srba u Istočnoj Slavoniji, 12. novembra 1995. (Erdutski sporazum),²⁶⁰ kojim je postavljena prelazna UNTAES vlada u Istočnoj Slavoniji, Baranji i Zapadnom Sremu. Ovo je trebalo da dovede do ponovog uspostavljanja hrvatske vlasti nad ovim zadnjim spornim dijelom Hrvatske i taj proces je okončan 1997.

108. Djela optuženih su usko povezana sa oružanim sukobom.²⁶¹ Svi zločini koji se pominju u optužnici su geografski i vremenski povezani sa oružanim konfliktom između HV-a i vojske RSK i naročito sa operacijom *Oluja*. Optuženici su bili ključni učesnici operacije *Oluja* i zajedno sa njihovim potčinjenima su počinili zločine koji su doveli do vojnog uspjeha i do sprovođenja zločina udruženog zločinačkog poduhvata u cilju vraćanja teritorije Krajine i nasilnog iseljenja Srba iz Krajine.

(2) Glavni zahtjevi iz člana 5.

109. Kao što se traži u članu 5. Statuta, svaki zločin protiv čovječnosti koji se spominje u optužnici počinjen je u oružanom sukobu, ili je činio dio široko rasprostranjenih napada koji su bili usmjereni na Srbe u južnom regionu Krajine. Zahtjev da je napad učinjen *direktno protiv civila* zahtijevao je da je napad primarno bio usmjeren na civilno stanovništvo.²⁶² Deportacije, prisilna premještanja, ubistva, nehumana djela, granatiranja civilnih područja, široko rasprostranjena pljačkanja i paljena imovine civila, diskriminatorski propisi i druge diskriminatorske akcije uperene protiv Srba govore o tome da su napadi i bili usmjereni na civile.

110. Napad je bio i široko rasprostranjen i sistematski. Bio je organizovan u samom vrhu hrvatske vojne i civilne vlasti i ponavljan šablonski na sve Srbe u regionu.

111. Djelovanje optuženih bilo je dio napada. Kako je opisano u dijelu koji govori o udruženom zločinačkom poduhvatu, optuženi su bili ključne ličnosti zločinačkog udruženog poduhvata, a čiji cilj je bilo uklanjanje Srba sa područja Krajine. Optuženi su planirali i sproveli napad na civilno stanovništvo i bili glavni učesnici istog. Bili su svjesni da je njihovo djelovanje formiralo dio napada.

(3) Tačke 2. i 3: Deportacije i prisilna preseljenja

112. Optuženi su pojedinačno i zajedno krivično odgovorni za deportacije i prisilna

²⁵⁴ Presuda Tadić AD, para. 70, Z, «za/ TJ, para. 84, Orić TJ para. 254.

²⁵⁵ Tadić TJ, para. 565-567, Čelibić TJ, para. 188-190; Rutaganda TJ, para. 93 Haxihasanović TJ para. 23 Limaj, TJ, paras. 171-172.

²⁵⁶ Tadić TJ, para. 565-567, Čelibić TJ, para. 188-190; Rutaganda TJ, para. 93 Hadzihasanović TJ para. 23 Limaj, TJ, paras. 171-172.

²⁵⁷ Presuda Tadiću AD, para. 70; Kunarac AJ 57; Kunarac TJ para. 568; Vasiljević TJ para. 25; Limaj TJ para. 84; Orić TJ para. 255

²⁵⁸ Ofanzive i Operacije HV i HVO (1996): 0249-8948-0249-9106, (BCS), pp. R004-7402-R004-7410, 0294-9019-0294-9034.

²⁵⁹ Ofanzive i Operacije HV i HVO (1996): :0249-8948-0249-9106(BCS), pp. 0294-9035-0294-9044.

²⁶⁰ Erdutski sporazum: 0606-9466-0606-9966, p. 0606-9762.

²⁶¹ Tadićeva žalba na presudu, paras. 67, 70; Kunarac AJ, para. 55, 58, 60, 64 Rutanga AJ, paras. 569-571 Stakić AJ, para. 342; Krajišnik TJ, paras 844, 846.

²⁶² Kunarac AJ, para. 91

preseljenja srpskih civila iz dijelova južne Krajine u BiH i Srbiju u periodu od kraja jula 1995. do 30. septembra 1995.

113. Gotovo cijela populacija srpskog civilnog stanovništva nasilno je u strahu, primjenom sile, granatiranjem, prisilnim preseljavanjem, ili na neki drugi prisilan način napuštala svoje domove ka drugim djelovima Hrvatske do *de jure* granice sa BiH i Srbijom, bez ikakvog osnova u međunarodnom pravu.²⁶³ Srpski civili nisu dobrovoljno napustili Krajinu. U svjetlu prisilnih okolnosti – koje uključuju granatiranje civilnih područja, prijetnje, strah od nasilja, psihičke prijetnje, ubijanja, nehumana postupanja, manipulaciju štam-pom i informacijama koje su dostupne civilima, svjesni ranijeg lošeg odnosa hrvatskih vlasti prema njima, i ranijih progona, srpski civili nisu imali nikakvu šansu nego da napuste područje.²⁶⁴ Srpski civili nisu napustili svoje domove dobrovoljno, nego su reagovali tako jer je od toga zavisio njihov opstanak.

114. Ukoliko nisu napustili područje hapsili su ih hrvatski vojnici, civilna policija, vojna policija i snage specijalne policije i vodili ih ili ih prisiljavali da odu u *kolektivne centre* locirane u regionu. Iz tih *kolektivnih centara* civili su sistematski transferisani iz Hrvatske.

115. Čak iako je i jedan od srpskih civila napustio voljno, to se ne može prikazati kao takvo, jer je njihovo istjerivanje praćeno konstantnim nasiljem, pljačkanjem, paljenjem kuća, oduzimanjem imovine, i dodjeljivanjem iste novodošlim Hrvatima, kao i druge forme diskriminacija. Kao rezultat svega toga raseljeni Srbi se nisu mogli vratiti svojim domovima, ili su se bojali povratka i njihov odlazak se ne može prikazati kao dobrovoljan.

116. Nijedan od izuzetaka u Ženvskoj konvenciji koji dozvoljava prisilno iseljavanje, član 49. Ženevske konvencije i član 17. drugog dopunskog protokola II – ne mogu se primjeniti u ovom slučaju. Svrha raseljena bila je da se sa teritorije Krajine isele hrvatski Srbi i da im se onemogući i obeshrabri svaki povratak, i ni na koji način svrha ovog iseljenja nije humanitarnog karaktera.

117. U vremenu na koje se odnosi optužnica gotovo cjelokupno srpsko stanovništvo, koje je brojalo oko 200.000 ljudi napustilo je područje Krajine.²⁶⁵ Oko 78.000 ljudi ukupno je iseljeno iz južnog sektora.²⁶⁶ Ostalo je samo između 1.400 i

3.800 Srba u Južnom sektoru.²⁶⁷ Procentualno, broj srpskog stanovništva se dramatično smanjio od popisa 1991. do popisa 2001, kada je iznosio samo oko 3.5 %.²⁶⁸

(4) Tačka 4: Pljačke

118. Od 4. avgusta 1995. do 30 septembra 1995, vojnici, civilna policija, vojna policija i specijalna policija namjerno i nepravno je uzurpirala privatnu imovinu koja je pripadala srpskim civilima. Sistamski model uzimanja i uništavanja imovine je doveo do teških posljedica po žrtve, i na cijelu populaciju.²⁶⁹

119. Primjeri sistematskog pljačkanja uključuju:

- **Benkovac** – vojnici²⁷⁰ su sprovodili sistema-tsko pljačkanje srpske imovine.²⁷¹ Oni koji su ostali bili su prisiljeni da im pomažu.²⁷² Krađe koje su sprovodili civili vlasti su tolerisale. Kontrolni punkto- vi su bili postavljeni oko Benkovca kako bi spriječili posmatrača da uđu u grad.²⁷³

- **Donji Lapac** – vojnici i pripadnici Specijalne policije su sistematski sprovodili pljačkanje srpske imovine.²⁷⁴

- **Drniš** – vojnici su pljačkali srpske kuće i odvodili stoku.²⁷⁵

- **Ervenik** – vojnici su pljačkali srpske kuće i odvodili stoku.²⁷⁶

- **Gračac** – pripadnici specijalne policije i vojnici pljačkali su srpske kuće.²⁷⁷

- **Kistanje** – vojnici su pljačkali srpske kuće,²⁷⁸ Civili nekažnjeno, takođe vršili pljačkanja.²⁷⁹

- **Knin** – vojnici, pripadnici Specijalne policije i civilnih vlasti učestvovali su u stalnom pljačkanju srpske imovine.²⁸⁰ Oni koji su ostali bili su prinuđeni da učestvuju u tome.²⁸¹ Civilni su nekažnjeno pljačkali.²⁸²

²⁶³ Stakić AJ, para. 278, 317

²⁶⁴ Stakić AJ, para. 266, 279 – 283, 3; Kronojelac AJ, para. 475.

²⁶⁵ 0343-8940-0343-8971; 0432-0462-6807; 0339-4588-0339-4619; 0400-0837-0400-0845, p. 0400- 0834; 0035-7096-00357133; 0206-4249-0206-4278; 0046-6939-0046-6983.

²⁶⁶ 0042-5964-0042-5979(Forand as per UN figures).

²⁶⁷ 0054-8183-0054-8189,R090-6184-R090-6210

²⁶⁸ 0600-3808-0600-3816,p.9.

²⁶⁹ *Kordić* žalba na presudu, para.82-84,424-426. *Haxhiha-sanovićeva* presuda para. 55-56 *Celebići* presuda,para. 590; garantovano u *Blaškićevoj* presudi, para.1 84; *Jelisić Trial Judgement*, para.48

²⁷⁰ Sve odrednice *vojnici* uključuje sav vojni personal HV kao i Vojne policije.

²⁷¹ ECMM(8.08.1995):0052-6832-0052-6834,0052-6833.

²⁷² WS:0050-8165-0050-8171,p.0050-8168

²⁷³ Morneau:0042-3192-0042-3197,p.0042-3195

²⁷⁴ ECMM:R026-6087-R026-6101,p.R026-6087;Hill:57-7638-0057-7744,p.0057-7703.

²⁷⁵ Hill:0057-7638-0057-7744,p.0057-7667;Boucher:0089-8380 - 0089-8390,p.0089-8387

²⁷⁶ Romashev:S0051 -8225-0051-8231 ,p.0051 -1339. WS: 0069 - 3288-0069-3292 p.0069-3289

²⁷⁷ WS:0107-6892-0107-6903,0107-6897;Vanderostyne 0423-3003-0423-3106,0423-3011.

²⁷⁸ Danjes:0042-3180-0042-3191,0042-3188;WS:0069-3305-0069-3314,p.0069-3309.

²⁷⁹ SRSNG Njeekly Report:0060-4854-0060-3581,p.0048-3579.

²⁸⁰ Elleby:0052-5188-0052-5192,p.0052-5190;ECMM (7.8.1995) 0052-6829-0052-6831,p.0052-6830.

²⁸¹ WS:0050-8248-0050-8256,0050-8253.

²⁸² WS:0046-0577-0046-0599,0046-0590.

- **Lišane Ostrovičke** – vojnici su plijenili srpsku imovinu.²⁸³

- **Nadvode** – vojnici su pljačkali srpske domove.²⁸⁴

- **Obrovac** – vojnici su učestvovali u širokoj skali pljačkanja.²⁸⁵

- **Okljaj** – vojnici su krali srpsku imovinu i poljoprivrednu opremu.²⁸⁶

- **Orlić** – vojnici i pripadnici specijalne policije pljačkali su domove, vojnici i pripadnici specijalne policije svakodnevno su posijećivali Orlić i pljačkali kuće.²⁸⁷

(5) Tačka 5: Bezobzirno razaranje

120. Širom sektora Jug, vojnici, policija i pripadnici Specijalne policije su palili i uništavali kuće i zgrade, naročito one čiji su vlasnici bili Srbi. Uništavanje imovine izvođeno je u širokom spektru djelovanja, i ne može biti opravdano vojnom nužnošću, i činjeno je sa namjerom da se uništi imovina ne obraćajući naročitu pažnju na sprečavanju razaranja.²⁸⁸

121. Bezobzirno uništavanje se pojavljivalo u južnom sektoru.²⁸⁹ Primjeri uništavanja u opštinam koje se pominju u optužnici su sljedeći:

- **Benkovac** – vojnici su palili srpske kuće i imovinu.²⁹⁰

- **Civljane** – vojnici i pripadnici specijalne policije uništili su srpsko selo Cetina, gdje je 95% kuća spaljeno a vandalizirana je i srpske pravoslavna crkva.²⁹¹ U Civljanima je uništeno ili oštećeno oko 50% imovine.²⁹²

- **Donji Lapac** – vojnici i pripadnici Specijalne policije uništili su ili oštetili gotovo sve zgrade, a ovo je bilo gotovo cijelo srpsko područje.²⁹³

- **Drniš** – vojnici su uništili većinu srpskih kuća u drniškoj opštini.²⁹⁴ Dok je sam grad Drniš bio pošteđen većeg uništenja, sela i zaseoci su desetkovani.

- **Ervenik** – vojnici su spalili srpske kuće na području cijele opštine.²⁹⁵

- **Gračac** – vojnici i pripadnici specijalne policije, zajedno, i nezavisno jedni od drugih,

učestvovali u paljenjima i uništavanjima kuća na cijelom tom području.²⁹⁶

- **Kistanje** – vojnici i pripadnici specijalne policije prouzrokovali su široka uništenja. Neka srpska sela su kompletno uništena.²⁹⁷

- **Knin** – vojnici, pripadnici specijalne policije i civilne policije uništili su i oštetili srpske kuće na cijelom području.²⁹⁸

- **Lišane Ostrovičke** – vojnici su uništili ili oštetili oko 89% objekata u ovom većinsko srpskom području. U nekim selima spalili su sve kuće.²⁹⁹

- **Lisičić** – vojnici su zbrisali sve srpske kuće u području.³⁰⁰

- **Nadvoda** – vojnici su uništili većinu srpskih domova na području opštine a neka područja su kompletno spaljena.³⁰¹

- **Obrovac** – vojnici su uništenje usmjerili isključivo na srpske domove.³⁰²

- **Okljaj** – vojnici su potpuno uništili srpsko selo Okljaj i brojne okolne zaseoke.³⁰³

- **Orlić** – vojnici i pripadnici Specijalne policije spalili su mnoge srpske kuće u na cijelom području.³⁰⁴

(6) Tačke 6. i 7: Ubistvo

122. Od početka operacije *Oluja* do 30. septembra, stotine civila koji nisu aktivno učestvovali u neprijateljstvu, ubijeni su od strane hrvatskih vojnika, pripadnika vojne policije i Specijalne policije, i drugih potčinjenih optuženima s namjerom da ubiju ili zadaju ozbiljne povrede ili teška ranjavanja.³⁰⁵

123. Optuženi su krivično odgovorni za ubistva počinjena na sljedećim mjestima, slijedi njihov popis:

Donji Lapac

* **Popis ubistava** 10: 7. avgusta 1995, Specijalna policija je hitcima iz vatrenog oružja ubila 4 srpska civila.³⁰⁶

Drniš

Ervenik

²⁸³ WS:0279-1297-0279-1302,0279-1298.

²⁸⁴ Mauro:0093-4963-0093-4970,0043-4968;Flynn:R006-9733- R006-9770,R006-9763.

²⁸⁵ ECMM (08.08.95) 0052-6832-0052-6834,0052-6833; HRAT (23.08.1995):R090-6524-R090-6523,p.R090-6523.

²⁸⁶ Berikoff:0053-0588-0053-0589,0053-0589.

²⁸⁷ Romashev:0051-1334-0051-1341,p.0051-1339.

²⁸⁸ Kordić Appeal Judgement,para.74,affirming the Kordić Trial Judgement,para.347

²⁸⁹ ECMM Report:0038-8688-0038-8856,Annex I.

²⁹⁰ HRAT(15.08.95):0035-1659-0035-1660,0035-1659; Flynn: R006- 9733-R006-9770,p.R006-9749.

²⁹¹ HRAT(2-4.09.95):0054-8147-0054-8150,0054-8149.

²⁹² ECMM:0034-1798-0034-1869,0034-1804.

²⁹³ ECMM:R026-6087-R026-6101,R026-6087.

²⁹⁴ Berikoff 0064-5523-0064-5587,0064-5541;HRAT(12.10.95):R090-6354-R090-6357,R090 6357.

²⁹⁵ Romashev:051-8225-0051-8231,0051-1339;ECMM:1798-0034-1869,0034-1805.

²⁹⁶ WS:0041-3839-0041-3859,p.0041-3843. ECMM Report :R026-6087-R026-6101,p.R026-6097.

²⁹⁷ Vrhovna izjava,p.0057-76;ECMM Izvještaj:0040-4418-0040-4423,p.0040-4420.

²⁹⁸ ECMM(9.8.95):0055-9673-0055-9674;HRAT(17.8.95)0060 - 4839-0060-4841,0060-4840.

²⁹⁹ WS :0279-1297-0279-1302,0279-1298.

³⁰⁰ ECMM:0040-4418-0040-4423,0040-4422;UNMO (28.08.1995) 0035-3289-0035-3321,0035-3304.

³⁰¹ Marti:0035-2439-0035-2444,0035-2440.

³⁰² ECMM(22.8.95):R026-8542-R026-8544;Flynn:R0069733-R006-9770,R006-9763.

³⁰³ Berikoff :0064-5523-0064-5587,p.0064-5554.

³⁰⁴ Romashev:0051-1334-0051-1341,p.0051-1339;ECMM: 0034 - 1798-0034-1869,p.0034-1803.

³⁰⁵ Kvocka AJ,para 261 Čelebići AJ,paras 422-423;Brđanin TJ, para.381;Orić TJ para 346.

³⁰⁶ Vidi Annex F

* **Popis ubistava 9:** 18. avgusta 1995, vojnici su ubili Martu Vujnović, Srpkinju, civila³⁰⁷

* **Druga ubistava:** 7. avgusta 1995, vojnici su ubili Stanu Popović i njenog sina invalida, Mirka Popovića.³⁰⁸

Gračac

Kistanje

* **Popis ubistava 8:** 10. avgusta ili oko tog datuma 1995. vojnici su ubili Danicu Šarić i bacili njeno tijelo u seoski bunar. 18. avgusta ili oko tog datuma vojnici su ubili Uroša Šarića i Uroša Ognjenovića.³⁰⁹

* **Druga ubistava:** 27. avgusta 1995, vojnici su ubili sedam srpskih civila u selu Gošić.³¹⁰

Knin

* **Popis ubistava 1:** 5. avgusta 1995., vojnici su pucali i ubili 3 srpska civila koji su pokušavali da napuste na traktoru selo Polaču.³¹¹

* **Popis ubistava 2:** 6. avgusta 1995. u Đurićima, 3 vojnika su prisilili Savu Đurića i jednog starijeg srpskog civila da uđu u njegovu zapaljenu kuću i žive ih spalili.³¹²

* **Popis ubistava 3:** Između 5. i 12. avgusta 1995. u Žagroviću, 5 srpskih civila je ubijeno.³¹³

* **Popis ubistava 4:** 25. avgusta 1995, specijalna policija je ubila 5 Srba civila u selu Grubori.³¹⁴

* **Druga ubistava:** 5. avgusta 1995, vojnici su ubili 6 vojnika RSK koji su se predali u tunelu na raskršnici između Biskupije i Civljana.³¹⁵ 5. avgusta 1995, vojnici su izveli srpske civile Nenada Đukovića i Dragana ??? iz kuće u Kninu i ubili ih.³¹⁶ 5. avgusta 1995. vojnici su zarobili Iliju Šarca i ubili ga.³¹⁷

Orlić

* **Popis ubistava 5:** na ili oko 13. avgusta 1995, vojnici su upucali i ubili Todu Marića, srpskog civila.³¹⁸

* **Popis ubistava 6:** 5. avgusta 1995, vojnici su smaknuli Miloša Borjana, srpkog civila, i još 6 vojnika RSK koji su se predali kod Šarenih jezera u Vrniku.³¹⁹

* **Popis ubistava 7:** 6. avgusta 1995, vojnik je ubio 7 starijih srpskih civila u selu Uzdojle.³²⁰

(7) Tačke 8 i 9: Nehumana djela i okrutni postupanja

124. Od početka operacije *Oluja* do 30. septembra 1995, stotine civila, lica koja ni na kakav način nisu imali aktivnu ulogu u neprijateljstvima, bili su izloženi nehumanom ponašanju i okrutnom postupanju od strane optuženih i njima potčinjenih, od strane optuženih na direktan ili indirektan način.³²¹ Nehumano ponašanje i okrutano postupanje uključuju: ozbiljno nanošenje povreda civilima za vrijeme granatiranja;³²² nehumani uslovi u zarobljeništvu i loše postupanje;³²³ ranjavanje, nestajanje, i druga brojna kršenja ljudskih prava i vredanje ljudskog dostojanstva:

- U Benkovcu, vojnici koji su se predali u pritvoru su bili tučeni za vrijeme ispitivanja i tjerani da rade težak posao.³²⁴

- Vojnici koji su posjetili starijeg Srbina u Palanki, ispreturali su mu kuću i onda ga vezali za stablo i potpalili vatru pod nogama.³²⁵

- U Kaknju, hrvatski vojnici su zlostavljali, pucali i ranili dva srpska civila.³²⁶

- Civilni su bili ranjavani tokom neselektivnog granatiranja Knina i okolnih sela.³²⁷

- U Kovačiću nekoliko civila je zadobilo prostrelne rane kada su hrvatski vojnici pucali na traktor na kojem je bilo 22 civila koja su pokušavala da napuste selo.³²⁸

- U avgustu i septembru, 1995, stariji srpski civilni koji su dobili specijalna odobrenja da se vrate svojim domovima uz pomoć UN prijavili su da su ih pretukli hrvatski vojnici, nekima su polomljene kosti kao rezultat tih tuča.³²⁹

- Srpski civilni, muškarci i žene, koji su pokušali da napuste područje na početku operacije *Oluja*,

³⁰⁷ WS:0069-3288-0069-3292,p.3288-3289-3288-3290; WS: 0362-3551-0362-3555,pp.0362-3552-0362-3553;WS:0362-3547-0362-3550,0362-3548;Romasev:0037-9689-0037-9701, p. 0037-9692.

³⁰⁸ WS :0069-3275-0069-3283.

³⁰⁹ WS:0069-3305-0069-3314,pp.0069-3311-0069-3312;WS:0069-3315-0069-3322,pp.0069-3320-0069-3321;Antilla:0038-78240038-7896,p.0038-7838;Exodus Report: 0065-0026- 0065-0026,p.129.

³¹⁰ WS:0279-1297-0279-1302.

³¹¹ Vidi Annex A.

³¹² WS:0361-9435-0361-9439,pp.0361-9436-0361-9437;WS:0279-1504-0279-1507,p.0279-1505;WS:0059-8510-0059-8514, pp.0059-8511-0059-8513.

³¹³ Vidi Annex B.

³¹⁴ Vidi Annex C.

³¹⁵ WS: 0050-8248-0050-8256

³¹⁶ WS: 0059-8548-0059-8552;Death Report (Nenad Dujkovic): 0602-8228-0602-8229; Izvještaj sa autopsije (Nenad Dujković):X010-3079-X010-3097.

³¹⁷ WS:0059-8523-0059-8529;Izvještaj osmrtni(Ilija Šarac)0469-3821-0469-3822; Izvještaj sa autopsije (Ilija Šarac):X010-3207-X010-3225.

³¹⁸ WS:0279-1593-0279-1596, pp.0279-1514-0279-1515; WS: 0279 -1631-0279-1634,pp.0279-1632-0279-1633; Romasev: 0051 -1334-0051-1341,pl338.

³¹⁹ Vidi Annex D

³²⁰ Vidi Annex E

³²¹ Čelibići AJ,para.424. Haxihasanović TJ para.32 Simid TJ para.74; Kmojelac TJ para.130-131; Orić TJ para 350 Jelisić TJ, para 4l; Celebići (TJ, psira.525,536-,Blaškić TJ,para 186. Strugar TJ, para. 261 Orić TJ para.354 Haxihasanović TJ para.33.

³²² Strugar TJ,paras.262-276.

³²³ Čelibići TJ,para.119. Haxihasanović TJ para.1612.

³²⁴ WS:0050-8165-0050-8171,p.0050-8168.

³²⁵ WS:0069-3300-0069-3304,p.0069-3303.

³²⁶ WS: 0069-3305-0069-3314, p.0069-3311; WS:0069-3315-0069-3322, pp.0069-3320-0069-3321.

³²⁷ WS:0045-7409-0045-7413,p.0045-7412;WS:0059-8492-0059 -8498,p.0059-8494;WS:0041-3752-0041-3759,p.0041-3757;WS: 0045-9870-0045-9881;p.0045-9877.

³²⁸ WS:0102-8959-0102-8963,p.0102-8960;WS:0359-4871-0359-4877, p 0359 -4873;WS:0102-8964-0102-8970,pp.0102-8965-0102-8966.

³²⁹ WS:0607-1562-0607-1568,p.0607-1566.

zarobljeni su na vojnom punktu od strane hrvatskih vojnika i zatvoreni cijelu noć u podrum jedne kuće prije nego su ih nasilno transportovali u *kolektivni centar*. Vojnici su im konstantno prijetili.³³⁰

- U Kninu, srpski civili i vojnici RSK koji su se predali zadržavani su u hrvatskim kasarnama i kolektivnim centrima gdje su redovno tučeni i prisiljavani da rade.³³¹

- Braća i muževi iz srpskih familija odvođeni su od strane hrvatskih vojnika, porodice su čekale godinama da otkriju sudbinu ovih ljudi.³³²

- Hrvatske trupe koje su bile u napredovanju natjerali su stariju Srpkiju da se skine u donji veš i da igra košarku u dvorištu ispred svoje kuće sa svojim komšijom koji je bio potpuno go.³³³

- Vojnici su redovno posjećivali Vrbnik i maltretirali starije srpske civile. U jednom slučaju starijeg srpskog civila su tjerali da isproba da li ima postavljenih mina u kućama koje su htjeli pljačkati.³³⁴ Drugom prilikom, vojnici su zapalili suknju i pod u spavaćoj sobi starije Srpkinje koja je uz to bila i invalid.³³⁵

- U Uzdolju, hrvatski vojnik je postavio srpskog civila uz zid, plašeći ga i ispaljujući metke oko njega.³³⁶

(8) Tačka 1: Progon

125. Optuženi su pojedinačno i zajedno krivično odgovorni za progone srpskih civila iz južne Krajine od jula 1995, do 30. septembra 1995. Za vreme ovog perioda, stotine civila, lica koja nisu aktivno učestovala u neprijateljstvima, bili su predmetom progona na političkoj, rasnoj i/ili vjerskoj osnovi od strane optuženih i njima potčinjenih. Optuženi i njihovi potčinjeni su radili sa određenim planom da izvrše diskriminaciju na političkom, rasnom i/ili verskom nivou.³³⁷ Ovi progoni, koji sadrže isti stepen zločina kao oni nabrojani u članu 5,³³⁸ uključuju:

- Nasilno raseljavanja, uključujući deportacije i nasilne transfere,³³⁹

- Uništenje i paljenje srpskih kuća i radnji³⁴⁰

- Pljačkanje i otuđivanje srpske javne i privatne imovine³⁴¹

- Ubistva³⁴²

- Drugi nehumani postupci koji uključuju granatiranje civila i okrutna postupanja³⁴³

- Nezakoniti napadi na civile i civilne objekte³⁴⁴

- Primjenjivanje restriktivnih i diskriminirajućih mjera, uključujući diskriminatorne zakone³⁴⁵

- Diskriminatorno oduzimanje imovine³⁴⁶

- Nezakonita hapšenja³⁴⁷

- Nestajanja.

(9) Oblici odgovornosti

(a) Udruženi zločinački poduhvat

126. Trojica optuženih su optužena za činjenja kao i za nečinjenja određenih radnji, kako je i opisano u optužnici, predočeno u materijalu, u ovom sažetku i u aneksima, koji su dodati članku 7.(1) i 7.(3).

127. Oni su odgovorni kao učesnici prve kategorije u udruženom zločinačkom poduhvatu u okviru koga su imali znatan doprinos u protjerivanju srpskog stanovništva kako je navedeno u paragrafu 12 optužnice. Svaki od optuženih dao je značajan doprinos za ostvarivanje ovog cilja, upotrebili su sredstva i ljudstvo za ostvarivanje ovog cilja. Sastavni dio plana bile su i kriminalne radnje koje su uperene protiv srpske populacije, kao što su granatiranje civilnih objekata, progoni, ubistva, nehumani postupci i okrutna postupanja, pljačkanja i bezobzorna uništenja.

128. Protjerivanja, ubistva, nehumana djela i okrutni postupci, pljačkanja i bezobzorna uništenja bila su u najmanju ruku izvođena kao 3. kategorija udruženog zločinačkog poduhvata.

(b) Naređivanje, poticanje, potstrekivanje

129. Trojica optuženih su naređivali drugima da počine zločine opisane u optužnici. Npr. Gotovina je odgovoran za član 7(1) što je naredio napade na civile i civilne objekte s ciljem da se izvrši zločina protjerivanja, deportacije, nasilnog transfera, nehumanog dijela i okrutnog postupka³⁴⁸

(c) Planiranje, poticanje, pomaganje i potstrekivanje

130. Kroz njihova činjenja i nečinjenja, uključujući i konstantno izbjegavanje da ispune svoje dužnosti pretpostavljenih, trojica optuženih su takođe planirali, poticali i pomagali i podstrekivali zločine koji se navode u optužnici. Oni su

³³⁰ WS :0279-1351-0279-1355,pp.0279-1352-0279-1354;WS : 0279 - 1517-0279-1521,pp.0279-1518-0279-1519;WS:0342-3240-0342-3245, pp.0342-3242-0342-3243.

³³¹ WS:0359-4871-0359-4877,p.0359-4874;WS:0050-8248-0050-8256,pp.0050-8253;WS:0279-1367-0279-1370,p.0279-1369.

³³² WS:0059-8548-0059-8552,p.0059-9549;WS:0059-8523-0059-8529,pp.0059-8525.

³³³ WS:0279-1564-0279-1567,p.0279-1565.

³³⁴ WS:0085-0590-0085-0595,p.0085-0593.

³³⁵ WS:0085-0590-0085-0595,p.0085-0594.

³³⁶ WS:0060-5001-0060-5005,p.0060-5002.

³³⁷ Blaškić AJ, paia.131,165;Krnojelac AJ paras 184-185; Vasiljević AJ, paia.113; Stakić AJ para 327/ Krajišnik TJ. paras 734.

³³⁸ Krnojelac AJ paras 199,221;Naletilić AJ ,para.57 4; Blaskić AJ,paraA35;Krajišnik TJ,para 740.

³³⁹ Blaškić AJ,para. 153;Krnojelac AJ,paxa.222;Naletilić AJ, paras. 153- D54D Krajišnik TJ,paras.749,807-809.

³⁴⁰ Blaškić AJ,paras. 146, D49D Kordić AJ,para. D08D Krajišnik TJ,paras.774,775.

³⁴¹ Blaškić AJ,para. 146; Kordić AJ,paras. 109,672; Krajišnik TJ,paras.768,770-772,774,824.

³⁴² Blaškić AJ,para. 143, Krajišnik TJ,paras.736.

³⁴³ Blaškić AJ,para. D55;Čelebić AJ ,paras.424,426.

³⁴⁴ Kordić AJ,paras 104,105; AJ,paras. 156,159;Kupreškić TJ, para.631.

³⁴⁵ Kupreškić, TJ,para.615(c); Simić TJ,para.57,58; Krajišnik TJ,p aras.784-90.

³⁴⁶ Krajišnik TJ,paras. 821-824.

³⁴⁷ Simić AJ,paras. 116,1 D1D Simić TJ,paras.994,995.

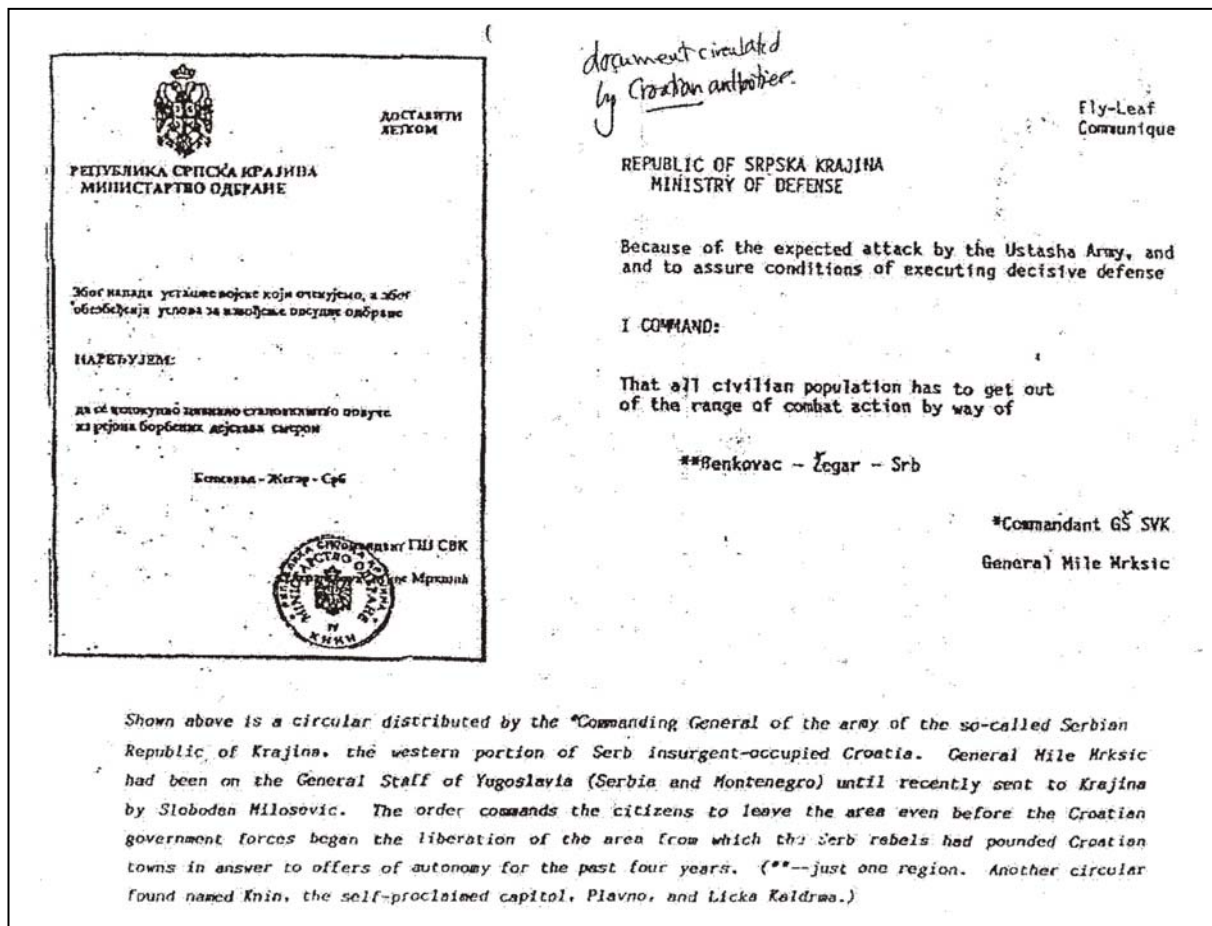
³⁴⁸ Galić AJ, para. 176

asisitirali i pronalazili sredstva i materijale, štitili počinioce, štitili ih od mogućih kazni, i pokazivali im i druge forme moralne podrške koja je imala značajan doprinos u pripremama zločina.³⁴⁹ Oni su činili ove stvari znajući da će to doprinijeti počinjenju zločina.³⁵⁰

131. Znajući da njihovi potčinjeni čine ili pripremaju zločine koji su opisani u optužnici, svaki od optuženih je propustio da preduzme potrebne korake kako bi počinioци bili kažnjeni i kako bi se sprovele preventivne mjere.

Preveli:

Mira Jovanović i Korana Štrbac

Letak koji su kreirali (falsifikovali) tvorci “Oluje” i bacali Srbima u Krajini da ih navedu na napuštawe, a koji se pomiwe i u optu`nici generalima

d) Komandna odgovornost

³⁴⁹ Simić AJ, para. 85; Galić AJ, paragrafi 175-176

³⁵⁰ Simić AJ, para 86

Tužiočev riječnik

Skraćenice korišćene u tekstu	Objašnjenje
ABiH	Armija Bosne i Hercegovine
AD	Odluka žalbenog vijeća
Additional Pritocol II	Drugi dopunski protokol uz Ženevsku konvenciju od 12. avgusta 1949 i vezani protokol o Zaštiti žrtava nemeđunarodnih oružanih sukoba, od 8. juna 1977. (Protokol I)
AJ	Presuda žalbenog vijeća
BiH ili BH	Bosna i Hercegovina
CANbat	Kandski bataljon iz sastava UNPROFOR
ECMM	Posmatračka misija evropske zajednice
Geneva Convention	Ženevska konvencija
HDZ	Hrvatska demokratska zajednica
HHO	Hrvatski helsinški odbor
HLj	Glavni štab
HRAT	UN tim za ljudska prava
HV	Hrvatska vojska
HVO	Hrvatsko vijeće odbrane, (vojska bosanaskih Hrvata)
JNA	Jugoslovenska narodna armija
JORbat	Jordanski bataljon iz sastava UNPROFOR-a
MOD	Ministarstvo odbrane
MRL ili MBRL	Višeraketni minobacač
MUP	Ministarstvo unutrašnjih poslova
NGO	Nevladine organizacije
p, pp	strana, stranice
para. ; paras	paragraf
ROM	Zabrana kretanja
RSK	Republika Srpska Krajina
Statute	Statut Međunarodnog krivičnog suda za bivšu Jugoslaviju koji je donio Savet bezbednosti rezolucijom 827(1993)
SVK ili ARSK	Srpska vojska krajine
TJ	Presuda pretresnog vijeća
UN	Ujedinjene nacije
UNCivPol	Civilna policija UN-a
UNCRO	Mirone snage UN-a za Hrvatsku
UNMO	Vojni posmatrači UN-a
UNPROFOR	Zaštitne snage UN-a
UNSC	Savjet bezbjednosti UN-a
UZP	Udruženi zločinački poduhvat
UZP	Udruženi zločinački poduhvat
Vance Plan	Vensov-Ovenov plan, razmatran na stranama 13-44 Izvještaja Generalnog sekretara na međunarodnoj Konferenciji za bivšu Jugoslaviju, 2.februara 1993. (S/23221)
NjS	Izjava svjedoka
ZM	Zborno mjesto

*** KOMENTARI * KOMENTARI ***

Bura pred Oluju

Pročišćena verzija predraspravnog podneska haškog tužilaštva u slučaju "Gotovina, Čermak i Markač" objavljena je 27. marta 2007. godine. U tom predmetu je početak suđenja zakazan za 7. maj ove godine.

U podnesku tužilaštvo iznosi pregled dokaznog materijala kojim će dokazivati odgovornost trojice generala za zločine nad srpskim stanovništvom počinjene prije, tokom i nakon operacije "Oluja" u vremenu između jula i septembra 1995. godine. Ti su zločini, po tužilaštvu, počinjeni etničkim čišćenjem koje je smišljeno u sklopu zajedničkog zločinačkog poduhvata, čiji je zajednički cilj bio prisilno i trajno uklanjanje srpskog stanovništva iz regije Krajina, između ostalog pljačkanjem, oštećivanjem ili potpunim uništavanjem imovine srpskog stanovništva, kako bi se pripadnike tog stanovništva odvratilo ili spriječilo da se vrate i ponovno nastane u svojim domovima.

Tužilaštvo svoju tezu potkrepljuje dokazima iz međunarodnih izvora poput dokumentacije i iskaza viših komandanata snaga UN-a i posmatračke misije EZ-a u Hrvatskoj, iskaza neposrednih svjedoka i nevladinih organizacija za zaštitu ljudskih prava, te na transkriptima iz kancelarije predsjednika RH.

Među transkriptima se spominju i tzv. Brionski transkripti koji su nastali nakon sastanka održanog na Brionima 31. jula 1995. godine, na kojem je Franjo Tuđman s vojnim vrhom dogovorio izvođenje "Oluje", a na kojem su, osim Tuđmana, bili ministri odbrane Gojko Šušak, načelnik GŠ HV-a general Zvonimir Červenko, šef HIS-a Miroslav Tuđman, admiral Davor

Domazet Lošo, generali Ante Gotovina, Mladen Markač, Mirko Norac, Vladimir Zagorec i Miljenko Crnjac, te general Janko Bobetko, premijer Nikica Valentić, ministar unutrašnjih poslova Ivan Jarnjak, šef Ureda predsjednika Hrvoje Šarinić...

Tužilaštvo citira Tuđmanove riječi da je "važno da civili krenu i onda će ih vojska slijediti" kao i riječi generala Gotovine koji je kazao kako veliki broj civila već napušta Knin u smjeru Banjaluke i Beograda te da treba nastaviti "s pritiskom" pa će "ostati samo oni koji moraju i koji nemaju mogućnosti otići".

"Učinak na civilno stanovništvo bio je kao što je planirano na sastanku 31. jula 1995. – prestrašeni civili pobjegli su s tih područja u sigurnost, pojedinačno ili masovno", navodi se u predraspravnom podnesku.

Sama operacija "Oluja", navodi se u podnesku, počela je u 5 sati ujutro 4. avgusta, intenzivnim artiljerijskim napadom "na gradove i sela" širom Krajine – od Knina, preko Benkovca, Obrovca do Gračaca, koji su granatirani "intenzivno i neselektivno". Usljed panike nastale tim napadima, te "psiholoških operacija koje su vodile hrvatske snage" mnogi su Srbi počeli napuštati svoje domove bježeći od linije fronta ili prema većim gradovima i ostavljajući sve iza sebe. Kasnije toga dana, navodi se, i vlasti RSK naredile su evakuaciju civila, pa je ukupno oko 200.000 Srba napustilo Hrvatsku zbog "Oluje".

Tužilaštvo objašnjava kako su hrvatske "psihološke operacije" bile – istovremeno pozivanje Srba na ostanak, kako bi se stvorio privid zaštite ljudskih prava, te ukazivanje na moguće puteve napuštanja teritorije, što potkrepljuje citatima iz "predsjedničkih transkripata".

Po ulasku na područje oslobođeno "Olujom" hrvatske snage su strogo ograničavale kretanje međunarodnih posmatrača i počele

"sistematsko paljenje i pljačkanje srpske imovine kao i ubijanja širokih razmjera malobrojnih Srba koji su ostali". Snage HV-a i specijalne policije tokom četiri dana ubijale su civile i vojnike koji su se predali, navodi se u podnesku, i ističe da su tokom prve sedmice operacije, po podacima vlade i nevladinih udruženja, u više od 60 sela ubijene uglavnom starije osobe.

"Kampanja je trajala sve dok nije ostalo ništa za pljačkanje i većina srpskih kuća oštećena je ili uništena", a prema vojnim posmatračima UN-a tri mjeseca nakon 'Oluje' u sektoru Jug od oko 90.000 ostalo je 3.034 Srba", navodi se u podnesku.

Tužilaštvo navodi i podatak da je, zavisno od izvora, ubijeno između nekoliko stotina i 1.600 lica, a da je, po podacima UN-a, djelimično ili potpuno uništeno između 60 i 80 odsto srpske imovine u sektoru Jug.

Povratak Srba hrvatske su vlasti, smatra tužilaštvo, onemogućili i pravnim i birokratskim preprekama poput uredbe o privremenom preuzimanju imovine nad tim područjima.

Objašnjavajući okolnosti raspada Jugoslavije tužilaštvo piše da su "posebno u Hrvatskoj oživljavana sjećanja na genocid kojeg su počinile hrvatske snage u Drugom svjetskom ratu povratkom simbola iz tog vremena", te da su se "Srbi uplašili da će postati ugrožena manjina i preduzeli su korake da ih se ne odvoji od Srba u drugim dijelovima Jugoslavije".

Ovaj predraspravni podnesak je, kako se i očekivalo, izazvao velike reakcije u Hrvatskoj. "Šokantni" tekst uznemirio je i sve protagoniste događaja, bivši politički i vojni vrh države.

Hrvatski predsjednik Mesić izjavljuje: "Ne slažem se da je bilo zločinačkog poduhvata" dodajući da mu nije poznato na osnovu čega je haška optužnica sastavljena.

Premijer Sanader kaže: "Neću komentirati ovaj najnoviji razvoj događaja, ali u svakom slučaju ostaje čvrsta obaveza vlade da se odbrani istina koju svi znamo – Hrvatska je bila napadnuta, imala je pravo na odbranu i pobijedili smo u tom nametnutom ratu".

Učesnici brionskog sastanka Ivica Valentić i Hrvoje Šarinić, ne sjećaju se da bi izrekli ono što piše u tim transkriptima.

Branioći optuženih generala poručuju da je tvrdnja tužilaštva o "zločinačkoj jezgri" na tankim argumentima, jer se zasniva na tzv. Brionskom transkriptu od 31. jula 1995. godine, sporne autentičnosti i interpretacije. "Ugodno smo iznenađeni slabošću dokaza tužilaštva, nemamo razloga za brigu jer ćemo lako dokazati da srpsko pučanstvo nije otišlo zbog granatiranja Knina, te da su Srbi otišli po nalogu svoga vodstva" kaže branilac generala Gotovine, advokat Luka Mišetić.

Ima i onih, istina rijetkih, koji drugačije misle i govore. Jedan od njih je i Zvonimir Čičak, dugogodišnji aktivista i predsjednik HHO, jedine organizacije sa hrvatskim predznakom koja je skupljala podatke i dokaze o žrtvama "Oluje", koji u svojoj kolumni u "Jutarnjem listu" od 31. marta piše: "Reakcije na objavljivanje optužnice bile su različite, ali svatko ko je čitao ili slušao izvještaj u medijima morao je osjetiti mučninu zbog snage argumenata koji su izvirali iz ponuđenog materijala. Tribunal nije ponudio ništa novo, ništa što nismo znali. To je samo uobičajeno u formi optužnice. Ono što zasigurno ne ide u prilog optuženima jest činjenica da se za svjedoke u Hagu obrani nude oni koji bi slijedom logike zločinakog poduhvata zapravo mogli sjediti na optuženičkoj klupi. Za njih bi bilo bolje da malo više šute jer svojim izjavama samo otežavaju položaj optuženih."

A Krajišnici – još uvijek prognanici, beskućnici, apatridi i iseljenici, opterećeni epitetima agresora i ratnih zločinaca – dočekali su ovaj predraspravni podnesak sa dosta rezervi i skepticizma. Naime, sa nevjericom prihvataju ulogu oštećene strane, a posebno činjenicu da haško tužilaštvo "radi" za njih. Među njima još uvijek preovlađuje mišljenje da do suđenja hrvatskim generalima neće ni doći ili, ako i dođe, da će biti oslobođeni. Ohrabruje, međutim, činjenica da se velika većina Krajišnika odaziva pozivima na svjedočenje o tragediji svojoj i svog naroda.

Ja lično vjerujem da će haško tužilaštvo, upravo uz bezrezervnu podršku (svjedočenja) oštećenih Srba, uspjati dokazati sve tačke optužnice.

Savo Štrbac

Beograd, mart. 2007.

Tonski zapis

Piše Savo Štrbac

Poslije šokantnog martovskog predraspravnog podneska Haškog tužilaštva u predmetu *Gotovina-Čermak-Markač* i odluke pretresnog vijeća Haškog suda o uskraćivanju prava advokatu Miroslavu Šeparoviću na dalju odbranu optuženog Mladena Markača, u aprilu je uslijedila i odluka istog vijeća o uskraćivanju prava advokatima Čedi Prodanoviću i Jadranki Sloković na dalju odbranu optuženog Ivana Čermaka takođe zbog sukoba interesa (oboje brane i optuženog Rahima Ademija u predmetu *Medački xep* pred županijskim sudom u Zagrebu, koji bi se mogao pojaviti i kao svjedok u predmetu *Gotovina i dr.*), što je *isprovociralo* pomenute advokate da zatraže od Haškog suda da i advokatu Kihou uskrati pravo na dalju odbranu optuženog Ante Gotovine, takođe zbog sukoba interesa (kao član tima Haškog tužilaštva navodno je imao uvid u ključne dokumente tokom pripreme optužnice protiv svog branjenika).

I dok se čeka odluka suda o žalbama *izbačenih* advokata i o eventualnom *izbacivanju* iz predmeta i advokata Kihou, početak glavnog pretresa, koji je bio zakazan za 7. maj ove godine, odložen je na neodređeno vrijeme.

U toku *igara* sa advokatima odbrane, HTV je 25. aprila ekskluzivno objavila, i u centralnom *Dnevniku* i u posebnoj emisiji *Otvoreno*, tonski zapis sa Brionskog sastanka hrvatskog vojnog i političkog vrha, održanog 31. jula 1995. godine, koji je potvrdio autentičnost osporavanih transkripata sa istog sastanka, na kojem Haško tužilaštvo i zasniva tezu o *udruženom zločinačkom poduhvatu*.

I dok se nagađalo da je igra sa advokatima odbrane oko sukoba interesa scenario u režiji aktuelne hrvatske vlasti u cilju što dužeg *prolongiranja* glavnog pretresa optuženim generalima (imajući u vidu Rezoluciju SB UN-a o izlaznoj strategiji Haškog suda, po kojoj prvostepeni postupci trebaju biti okončani do kraja 2008. godine, interes Hrvatskih vlasti je da pretres počne što kasnije kako bi ostalo što manje vremena za izvođenje dokaza, u kom slučaju je manja vjerovatnoća da bi se dokazao *udruženi zločinački poduhvat*, što bi, ako bude verifikovano presudom, moglo imati nesagledive posljedice po Hrvatsku državu), počelo se nagađati zašto je baš sada državna televizija obznanila (emitovala) ovaj tonski zapis.

Admiral Davor Domazet Lošo, jedan od učesnika Brionskog sastanka i jedan od rijetkih koji i dalje osporava autentičnost Brionskih transkripata, čudi se da je HTV to sada objavila i pita se: *spašavaju li tako Karlu Del Ponte ili je to u korist unutrašnjih političkih obračuna?* Od advokata Gorana Mikuličića, Markačevog branioca, doznajemo da su branioci optuženih generala te snimke, uz ostali dokazni materijal, već ranije dobili i da su one za javnost nove ali ne i za odbranu.

Upravo ta tvrdnja advokata Mikuličića daje i odgovor zašto je baš sada taj tonski zapis i emitovan na HTV-u.

Naime, ako je odbrana dobila tonski zapis sa Brionskog sastanka, onda taj zapis svakako postoji i u krivičnom spisu, što znači da će kao dokaz biti izveden na glavnom pretresu, po svoj prilici na samom početku. Upravo zbog toga saznanja, a u cilju da spriječi još jedan šok hrvatskoj javnosti u izbornoj godini, neko od moćnika iz HTV-a (čitaj iz hrvatske vlasti) odlučio je da se emituje zapis baš sada, dakle, prije nego što počne izborna kampanja, jer će šok na

biti manji ako ga obznane državni mediji, a do izbora će se *slegnuti prašina* izazvana emitovanjem toga tonskog zapisa.

Emitovanjem toga snimka preko najuticajnijeg domaćeg medija, aktuelnoj vlasti u Hrvatskoj donosi i poneki pozitivni poen u međunarodnoj zajednici na putu ka evroatlanskim integracijama kao dobar primjer suočavanja sa sopstvenom prošlošću. Vrlo mudro nema šta!

S druge strane igre oko sukoba interesa advokata odbrane optuženih generala, koje su početak procesa već odložile za nekoliko mjeseci, sve više potkrepljuju tezu da iza njih stoji aktuelna hrvatska vlast (koja, usput rečeno, finansira odbranu optuženih generala iz državnog buxeta) s ciljem da proces i ne počne, odnosno da se ne završi do kraja mandata Haškog suda. Razvoj događaja ostavlja i prostora za sumnju da im u tim *igrama bez granica* pomažu izvjesni lobisti, kakvih očito ima i u Haškom sudu.

Toga se i plaše prognani (oštećeni) Krajišnici. *Beograd, april, 2007.*

DEKLARACIJA HRVATSKOG SABORA O „OLUJI“

1. Priroda, svrha i tijek akcije. Vojno-redarstvena akcija „Oluja“ započela je 4. kolovoza 1995. u 5.00, a trajala je tri i pol dana, do 7. kolovoza 1995. u 18.00. Srpska je vojska priznala poraz činom predaje 8. kolovoza 1995. u 19.00, kada je u Viduševcu zapovjednik tzv. 21. Krajinskog korpusa pukovnik Čedomir Bulat, predajući se, podnio prijavak generalu Hrvatske vojske Petru Stipetiću, priznajući bezuvjetni poraz srpske vojske i neupitnu pobjedu Hrvatske vojske. Poštujući ratna pravila i običaje, zapovjedništvo Hrvatske vojske ostavilo je tom prigodom zarobljenim srpskim vojnicima kratko naoružanje.

Svrha i istinski cilj akcije „Oluja“ bili su oslobađanje okupiranog hrvatskog teritorija i uspostava ustavno-pravnog poretka Republike Hrvatske na prostoru koji se pod okupacijom nalazio pune četiri godine. Na okupiranom su području srpske paravojne snage i snage Jugoslavenske narodne armije provodile velikosrpsku osvajačku i zločinačku politiku Slobodana Miloševića, „etnički čisteći“ okupirane prostore od hrvatskog i

drugog nesrpskog stanovništva. Uz to, s okupiranih su prostora Republike Hrvatske srpske snage organizirale i vršile sustavnu agresiju usmjerenu prema slobodnim i oslobođenim dijelovima naše zemlje i susjedne nam Bosne i Hercegovine. Krajnji je cilj srpske okupacije, agresije i etničkog čišćenja bio stvaranje Velike Srbije. Vojno-redarstvena akcija „Oluja“ bila je upravo zbog toga opravdana, nužna i pravedna ratna operacija. Republika Hrvatska odlučila je provesti „Oluju“ tek onog trenutka kada su iscrpljene doslovce sve mogućnosti mirne reintegracije okupiranih područja u ustavni, prometni, gospodarski i društveni poredak Republike Hrvatske. Hrvatski sabor posebnu zahvalnost i poštovanje duguje predsjedniku dr. Franji Tuđmanu koji je, kao predsjednik Republike i vrhovni zapovjednik Oružanih snaga, imao ključnu ulogu u pripremi, zapovijedanju i nadzoru vojnih operacija.

2. Međunarodno pravno legitima akcija. Vojno-redarstvena akcija „Oluja“ pripremljena je i provedena uz poštivanje svih odredbi međunarodnog ratnog, humanitar-

nog i civilnog prava, i uz poštivanje svih međunarodno prihvaćenih obveza naše zemlje. „Oluja“ je međunarodno-pravni legitimitet temeljila na ovim dokumentima:

a) pravnim mišljenjima Arbitražne komisije o Jugoslaviji;

b) odredbama Zajedničke deklaracije predsjednika Republike Hrvatske i Savezne Republike Jugoslavije usvojene u Ženevi 30. rujna 1992. tijekom Međunarodne konferencije o bivšoj Jugoslaviji;

c) Rezolucije Opće skupštine UN-a 49/43 „Situacija na okupiranim područjima Hrvatske“ od 21. listopada 1994.;

d) Rezolucije Vijeća sigurnosti UN-a 779 (1992.) o trećem proširenju mandata UNPROFOR-a;

e) rezolucijama Vijeća sigurnosti 815 (1993.), 847 (1993.) i 871 (1993.), 981 (1995.), kojima se potvrđuje teritorijalna cjelovitost Republike Hrvatske.

Na sam dan početka „Oluje“ Republika Hrvatska posebnim je pismom (koje je potpisao ministar vanjskih poslova dr. Mate Granić) precizno obavijestila Vijeće sigurnosti o suštinskim razlozima i ciljevima operacije: uspostava vlada-

vine prava, ustavnog poretka i vojne sigurnosti u Republici Hrvatskoj te pružanje vojne podrške obrani Bihaća (u to doba Zaštićene zone UN-a). U pismu se spominju i drugi legitimni razlozi za akciju: propast pregovora na Međunarodnoj konferenciji o bivšoj Jugoslaviji (srpsko odbijanje Plana Z-4), zajednička ofenziva bosanskih i hrvatskih Srba na Bihać, obveze Republike Hrvatske iz Splitskog sporazuma Tuđman – Izetbegović o zajedničkoj obrani itd. (podrobniji prikaz u Prilogu Deklaraciji).

3. Pobjednička akcija. “Oluja” je pobjednička vojno-redarstvena akcija u kojoj je, na strani oslobođitelja, sudjelovalo oko 250.000 ratnika (80.000 u brigadama, 70.000 u domobranskim pukovnijama i 50.000 kao pričuvna) koji su raspolagali s 350 tenkova, 3.000 topova, 50 raketnih bacača, 18 zrakoplova i 50 helikoptera. Na strani neprijatelja, prema srpskim izvorima, borilo se oko 50.000 vojnika, koji su raspolagali s 200 tenkova, 350 topova i 25 raketnih sustava.

4. Saveznička antiteroristička akcija. Promatrana iz suvremene perspektive borbe protiv terorizma, vojno-redarstvena akcija “Oluja” mora se shvatiti, između ostalog, kao međunarodna, saveznička ratna operacija. “Oluja” je, naime, sredinom 90-tih godina prošlog stoljeća postala izraz dominantne političke volje slobodnog svijeta o nužnosti zaustavljanja velikosrpske osvajačke i agresivne politike i terora koji su provodile srpske regularne i paravojne snage, želeći po svaku ci-

jenu stvoriti Veliku Srbiju. Nakon Splitskog sporazuma Izetbegović – Tuđman (22. srpnja 1995.) o zajedničkoj obrani Bihaća, buduća akcija “Oluja” i formalno je dobila status savezničke akcije. U suštinskom pogledu, ona je to postala znatno ranije, jer su u obavještajnoj, strategijskoj, operativnoj i diplomatskoj pripremi i realizaciji “Oluje” sudjelovali predstavnici mnogih zemalja, a hrvatski narod i Republika Hrvatska posebnu zahvalnost duguju administraciji i vodstvu bivšeg američkog predsjednika Billa Clintona i snagama NATO-a, koje su imale vrlo važnu ulogu u konačnom slamanju velikosrpske agresije.

5. Odlučujuća bitka. Prema mišljenjima svih kvalificiranih stručnjaka “Oluja” je bila tzv. Odlučujuća bitka ne samo za rat u Republici Hrvatskoj, već i za završetak rata u Bosni i Hercegovini. “Oluja” je, naime, započela svega dvadesetak dana nakon genocida u Srebrenici (11. srpnja 1995.), u kojem je mučki ubijeno preko 7.000 Bošnjaka. “Oluja” je, po svemu sudeći, organizirana i provedena u posljednji čas, jer je poraz srpskih snaga spriječio ponavljanje “scenarija” Srebrenice u drugim dijelovima Bosne i Hercegovine, posebice u Goraždu, Bihaću, Sarajevu, Tuzli, Cazinskoj krajini i Posavini.

Atribut “odlučujuće bitke” Oluja zaslužuje zbog niza razloga:

a) jer je Republici Hrvatskoj donijela mir i slobodu;

b) jer je trajno promijenila (suštinski i psihološki) odnose vojnih snaga u Bosni i Hercegovini i

c) jer je srušila mit (kojeg su podržavali ili su mu robovali mnogi zapadni novinari, diplomati i političari) o snazi, junaštvu i nepobjedivosti srpske vojske.

6. Nezaboravna bitka. Obveza je Hrvatskog sabora, hrvatske stručne javnosti, hrvatskih znanstvenih i obrazovnih ustanova i javnih glasila da “Oluju” tijekom vremena pretvore u bitku koja se ne smije i ne će zaboraviti: u odlučujuću, slavnu, pobjedničku bitku Domovinskoga rata, koja će postati dijelom hrvatske “korisne prošlosti” za buduće naraštaje. Čuvanje sjećanja na “Oluju” treba, dakako, sadržavati i pravo svih znanstvenika, novinara, aktivista za zaštitu ljudskih prava i drugih ljudi na sustavno, slobodno istraživanje tamnih strana te, i svih ratnih operacija: kršenja odredbi ratnoga i humanitarnog prava, činjenja zločina, ljudskog stradanja i patnje.

7. Posljednja bitka. Njegovanje sjećanja na “Oluju”, na junaštvo i patnju njezinih sudionika, ali i njegovanje sjećanja na tragične prilike u našoj zemlji u godinama koje su joj prethodile – godinama velikosrpske agresije i terora – nužni su nama i našim susjedima kako se ratovi ne bi ponovno vratili na naše prostore, i kako bi bio ostvaren ideal svih nas: da “Oluja” bude u povijesti zabilježena i zapamćena ne samo kao pobjednička i odlučujuća, već i kao “posljednja hrvatska bitka”.

Hrvatski sabor, 30. lipnja 2006.

PROCESI PRED SUDOVIMA U HRVATSKOJ I BiH ZA POČINJENE U OLUJI I POSTOLUJI NAD SRBIMA

ZLOČINE

HRVATSKA

Slučaj “Gošić i Varivode”

Županijsko državno tužilaštvo u Zadru je 1996. godine

podiglo optužnicu protiv šestorice bivših hrvatskih vojnika (Nikola Rašić, Ivan Jakovljević, Pero Perković, Ivica Petrić, Zlatko Ladović i Nediljko Mijić) zbog krivičnog djela ubistva iz koristoljublja. Optužba ih je teretila da

su, 27. avgusta i 28. septembra 1995. godine, vatrenim oružjem pobili 16 civila srpske nacionalnosti iz sela Gošić i Varivode.

Još 1996. godine županijski sud u Zadru, u nedostatku dokaza (u istrazi su svi priznali

počinjeno djelo), oslobodio je svu šestoricu optuženika. Vrhovni sud RH je ukinuo prvostepenu presudu i slučaj vratio na ponovo suđenje.

Tokom ponovljenog suđenja pred županijskim sudom u Šibeniku, 13. februara 2002. godine, zastupnik optužbe je odustao od optužnice protiv svih optuženika, jer je "nedvosmisleno utvrđeno da oni nisu mogli da počinu te zločine".

Optuženi su, iako je za to djelo obavezan pritvor, u njemu proveli svega 9 mjeseci.

Za djelo do sada niko drugi nije optužen.

Tijela ubijenih srpskih civila u proljeće 2001. godine ekshumirao je ICTY, među 300 leševa, koliko ih je bilo pokopano na kninskom groblju. Porodice su ih identifikovale 6. decembra 2002. godine u Zagrebu. Niko od rodbine ubijenih do sada nije dobio nikakvo obeštećenje od hrvatske države.

Slučaj "Čanak"

Dana 25. septembra 1995. godine u rodnom selu Zrmanja, opština Gračac ubijen je Srbin Đurađ Čanak, sin Mihajla, rođen 1915. godine. Đurđev unuk Zdravko Čanak poginuo je u

toku rata u Orahovicama kao hrvatski vojnik.

Đurđev leš je hrvatska Komisija za asanaciju terena pokopala na pravoslavnom groblju u Gračacu, odakle ga je porodica ekshumirala prije zajedničke ekshumacije ovoga groblja koja je obavljena u maju 2002. godine.

Za ubistvo Đurđa Čanka, optužen je hrvatski vojnik Ivica Petrić, a sud u Zadru ga je osudio na 6 godina zatvora nepravosnažno).

Inače Petrić je bio optužen i za ubistvo 16 civila u selima Gošić i Varivode.

Slučaj "Rudele"

Željko Šunjerga, inače podoficir Hrvatske vojske, priznao je ubistvo starice, Srпкиnje Mande Tišma (1906), koje se desilo 7. avgusta 1995. godine u Rudelama kod Kistanja. U prva dva suđenja održana pred županijskim sudom u Zadru, optuženi je oslobođen od optužbe zbog postupanja u nužnoj odbrani.

Branio se tvrdeći da je starica "odjednom posegnula rukama pod pregaču, pa je pomislio da poseže za bombom, i zbog toga je pucao u nju rafalnom paljbom iz vatrenog oružja". Tu priču je ponovio i na trećem suđenju (Vrhovni sud je ukinuo prethodne dvije oslobađajuće presude), koje je počelo u novembru 2001. godine pred županijskim sudom u Šibeniku, koji ga je osudio na 4 godine zatvora.

Odlučujući po žalbi Državnog odvjetništva u septembru Vrhovni sud mu je svojom presudom I Kž - 379/03 od 14. juna 2006. preinačio kaznu tako što mu je izrekao kaznu zatvora od 4 godine

i 11 mjeseci. Krajem jula ove godine osuđeni Šunjerga je pozvan na izdržavanje kazne zatvora.

Slučaj "Prukljan"

Županijski sud u Šibeniku oslobodio je 12. septembra 2002. godine, četvoricu pripadnika Hrvatske vojske (Božo Bačelić, Luka Vuko, Jurica Ravnić i Ante Mamić), koje je optužnica teretila da su 11. avgusta 1995. godine u Prukljanu ubili srpski bračni par Damjanić – Nikolu, starog 76 godina i Milicu, 74 godine. Prema navodima optužnice, Damjanići su ubijeni iz vatrenog oružja na pragu kuće u Prukljanu, a zatim su ih ubice prekrile daskama, starim gumama, granama i ribarskim mrežama, te ih zapalile. Nikola je bio invalid i hodao je na štakama. Po objavljivanju oslobađajuće presude sva četvorica optuženih su puštena iz pritvora u kojem su proveli godinu dana.

Vrhovni sud RH, rješenjem broj I Kž 65/03 od 05. aprila 2007. godine, uvažio je žalbu državnog odvjetništva i ukinuo prvostepenu presudu i predmet vratio prvostepenom sudu na ponovo suđenje pred izmijenjeno sudsko vijeće. Presuda je ukinuta zbog pogrešnog utvrđenog činjeničkog stanja.

Vrhovni sud je, početkom jula ove godine, donio i rješenje kojim se prihvata zahtjev DORH-a i određuje pritvor za svu četvoricu optuženih.

U ovom slučaju upada u oči dužina trajanja žalbenog postupka (od suđenja pet godina), što se može protumačiti i opstrukcijom Vrhovnog suda.

BiH

Potvrđena optužnica protiv Šefika Alića

SARAJEVO – Odlukom Dragomira Vukoja, sudije za prethodni postupak Suda BiH, Šefiku Aliću, optuženom za ratni zločin protiv ratnih zarobljenika, pritvor je produžen za tri godine, potvrđeno je jučer u Sudu BiH.

Obrazlažući razloge produžavanja pritvora, sudija Vukoje je kazao kako postoji mogućnost da bi Alić u slučaju puštanja na slobodu mogao uticati na svjedoke u slučaju koji se vodi protiv njega. Sud BiH potvrdio je u srijedu optužnicu protiv Alića, ratnog pomoćnika komandanta za bezbjednost bataljona "Hamze" 5. korpusa ARBiH, koja ga tereti za krivično djelo ratnog zločina protiv ratnih zarobljenika.

Prije produživanja pritvora advokat optuženog je kazao da nema razloga da se njegov branjenik zadrži u pritvoru i da će surađivati sa Sudom, dok je tužilac zahtijevao pritvor "jer je tokom istrage bilo pritisaka na svjedoke". Tužilac je iznio i bojazan da bi puštanjem

Alića na slobodu ovakva praksa mogla biti nastavljena.

U optužnici Tužilaštva BiH piše da je Alić u svojstvu pomoćnika komandanta bataljona "Hamza" za bezbjednost na teritoriji BiH i Republike Hrvatske postupao suprotno odredbama Ženevske konvencije. Alić je, prema navodima optužnice, učestvovao u fizičkom i psihičkom zlostavljanju ratnih zarobljenika, podstrekavao njihova ubistva, te propuštao da poduzme mjere da kazni počinitelje.

Prema navodima optužnice, Alić je 5. avgusta 1995. godine, zajedno sa ostalim pripadnicima bataljona "Hamze", učestvovao u vojnoj operaciji "Oluja" u kojoj su zarobljena i četiri pripadnika Vojske Srpske Krajine na teritoriji Republike Hrvatske, nad kojima je Alić preuzeo nadzor. U optužnici se dalje navodi da je učestvovao u fizičkom i psihičkom zlostavljanju ovih osoba, "koje su likvidirane od strane vojnika nad kojim je optuženi imao efektivnu kontrolu".

Nakon ubistva zarobljenika Alić nije izvijestio svoje nadređene, niti je poduzeo bilo kakvu radnju kako bi se počinioci ispitati i kaznili, piše u optužnici.

**„Nezavisne novine“,
2. februara 2007.**

IZMEĐU DVIJE GODIŠNICE

Izveštaji Komisije za nestala lica Vlade Republike Srbije sa ekshumacija srpskih žrtava iz Oluje u toku 2006/2007. godine

Uvod

Savezna Republika Jugoslavija i Republika Hrvatska su potpisale bilateralni Sporazum o saradnji u traženju nestalih lica 17. novembra 1995. godine u Dejtonu, a 17. aprila 1996. godine u Zagrebu potpisan je i Protokol o saradnji vladinih komisija za traženje nestalih lica. Sporazumom i Protokolom su uređeni međusobni odnosi, obaveze i način zajedničkog rada vladinih komisija do definitivnog rešenja svih slučajeva traženja nestalih lica sa spiskova jedne i druge strane. U skladu sa navedenim dokumentima, radi efikasnijeg i bržeg rešavanja slučajeva nestalih lica, u maju 2001. godine u Zagrebu, vladine komisije za traženje nestalih postigle su dogovor o monitoringu – prisustvu ekspertskog tima posmatrača jedne strane, na ekshumacijama koje se vrše na teritoriji druge strane, na lokacijama za koje je strana zainteresovana. Ovaj dogovor omogućio je da monitorski tim Komisije za nestala lica Srbije (u koji je uključen i stručnjak forenzičar) prisustvuje ekshumacijama koje se vrše na teritoriji Republike Hrvatske, na lokacijama za koje Komisija ima interes, što uključuje i grobnice u kojima su sahranjena lica srpske nacionalnosti stradala u akcijama hrvatske vojske i policije „Bljesak” i „Oluja”. Proces ekshumacija ovih grobnica u Hrvatskoj počeo je tek 2001. godine i do kraja 2002. godine izvršne su ekshumacije posmrtnih ostataka 500 tela i to: na kninskom groblju 301 telo, groblju u Gračacu 154, Korenici 27 tela, masovnoj grobnici Rizvanuša kod Gospića 18 tela. Nakon toga hrvatske vlasti su zaustavile ovaj proces što je dovelo do skoro četvorogodišnjeg zastoja u ekshumacijama žrtava srpske nacionalnosti u Republici Hrvatskoj i negativno uticalo na kompletan proces rešavanja problematike nestalih lica, o čemu je Komisija više puta obavestila, nadležne organe, kao i političke zvaničnike. Hrvatska strana je i pored više datih najava i proces ekshumacija nastavila tek oktobru 2006. godine, ekshumacijom 58 žrtava na lokaciji groblje Žitnik kod Gospića.

Pored prisustva ekshumacijama na navedenim lokacijama, monitorski tim Komisije prisustvuje i identifikacijama posmrtnih ostataka ovih lica, koje se obavljaju na Institutu za sudsku medicinu u Zagrebu, uz prisustvo članova njihovih porodica. Komisija učestvuje i u organizaciji odlaska na identifikacije u Zagreb članova porodica koje žive na teritoriji Republike Srbije i vrši organizaciju prenosa posmrtnih ostataka iz Republike Hrvatske u Republiku Srbiju. Do sada je od 500 ekshumiranih posmrtnih ostataka identifikovano 347.

**Ekshumacija posmrtnih ostataka pokopanih na
lokaciji Gospić - Groblje Žitnik u periodu od 17. do
26. oktobra 2006. godine**

Ministarstvo obitelji, branitelja i međugeneracijske solidarnosti - Uprava za zatočene i nestale Republike Hrvatske obavestila je dopisom 11. oktobra 2006. godine Komisiju za nestala lica Vlade Republike Srbije, da 17. oktobra 2006. godine počinje proces ekshumacija na lokaciji groblje Žitnik kod Gospića. U skladu sa dogovorom o monitoringu Komisiji je dostavljen poziv da uputi svoje posmatrače radi prisustva ekshumacijama. Na navedenoj lokaciji nalazi se zajednička grobnica gde su pokopana lica u najvećem broju srpske nacionalnosti koja su stradala u akciji hrvatske vojske i policije „Oluja”. Prema podacima i dokumentaciji dobijenih od hrvatske strane u grobnici su pokopani posmrtni ostaci najmanje 44 NN lica. Zahtev za otvaranje ove i drugih grobnica u Republici Hrvatskoj Komisija je uputila hrvatskoj strani na sastanku u Zagrebu koji je održan u maju 2003. godine, kako bi se proces ekshumacija grobnica gde su pokopana lica srpske nacionalnosti u Republici Hrvatskoj, nastavio u kontinuitetu. Od tada je u svim bilateralnim kontaktima, kao i sastancima i susretima koji su se održavali na regionalnom nivou insistirano na realizaciji ove aktivnosti. Hrvatska strana i pored više datih najava i obećanja nije izvršila ove ekshumacije, što je usporilo i negativno uticalo na kompletan proces rešavanja problematike nestalih lica, o čemu je Komisija više puta obavestila, nadležne organe, kao i političke zvaničnike. Ekshumacijama su prisustvovali u ime Komisije Vlade Republike Srbije za nestala lica savetnik Gvozden Gagić 16–17 oktobra 2006. godine i od 22–26. oktobra, član Komisije Zorica Avramović i forenzičar dr Vesna Kovačević, koje su kao posmatrači bile prisutne sve vreme trajanja ekshumacija u periodu od 16. do 26. oktobra 2006. godine.

Ekshumacija je vršena po nalogu županijskog suda Gospiću, a na predlog županijskog državnog odvjetništva Gospić i počela je 17. oktobra 2006. godine u 8. časova, na lokaciji Pravoslavno, Lemajića groblje, koje se nalazi pored puta, između Gospića i mesta Žitnik.

Rezime:

Tokom ekshumacija na lokaciji pravoslavnog Lemajića groblja u Žitniku, kod Gospića, koje su trajale od 16. do 26. oktobra 2006. godine ekshumirano je ukupno 58 posmrtnih ostataka. Od ovog broja kod 42 su pronađene id pločice. Na naše insistiranje ekshumirana je čitava lokacija i dogovoreno da od svih posmrtnih ostataka budu uzeti uzorci za DNK analizu. Hrvatska strana je odlučila da za 49 posmrtnih ostataka za koje postoji dokumentacija ili indicije da su stradala u akciji „Oluja”, tela budu preneti na dalju sudsko medicinsku obradu u Zagreb, a da se od posmrtnih ostataka 9 lica za koja oni pretpostavljaju da su sahranjena ranije ili umrla prirodnom smrću uzme uzorak za DNK, a tela ponovo budu sahranjena na ovoj lokaciji pod novim oznakama i grobna mesta uredno obeležena.

Komisija raspolaže većim brojem preliminarnih identifikacija za lica ili grupe lica, koja mogu biti sahranjena na ovoj lokaciji i izvršice proveru da li su

porodice ovih lica dale krv za DNK analizu i uputiti ih da to učine, kako bi se ubrzao proces identifikacije.

Na području Like tokom 2002. godine su izvršene ekshumacije na lokacijama groblje Gračac 154 tela, Korenica 27, gde su bile sahranjene žrtve iz akcije „Oluja“ i masovna grobnica Rizvanuša, gde su pronađeni posmrtni ostaci 18 civila srpske nacionalnosti, koji su ubijeni 1991. godine u selu Paulin Dvor u Istočnoj Slavoniji. Na ovom području do sada sa grobljem Žitnik ekshumirani posmrtni ostaci ukupno 257 lica. U evidenciji Komsije za nestala lica Vlade Republike Srbije na ovom području od 1991. do 1995. godine vodi se kao nestalo još oko 450 lica.

Na ovom području hrvatska strana je prijavila još nekoliko lokacija gde su sahranjene žrtve iz akcije „Oluja“. Radi se o sledećim lokacijama:

Ред. број	Гробље	Подаци РХ	Подаци Комисије
		Број	Број
1.	Водотеч	8	3
2.	Личка Јасеница	4	4
3.	Дољани	2	2
4.	Турјански	5	2
5.	Удбина	1	1
6.	Оточац	1	1
Укупно:		19	13

Od hrvatske strane nismo dobili odgovor da li je programom ekshumacija koje su u toku na području Ličko-senjske županije biti ekshumirana i neka od gore navedenih lokacija. Informisani smo da je do 26. oktobra 2006. godine istraženo šest jama na području široke Kule. U dve su pronađeni posmrtni ostaci: u jami Snježnica dubine, 6 metara 1 telo; jami Vujina Draga, dubine 10 metra, 2 tela, i na području Plitvičkih jezera u jami Vološki vrh, dubine 54 metra, najmanje 3-10 posmrtnih ostataka i jami kod mesta Prijeboj, dubine 82 metra, 4 tela, s tim da se u poslednje dve jame nalazi veći broj posmrtnih ostataka. Prema prvim procenama posmrtni ostaci potiču iz perioda 1991-1995. godine, ali je moguće da ih ima iz perioda drugog svetskog rata, što će se znati tek nakon obrade posmrtnih ostataka i procene njihove satosti i drugim metodama. Na listi traženja nestalih lica Republike Hrvatske na području Like, kao nestalo vodi se još 12 lica.

Beograd 30. oktobra 2006. godine

Ekshumacija posmrtnih ostataka pokopanih na lokaciji groblje Petrinja u periodu od 30. maja do 15. juna 2007. godine

Ministarstvo obitelji, branitelja i međugeneracijske solidarnosti – Uprava za zatočene i nestale Republike Hrvatske obavestila je dopisom 23. maja 2007. godine Komisiju za nestala lica Vlade Republike Srbije, da 30. maja 2007. godine počinje proces ekshumacija na lokaciji groblje Petrinja. U skladu sa dogovorom o monitoringu Komisiji je dostavljen poziv da uputi svoje posmatrače radi prisustva ekshumacijama. Na navedenoj lokaciji nalazi se zajednička grobnica gde su sahranjena lica u najvećem broju srpske nacionalnosti koja su stradala u akciji hrvatske vojske i policije „Oluja“. Prema podacima i dokumentaciji dobijenoj od hrvatske strane u grobnici su sahranjeni posmrtni ostaci 110 lica, a prema podacima sa kojima raspolaže Komisija na ovoj lokaciji sahranjeni su posmrtni ostaci najmanje 142 lica. Dogovor o otvaranju ove grobnice u Republici Hrvatskoj postignut je na sastanku Komisije za nestala lica Vlade Republike Srbije i Povjerenstva za zatočene i nestale Vlade Republike Hrvatske na sastanku u Beogradu, koji je održan u martu 2007. godine, kako bi se proces ekshumacija grobnica gde su sahranjena lica srpske nacionalnosti u Republici Hrvatskoj, nastavio u kontinuitetu. Sve vreme trajanja ekshumacija, bio je prisutan posmatrački tim Komisije Vlade Republike Srbije, koga su činili predstavnik Komisije i stručnjak forenzičar.

Ekshumacije su vršene po nalogu županijskog suda u Sisku, a na predlog županijskog državnog odvjetništva Sisak. Počele su 30. maja 2007. godine u 8. časova, na lokaciji Centralno gradsko groblje u Petrinji – na pravoslavnom delu „Sveti Nikola“.

Rezime:

Tokom ekshumacija na lokaciji na Centralnom gradskom groblju u Petrinji – na pravoslavnom delu „Sveti Nikola“, koje su trajale od 30. maja do 15. juna 2007. godine ekshumirani su posmrtni ostaci 160 lica. Od ovog broja 40 osoba ženskog pola, a jednoj osobi pol nije određen. Lokacija je detaljno istražena, iskopavanja su vršena u sedam rovova i nekoliko pojedinačnih grobnih mesta. Od svih posmrtnih ostataka su uzeti uzorci za DNK analizu. Za razliku od ostalih lokacija zajedničkih grobnica*, gde su izvršene ekshumacije

posmrtnih ostataka stradalih u akciji „Oluja“ kada su sva ekshumirana tela prevožena na Institut za sudsku medicinu i kriminalistiku u Zagrebu, radi obdukcije, na groblju u Petrinji vršen je samo pregled posmrtnih ostataka i eventualno prisutnih ostataka odeće u cilju pronalazjenja ličnih stvari i dokumenata od strane forenzičara i uzeti su uzorci za DNK analizu. Od hrvatske strane dobili smo odgovor da će se obdukcija raditi nakon dobijanja pozitivnih DNK izveštaja, a pre konačne identifikacije i predaje posmrtnih ostataka porodici, što znači da će jedan broj tela ostati neobdukovani. Takođe, iako postoje identifikacioni protokoli, koji su urađeni pri asanaciji terena, iste nije bilo moguće sravniti sa stanjem na lokaciji, jer u vrećama (osim u manjem broju slučajeva) nisu nađeni ID brojevi (pisani su na parčićima hartije) koji se nalaze na protokolima. Takođe prvobitna nadgrobna obeležja (drveni krstovi) označena ovim brojevima su oštećena, ili više ne postoje. Hrvatska strana je odlučila da se nakon uzimanja uzoraka za DNK-a posmrtni ostaci ponovo budu pokopani na ovoj lokaciji pod novim oznakama i grobna mesta uredno obeležena.

Komisija raspolaže većim brojem preliminarne identifikacije za lica ili grupe lica, koja mogu biti pokopana na ovoj lokaciji i izvršice proveru da li su porodice tih lica dale krv za DNK analizu i uputiti ih da to učine, kako bi se ubrzao proces identifikacije.

Ovo su prve ekshumacije lokacija zajedničkih grobnica*, gde su pokopani stradali u akciji „Oluja“ na području Banije bez Korduna. Na ovom području hrvatska strana je prijavila još nekoliko lokacija gde su sahranjene žrtve iz akcije „Oluja“. Radi se o sledećim lokacijama:

Red broj	Groblja	Podaci SCG	Podaci RH	Razlika
----------	---------	------------	-----------	---------

		Broj	Broj	Identifikovani	Neidentifikovani	
1.	Petrinja	142	110	20	90	32
2.	Dvor	2	2	2	-	-
3.	Dvor na Uni	112	43	-	43	69
4.	Glina	51	51	7	44	-
5.	Šaš	15	15	5	10	-
6.	Uštica	2	2	-	2	-
7.	Velika crkvina	1	1	-	1	-
8.	Novska	1	1	1	-	-
9.	Gornje selište	88	15	7	8	73
	Ukupno:	368	225	35	190	143

Republika Hrvatska region Banija

U evidenciji Komisije za nestala lica Vlade Republike Srbije na ovom području od 1991. do 1995. godine vodi se kao nestalo još oko 650 lica.

Od hrvatske strane smo dobili odgovor da je programom ekshumacija koje su u toku na području Sisačko-moslavačke županije i koje će trajati do 1. jula 2007. godine obuhvaćeno više lokacija na području Petrinje, Glina i Dvora, gde hrvatska očekuje da bi mogli biti pokopani posmrtni ostaci lica sa liste njihovih traženja. Komisija je dobili obaveštenje da u ovom periodu neće biti ekshumirana još neka od lokacija gde su sahranjena lica stradala u akciji hrvatske vojske i policije "Oluja". Zbog znatne razlike u broju pokopanih tela na pojedinim lokacijama (što se može videti u tabeli), Komisija će tržiti predvizitu, odnosno izviđanje ovih lokacija, radi utvrđivanja činjeničnog stanja. Takođe Komisija će insistirati da se otvaranje ovih grobnica nastavi u kontinuitetu i na drugim područjima Republike Hrvatske, jer je u njima pokopano oko 700 posmrtnih ostataka, koja moraju biti ekshumirani i identifikovani i predati porodicama.

* komentari * komentari * komentari * komentari * komentari * komentari *

Ekshumacije u Lici

U drugoj polovini oktobra ove godine, u organizaciji Komisije hrvatske Vlade za nestale i zarobljene, vršene su ekshumacije posmrtnih ostataka na području Like. Ekshumacijama su kao posmatrači prisutvovali i predstavnici komisija za nestale iz Srbije i Republike Srpske, te Međunarodne komisije za nestala lica (ICMP) i haškog Tribunala (ICTY).

Početak ekshumacija pratila je veoma štura najava u hrvatskim medijima "da će se na području Ličko-senjske županije raditi na 22 lokaliteta", uz dodatak na kraju informacije "da se istražuje i groblje u Žitniku, koje je nadzirala hrvatska strana, a nakon Oluje tamo su, po slovu Ženevske konvencije, pokopani poginuli pripadnici pobunjenih Srba".

A iz te žitničke grobnice, za desetak dana rada, ekshumirano je 58

posmrtnih ostataka, od čega se 49 odnosi na stradale Srbe u Oluji i postolju, sa širem područja Like, dok se za preostalih devet pretpostavlja da su iz prvih godina posljednjeg rata. Samo jedan leš je bio pokopan pod imenom, a svi ostali pod oznakom NN. Još 1996. godine, hrvatska strana je srpskoj dostavila dokumenat "Osobe poginule u vojno redarstvenoj akciji 'Oluja' sa mjestom pokopa posmrtnih ostataka", na kojem je bilo navedeno da su na žitničkom groblju pokopana 44 posmrtna ostataka, kojeg su pratili i protokoli, što znači da višak pronađenih i ekshumiranih leševa do sada nije ulazio u bilo koju i bilo čiju evidenciju.

Sa svih ekshumiranih leševa uzeti su koštani uzorci za DNK, pa se može očekivati da će, u dogledno vrijeme, biti i identifikovani, ukoliko su njihovi rođaci dali krv za DNK. Postoji i realna mogućnost da se, među onih devet leševa iz ranijih

ratnih godina, identifikuje neko od stotinjak Srba likvidiranih na području Gospića u jesen 1991. godine, odnosno neko od oko 500 nestalih Srba na području Like u toku posljednjeg rata.

Završetku radova na ekshumacijama prisutvovala je i potpredsjednica hrvatske Vlade, Jadranka Kosor, odakle je, slikajući se pored ljudskih kostiju, posloženih pored neke jame, putem HRT-a, poslala sliku i poruku u svijet "da su u dvijema jamama na području Prijeboja pronađeni posmrtni ostaci tridesetak osoba, žrtava Domovinskog rata, ali među njima ima i ostataka žrtava poraća Drugog svjetskog rata", naglasivši kako je "s ovim dvjema grobnicama dosad otkriveno 145 masovnih grobnica žrtava iz Domovinskog rata".

Dakle, ni riječi ni slike o ekshumiranim posmrtnim ostacima sa žitničkog groblja.

Očito je da Kosorova prikriva zločine počinjene nad Srbima i to prvenstveno od domaće javnosti. Ta ista javnost će se ponovo iznenaditi kada, za koji mjesec ili godinu, osvane neka sudska istraga o zločinima počinjenim nad osobama čiji su posmrtni ostaci ekshumirani sa žitničkog groblja (i mnogih drugih koja od svoje javnosti skrivaju hrvatske vlasti), i opet će se krivica prebacivati na one krugove koji izmišljaju srpske žrtve, kako bi denuncirali hrvatsku demokratiju i prljali "Sveti domovinski rat".

Ministarstvo obitelji, branitelja i međugeneracijske solidarnosti, na čijem čelu, je takođe, "ministrica" Kosor, u okviru kojeg djeluje i Uprava za nestale i zatočene, istovremeno je, a u cilju prikrivanja prave informacije o žitničkom groblju, poduzelo i akciju istraživanja i vađenja leševa iz ličkih jama, prikazujući ih svojoj javnosti kao žrtve Domovinskog rata, što sugerise da su, iz tih dubokih kraških jama,

izvađeni posmrtni ostaci Hrvata koje su pobili Srbi u posljednjem ratu.

Gospođa Kosor je toliko "stručna" da, bez ikakvih dodatnih ispitivanja, prepoznaje i nacionalnost i starost leševa. Ali pošto je i laiku jasno da su kosti pokazane na HRT-u iz nekih davnijih ratova, gospođa ministar, svojim "stručnim okom", dopušta mogućnost da tu ima i posmrtnih ostataka iz poraća Drugog svjetskog rata, što opet sugerise na hrvatske žrtve sa nekog "križnog puta", koje će, u nemogućnosti da se identifikuju, biti i pokopane pod tim nacionalnim predznakom.

Gospođa "ministrica" prenebrgava istorijsku činjenicu da su ličke jame u Drugom svjetskom ratu uglavnom punjene srpskim leševima od strane ustaša, od kojih je najveća ona u Jadovnu pored Gospića. Uostalom, može joj se. Ona je sada vlast nad tim jamama.

U njenom resoru su i ostale grobnice koje, u ovom trenutku, po podacima *Veritasa*, u registrovanim

grobištima (zajedničkim i vrtnim), od oko 2.500 nestalih Srba u posljednjem ratu na području Hrvatske i bivše RSK, kriju oko 1.000 posmrtnih ostataka, uglavnom pod oznakom NN, a koje "gospođa ministrica" ljubomorno čuva u tim istim grobnicama.

Čuvajući srpske leševe u zemlji, uključujući i jame, čuva i dignitet Domovinskog rata, a istovremeno štiti i hrvatsku javnost od nepotrebnog uznemiravanja zbog tamo nekih "pobijenih pripadnika pobunjenih Srba", koji su eto pokopani i "po slovu Ženevske konvencije".

A jednoga dana, sa neke pristojne vremenske distance, i njima bi, neki budući ministri, poput Kosorove, mogli promijeniti nacionalni predznak.

Sačuvaj nas Bože od "hrvatskog modela" traganja za nestalim osobama.

Savo Štrbac

Beograd, oktobar 2006.

VERITASOVO SAOPŠTENJE

Za sedam dana, koliko do sada traje ekshumacija na groblju Sveti Nikola u Petrinji, ekshumirano je ukupno 105 posmrtnih ostataka, među kojima najmanje 20 ženskog pola.

Radi se o posmrtnim ostacima Srba sa Banije i Korduna koji su stradali u agresiji hrvatskih oružanih snaga u avgustu 1995. godine na zaštićenu zonu UN-a, poznatu kao sektor „Sjever“. Ekshumacija se nastavlja i narednih dana, a na ovom grobištu pokopano je oko 150 posmrtnih ostataka, od kojih samo 20 pod imenom, a ostatak pod oznakom „NN“.

Ekshumaciju obavlja Uprava za zatočene i nestale pri Ministarstvu obitelji, branitelja i međugeneracijske solidarnosti RH, dok u svojstvu posmatrača prisustvuju predstavnici Haškog tribunala (ICTY), Međunarodne komisije za nestala lica (ICMP), te Komisija za nestala lica pri Vladi Republike Srbije i Republike Srpske.

Iako je u pitanju jedna od većih zajedničkih grobnica, u koju su posmrtni ostaci dopremani sa šireg područja Banije i Korduna i za koju se znalo od jeseni 1995. godine, ekshumacija se odvija u totalnoj medijskoj tišini, koja je, bez sumnje, u direktnoj uzročnoj vezi sa naiconalnom pripadnošću žrtava.

Na ovom području nalazi se još nekoliko sličnih grobišta (Dvor 112, Glina 77, Selište 17, Slunj 16) i na desetine pojedinačnih („vrtnih“) grobova, sa nekoliko stotina posmrtnih ostataka srpskih žrtava iz vremena „Oluje“, koje još uvijek čekaju povoljnu „političku klimu“ da budu ekshumirane i identifikovane.

Na području sektora „Sjever“, u „Oluji“ je, prema *Veritasovim* podacima, smrtno stradalo 721 lice srpske nacionalnosti, od čega 441 civil, među kojima i 203 žene, od kojih se na evidenciji nestalih još vodi 531 lice, od čega 341 civil, među kojima je 185 žena.

Za zločine nad Srbima u toku „Oluje“ na području sektora „Sjever“ još niko nije pro-

cesuiran ni pred međunarodnim ni pred nacionalnim sudom.

**Predsjednik
Savo Štrbac**

U Beogradu, 11. juna 2007.

**Ekshumirane
žrtve
"Oluje"**

Zagreb, Beograd – Otkrivena tela 160 osoba u zajedničkoj grobnici na groblju u Petrinji, potvrdio za B92 predsednik komisije za nestale Veljko Odalović.

Među 160 žrtava ima i civila i vojnika, kao i više od 30 žena. Nakon iskopavanja su sa posmrtnih ostataka uzeti uzorci kostiju koji će poslužiti za identifikaciju žrtava. Radi se o najvećoj poznatoj zajedničkoj grobnici na području Banije i Korduna, u kojoj se nalaze tela Srba ubijenih za vreme hrvatske vojne akcije "Oluje", izvedene u avgustu 1995. godine.

"Zavisno od kvaliteta uzorka zavisiće mnogo toga. Oni se u laboratoriji upoređuju sa krvi porodica nestalih i kada dođe do poklapanja uzoraka, onda se sa 99,9 odsto tvrdi da se radi o traženoj osobi", kaže predsednik Komisije za nestala lica Veljko Odalović.

Predsednik Dokumentaciono-informativnog centra "Veritas" Savo Štrbac tvrdi da je Hrvatska odugovlačila sa iskopavanjem tela iz ove grobnice. Grobnica u Petrinji nastala je 1995. godine, kada su hrvatske snage "čistile teren" posle ratnih dejstava, kako bi se, nakon stvaranja političkih prilika, posmrtni ostaci identifikovali i poslali porodicama.

"Hrvati su izvršili asanaciju terena i posle 'Bljeska' i 'Oluje' pokopali oko 1200 žrtava, ali onda su zastali. Nikako da dođu te političke prilike, realne okolnosti, kada bi se trebali ekshumirati te žrtve", kaže Štrbac.

Odalović dodaje da je saradnja sa Hrvatskom komisijom za nestale konačno dala rezultate i nada se da će se ispitati i preostalih desetak lokacija na tom području u kojima se očekuje da će se pronaći više od 500 tela.

"Od jeseni ćemo dogovoriti detalje sa Hrvatima. Ima u Petrinji, Dvoru, Selištu... Mi ćemo brzo krenuti u izvidanje, dogovoriti prioritete", kaže Odalović.

Iako je ekshumacija tela u Petrinji obavljena na zahtev Haškog tribunala, taj sud nije podigao nijednu optužnicu za zločine nad srbima u "Oluji" na području Banije i Korduna, takozvanog sektora Sever, kao ni za zločine tokom "Bljeska" u Zapadnoj Slavoniji.

Savo Štrbac kaže da to može učiniti hrvatsko pravosuđe, ali i srpsko Tužilaštvo za ratne zločine.

„B92“, 18. juna 2007.

Identifikacije lica stradalih u "Oluji" u periodu od 1. januara 2006. do 1. avgusta 2007. godine

Bačkonja Milan, sin Vojina, rođen 1. januara 1940, Strmica, Knin, identifikovan 12. jula 2006, sahranjen 30. septembra 2006, groblje Batajnica, ekshumiran na lokaciji Strmica NN-48;

Borjan Miloš, sin Stevana, rođen 24. marta 1969, Knin, identifikovan 22. februara 2006, sahranjen 11. marta 2006, groblje Lešće, Beograd, KN 03/153 N;

Bura Nedeljko, sin Save, rođen 25. avgusta 1963, Štikovo, Drniš, identifikovan 12. jula 2006, sahranjen 28. jula 2006, groblje Štikovo, KN 03/150 B;

Čubra Miloš, sin Milana, rođen 10. juna 1952, Gornje Primišlje, Slunj, identifikovan 10. maja 2007, sahranjen 2. juna 2007, groblje Indija, pojedinačna;

Dragović Milenko, sin Milana, rođen 6. oktobra 1973, Šibenik, identifikovan 22. februara 2006, sahranjen 4. marta 2006, groblje Subotica, KN 01/441 N;

Dronjak Đuro, sin Jove, rođen 13. aprila 1947, Gračac, identifikovan 12. jula 2006, sahranjen 12. septembra 2006, groblje Gračac, G 06/022 B;

Dujković Nenad, sin Milorada, rođen 14. avgusta 1960, Beograd, identifikovan 12. jula 2006, sahranjen 27. oktobra 2006, Novo groblje Beograd, KN 01/390 B;

Dukić Miljenko, sin Nikole, rođen 13. januara 1949, Sarajevo, identifikovan 12. jula 2006, sahranjen 12. septembra 2006, groblje Gračac, G 06/022 B;

Eraković Đuro, sin Petra, rođen 23. januara 1954, Štikovo, Drniš, identifikovan 22. februara 2006, sahranjen 1. aprila 2006, groblje Nova Pazova, KN 04/57 N;

Eraković Jovan, sin Dušana, rođen 11. januara 1947, Štikovo, Drniš, identifikovan 12. jula 2006, sahranjen 29. jula 2006, groblje Batajnica, KN 04/043 B;

Grubor Nikola, sin Pere, rođen 23. marta 1949, Lički Tiškovac, Donji Lapac, identifikovan 22. februara 2006, sahranjen 11. marta 2006, groblje Lešće, Beograd, G 06/004 B;

Gulić Uroš, sin Mile, rođen 4. aprila 1950, Kolama, Benkovac, identifikovan 22. februara 2006, sahranjen 9. marta 2006, groblje Kolarina, Benkovac, KN 04/37 N;

Jovanović Simo, sin Dušana, rođen 29. septembra 1945, Trstenica, Vrginmost, identifikovan 25. januara 2007, sahranjen 24. februara 2004, groblje Ub, pojedinačna;

Kesić Boško, sin Milana, rođen 1. januara 1950, Knin, identifikovan 22. februara 2006, sahranjen 18. marta 2006, groblje Bežanijska kosa, KN 01/430 N;

Knežević Boško, sin Ilije, rođen 7. januara 1967, Šibenik, identifikovan 22. februara 2006, sahranjen 11. marta 2006, groblje Batajnica, KN 04/49 N;

Kolunxić Radivoj, sin Stevana, rođen 10. oktobra 1941, Deringaj, Gračac, identifikovan 12. jula 2006, sahranjen 1. septembra 2006, groblje Crepka – Kraljevo, G 05/022 B;

Koritnik Dražen, sin Marijana, rođen 16. decembra 1940, Zagreb, identifikovan 12. jula 2006, sahranjen septembra 2006, groblje Donji Lapac, G 05/002 B;

Macakanja Slavko, sin Mirka, rođen 14. avgusta 1952, Šaševa, Glina, identifikovan 2. marta 2006, sahranjen 1. aprila 2006, groblje Šašava, pojedinačna;

Macura Nikola, sin Petra, rođen 1. februara 1940, Kištanje, Knin, identifikovan 22. februara 2006, sahranjen 11. marta 2006, groblje Surčin, KN 03/147 N;

Marjanović Momčilo, sin Danila, rođen 9. oktobra 1961, Knin, identifikovan 12. jula 2006, sahranjen 7. septembra 2006, groblje Ljubač, KN 03/167 B;

Milković Jovan, sin Đure, rođen 24. novembra 1950, Koljani, Sinj, identifikovan 22. februara 2006, sahranjen 1. marta 2006, groblje Koljani, Sinj, KN 04/38 N;

Momčilović Milan, sin Petra, rođen 2. marta 1938, Blata, Ogulin, identifikovan 22. februara 2006, sahranjen 4. marta 2006, groblje Sombor, KO 01/048 B;

Ostojić Rajko, sin Marka, rođen 16. maja 1933, Biljane Gornje, Benkovac, identifikovan 25. januara 2007, sahranjen 30. januara 2007, groblje Biljane Gornje, pojedinačna;

Petojević Mirko, sin Đurda, rođen 14. decembra 1962, Knin, identifikovan 22. februara 2006, sahranjen 28. marta 2006, groblje Vrbnik, G 06/001 B;

Popović Dragan, sin Rade, rođen 25. februara 1970, Donji Lapac, identifikovan 26. maja 2007, sahranjen 26. maja 2005, groblje Bežanijska kosa, pojedinačna;

Preočanin Dušan, sin Ilije, rođen 3. aprila 1958, Cetina, Knin, identifikovan 22. februara 2006, sahranjen 10. jula 2006, groblje Bežanijska kosa, KN 03/124 B;

Samarxija Jovo, sin Ilije, rođen 7. marta 1965, Padene, Knin, identifikovan 22. februara 2006, sahranjen 9. marta 2006, groblje Padene, KN 01/279 B;

Samarxija Milan, sin Đure, rođen 20. decembra 1959, Gračac, identifikovan 22. februara 2006, sahranjen 24. marta 2006, groblje Ljubović, Gračac, KN 03/158 N;

Šarac Ilija, sin Gojka, rođen 3. oktobra 1952, Civljane, Knin, identifikovan 22. februara 2006, sahranjen 1. aprila 2006, groblje Lešće, Beograd, KN 01/379 N;

Seović Rade, sin Nikole, rođen 15. januara 1955, Mokro Polje, Knin, identifikovan 22. februara 2006, sahranjen 11. marta 2006, groblje Nova Pazova, KN 04/50 N;

Škorić Janja, kći Dmitra, rođena 3. marta 1957. Žegar, Obrovac, identifikovana 25. januara 2007, sahranjena 25. februara 2007, groblje Stara Pazova, pojedinačna;

Tišma Momčilo, sin Boška, rođen 28. novembra 1967, Ivoševci, Knin, identifikovan 12. jula 2006, sahranjen 25. jula 2006, groblje Ivoševci, KN 01/415 B;

Torbica Sretko, sin Ilije, rođen 15. februara 1950, Kistanje, Knin, identifikovan 12. jula 2006, sahranjen 20. jula 2006, groblje Kistanje, KN 04/053 B;

Traživuk Sava, sin Nikole, rođen 19. novembra 1944, Kistanje, Knin, identifikovan 22. februara 2006, sahranjen 23. marta 2006, groblje Kistanje, KN 01/271 B;

Ugrčić Boško, sin Ilije, rođen 28. juna 1950, Ivoševci, Knin, identifikovan 12. jula 2006, sahranjen 14. septembra 2006, groblje Ivoševci, KN 01/413 B;

Tintor Vojin, sin Miloša, rođen 15. septembra 1952, Knin, identifikovan 22. februara 2006, sahranjen 11. marta 2006, groblje Nova Pazova, KN 03/102 B;

Vučenović Milivoj, sin Nikole, rođen 14. aprila 1964, Ramljane, Knin, identifikovan 22. februara 2006, sahranjen 18. marta 2006, groblje Ramljane, KN 04/44 N;

Vujasinović Vukašin, sin Vasilja, rođen 16. oktobra 1927, Knin, identifikovan 22. februara 2006, sahranjen 18. marta 2006, groblje Bežanijska kosa, KN 01/399 B.